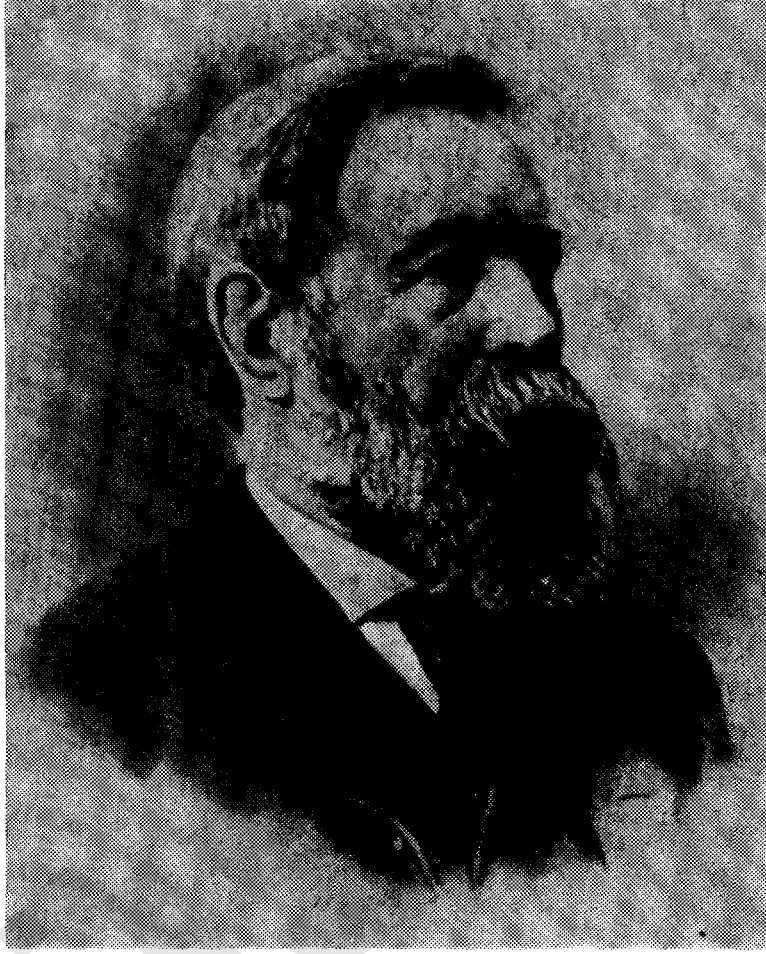

YENİ ÇAĞ

Fridrih Engels

BARIŞ VE SOSYALİZM PROBLEMLERİ

Bu sayıdaki imzalardan bazılarının kimlikleri

Kurt Hager

Almanya Sosyalist Birlik Partisi
Politbüro üyesi ve MK Sekreteri

Y. Foytik

Çekoslovakya Komünist Partisi
Merkez Komitesi Sekreteri

Davit Elazar

Bulgaristan Komünist Partisi MK üyesi,
BKP MK bağlı BKP Tarihi Enstitüsü direktörü

Ib Nörlund

Danimarka Komünist Partisi Yürütme Komitesi üyesi

H. Laborde

Arjantin Komünist Partisi MK üyesi

Güstav Kolman

Paragvay Komünist Partisi
Merkez Komitesi üyesi

E. Racienieri

İtalya Komünist Partisi MK üyesi

Saliba Hamis

İsrail Komünist Partisi Politbüro üyesi

Ç. Unu Raca

Hindistan Komünist Partisi Ulusal Konsey üyesi

Bela Vesi

Macaristan Sosyalist İşçi Partisi
MK'ne bağlı Parti Okulu direktör yardımcısı

Hayman Feygan

İngiliz tarihçisi

Ervin Suker-Şiling

İngiliz gazetecisi

FRİDRİH ENGELS

Büyük düşünür büyük devrimci

Uluslararası komünist ve işçi hareketi, dünyadaki tüm emekçiler ve ilerici insanlar, 28 Kasım 1970'de, bilimsel komünizmin kurucularından bir, Karl Marks'ın dostu ve en yakın çalışma arkadaşı Fridrih Engels'i, 150'inci doğum yıldönümünde büyük törenlerle anacaklardır.

Fridrih Engels, insanlık tarihinin en büyük düşünür ve devrimcilerinden biridir. V. İ. Lenin'in belirttiği gibi, «Engels'in bütün eserleri gözönünde bulundurulmadan Marksizm anlaşılamaz ve tümüyle açıklanamaz.» (1) Engels'in fikri mirası, tıpkı Marks'ın fikri mirası gibi, Leninizmin temeli, bilimsel komünizmin aktif ve yaratıcı geliştirilmesinde ilham kaynağıdır.

Dergimizin bu çift sayısını, F. Engels'in 150'inci doğum yıldönümüne ayırmış bulunuyoruz. İlk yazı, Lenin'in «Fridrih Engels» başlıklı makalesidir. Engels'in devrimci eylemleriyle eserlerinin anlaşılması ve değerlendirilmesinde bu yazı önemli bir kılavuz hizmeti görmektedir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nün hazırladığı Engels'in bilimsel biyografisinden geniş bir özet vermekte ve «Barış ve Sosyalizm Problemleri» dergisi redaksiyonu tarafından düzenlenen «Fridrih Engels ve komünist hareketi» konulu uluslararası teori konferansında yapılan konuşmaların büyük bir kısmını yayınlamaktayız.

Komünist partileri, 150'inci doğum yıldönümünde F. Engels'i anarken, sosyalist toplum kuruculuğunun aktüel ödevlerini çözmekte, devrimci işçi hareketini, ulusal kurtuluş savaşını ve anti-emperyalist mücadeleyi genişletip hızlandırmaktadırlar. Komünistlerin kanısınca, Marks — Engels — Lenin öğretisine bağlılık, saflarındaki birliğin, sosyalizm ve komünizme doğru ileri hareketlerindeki başarılarının en sağlam garantisidir.

(1) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, c. 26, s. 93

Fridrih Engels

V. İ. LENİN

Öyle bir zekâ meşalesiydi ki yanmaz oldu

Öyle bir sevgi dolu yüreki ki çarpmaz oldu.

Fridrih Engels, 5 Ağustos 1895'te Londra'da öldü. Arkadaşı Karl Marks'tan (1883 yılında ölmüştür) sonra Engels, tüm uygar ülkelerdeki zamanımız proletaryasının en seçkin bilgini ve öğretmeni idi. Kader, Karl Marks'la Fridrih Engels'i bir araya getirdikten sonra, bu iki arkadaş tüm emek varlıklarını ortak dâvaya hasrettiler. Bu yüzden, Engels'in, proletaryaya ne kadar kazandırdığını anlayabilmek için, Marks'ın öğretisi ve eylemlerinin zamanımız işçi hareketinin gelişmesindeki önemini iyice bilmek gerekir. Marks ve Engels, işçi sınıfının, istekleriyle birlikte, çağsal ekonomik düzenin zorunlu bir ürünü olduğunu ve bu düzenin, burjuvaziden başka proletaryayı da kaçınılmaz olarak yaratıp örgütlediğini ilk defa ıspat ettiler, bazı hayırsever kişilerin iyi niyetli girişimleri değil, örgütlü proletaryanın yürüteceği sınıf savaşının, insanlığı hâlen baskısı altında bulunduran felâketlerden kurtaracağını ilk defa ortaya koydular. Marks ve Engels, sosyalizmin, hayalperestlerin bir uydurması değil, çağsal toplumdaki üretici güçlerin gelişmesinin son amacı ve zorunlu bir sonucu olduğunu eserleriyle aydınlığa kavuşturdular. Şimdiye kadarki tüm yazılı tarih, sınıf savaşı tarihi idi ve iktidar, bir toplumsal sınıftan, zaferi kazanan öteki toplumsal sınıfın eline geçiyordu. Ve sınıf savaşıyla sınıf egemenliğinin temelleri olan özel mülkiyet ve düzensiz toplumsal üretim ortadan kalkıncaya kadar bu durum böyle devam edecekti. Proletaryanın çıkarları bu temellerin yok edilmesini gerektirmektedir. Bundan dolayı, örgütlü işçilerin bilinçli sınıf savaşı bunlara karşı yönetilmelidir. Zira her sınıf savaşı siyasal savaştır.

Marks ve Engels'in bu görüşleri, artık, kendi kurtuluşu uğrunda savaşan proletarya tarafından benimsenmiş bulunmaktadır. Oysaki bu iki dostun zamanlarının sosyalist literatürüne ve toplumsal hareketine katıldıkları (XIX. yüzyılın) 40 yıllarında bu görüşler yeni yeni ortaya atılıyordu. O yıllarda, siyasal özgürlükler uğrundaki mücadelelere, kırılların mutlakiyet idaresine, polis ve papazlara karşı yürütülen savaşlara katılan birçok yetenekli yeteneksiz, namuslu ve namussuz insanlar vardı ki, bunlar, burjuvazinin çıkarlarıyla proletaryanın çıkarlarının birbirine taban tabana

Vladimir İliç Lenin, bu makaleyi 1895 yılı sonbaharında yazmıştır. Yazı, Mart 1896'da, «Rus Sosyal Demokratları yillığı»nın «İşçi» derlemesinin 1. ve 2. sayılarında yayınlanmıştır. Başlığın altında verdiği mısraları Lenin, N. A. Nekrasov'un «Dobrolübof'un hatırasına» başlıklı şiirinden almıştır. Makale, Lenin'in «Toplu eserleri»nin 2. cildinden yayınlanmıştır. Sayfa 5—14 (sayfa altı notları verilmemiştir).

zıt olduğu gerçeğini göremiyorlardı. Bu insanlar, işçilerin başınabuyruk bir toplumsal güç olarak ortaya çıkacaklarını akıllarının kenarından bile geçirmiyorlardı. Öte yandan, bazıları dâhi çapında birçok hayalciler de vardı ki, çağsal toplum düzeninin adaletsizliğine yöneticileri ve egemen sınıfları inandırdıktan sonra, yeryüzünde barış ve genel refahı gerçekleştirmenin kolay olacağını sanıyorlar, sosyalizme mücadelesiz ulaşılacağı hayaliyle yaşıyorlardı. Ve nihayet, o zamanın hemen hemen bütün sosyalistleri ve genellikle işçi sınıfının dostları, proletaryaya bir çıban gözü ile bakıyor ve sanayiın büyümesiyle bu çıbanın da büyüdüğünü dehşet içinde görüyorlardı. Bu yüzden, bunların hepsi, sanayiın ve proletaryanın gelişmesini önlemek, «tarihin tekerleğini» durdurmak için çareler arıyorlardı. Proletaryanın gelişmesi karşısında duyulan bu genel korkuya karşılık Marks ve Engels, bütün umutlarını, proletaryanın sürekli büyümesine bağlamışlardı. Zira proletarya sayıca ne kadar fazlalaşırsa, onun devrimci sınıf olarak gücü o nispette artacak, sosyalizm o derecede yakınlaşacak, olanakları artacaktı. Marks ve Engels'in işçi sınıfına hizmetleri, birkaç kelime ile şöyle belirtilebilir: Onlar, işçi sınıfına kendini tanımayı ve kendi kendilerini bilinçlendirmeyi öğretmişler, hayallerin yerine bilimi koymuşlardır.

Bu yüzden her işçi, Engels'in adını ve hayatını bilmelidir. Yine bundan dolayı, Rus işçilerinin sınıfsal bilincini uyandırmakla ödevli olan diğer yayınlarımız arasındaki bu derlememizde, çağsal proletaryanın iki büyük öğretmeninden biri olan Fridrih Engels'in yaşam ve eylemlerini anlatacağız.

Engels, Prusya krallığındaki Ren eyaletinin Barmen şehrinde 1820 yılında doğdu. Babası bir fabrikatördü. Ailevi zorunluklar yüzünden, daha liseyi bitirmeden, 1838 yılında Barmen'deki ticaretvereninden birinde çalışmaya başladı. Fakat ticari uğraşlar, Engels'in, bilimsel ve politik bilgiler sahibi olmak için yaptığı çalışmalarını engelleyemedi. Engels, daha lise öğrencisiyken krallık yönetiminden ve memurların keyfi tutumlarından nefret etmeye başlamıştı. Felsefi uğraşları, onun önünde yeni ufuklar açtı. O zamanlar Alman felsefesinde Hegel öğretisi hâkim durumdaydı. Ve Engels bu öğretinin taraftarları arasına katıldı. Gerçi Hegel Prusya mutlakiyet idaresinin hayranı ve Berlin Üniversitesinde bu idareye hizmet eden bir profesördü, fakat öğretisi devrimciydi. Hegel'in insanın sağduyusuna ve insan haklarına inanması ve felsefesinin dünyanın aralıksız bir değişim ve gelişim süreci içinde bulunduğu hakkındaki temel yargıya dayanması, gerçeklikle bağdaşmayan öğrencileri arasında, devam edegelen haksızlık ve kötülüklerle mücadelenin süresiz gelişmenin evrensel kanununa dayandığı fikrini doğurmuştu. Mademki herşey gelişiyor, mademki eskiyen kuruluşların yerini yenileri alıyordu, öyleyse, Prusya krallığı mutlakiyeti, bir avuç azınlığın büyük çoğunluk aleyhindeki zenginliği ve burjuvazinin halk üzerindeki egemenliği ne diye devam ediyordu?

Hegel'in felsefesi idealist bir felsefeydi, ruhun ve fikirlerin gelişmesi üzerinde duruyordu, doğanın, insanın, insanlar arasındaki toplumsal ilişkilerin gelişmesini ruhun gelişmesine dayatıyordu. Marks ve Engels, Hegel'in süresiz gelişme sürecine ilişkin görüşünü aldılar ve temelsiz idealizm görüşünü attılar, hayat üzerinde yaptıkları incelemeler sonucunda, doğadaki gelişmenin ruhun gelişmesiyle değil, tam tersine, ruhun doğal ve nesnel (maddi) gelişmeyle açıklandığını gördüler. Marks ve Engels, Hegel'e ve diğer hegelistlere taban tabana zıt olarak, materyalisttiler. Dünyaya ve insanlara materyalist açıdan baktıkları zaman, bütün doğal olguların temelinde nesnel nedenlerin bulunduğunu ve insan toplumundaki gelişmenin nesnel ve üretimci güçlerin gelişmesine dayandığını gördüler. İnsanların, ihtiyaçları karşılamak için gerekli eşyayı ürettikleri sırada aralarında kurdukları ilişkiler de üretim ilişkilerine bağlıdır. Toplumsal hayatın olaylarını, insanların emel ve görüşlerini, kanunları anlıyabilmek için bu ilişkileri bilmek gerekir. Üretim ilişkilerinin gelişmesi, özel mülkiyete dayanan toplumsal ilişkiler yaratagelmıştır. Bugün, üretim güçleri gelişmesi, çoğunluğun mülkiyetini elinden alıp pek küçük bir azınlığın elinde yoğunlaştırmaktadır. Bu gelişme, zamanımızdaki toplumsal düzenin temeli olan mülkiyeti ortadan kaldırmak suretiyle sosyalistlerin amacına doğru yönelmiş bulunmaktadır. Sosyalistlerin sadece, çağşal toplumda hangi toplumsal gücün sosyalizmi gerçekleştirmekte çıkarı bulunduğunu öğrenmeleri, bu gücü kendi çıkarlarının ve tarihsel ödevlerinin bilincine yükseltmeleri gerekir. Bu güc proletaryadır. Engels bu gücü, babasının ortak olduğu bir ticarethanede çalışmak üzere 1842 yılında gidip yerleştiği İngiltere'de, İngiliz sanayiinin merkezi Manchester'de tanıdı. Orada, sadece fabrika kantorasına kapanıp kalmadı, işçilerin yaşadıkları pislikten geçilmiyen mahalleleri dolaştı, işçilerin yoksulluklarını kendi gözleriyle gördü. Bu kişisel izlenimleriyle de yetinmedi. İngiliz işçi sınıfı hakkında o zamana kadar yazılmış bütün eserleri okudu, eline geçirebildiği tüm resmi belgeleri titizlikle inceledi. 1845 yılında yayınlanan «İngiltere'de işçi sınıfının durumu» adlı eseri, işte bu inceleme ve izlenimlerinin ürünüdür. Engels'in bu eserle yaptığı bellibaşlı hizmetin neler olduğunu yukarıda belirtmiş bulunuyoruz. Ondan önce de birçok kimse proletaryanın çilelerini anlatmış ve kendilerine yardım etmenin gerekli olduğunu ortaya koymuştur. Fakat proletaryanın sadece çile doldurmakla kalmadığını, içinde bulunduğu yüzkarası ekonomik durum onu, önüne geçilmez bir şekilde ileri doğru ittiğini ve kurtuluşu uğrunda savaşmaya zorladığını ilk defa söyleyen Engels'tir. Savaşan proletarya kendi kendine yardım edecektir. İşçi sınıfının siyasal durumu, işçileri, kaçınılmaz olarak, kendileri için sosyalizmden başka kurtuluş yolunun bulunmadığı bilincine yükseltecektir. Öte yandan sosyalizm, ancak, işçi sınıfının siyasal savaşının amacı olduğu zaman bir kuvvet halini alacaktır. Engels'in, İngiltere'de işçi sınıfının durumu hakkındaki kitabının temel fikirleri işte bunlardır. Ve o zamanlar yepyeni olan bu fikirler, bugün

düşünen ve savaştan tüm proletarya tarafından benimsenmiştir. Bu fikirler İngiliz proletaryasının sefaletini en doğru ve yürekler paralayıcı levhalarla canlandıran ilginç bir kitapta dile getirilmiştir. Derin izler bırakan bu kitap, kapitalizmi ve burjuvaziye suçlayan müthiş bir ithamnamedir. Ve sözü geçen eser, yayınlandığından beri, her yerde, çağsal proletaryanın durumunu en iyi yansıtan bir belge olarak gösterilmektedir. Gerçekten de, ne 1848'ten önce ve de sonra işçi sınıfının sefaletini bu derecede canlı, bu derecede doğru aksettiren hiçbir eser çıkmamıştır.

Engels, İngiltere'de sosyalist oldu. Mançester'de İngiliz işçi sınıfının o zamanki yöneticileriyle bağlar kurdu ve İngiliz sosyalist basınına yazılar yazmaya başladı. 1844 yılında Almanya'ya dönerken uğradığı Paris'te Marks'la tanıştı. Mektuplaşıyorlardı zaten. Marks, Fransız sosyalistlerinin ve Fransa'daki yaşamın etkisiyle Paris'te sosyalist olmuştu. İki arkadaş, birlikte «Kutsal Aile. Veya eleştirci eleştirinin eleştirisi» adlı kitabı yazdılar. «İngiltere'de işçi sınıfının durumu»ndan bir yıl önce yayınlanan ve büyük bir kısmı Marks tarafından yazılan bu eserde, bellibaşlı fikirlerini yukarıda izah ettiğimiz devrimci materyalist sosyalizmin temelleri ortaya konmuştur. «Kutsal aile», filozof Bauer kardeşlere ve taraflarlarına takılan alaycı bir addır. Bu baylar, tüm gerçekliğe, partilere ve politikaya aykırı olan, hiçbir pratik eylemi tanımayan, dış dünyayı ve bu dünyada olup bitenleri sadece «eleştirci» bir gözleyiciliğin eleştirilerini yayıyorlardı. Bay Bauer kardeşler, proletaryaya tepeden bakıyor ve onu eleştiri-dışı bir yığın olarak niteliyorlardı. Marks ve Engels, kesin bir tavırla bu budalaca ve mızır akımın karşısına dikildiler. Egemen sınıfların ve devletin baskısı altında ezilen işçinin gerçek kişiliği adına, gözleyicilik değil, daha iyi bir toplum düzeni için savaşmak gerektiğini belirttiler. Böyle bir savaşı yürütebilecek yetenekte bir güç vardı. O da yalnız, proletarya idi. Engels, «Kutsal aile»den önce, Marks'la Ruge'nin yönetiminde çıkan «Alman-Fransa yıllığı» dergisinde yayınladığı «Ekonomi politik üstüne eleştiri denemesi» başlıklı yazısında, çağsal ekonomik düzenin bellibaşlı olgularını sosyalizm açısından inceliyor ve bunların, özel mülkiyet egemenliğinin zorunlu sonuçları olduklarını belirtiyordu. Engels'le görüşmelerinin, Marks'a, ekonomi politikle uğraşmaya karar vermesinde şüphesiz ki yardımı oldu. Ve o, bu bilim kolunda bir devrim yaptı.

Engels, 1845—1847 arasındaki yıllarını Brüksel ve Paris'te geçirdi. Bilimsel uğraşlarını bu iki şehirdeki Alman işçileri ortamındaki pratik eylemleriyle birleştirdi, Engels ve Marks, Almanlar tarafından kurulan gizli «Komünistler Birliği» ile bağlar kurdular. Birlik, onları, sosyalizmin temel prensipleri hakkında bir program hazırlamakla görevlendirdi. 1848 yılında yayınlanan ünlü «Komünist Partisi manifesti» işte bu suretle ortaya çıktı. Marks ve Engels'in bu küçük eseri ciltlere bedeldir. Uygur ülke-

lerdeki tüm örgütlü ve savaşkan proletarya hâlâ bu eserden esinlenerek eylemlerde bulunmaktadır.

İlk önce Paris'te patlak veren, daha sonra diğer Bazı Avrupa ülkelerine de yayılan 1848 devrimi üzerine Marks ve Engels vatanlarına döndüler. Orada, Ren Prusyasında, Köln'de yayınlanan demokratik «Yeni Ren Gazetesi»nin başına geçtiler. Ve iki dost, Ren Prusyasındaki tüm devrimci demokratik eğilimlerin öncüleri oldular. Halkın çıkarlarını ve özgürlüğü gerici güçlere karşı son olanaklarına kadar savundular. Ne var ki, gericiler, bilindiği üzere, üstün geldiler. «Yeni Ren gazetesi» kapatıldı. Emigrasyondayken Prusya vatandaşlığı hakkı elinden alınmış olan Marks memleketinden kovuldu. Engels, silâhlı halk ayaklanmalarına katıldı, özgürlük uğrunda çarpışmalardan üçünde savaştı, yenilgiden sonra İsviçre yolu ile Londra'ya gitti.

Marks da oraya gidip yerleşti. Engels, yeniden ticaret kantorasında çalışmaya başladı, daha sonra da 1840 yıllarında çalıştığı Mançaster'deki ticarethanenin ortağı oldu. 1870 yılına kadar Mançaster'de kaldı. Marks da Londra'da oturuyordu. Fakat sık sık buluşuyor ve hemen hemen her gün mektuplaşıyorlardı. Bu mektuplarda dostça görüş ve bilgi teatisinde bulunuyor, bilimsel sosyalizmi birlikte geliştiriyorlardı. Engels, 1870 yılında Londra'ya yerleşti ve gergin çalışmalarla yüklü birlikte yaşayışları Marks'ın ölüm tarihi olan 1883 yılına kadar sürdü. Marks tarafından yazılan ve yüzyılımızın en büyük ekonomi politik eseri olan «kapital», Engels tarafından yazılan küçüklü büyüklü birçok eser, bu birlikte çalışmaların ürünleridir. Marks, kapitalist işletmeçiliğinin karmaşık olaylarını aydınlatmış. Engels de, sürükleyici bir üslupla ve çoğu zaman polemik tarzında, en genel bilimsel sorunlarla geçmişin ve günümüzün çeşitli olaylarını materyalist tarih anlayışı açısından ve Marks'ın ekonomi teorisinin ışığı altında aydınlığa kavuşturdu. Engels'in bu eserlerinden bazıları şunlardır: «Anti-Düring» (bunda, felsefe, doğa-bilim ve toplumsal bilimlerin temel sorunları incelenmektedir), «Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni» (Rusça çevirisinin üçüncü baskısı 1895'te çıkmıştır), Lüdvig Foyerbah» (G. Plehanof'un notlarıyla Rusça çevirisi 1892'de Cenevrede yayınlanmıştır), «Rus hükümetinin dış politikası» (Rusçası, «Sosyal demokrat» gazetesinin 1. ve 2. sayılarında çıkmıştır), konut sorunu ile ilgili önemli makaleler, ve nihayet, Rusya'nın ekonomik gelişmesi hakkında, küçük, fakat değeri çok büyük iki makale (V. İ. Zasulic tarafından Rusçaya çevrilmiş ve 1894'te Cenevre'de basılmıştır). Marks, kapital hakkındaki dev eserini kesin olarak tamamlamaya muvafak olmadan öldü. Fakat müsveddeleri hazırды. Ve Engels, dostunun ölümünden sonra, «Kapital»in ikinci ve üçüncü ciltlerini işleyip yayınlamak gibi ağır bir işi üzerine aldı. İkinci cildi 1885'te, üçüncü cildi de 1894'te yayınladı (dördüncü cildi işlemeye ömrü yetmedi). Bu iki cilt ağır bir çalışmayı gerektiriyordu. Avusturya sosyal demokratlarından Adler'in çok haklı olarak belirttiği gibi, Engels, «Kapital»in ikinci

ve üçüncü ciltlerini yayınlamak suretiyle dâhi dostunun büyük bir anıtını dikmiş oldu. Ve bu anıta, kendi adını silinmez bir şekilde yazdı. Gerçekten de «Kapital»in bu iki cildi, her ikisinin, Marks'la Engels'in eseridir. Tarihte, dostluk hakkında duygulandırıcı pekçok örnek vardır. Avrupa proletaryası, kendi biliminin iki bilgin, iki savaşı tarafından yaratıldığını, bunlar arasındaki ilişkilerin, eski tarihin naklettiği en duygulandırıcı dostluk efsanelerindekinden daha üstün olduğunu söyleyebilir. Engels, — genellikte tamamiyle haklı olarak — kendisini daima Marks'tan sonra sayar. Eski bir dostuna yazdığı mektupta: «Marks'ın yanında ben ikinci kemani çalıyordum» der. Onun Marks'a hayatta iken sevgisi, öldükten sonra da hâtırasına saygısı sonsuzdu. Bu amansız savaşçının ve titiz düşünürün coşkuncu seven bir kalbi vardı.

1848—1849 hareketinden sonra Marks ve Engels, dış ülkelerde yalnız bilimle uğraşmayı yeterli bulmadılar. Marks, 1864 yılında «Uluslararası İşçi Birliği»nu kurdu ve on yıl süre ile yönetti. Engels de bu birliğin çalışmalarına aktif olarak katıldı. Marks'ın bütün ülkelerin proleterlerini birleştirmek amacıyla kurduğu bu «Uluslararası Birlik» işçi hareketinin gelişmesinde büyük bir rol oynadı. 70 yıllarında kapandıktan sonra da, Marks ve Engels, birleştirici eylemlerine devam ettiler. Denebilir ki, onların, işçi hareketinin manevi yöneticileri olarak önemleri gittikçe artmaktadır. Çünkü işçi hareketi aralıksız olarak büyüyor. Marks'ın ölümünden sonra Engels, Avrupa sosyalistlerinin danışmanlık ve yöneticiliği işine tek başına devam etti. Hükümetin baskılarına rağmen güçleri hızla ve aralıksız olarak artan Alman sosyalistleri de, ilk adımlarını atmakta olan geri kalmış ülkelerin (örneğin İspanyol, Rumen ve Rusların) temsilcileri de danışmak ve tâlimat almak üzere ona başvuruyorlar, yaşlı Engels'in zengin bilgi ve tecrübe hazinesinden yararlanıyorlardı.

Marks ve Engels (her ikisi de Rusça biliyor ve Rusça kitaplar okuyordu), Rusya ile yakından ilgileniyor, Rus devrim hareketini sempati ile izliyor ve Rus devrimcileriyle bağlantılarını sürdürüyorlardı. İkisi de demokratik nefret duygusu son derecede kuvvetliydi. Politik baskı ile ekonomik baskı arasındaki bağı teorik olarak derinliğine biliyorlardı. Zengin bir hayat tecrübesine sahiptiler. Bütün bunlarla birlikte dolaysız politik duyguları, Marks ve Engels'i politik ilişkiler konusunda alabildiğine hassaslaştırmıştı. Bu yüzden, bir avuç Rus devrimcisinin kudretli çarlık hükûmetine karşı yürüttükleri kahramanca mücadele, bu tecrübeli devrimcilerin kalblerini son derecede duygulandırıyordu. Öte yandan, Rus sosyalistlerinin, en küçük ekonomik menfaatler karşılığında, — politik özgürlükleri kazanma uğrunda — dolaysız ve önemli ödevlerinden vazgeçmeleri, Marks ve Engels tarafından, elbetteki, şüphe ile karşılanıyor ve hatta yüce sosyalist devrimi dâvasına ihanet olarak değerlendiriliyordu. «Proletarya kendi kendisinin kurtarıcısıdır.» Marks ve Engels, durup dinlenmeden

işte bunu öğretiyorlardı. Proletaryanın ekonomik kurtuluşu uğrunda mücadele edebilmesi için belirli *politik* haklar kazanması gerekir. Bundan başka, Rusya'da gerçekleştirilecek bir politik devrimin, Batı Avrupa işçi hareketi için de büyük bir önemi olacağını Marks da, Engels de açık seçik görüyorlardı. Zira Rus çarlık idaresi, tüm Avrupa irticasını daima desteklemişti. Almanya ile Rusya arasında uzun zaman anlaşmazlık nedeni olan 1870 harbinin Rusya'ya sağladığı son derecede yararlı uluslararası durum, gerici bir güç olan Rus çarlığının önemini artırmıştı. Yalnız özgür bir Rusya, çağsal Avrupa'ya harp yükünden kurtularak rahat bir nefes alma imkânını verecek, bu sayede Avrupa'daki tüm gerici unsurlar zayıflıyacak ve Avrupa işçi sınıfının gücü artacaktı. Zira özgür Rusya, Polonyalıları, Finlândiyalıları, Almanları, Ermenileri ve diğer küçük milletleri ezgisi altında tutmak, Fransa ile Almanya'yı birbirlerine karşı kışkırtmak ihtiyacını duymıyacaktı. Bu yüzden ve işçi hareketinin Batı'da başarıya ulaşması için Engels, Rusya'nın politik özgürlüklere kavuşmasını candan istiyordu. Rus devrimcileri onun kişiliğinde en iyi dostlarından birini kaybettiler.

Proletaryanın büyük savaşçısı ve öğretmeni Fridrih Engels'in hâtırasına ebedi saygı!

Engels'in hayatından sayfalar

Yeryüzünde milyonlarca devrimci-savaşçı ve geniş yığınlar Marksizm-Leninizmi benimsedikçe, onların, Karl Marks, Fridrih Engels ve Vladimir İliç Lenin'in hayat ve faaliyetlerine karşı ilgileri de artmaktadır. Marksizm-Leninizm teorisi nasıl gelişmiştir, zamanımızın aktüel problemleri bu teoriye dayanılarak nasıl çözümlenir, insanlara devrimcilik ve yeni toplum kuruculuğu nitelikleri nasıl kazandırılır? Bütün bunları daha iyi anlayabilmek için bilimsel komünizmin dâhi yaratıcılarının bilimsel biyografilerini öğrenmek gerekir.

Karl Marks ve Vladimir İliç Lenin'in bilimsel biyografileri son zamanlarda yazılıp yayınlanmıştır. Fridrih Engels'in hayat ve faaliyetinden ise, bugüne kadar sadece bilimsel-popüler kitaplarda söz edilmiştir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nün hazırladığı Fridrih Engels'e ait bilimsel biyografi ile bu boşluk bir dereceye kadar doldurulmuş olacaktır. Sözü edilen biyografinin hazırlanmasında, esas olarak, Marks ve Engels'in eserleriyle mektuplarından, uluslararası işçi hareketinin ünlü eylemcilerinin onlar hakkındaki konuşma ve yazılarından, çağdaşlarının anılarından, şimdiye kadar yayınlanmamış arşiv belgelerinden yararlanılmıştır.

Aşağıdaki yazı, SBKP MK'ne bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nün Fridrih Engels hakkında hazırladığı bilimsel biyografiden özetlenmiştir.

Engels'in çocukluğu ve gençliği

Fridrih Engels, 28 Kasım 1820'de, Prusya'nın Ren eyaletindeki Barmen şehrinde doğdu. Bir dokuma fabrikası sahibi olan babası, iradeli, enerjik bir adamdı. Diğer Barmen fabrikatörleri gibi konservativ (tutucu) politik görüşlü ve dindardı.

Anası, aydın bir aileye mensuptu. İyi kalbli, enerjik, neş'eli, nüktedan, edebiyata ve güzel sânatlara düşkün bir kadındı. Evlâtları arasında-anlaşıldığına göre — en fazla sevdiği ve kendisine büyük ümitler bağladığı ilk çocuğu Fridrih üzerinde derin etkileri oldu. Engels de anasını çok seviyordu.

Ote yandan, ana tarafından dedesi Gerhard Bernhard von Haar'ın da Engels üzerinde büyük etkileri oldu. Filolog olan ve bir süre Ham şehri lisesinin müdürlüğünü yapmış bulunan van Haar, her şeyi öğrenmek isteyen torununa eski Yunan mitolojisi ve Alman halk masalları kahramanlarını sık sık anlatıyordu. Özellikle Alman destanlarının kahramanları çocuğun üzerinde derin izlenimler bırakmıştı. «Nibelunge türküsü»ndeki Zigfrid, Fridrih'in pek sevdiği bir kahramandı. Onu, Alman gençliğinin uyuşukluk, esnaflık ve gericiliğe karşı yürüttüğü savaşlardaki kahramanlığının sembolü olarak görüyordu.

Fridrih'in sekiz kardeşi vardı. Bunlar arasında en fazla Mariya'yı seviyordu. Oğlan kardeşleri babalarının yolundan yürüyerek fabrikatör oldular. Kız kardeşleri aynı ortama mensup erkeklerle evlendiler. Sadece Fridrih başka yolu seçti. Marks'ın kızı Eleonora 1890'da şunları yazmıştır: «Herhalde şimdiye kadar böyle bir aileden, hayat yolu, ailesinin genel hayat yoluna bu derecede aykırı bir evlât çıkmış değildir. Fridrih, ailesi içinde «çirkin ördek yavrusu» sayılıyordu. Onlar, bu «ördek yavrusu»nun bir «kuğu kuşu»na dönüştüğünü belki de hâlâ anıyamıyorlar.»

İçinde bulunduğu ortam, Engels'e, izlenimleri ve derin düşünceleri için bol malzeme vermişti.

Rein eyaletinin büyük bir sanayi merkezinde geçen çocukluğu sırasında Engels, emek insanlarının içinde bulundukları yoksulluk çıkmazının çeşitli sahneleriyle karşılaşmıştı. Zanaatçılar, fabrikaların rekabetine dayanabilmek için sabah karanlığından akşam karanlığına kadar çalışmak zorundaydılar. Bir çokları, «derd-ü gam»dan kurtuluşu içkide buluyordu. Din de, halkın isyan duygularını uyuşturma alanında afyon etkisi yapıyordu. Engels, okulda, ailde, her yerde sahte din ahlâkı vaazleriyle karşılaşılıyor ve bunlar onda sert protesto duyguları uyandırıyor.

Engels, daha küçüklüğünden itibaren bağımsız karakteriyle dikkati çekmeye başlamıştı. Babasının sert telkinleri ve ceza tehditleri onu körükörüne itaate alıştırıramamıştı.

Aynı zamanda Aşağı Barmen'deki katolik pansiyonunun mütevelli heyeti başkanı olan lise müdürü, Engels'in babasına, oğlunu bu pansiyona vermesini önerdi. Baba, bu öneriyi memnurlukla kabul etti. Ona göre, oğlunun, pansiyonda dindar direktörün kontrolü altında geçireceği «hücre hayatı», dikbaşlılığını kırcak, «dalgın ve karaktersiz» dediği çocuğu başınabuyrukluktan kurtaracaktı.

Engels, yaşlıları arasında, olağanüstü yetenekleriyle göze çarpıyordu. Antik dilleri ve klâsik Alman edebiyatını merakla öğreniyordu. Lise öğrenciliği zamanına ait «eski tarih» defteri korunmuştur. Bunda, Kartaca, Kudüs, Delfi ve Termofillerin renkli tabloları, Kahire civarındaki piramitlerle sfenks'in ve Mikena'daki aslanlı kapıların yağlı boya resimleri var.

Babil ve Yunan harplerinin haritaları çizilmiş. Engels, tarih öğretmeni Klauzen'i saygı ile anardı.

Fridrih Engels, antik dilleri öğreniminde büyük bir başarıya ulaşmıştı. Eski Yunan ve Lâtin şair ve yazarlarından Homer, Evripid, Verjiliy ve Horatsiy, Liviy ve Çiçeron'un eserlerini orijinallerinden okuyur ve Almanca'ya çeviriyordu. Eski Yunanca'yı öylesine mükemmel öğrenmişti ki, bu dilde «Eteotel'le Polinik'in düellosu» başlı bir şiir yazmış ve 1837 Eylülündeki bir okul bayramında bu şiirini okumuştı. Yedinci sınıf karne-sinde, onun, eski Alman edebiyat dersinde büyük bir başarı gösterdiği, matematik ve fizikte sağlam bilgiler edindiği, alçak gönüllülüğü, içtenliği ve nezaketiyle etrafının sempatisini kazandığı ve geniş bir öğrenim yapmak için övünülecek bir çaba gösterdiği belirtiliyordu.

Engels, lise öğrenciliği sırasında çeşitli alanlarla geniş ölçüde ilgileniyordu. Öğrencilerin kendi şiir ve hikâyelerini okudukları güzel san'at derneğine aktif olarak katılıyordu. Birkaç şiiri ve «Deniz Korsanları» adlı hikâyesi korunmuştur. Bu hikâyesinde Yunanlıların bağımsızlık savaşlarına sempatisi görülmektedir. Engels, aynı zamanda, küçük müzik parçaları besteliyordu. Resme de merakı vardı. Okul arkadaşlarının ve öğretmenlerinin karikatürlerini çizerek yaptığı kompozisyonlarıyla etrafındakilere neş'eli dakikalar bahşediyordu.

Engels, daha ilk gençlik yıllarında, ulusal bağımsızlık savaşı yürüten halklara sempati besliyor, mutlakiyetten ve Prusya memur zihniyetinden nefret ediyordu.

Ticaret kantolarında

Engels'in lise öğrenciliği hiç beklemediği bir sırada sona erdi. Liseyi bitirdikten sonra üniversiteye yazılmak, ekonomi ve hukuk bilimleri alanlarında öğrenim yapmak emelindeydi. Fakat, büyük oğlunu tüccar yapmaya karar veren babasının diretmesi üzerine, 1837'de lise öğrenimini yarıda bırakmak ve babasının kantorasında tüccarlık öğrenmeye başlamak zorunda kaldı.

Bu zanaate karşı meraksızdı. Bu yüzden, boş zamanlarında pek sevdiği tarih, felsefe, edebiyat, dil öğrenimi ve şiirle meşgul oluyordu. O zamanlar tanınmış bir şair olan kantora memuru Ferdinand Froyligrat gibi olmak istiyordu. Engels edebiyatı bütün ömrünce sevdi. Gerçi, edebi yaratıcılığına ve özellikle şiirlerine karşı daha gençliğinde otokritik davranmaya başlamıştı. Buna rağmen, ilk gençliğinde kendisini kapırdığı bu edebiyat uğraşlarının, bütün bilimsel eserlerinde ve diğer yazılarına derin izleri olmuştur. Eserlerindeki canlı ve tatlı anlatım bu uğraşların ürünüdür.

Engels, babasının ticarethanesinde, tüccarlığı öğrenmeye pek de heves etmiyordu. 1938 yılının Haziran ayında, babasının isteği üzerine Bremen'e giderek, tüccar Löypold'un büyük ticaret kantorasında çalışmaya başladı.

Büyük bir liman-şehir olan ve dünyanın hemen hemen bütün bölgeleriyle ticareti bulunan Bremen'deki hayatı, Engels'in görüşünü genişletti. Orada, başka halkların edebiyat ve basınına geniş ölçüde tanımak olanağını buldu. Serbest zamanlarında edebi ve politik eserler okuyordu. Yabancı dilleri merakla öğreniyor, kız kardeşi Mariya'ya ve lise arkadaşlarına «çok dilli» mektuplar yazıyordu. Bunlarda, Almanca, Lâtince, eski Yunanca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce, Fransızca, İngilizce, Hollandaca cümleler birbirini izliyordu.

Müziği de bırakmamıştı. Şarkı derneklerine devam ediyor, konserleri ve tiyatro temsillerini kaçırmıyordu. Müzik teorisini öğreniyor, bestecilik alanında kuvvet denemesi yapıyor, İlâhiler besteliyordu. En fazla, Bethoven'in dramatik yüklü eserlerinden hoşlanıyordu. Ona göre Bethoven'in eserleri, Alman müziğinin zirvesiydi. En sevdiği eserleri de Kahramanlık Senfonisiyle Beşinci Senfoni idi.

Fakat, genç Engels'in ilgisi, başlıca edebiyat ve püblisizm (!) alanlarında yoğunlaşmıştı. O zamanlar Almanya'da burjuva demokratik devrimi koşulları olgunlaşıyordu. 1838—1842 yılları arasında yazdığı eserleriyle mektuplarında, bu koşulların derin etkisiyle, devrimci-demokratik görüşlerinin biçimlenmekte olduğu görülmektedir.

Engels muhalefet duygularını ilk önce şiirle yansıtmıştır. İlk yayınlanan ve «Bedeviler» adını taşıyan şiiri ile gerici dramaturg A. Kotsebi'yi hicvetmiştir. Özgürlükseverliğini, «Telegraf für Doyçland» gazetesinde yayınlanan «Akşam» adlı şiirinde güçlü bir şekilde yansıtmıştır.

*Akşam yıldızı sönüyor artık
Özgürlük sabahı başlamak üzere pırıl pırıl
Güneş doğdu doğacak ısıt ısıt
Gece kayboluyor tüm belâlarıyla . . .
Çiçekler fışkıracak, güzel çiçekler
Yalnız tohum serptiğimiz yerlerde değil elbette.
Ve çiçek bahçesi olacak tüm yeryüzü
Bitkiler yer değiştirecek ülkelerde
Barış palmyeleri boy alacak kuzeyde
Güller süsliyecek karlı ovaları
Koca çınar yükselecek gökyüzüne
Ve ağır adımlarıyla yıkıp ezecek tahtları*

(!) Püblisizm: Gazeteciliğin, aktüel sosyal-politik konularla meşgul olan kolu. (Y. Ç.)

Engels, ötüşleriyle güneşin doğuşunu selâmlayan kuşlar gibi, özgürlüğü selâmlıyordu şiirleriyle.

«Vupertal mektupları»

«Telegraf für Doyçland» gazetesinin 1839 yılı Mart ve Nisan sayılarında, Engels'in «Vupertal mektupları» başlığı altında iki yazısı yayınlandı. On sekiz yaşındaki genç, bu yazılarında, doğduğu şehirde hüküm süren pietist (1) ikiyeşliliğini, bunların yaymaya çalıştıkları yobazlığı, fanatizm ve mistisizmi ve pietizmin Vupertal'deki baş yayıcısı F. V. Krummaher'i şiddetle eleştiriyordu.

Fakat, «Vupertal mektupları»nın en önemli yanı, Barmen'deki sosyal ilişkilere yönelik eleştirilerdi. Engels'in henüz pek genç yaşta hayatı böylesine derinden tanımış olması hayranlık uyandırıcıdır. İşçilerin çile ve yoksulluk dolu yaşayışları, buna karşılık fabrikatör ve tüccarların refah içinde yüzmeleri Engels'te protesto duyguları ve bu haksızlıkla savaşmak isteği uyandırmıştı. Çocuklara karşı bile gaddarca davranan fabrikatörleri, bu rezil sömürücüleri lânetliyordu. Barmenli fabrikatör ve tüccarların ikiyeşli ahlâklarını, ticarî çıkarlarının dışındaki cehaletlerini ve manevi kısırlıklarını öldürücü şekilde hicvediyordu.

«Vupertal mektupları», burjuva çevrelerinde derin bir hiddet yarattı. «Elberfelder Zeitung» gazetesini fabrikatörlerle pietistleri savunmaya yeltendi. Kurşunlarının tam hedefe isabet ettiğini gören genç yazar sevinç içindeydi.

Engels'in ilk yazılarında ve özellikle Greberi'ye yazdığı mektuplarda, dinsel görüşlerden kurtulma isteği dile geliyordu.

Engels'in Hegel'in felsefesinden çıkardığı devrimci-demokratik sonuçlar

Engels, 1839 yılı sonlarında Hegel'in eserlerini okumaya koyuldu. Hegel'in «Tarihin felsefesi» adlı yapıtındaki, insanlığın daha yüksek ve daha olgun biçimlere doğru atılımlarıyla ilgili fikir onu bir hayli etkiledi. Ve insanlık tarihine, toplumsal hayatın olaylarına diyalektik yaklaşım, Engels'in çeşitli sosyal-politik konular üzerindeki yazılarında ve Almanya'nın toplumsal-politik düzenini eleştiren makalelerinde gittikçe daha açık bir şekilde belirtmeye başladı. Henüz Hegel'in felsefesini eleştiri süzgecinde geçirmeye girişmediği o dönemde, Hegel'in sosyal-politik görüşlerinin karakteristik yönü olan tutucu prensiplerden uzaklaştığı görülmüyordu.

Dünya tarihini özgürlük kavramının gelişmesi olarak inceleyen Hegel'in bu görüşünden, Engels, radikal politik sonuçlar çıkardı.

(1) pietizm, Batı Avrupa'da XVII. yüzyılın sonlarında ve XVIII. yüzyılın başlarında protestanlar arasında ortaya çıkan ve akılcı felsefeye savaş açan bir dinsel akımdır. (Y. Ç.)

1840 yılının Nisan ayında yayınlanan «Alman «Adelszeitung»u için rekvem» adlı yazısında, bu aristokratlar gazetesinin politik görüşleriyle alay ediyor ve şöyle diyordu: «Önsözden şunu öğreniyoruz: meğer dünya tarihinin tek ödevi varmış. O da . . . üç zümrenin varlığının gerekli olduğunu ispat etmekmiş. Bunlardan aristokratlar savaşmak, bürgerler düşünmek, köylüler de ekip biçmek zorunda imişler.»

Bu arada, vatandaşlar toplumunun zümrelere bölünmesini değişmez bir kanun sayan Hegel'den farklı olarak Engels, bu bölünmenin artık her türlü anlamını kaybettiği kanısındaydı. Ve zamanını geçirmiş olan bütün köhne kuruluşları reddediyor, zümreler düzenine, mutlakiyete, aristokratlığın putlaştırılmasına ve askerlerin şanlılaştırılmasına karşı olduğunu bildiriyordu.

Engels, Hegel'in diyalektiğindeki temel fikirleri toplumsal hayata uygulamayı denedi. Ocak 1841'de yayınlanan «Ernst Moritz Arndt» başlıklı yazısında, Alman aristokrasisinin, Büyük Fransız Burjuva Devriminin demokratik prensiplerini kötölemek, başka halkları gözden düşürmek ve gerici şovinizm duyguları aşılamak için sarfetmekte olduğu çabaları lanetledi.

Kosmopolit liberalizmin de, Almanlığı her şeyin üstünde tutmanın bir antitezi olduğunu, uluslar arasındaki farkı görmek istemediği ve iyi dileklerde bulunmaktan öteye geçmediği için hiçbir yarar sağlamadığını belirtti ve şöyle dedi: «Avrupa ulusları arasında açık bir karşılıklı anlaşmanın gerçekleştirilmesi ve ulusal birlik için çalışmalıyız.»

Materyalizme doğru ilk adımlar

Engels, 1841 yılının Eylül ayında Berlin'e giderek, Topçu tugayında asker oldu. Tugayın kışlaları Berlin Üniversitesi'ne yakın bir yerdeydi. Askerliği sırasında topçu çavuşluğuna yükseldi ve sonraları büyük faydasını göreceği askerî tecrübeler kazandı. Berlin Üniversitesi'ne serbest öğrenci olarak devam etti. Felsefe derslerini dinledi ve dinler tarihi profesörü Venari'nin yönettiği seminerde çalıştı.

Dinsel ve Felsefi dogmaları cesaretle eleştiren genç Hegelistlerin bu tutumları ve aynı ekolün radikal politik görüşlü birçok temsilcisi Engels'in ilgisini çekti ve kalbinde onlara karşı sempati uyandı. Genç Hegelistlerin Berlin grubuna girdi ve o zamanlar yaygın bir hal alan fikir mücadelesine aktif olarak katıldı.

Dünyanın birliği görüşünü savunan Engels, düşünce ile yaşam, sağduyu ile nesneler arasında derin farklar bulunduğu sonucuna vardı. Sağduyuyu sezi ve deneyden ayıran Şeling'ten farklı olarak Engels, bunlar arasında sıkı bağıntılar bulunduğu tezini geliştirerek, sağduyu ile deneyin birbirini

tamamladığını ve sağduyunun ancak deneye dayanmak suretiyle «varlığının gereklerine» ulaşabileceğini belirtti.

Engels'in Hegel ve genç-hegelistlere karşı tutumu gittikçe daha belirginleşiyordu. Artık, Hegel'in felsefesine devrimci-demokratizm mevzilerinden yanaşılıyor, Hegel'in felsefesindeki temel fikirle onun bundan çıkarıldığı ilımlı ve tutucu sonuçlar arasındaki uyumsuzluğun Hegel'in görüşlerindeki çalışkilerin nedeni olarak görüyor ve «Hegel, vardığı bu sonuçlarla, öğretilerinden güröl güröl akan güçlü sonuçların önüne betondan bir duvar yükseltmiş bulunmaktadır» diyordu.

Genç-Hegelstlerin radikal felsefi fikirlerini toplumsal-politik sorunların devrimci demokratik yoldan çözümünü görüşü ile birleştiren Engels, Şeling hakkındaki eserlerinde, ilerici fikirleri hayata geçirmek için mücadele edilmesi gerektiğini belirtiyor, ilerici güçlerin gerici güçleri yenilgiye uğratacağı inancında olduğunu söylüyordu. «Şeling ve içtenlik» başlıklı broşürü şu sözlerle sona eriyordu: «Savaşacağız, kanımızı akıtacağız, düşmanın kin dolu gözlerine cesaretle bakacağız ve son nefesimize kadar çarpışacağız. Büyük karar günü, halkların savaş günü yaklaşıyor. Ve zafer bizim olacaktır!»

Ve Engels'in Şeling'le ilgili eserleri birhayli akisler uyandırdı. «Genç Almanya» grubundan ayrılış.

Engels ve «Özgürler»

Engels'in, devrimci demokratizmi ve devrimci sosyal-politik programı felsefi bir temel üzerine oturtmak için yaptığı araştırmalar, onun «Genç Almanya» grubundan kesin olarak ayrılması sonuçlarını doğurdu.

«Genç Almanya» grubuna mensup bazı genç yazarların coşkulu, tutarlı sözlerle gizlemeye çalıştıkları sebatlılıklarını ve enerjik eylemlere yetenekli olmadıklarını, Engels, daha 1839—1840 yıllarında Barmen'deyken anlamıştı.

Almanya'daki gericiler düzenine karşı aktif politik mücadeleye hazırlanması, onu, «Özgürler»den de ayrılmak zorunda bıraktı. Zira bunlar, hayattan, memleketin ilerici gelişmesinin gerektirdiğı reel ödevlerden uzaktılar, hükümet için hiçbir reel tehlike değildiler, demokratik hareketin itibarını kırmaktan başka bir şey yapmıyorlardı.

Foyerbah'in meteryalist fikirleriyle Hegel'in felsefesindeki diyalektik prensipleri yaratıcı bir şekilde genelleştirerek biçimlendirdiğı kendi felsefi görüşleri de Engels'in «Özgürler»den ayrılmasını gerektirmişti. Çünkü «Özgürler» in bilinçlenme felsefesi Hegel'in felsefesinden daha geri idi, Fihte'nin felsefesine, sübjektif idealizme daha yakındı.

Engels, 1842 yılında «Reinische Zeitung» gazetesinde ve diğer radikal organlarda yayınlanan yazıları ile, Marks gibi, ilerici politik görüşleri

Prusya sansürü tarafından kısıtlanan basın özgürlüğünü savundu, Almanya'da feodalizm düzenini ebedileştirmeye çalışan Prusya'daki gerici düzene karşı savaştı. Devrim fırtınasının Almanya'ya yaklaşmakta olduğunu seziyordu artık.

İngiltere'de hayat okulunda

Engels'in İngiltere'ye varışından hemen sonra (1842 yılının Aralık ayında) yayınlanan «İngiltere'nin görüşü ile iç bunalımlar», «İç bunalımlar», «Politik partilerin tutumları», «İngiliz işçi sınıfının durumu» ve «Zahire kanunları» başlıklı yazıları, İngiliz toplumundaki çelişkileri derhal kavradığını ortaya koymaktadır. Bu yazılarda İngiltere'deki sosyal ilişkiler üzerine yaptığı tahliller, onun, bu toplumun, toprak aristokrasisi, sanayi burjuvazisi ve proletarya olarak bellibaşlı üç sınıfa ayrılmış durumunu derhal gördüğünü ispat etmektedir. Engels, burjuva ile proletarya arasındaki çelişkinin kapitalist toplumun temel çelişkisi olduğunu da belirtmektedir.

Yine aynı yazılarında, sosyal devrim fikrini ilk defa ortaya attı. İngiltere'deki endüstriyel gelişmenin bu devrimi kaçınılmaz hale getirdiğini, İngiltere proletaryasının sosyal devrimin iletkeni olduğunu belirtti.

Engels, işçi hareketinin gelişmesini dolaysız olarak ilk defa İngiltere'de gördü. Hemen hemen iki yıl, İngiliz halkının hayatını, işçilerin durumunu ve mücadelelerini izledi. Burjuva reformatörleri ve küçük burjuva sosyalistleri gibi, proletaryaya, santimental-esirgeyici tutumla yanaşmadı. İngiliz işçilerini yalnız ıstırap çeken bir sınıf olarak değil, aynı zamanda mücadele eden bir sınıf olarak gördü ve bu devrimci eylemlerin ülkenin kaderini belirleyeceğini anladı.

Engels, 1845'te, «İngiltere'de işçi sınıfının durumu» adlı kitabının başlangıcındaki «Büyük Britanya işçi sınıfına» başlıklı seslenişinde, çok haklı olarak şöyle diyordu: «Durumunuzu yakından öğrenebilmek için yeteri kadar uzun bir süre aranızda yaşadım. Bundan memnunum ve kıvanç duyuyorum . . . Kıvanç duyuyorum, çünkü aranızda geçirdiğim günler sayesinde, ezilen ve horlanan bir sınıfa bir şeyler verebilmek olanağını buldum.» (1)

İngiliz çartist ve sosyalistleriyle ilişkiler kuran Engels, bunların, Avrupa kıtası ülkelerinde başlayan sosyal hareket hakkında pek az bilgileri olduğunu hayretle gördü. Bu hareketle yakından ilgilendiği ve Avrupa ülkelerindeki komünist hareketini yakından izlediği için, çartist ve ovenistleri, Fransa, İsviçre ve Almanya'daki sosyalist ve komünist akımları üzerinde aydınlatmak ihtiyacını duydu.

«Haklılar Birliği» yöneticileri, daha ilk görüşmelerinde, Engels'e, Birliğe üye olmasını teklif ettiler. Fakat, görüşleri arasında büyük ayrılıklar vardı.

(1) K. Marks ve F. Engels, Toplu eserleri, Rusça, cilt 2, sayfa 235.

Bu yüzden Engels, yapılan teklifi reddetti. Çünkü o, Birlik üyelerinin savun-
dukları eşitleştirici komünizm görüşünü kabul etmiyordu. Öte yandan, bu
örgütün komplocu eylemlerine de karşı idi.

Engels'in materyalizm ve komünizm mevzilerine kesin olarak geçişi

Engels'in İngiltere'ye yerleşmesi, idealizm felsefesi görüşlerinden tama-
miyle ayrılmasına yardım etti. Bilimsel araştırmaları ve hayat tecrübesi,
onu ardıcıl bir materyalist yaptı.

Marks ve Ruge'nın yönetiminde çıkan «Deutsch-Französische Jahr-
bucher» adlı dergide yayınlanan makaleleri, Engels'in manevi geliş-
mesinde son derecede önemli bir rol oynadı.

İngiltere'de bulunduğu dönemde, maddi üretimin ve ekonomik iliş-
kilerin toplumsal hayatın temeli olduklarını anlaması, kapitalist özel
mülkiyet hâkimiyetinin yarattığı sonuçlar üzerinde bilimsel tahliller yapma
isteği, Engels'i, burjuva ekonomi politiğini eleştirici bir gözle incelemeye
sevketti. «Ekonomi politiği eleştiri denemesi» adlı eseri, bu uğraşların en
önemli bir ürünü oldu. Engels, sözü geçen eserinde, burjuva ekonomi
bilimini ilk defa diyalektik-materyalist metotla eleştiriyordu.

Ekonomi kanunlarını materyalist görüşle yorumlamak ve bu kanunların
tarihsel karakterini belirtmek suretiyle, kapitalizmin çelişki «kısır dön-
güsü»nden kurtuluş yolunu gösteriyordu.

Engels, bu eserinde, yalnız kapitalizmi bir sistem olarak eleştirmekle
kalmıyor, aynı zamanda, bu sistemi öven burjuva ekonomistlerini, eski ve
yeni türlü türlü burjuva ekonomi politik eğilimlerini de eleştiri süzgecin-
den geçiriyordu.

Engels'in ekonomi politik alanındaki bu ilk eserinde, ütöpik sosyalist-
lerin etik görüşlerinin ve Foyerbah'ın soyut hümanizminin etkileri görül-
mektedir. En önemli ekonomik teoriler üzerinde yeteri kadar derinleşe-
memiştir, bu yüzden bazı değerlendirmeleri yüzeyde kalmaktadır ki,
sonraları kendisi bunları düzeltmiştir. Fakat, bütün bunlara rağmen
Engels, reel ekonomik yaşantı ile ekonomik teori arasındaki bağları ve
karşılıklı etkileri şaşılacak bir doğrulukla görüp göstermesini bilmiştir.
Engels bu eserinde, burjuva toplumunun tüm maddi ve manevi hayatının
kapitalist özel mülkiyet temeline dayandığını keşfetmek suretiyle büyük
bir hizmette bulunmuştur. Kapitalist üretimin kendine özgü çelişkilerinin
gelişmesi sonuçlarının kaçınılmaz olarak sosyalizme yol açacağını ispat
eden genç Engels'in bu derin fikri karşısında hayranlık duymamak müm-
kün değildir.

Engels, İngiliz yazar ve tarihçisi Karley'in «Dün ve bugün» adlı kitabını
eleştirdiği «İngiltere'nin durumu. Tomas Karley» başlıklı makalesinde,
fikirlerini, genel olarak materyalist açıdan ortaya koydu.

Devlet hakkındaki görüşlerini açıkladığı 1843—1844 yıllarındaki yazı-

larında, mülkiyet ilişkilerinin devletin temeli olduğu fikrini geliştirdi, ekonomik düzenle devlet arasındaki bağları açıkladı ve devletin sınıfsal karakteri bulunduğunu ispat etti.

«Deutsch-Französische Jahrbücher» dergisinde yayınlanan makaleleri, dünya görüşünün biçimlendiği önemli dönemin ürünleridir. Manevi olgunlaşmasının belgeleri olan bu yazılar, onun idealizmden materyalizme ve devrimci demokratizmden komünizme kesin olarak geçişini yansıtmaktadır.

Büyük dostluğun başlangıcı

Engels'in İngiltere'deki «sosyal öğrenciliği» 1844 yılı Ağustos ayında sona erdi ve o Manchester'den ayrıldı. Yurduna dönerken Paris'e uğradı.

O yıllarda Marks ve Engels, ayrı ayrı yollardan aynı bilimsel görüş ve sonuçlara varmışlardı.

Engels, Paris'te kaldığı on gün içinde Marks'tan hemen hemen hiç ayrılmadı. Her ikisinin de yakından ilgilendikleri birçok teorik ve pratik sorunu derin bir samimiyet havası içinde incelediler. Engels, sonraları şunları yazacaktır: «1844 yazı Marks'ı ziyaret ettiğim zaman, teorinin her alanında tam bir görüş birliği içinde bulunduğumuzu gördük. Ortak çalışmalarımız o tarihte başlamıştır.» (1)

Marks ve Engels ortak ödevlerini tespit ettiler: yeni devrim teorisini hazırlıyacaklar ve bu suretle, Almanya'daki aydınların ilerici güçlerine ve işçi yığınlarına yürüyecekleri yolu aydınlatacaklardı. Fakat, her şeyden önce, materyalist ve komünist görüşlerin yayılmasına engel olan uydurma görüşleri çürütmeleri gerekiyordu.

İlk ortak eser

Marks, daha Engels'le görüşmezden önce, radikalizmden ve demokratik görüşlerinden gitgide uzaklaşmakta olan genç Hegelistleri eleştiren bir eser yazmayı tasarlamıştı. Engels'in genç Hegelistlere ilişkin görüşleri de Marks'ın fikirlerine tamamiyle uyuyordu. Bu yüzden, Bauer kardeşleri ve taraftarlarını eleştiren ortak bir eser yazma teklifini memnurlukla kabul etti. Engels, bu işbirliğinin önemini, daha sonraları (Nisan 1845'te) şöyle belirtecektir: «Alman filozofları arasında, teorilerinden pratik sonuçlar çıkarmayı reddeden ve insanın, kendini sadece, metafizik sorunlar üzerinde spekülâtif düşüncelere hasretmesi gerektiğini ileri süren kişilere harp açmış bulunuyoruz. Bauer ve Stirner, Alman soyut felsefesinin en gerici sonuçlarını dile getirmektedirler. Bu yüzden onlar, sosyalizmin ya da tam deyişi ile komünizmin en zorlu felsefi düşmanlarıdır.»

(1) K. Marx ve Fr. Engels, Toplu eserleri, Rusça, cilt 21, sayfa 220.

Marks ve Engels, hicivlerine, ilk önce «Eleştirici eleştirinin eleştirisi» adını verdiler. Lâkin Engels'in Paris'tan ayrılışından sonra Marks, kitabının teklifiyle eserin başlığında şu değişikliği yaptı: «Kutsal aile, veya eleştirici eleştirinin eleştirisi. Bruno Bauer ve ortaklarına karşı». «Kutsal aile»de Marks ve Engels, artık inanmış materyalistlerdir.

Tarihi materyalist görüşle inceleme metodu, yani toplumsal gelişmede maddi üretim tarzının çözümleyici bir rol oynadığı fikri, bu eserde açıklık kazanmaktadır. Marks ve Engels, tarihsel materyalizmin temel yargılarından birini daha aynı kitapta ortaya atmışlardır. Bu yargı şudur: tarihin gerçek yaratıcısı halklardır. Ve tarihsel gelişme sürecinde, toplumsal ilerlemenin çözümleyici bir kuvveti ve insanlığın kaderinin gerçek hâkimi olarak halkların bu rolü gittikçe büyür. Toplumsal dönüşümler genişleyip derinleştikçe de, bu dönüşümleri gerçekleştiren halk yığınları çoğalır.

«İngiltere'de işçi sınıfının durumu»

Marksizmin biçimlenmesi tarihinde önemli bir aşama olan «Kutsal aile»de, işçi sınıfının dünya görüşünün bazı çıkış noktaları aydınlatılmıştır. Engels, artık, İngiltere'nin sosyal tarihini yazmaya ve bu eserde işçi sınıfının durumuna sadece bir bölüm ayırmaya hazırlanıyordu. Fakat, bu hazırlığı sırasında mevcut literatürü ve diğer kaynakları incelerken, İngiliz proletaryasının emek, yaşam ve mücadele koşullarını doğrudan doğruya izlerken, işçi sınıfı durumunun, bütün incelemelerinin temel konusu olması gerektiği sonucuna vardı. Va plânını değiştirerek, «İngiltere'de işçi sınıfının durumu» adlı büyük bir kitap yazmaya koyuldu.

Engels'in bu güçlü eseri, kapitalist toplumun içyüzünü ortaya koyan zengin verilere dayanmaktadır. Engels, eserinde, proletaryanın ihtiyaç ve emellerini olanca derinliği ile anlamaya ve olağanüstü bir açıklıkla göstermeye muvaffak olmuştur. Fakat sadece, proletaryanın, kapitalin ezgisi altında çektiği çileleri yansıtmakla yetinmemiş, onurlu insanlar olarak hayatta gerçek yerlerini almak için mücadele ettiklerini ve ücretli kapitalist köleliği zincirlerini eninde sonunda parçalamaya yetenekli olduklarını da ortaya koymuştur. İçinde bulunduğu felâketin nereden geldiğini anlamaya, bu felâketin asıl suçlusunu görmeye ve yürürlükteki egemen sistemi ortadan kaldırma çarelerini aramaya başlayan işçinin kişiliği bu kitabın sayfalarında olanca heybetiyle canlandırılmıştır.

Engels, Çartizmin sosyalizmle kaynaşması ve proletaryanın yığınsal devrimci hareketiyle burjuva fikirlerinden temizlenmiş sosyalist teori ile birleşmesi gerektiği fikrini ileri sürüyor kitabında. Proletarya partisini kurup kuvvetlendirmek ve proletarya devrimini zafere ulaştırmak için bunun sonuç belirleyici bir şart olduğunu söylüyor.

«İngiltere'de işçi sınıfının durumu» kitabı, Engels'in çağdaşları üzerinde derin etkiler uyandırdı ve Alman basınında, özellikle sosyalist eğilimli gazete ve dergilerde geniş yankılar uyandırdı.

Birçok ilerici işçi, bu eserin etkileri altında kalarak, sosyalist-devrim savaşı saflarında yer aldı. Alman işçilerinden Lesner, anılarında, «Bu, ilk satın aldığım kitaptı. İşçi hareketinin ne olduğunu ilk defa ondan öğrendim» demektedir. (1) (Lesner, sonraları, uluslararası komünist hareketinde aktif bir rol oynamıştır.)

İkinci ortak eserleri

Daha sonraki buluşmalarından birinde Marks, o zamanlar kafasında daha iyi biçimlenmiş olan materyalist tarih metodunun bellibaşlı çizgilerini Engels'e anlattı. Engels, bu görüşmeyi ileride şu sözlerle belirtmektedir: «1845 yılı baharında yeniden buluştuğumuz zaman, Marks, tarih hakkındaki materyalist görüş teorisini bellibaşlı çizgileriyle geliştirmiş bulunuyordu. Ve biz, bu yeni anlayışın türlü yönlerinin ayrıntıları üzerinde çalışmaya koyulduk.» (2) Onlar, aynı buluşmada Hegel'den sonra Alman felsefesinde beliren ideolist akımlara karşı birlikte yazacakları eserlerle mücadele etmeyi uygun buldular.

Kasım 1845'de «Alman ideolojisi» adı altında iki ciltlik bir felsefi eser yazmaya başladılar. Bu, tam anlamıyla kollektif bir eserdı. «Kutsal aile»de herbiri kendisine ait bölümü yazmıştı. «Alman ideolojisi» ise, bütünü ile tam bir işbirliğinin ürünü idi.

Marks ve Engels, teorik büyük bir önemi olan bu eserde, tarih hakkındaki materyalist görüşü (tarihsel materyalizmi) ilk defa olarak bütün yönleriyle işlemişlerdir. Tarihe materyalist açıdan bakışla ilgili tüm fikirler sisteminin yaratılmasındaki en büyük hizmet Marks'ındır. Engels'in deyişiyle, bu, Marks'ın, sosyalizmin ütopyiden bilime dönüşmesini sağlayan iki buluşundan biridir (diğeri de artık-değer teorisidir).

«Alman ideolojisi»nde materyalist tarih görüşünün geliştirilmesiyle şu sonuca varılmıştır: Proleter komünist devrimi tarihsel bir zorunluk ve kaçınılmazlıktır. Önceki tüm devrimlerin hiçbiri sınıfları ve sınıf hâkimiyetini ortadan kaldıramamıştır. Halbuki «komünist devrimi (. . .) her türlü sınıf hâkimiyetini sınıflarla birlikte yok edecektir . . . » Devrim, sadece hâkim sınıfı ortadan kaldırmanın yegâne yolu olduğu için değil, insanları değiştirme aracı olduğu için gereklidir. Zira devrim sürecinde emekçiler eski toplumun fikir, gelenek ve önyargılarından, etkilerinden sıyrılıp kurtulurlar.»

(1) «Marks ve Engels'e dair anılar», Moskova, 1956, s. 172.

(2) K. Marks ve F. Engels, Toplu eserleri, cilt 21, s. 217.

Ştirner, komünizmde bireylerin (fertlerin) toplumun kölesi haline geleceklerini, özel mülkiyeti ortadan kaldırdıktan sonra kişiliklerini kaybedeceklerini iddia ediyordu. Marks ve Engels, «Alman ideolojisi»nde bu görüşlerin temelsizliğini belirterek şöyle demektedirler: Özel mülkiyet, sadece burjuva bireyciliğinin temelidir, halbuki halkın büyük çoğunluğu özel mülkiyetten yoksundur. Demek oluyor ki, halkın büyük çoğunluğunu kişiliklerinden özel mülkiyet yoksun etmektedir. Ve işçiler, ancak kapitalist düzene karşı yürüttükleri savaşa kişilik kazanmaktadırlar.

İdealist burjuva felsefesine göre özgürlük, ruhun özgürlüğüdür, ruhun özerkliğidir, kişinin toplumdan tamamıyla bağımsızlığıdır, kısacası sözde özgürlüktür. Marks ve Engels, buna, materyalist özgürlük anlayışıyla karşılık veriyorlar. Materyalist görüşün özgürlüğü, işçinin içinde yaşadığı ve çalıştığı ortamdaki duruma ve ilişkilere hâkim olmasıdır. İnsanın gerçek özgürlüğü, idealizm felsefesinin iddia ettiği gibi, ruhun, maddi toplumsal ilişkilerden bağımsız olması değildir, bu ilişkileri tanıyıp öğrenmesi ve onlara hâkim olmasıdır. Özgürlük kavramını tarihsel bir yaklaşım ile savunan «Alman ideolojisi» yazarları, insanların her tarihsel dönemde özgürlüğün kazanılmasında, dış doğal güçlere ve toplumsal ilişkilere hâkim olma alanında ancak belirli başarılar elde ettiklerini açıklamaktadırlar. Yalnız toplumsal ilişkilerin en yüksek gelişme aşaması olan komünizmde insanlık, tam sosyal ve manevi özgürlüğü gerçekleştirebilecektir.

«Alman ideolojisi»nin ikinci cildi, «insancı sosyalizm»in eleştirilmesine ayrılmıştır. Bu bölümde, bu sözde «insancı sosyalizm»in soyut-idealst prensipleri, sınıfsal yaşam ve sınıf savaşı yerine soyut insancılığı ve bütün insanları seyme santimentalizmini koyması eleştirilmektedir.

Komünist muhabirler komiteleri

XIX. yüzyılın 40'ıncı yıllarının sonlarına doğru Avrupa'da burjuva-demokratik devrimleri olgunlaşıyordu. Ne var ki, işçi hareketi, henüz son derecede zayıf örgütlü idi ve sosyalist düşünle bağlantısız bir halde geliyordu. İşçiler, mücadelelerinin asıl amacını anlayamıyorlardı. Mevcut pek az örgütün de olumlu programları yoktu.

İşte bu koşullarda gaddarca polis tâkibatı altında ve basın propagandasının dar olanakları içinde, Marks ve Engels, komünist muhabirler komitelerini, harekete katılanların en iyi örgütlenme biçimi olarak kabul ediyordu. Onlara göre, bu suretle, Almanya'da ve diğer ülkelerdeki komünizm fikirleri taraftarları arasında bağlar kurulacak, basım ve elyazısı propaganda malzemelerinin değiş tokuşu örgütlenecekti.

Komünist muhabirler komitelerinden ilki, Ocak 1846'da Brüksel'de kurulmuştur.

Vaytling'in «Zanaatçılar komünizmi» teorisinin eleştirisi

Marks ve Engels'in yönetimi altında faaliyete geçen Brüksel Komitesi, daha ilk gününden itibaren Vaytling'in ve insancı sosyalistlerin ütöpik görüşlerine karşı mücadeleye girişti. Çünkü bunlar, Almanya'da işçi hareketinin gelişmesine, bilimsel komünizm fikirlerinin yayılmasına engel oluyorlardı. Vaytling'le ilk çatışma, komünist basın propagandasının Almanya'da örgütlenmesi sorununu incelemek üzere 30 Mart 1846'da Brüksel'de toplanan Muhabirler Komitesinin oturumlarında patlak verdi. Vaydemayer, komünizm fikirlerinin taraftarları olan iki kişi — Vestfalyalı Mayer ve Rempel — tarafından verilecek paralarla Marks ve Engels'le diğer komünistlerin eserlerinin basılmasını teklif etti. Vaytling ise, ilk önce kendi eserlerinin basılması gerektiğini öne sürdü. Halbuki, onun basılması için ısrar ettiği eserleri, son derecede çarpık görüşlerle dolu idi. Bunun üzere propagandanın hangi görüşlere dayanması konusu üzerinde münakaşalar çıktı: Vaytling'in bilime aykırı, ütöpik görüşleriyle sekter-komploculuk metotlarına mı, yoksa, Marks ve Engels'in yaymakta oldukları devrimci teoriye ve devrimci pratiğe mi?

Marks ve Engels, Vaytling'in görüşlerine karşıt olarak şunu ortaya koydular: Komünizmin derhal gerçekleştirilmesi imkânsızdır. İşçi sınıfı, bu amaca ulaşabilmek için aktif ve geniş bir savaş yürütmek zorundadır. İlk zamanlar burjuva devrimini gerçekleştirmek gerekecektir. Böyle bir devrim burjuvaziyi iktidara getirecektir ama, her şeye rağmen işçi sınıfının zaferi için koşullar da yaratılacaktır.

«Krige'ye karşı genelge»

Brüksel komünist Muhabirler Komitesinin «insancı sosyalizm»e karşı mücadelesi, bu komitenin faaliyetinde önemli bir aşamadır. «İnsancı sosyalistler»in politik eğilimleri, Almanya'nın sosyal-politik özelliklerine önem vermeyişleri ve kapitalizmin nispeten ilerici bir düzen olduğu gerçeğini anlıyamayışları, onları, mevcut feodal-mutlakiyetçi rejimin savunucuları durumuna düşürüyordu. «İnsancı sosyalizm» temsilcilerinden çoğunun komünizmi savaş bayrağı olarak kullanmaları Alman işçilerini yanlış yollara yöneltiyor, bu eğilimin proletarya hareketine düşman olan gerçek karakterini anlamalarına engel oluyordu.

Alman gazetecilerinden Herman Krige'nin Birleşik Amerika'daki eylemleri de, Marks ve Engels'in etrafında birleşmiş olan Brüksel komünistlerinin «insancı sosyalizm» e karşı açıkça cephe almalarına yol açtı. Krige, muhtaç işçilere ve genellikle yoksullara para yardımında bulunmaları için, gazetede, Newyork'lu zenginlere hitaben yayınladığı yardım çağrılarını komünistlik eylemi imiş gibi göstermeye çalışıyordu. Marks ve Engels, bu tür komünistlik propagandasını şiddetle yerdiler. Brüksel Muhabirler Komitesi, 11 Mayıs 1846 tarihinde yaptığı toplantıda, Krige'yi

kınayan bir karar kabul etti. Sadece Veytling bu karara karşı geldi. Marks ve Engels tarafından hazırlanan bu karar ve onunla birlikte aydınlatma notu, çoğaltılarak, diğer muhabir komitelerine ve komünist gruplarına gönderildi. Bu belge, sonraları, «Krige'ye karşı genelge» adı ile tarihe geçti.

Kararda, Krige'nin yapmakta olduğu propagandanın «gerek Avrupa'da, gerekse Amerika'da Komünist Partisinin itibarını alabildiğine zedelemekte bulunduğu» ve «Volks-Tribün» gazetesinde savunduğu görüşlerin komünist görüşleri olmadığı belirtiliyor, şöyle deniliyordu: «Krige'nin Newyork'ta «komünizm» adına ileri sürdüğü iddialar, işçiler tarafından benimsendiği takdirde onların üzerinde son derecede bozguncu etkiler yapabilir.» (1)

Paris'te

Marks ve Engels'e Londra ve Paris'ten gelen mektuplar, «insancı sosyalistler»in Haklılar Birliği'nde sağlam mevziler elde etmiş olduklarını gösteriyordu. Brüksel Muhabirler Komitesi, bu eğilimi tamamiyle etkisiz hale getirmek amacı ile Engels'i Paris'e göndermeye karar verdi. Haklılar Birliği'nin Paris şubesi yöneticileri de aynı istekle bulundular.

Bunun üzerine Paris'e giden Engels, Birliğin oradaki üyeleri arasından en ilerici küçük bir grubu etrafına toplayarak, Prudon'un küçük burjuva görüşlerine karşı çetin bir mücadeleye girişti. Marks'a ve Brüksel Muhabirler Komitesine yolladığı mektuplarda «Prudon'un temel fikirlerini amansızca ve dikkate değer bir derinlikle eleştiriyordu».

Engels, Haklılar Birliği şubelerinin toplantılarında, Prudon taraftarlarıyla hararetle tartışmalar yaptı. Marks'a yazdığı mektuplardan birinde: «Kahrolasıcılara asla merhamet etmiyordum. En kötü önyargılarına hücum ediyor ve kendilerinin proleterlikle hiçbir ilişkileri bulunmadığını söylüyordum» (2) diyor ve komünistlerin bellibaşlı amaçlarını kısaca şöyle belirtiyordu: «1) Burjuvanın çıkarlarına taban tabana zıt olan proletaryanın çıkarlarını savunmak; 2) bunu, özel mülkiyeti ortadan kaldırıp yerine kamu mülkiyetini kurmak suretiyle gerçekleştirmek; 3) bu amaçların gerçekleştirilmesinde cebri demokratik devrimden başka araç tanımamak».

Birinci Kongrede, Engels tarafından hazırlanan «İnanç sembolü» tasarısının Birliğe teklif edilmesine karar verildi. Komünistler Birliği programının bu ilk tasarısını Engels'in ne zaman ve hangi koşullar içinde hazırladığı hâlâ bilinmiyor. Fakat Engels'in yazdığı muhakkak. Çünkü belgenin orijinali onun elyazısıyledir ve aynı metnin büyük bir kısmı,

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 4, s. 1 (Rusça).

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 27, s. 64 (Rusça).

Komünistler Birliği İkinci Kongresi arifesinde Engels tarafından hazırlanan «Komünizmin prensipleri»nde yer almıştır.

Engels, bu belgede, Marksist programın bellibaşlı prensiplerini ilk defa ortaya koymakta ve toplumsal gelişme sorunlarını materyalist tarih görüşü açısından incelemektedir.

«Komünist Partisi Manifesti»

Marks ve Engels, «Manifest»te, proletaryanın sınıf savaşının en basit biçimlerinden başlayıp çağsal biçimlerine kadar gelerek işçi sınıfının mücadelesinde elde edilen tecrübelerin dâhice bir sentezini yapmaktadırlar. «Komünist Partisi Manifesti», aynı zamanda, Marks ve Engels'in 1847'de olgunlaştırdıkları Bilimsel Komünizmin ve yetkinleştirdikleri Marksizm felsefesinin bir ürünüdür. Onların önceki eserlerinde geliştirdikleri fikirler, «Manifest»te en mükemmel edebi biçimiyle canlandırılmıştır. Marksist dünya görüşünü yaratan Marks ve Engels'in kesin bilimsel fikirleri, bu eserde de aynı titizlik ve açıklıkla yansıtılmıştır. Ve o zamandanberi milyonlarca insanı bilinçlendirmeye devam etmektedir.

Marksizm, artık, dünyayı devrim yolu ile yenileştirme savaşının ahenkli ve bilimsel teorisi olarak ortaya çıkmış bulunuyordu. Proletarya devrimci dünya görüşünün temel prensiplerinin esinleyici bir bildirgesi olan «Manifest», Marksizmin bileşik üç bölümünün (diyalektik ve tarihsel materyalizm, ekonomi politik ve bilimsel sosyalizmin) hazırlanışında o zamana kadar ulaşılan başarıların ilk toplu ürünü idi.

Devrim askeri

Karşı-devrim, 1849 yılı baharında Almanya'nın birçok bölgelerinde egemenliğini yeniden kurmaya muvaffak olmuştu. Fakat, devrimci güçler henüz tamamiyle bozguna uğratılamamıştı. Macaristan'da savaşlar devam ediyor, Batı ve Güney Almanya'da yeni yeni halk ayaklanmaları patlak veriyordu.

Engels'in bütün düşüncesi, Batı ve Güney Almanya'da yeniden alevlenen mücadele üzerine yoğunlaşmıştı. Mayıs ayı başlarında hazırladığı askeri harekât plânını uygulamak için, 10 Mayıs 1849'da, yeni bir ayaklanmanın patlak verdiği Elberfert'e hareket etti. Solingen'de bir gün kaldı, devrimci işçilerden mürekkep 400 kişilik silâhlı bir müfreze hazırladı ve onların başına geçerek 11 Mayıs'ta Elberfert'e ulaştı.

Engels, askeri komisyonda ve askeri konseyde geceli gündüzlü çalışıyor, silâhlı birliklere yeni düzen veriyor, istihkâm bölüklerini kuvvetlendiriyordu. Güvenlik Komitesinden, Elberfert Gönüllü birliklerindeki halk düşmanlarının silâhsızlandırılmalarını ve bunlardan alınacak silâhların

işçilere dağıtılmasını, burjuvaziye mecburi vergiler konulmasını ve paraların silâhlı birliklerin ihtiyaçlarına harcanmasını teklif etti. Ne var ki, her türlü kesin tedbir almaktan korkan Güvenlik Komitesi bu teklif reddetti. Bunun üzerine Engels, Komitenin bu kararını gözönünde bulundurmayarak, kendi fikrindeki birlik komutanlarıyla birlikte, Belediyedeki karşı-devrimci Kronenberg gönüllülerine ait silâhlara el koydu. Engels, bütün karar ve eylemlerinde silâhlı işçilere dayanıyordu.

Çok geçmeden, Pfaltz birlikleriyle Prusya ordusu arasında harp harekâtı başladı. Engels, bu çarpışmalara aktif olarak katıldı ve en bilinçli ve cesur savaşçılardan mürekkep birliklerden birinin (ki çoğu işçi idi) komutanı olan, Komünistler Birliği üyesi Vilih'in emir subayı oldu.

Engels, her yerde cesurca girişimlerde bulunuyor, duruma göre hareket ediyor, yiğitçe davranıyor, hiçbir karşılık beklemeden kahramanca savaşıyordu. Vilih'le birlikte askeri harekât plânları hazırlıyor, en karmaşık ve tehlikeli askeri görevlerin gerçekleştirilmesini yönetiyordu. Silâh ve cephâne sağlanması işlerinin örgütlenmesine enerjik olarak katılıyor, diğer askeri birliklerle bağlar kuruyor ve keşiflere gidiyordu. Gerileme (ricat) sırasında, önemli yerlerdeki ihtilâlcı güçleri destekleyen en cesur savaşçıların yanında bulunuyordu.

Engels, küçük çarpışmalardan başka, büyük önemi olan Raşat civarında yapılan muharebe de dahil olmak üzere dört büyük muharebeye katıldı. Marks'ın kızı Eleonora, daha sonraları şunları yazacaktır: «Kendisini kurşun yağmuru altında görenler, onun olağanüstü soğukkanlılığını ve her türlü tehlikeyi küçümseyişini daima anlatmışlardır.»

«Neue Rheinische Zeitung. Politisch-Ökonomische Revue»

Marks ve Engels, Komünistleri hareketin perspektifleri hakkında açık bir görüşle silâhlandırmayı ve 1848—1849 devrim savaşlarının tecrübelerini genelleştirerek yeni teorik ve pratik prensipleri bu esaslar üzerinde hazırlamayı kendilerinin başlıca ödevleri sayıyorlardı. Ne var ki, bu amacı gerçekleştirmek için basın organı gerekiyordu. Çoktan tasarladıkları plânı gerçekleştirmek için. «Neue Rheinische Zeitung. Politisch-Ökonomische Revue» adlı dergiyi kurma hazırlıklarına giriştiler. Birlikte, derginin yayın programı olan «bildiri-yi yazdılar. Derginin, «tüm politik hareketin temeli olan ekonomik ilişkilerin ayrıntılı ve bilimsel bir şekilde incelenmesine olanaklar» sağlayacağı ve arkada kalan devrim dönemini, savaşan partilerin karakterini, bu partilerin varlık ve mücadelelerinin temeli olan toplumsal ilişkileri aydınlatmak için, geçici barış devresinden» yararlanacağı belirtiliyordu.

1850 yılında yayınlanan 5 sayıda (5. ve 6. sayılar bir arada çıkmıştır) hemen hemen yalnız Marks ve Engels'in yazıları vardı.

Engels, «Almanya'da köylü harbi» adlı eserinde de Alman devrimi tecrübesinin sentezini yapmaktadır. Eserin ikinci baskısına yazdığı önsözde şöyle demektedir: «Almanya'da 1525'te yapılan devrimle 1848—1849 devrimi arasındaki benzerlik, devrimden tamamiyle vazgeçilmesini sağlamak için sık sık ortaya konuyordu.» Bu benzerlik, 1848—1849 devriminin yenilgeye uğratılmasının nedenlerini aydınlatırken Engels'e yardım etmiş ve o şu sonuca varmıştır: Almanya'nın ekonomik ve politik gerikalmışlığı, burjuvazinin demokrasiye açıkça ihaneti, ilerici güçlerin zayıflığı, hareketin birleşik olmayışı, ayaklanmanın mahalli düzeyde kalışı, karşı-devrime, onu birbiri ardınca ezmek olanaklarını vermiştir.

«Mısırlı köle»

Almanya'da ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde devrim hareketinin bastırılmasından sonra Marks ve Engels, makale ve kitaplarını yayınlamak olanaklarından yoksun kalmışlardı. Yazılarını zaman zaman yayınlatabilecekleri tek yer İngiliz çaristlerinin yayın organlarıydı. Onlar da yazı ücreti vermiyorlardı. Marks ve ailesi maddi sıkıntı içindeydi. Engels de böyle bir sıkıntının tehdidi altında idi. Babası, geçim kaynaklarını kısmak suretiyle büyük oğullarının kaderine etkide bulunmaya çalışıyordu. Kızkardeşi Mariya, babasının talimatıyla ağabeyine yazdığı bir mektupta, Londra'dan ayrılmasının ve tekrar ticaret hayatına atılmasının anası ve babası tarafından arzu edildiğini bildiriyordu. Engels, Manchester'deki kantora döneceğini, fakat bunun geçici olacağını açıkça yazdı.

Manchester'de günleri monoton ve sıkıntılı geçiyordu. «Kahrolası ticaret»in kendisini bedenen ve manen harap ettiğini sık sık tekrarlıyordu. Marks, Engels'in Manchester'deki durumunu «Mısırlı köle»lerin durumuna benzetiyordu. Fakat Engels, Marks ve ailesine muntazaman maddi yardımlarda bulunabilmek için Manchester'de kalmasının zorunlu olduğunu biliyordu.

Birbirlerinden ayrı düşmüşlerdi. Yeni yeni toplumsal-politik ve yaşamsal problemler karşısında, yüzyüze dostça görüşmek ihtiyacını sık sık duyuyorlardı. Marks, Engels'e yazdığı mektuplarından birinde şöyle diyordu: «Burada (. .) yapayalnızım. Seni daima aradığımı ve seninle konuşmak ihtiyacında olduğumu bilirsin elbette.» (1)

Manevi birlik

Marks ve Engels, artık her gün buluşamıyorlardı. Fakat, yaratıcılık alanındaki işbirlikleri devam ediyordu. Aralıksız olarak fikir değiş-tokuşu yapıyorlardı.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 27, s. 173).

1851 Aralık ayında yapılan devlet darbesinden hemen sonra, Marks «Lüi Bonapart'ın Onsekiz Brümer darbesi» adlı ünlü eserini yazdı. Bu klâsik eserin başlangıç kısmını, Engels'in Marks'a yazdığı 3 Aralık 1851 tarihli mektubu ile karşılaştırdığımız zaman, Engels'in mektubunda canlandırdığı simalardan ve olaylar üzerinde yaptığı tahlillerden Marks'ın faydalandığı sonucuna varırız.

Marks ve Engels'in görüş birliğinin ve aralarındaki dostluğun en güzel örneğini, Amerika'nın ilerici gazetelerinden «Nevyork Daily Tribune»de yıllarboyu yaptıkları işbirliğinde görmekteyiz. Marks, Engels'i de bu gazeteye yazı yazmaya teşvik etti ve Engels, askerî ve diğer sorunlar üzerinde birçok yazı yazdı. Bunların önemli bir kısmı ortak çalışmalarının ürünü idi.

Marks'ın ricası üzerine Engels, aynı gazeteye, Ağustos 1851 — Eylül 1852 tarihleri arasında, «Almanya'da devrim ve karşı-devrim» başlıklı bir yazı dizisi hazırladı. Bunlar, gazetede, «özel muhabir Karl Marks» imzası ile yayınlandı. Bu ondokuz makaleden herbiri postaya verilmezden önce Marks tarafından gözden geçiriliyordu.

Engels'in «Almanya'da devrim ve karşı-devrim» adlı eseri, 1848—1849 Alman devrimi tarihi üzerinde ilk sistemli incelemedir. Engels, bu yazılarında, devrim savaşının taktiği hakkında dikkate değer birçok görüşler ortaya koymuştur. Bu eserinde onun büyük bir strateji, devrim ve askerlik sanatı ustası olduğu açıkça görülmektedir.

Engels, devrimin hangi koşullarda zafere ulaşacağını şöyle belirtmişti: « . . . Devrimde, tıpkı harpte olduğu gibi, düşmanın daima cesaretle karşılanması ve onunla yüzyüze gelinmesi lâzımdır. Taarruz eden her zaman daha elverişli durumda bulunur. Harpte olduğu gibi devrimde de, şanslar kimin tarafında bulunursa bulunsun, sonuç belirleyici anlarda her türlü rizikonun göze alınması mutlak suretle gereklidir. Tarihteki bütün başarılı devrimler bu gerçekleri doğrulamıştır.» (1)

Gerçek devrimci, kutsal dâvası uğrunda her türlü tehlikeyi göze alan ve hiçbir karşılık beklemeden kahramanlıklar gösteren insandır. Engels der ki: «Savaşa giren bir kimsenin yenilme tehlikesini göze alması kadar tabii bir şey olamaz. Fakat bu, daha başlangıçta yenilmeyi kabul etmek ve daha kılıç çekmeden boyunduruğa boyun eğmek için bir sebep değildir elbette!

Devrimde sonuç belirleyici mevzide bulunan bir kimse, bunu, düşmanı taarruza zorlamak için kullanacağı yerde, teslim ederse, hainliği hakketmiş olur.» (2) Böyle sonuç belirleyici anlarda mevzileri hiç savaşımadan düşmana teslim etmek, yığınlar arasında, savaş yenilgisinden daha fazla

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 8, s. 80.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 8, s. 80—81.

panik yaratır. Engels'in belirttiği gibi, «çetin bir savaştan sonra uğranılan yenilginin, hiç olmazsa kolayca kazanılmış bir zafer kadar devrimsel önemi vardır.» (1)

Engels'in «Almanya'da devrim ve karşı-devrim» adlı eseri, değeri bakımından, Marks'ın «Fransa'da 1848—1850 yılları arasındaki sınıf savaşı» ve «Lüi Bonapart'ın onsekiz Brümer darbesi» adlı klâsik eserlerine yaklaşıp. Bu yapıtlarda, 1848—1849 Avrupa devrimlerinin muhasebesi yapılmaktadır. Devrim yıllarındaki sınıf savaşından elde edilen tecrübe, Marks ve Engels'e, öğretilerinin, devrim, devlet ve proletarya diktatörlüğüne ilişkin temel fikirlerini geliştirme olanaklarını sağlamıştır.

Komünistler Birliği'nin kapatılması

Komünistler Birliği Merkez Komitesi'nin Köln'e yerleşmesinden sonra da, Marks ve Engels, yazılı direktifler ve Londra'daki durum hakkında muntazaman haberler göndermek suretiyle Birliğin çalışmalarını yönetiyorlardı.

Almanya'da komünistlerin tutuklanmaları ve mahkemeye verilmeleri üzerine Birlik ağır bir darbe yedi. Hele Köln'de Merkez Komitesi üyelerinin tutuklanmasından sonra Komünistler Birliği, merkezi bir örgüt olma niteliğini kaybetti. Bu durum karşısında, Birliğin Londra şubesi, Marks'ın teklifiyle, 17 Kasım 1852'de kendi kendini kapatma kararı aldı ve Komünistler Birliği'nin Avrupa'da varlığını devam ettirmesinin amaca uygun olmadığı sonucuna vardı. Engels'in 1888 yılında belirtmiş olduğu gibi, «Mahkemeye verilenler hüküm giydikten sonra, dışardaki üyeler sadece şeklen var olan Birliği kapattılar.»

Birliğin kapatılması ile Alman ve uluslararası işçi hareketinin gelişmesindeki bir aşama sona eriyordu. Engels, sonraları şunları yazacaktır: «Köln komünistlerinin mahkûm edilmesiyle Almanya'da başınıbuyruk işçi hareketinin ilk aşaması tamamlanmış oluyor.»

Marks ve Engels, Komünistler Birliği'ni örgütleyip güçlendirmek, onun teorik ve taktik prensiplerini hazırlamak için büyük bir gayretle çalıştılar. Onların bu eylemleri, proletarya partisi kurma alanında yürüttükleri mücadelenin tarihine altın harflerle yazılmıştır. Ve ektikleri tohumlardan daha sonraları gür filizler yaşırmıştır.

Sarsılmaz dostluk

Engels'in Mançester'de geçirdiği ilk yıllarda maddi olanakları sınırlı idi. Buna rağmen, Marks ve ailesinin o dönemde içinde bulunduğu geçim sıkıntısını hafifletmek için elinden geleni herşeyi yaptı. En gelişmiş kapita-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 8, s. 80.

list devletin başşehirinde, «dünyanın sanayi merkezi» diye anılan Londra'da çağın en büyük adamı — Marks —, yoksulluğun demir çemberi içinde yaşayıp çalışıyordu. Büyük ailesini, zaman zaman alabildiği pek mütevazı yazı ücretiyle geçindirmeye çalışıyordu. Kendisini harap eden maddi sıkıntıların ağır yükünü ancak dostunun yaptığı yardımlarla hafifletebiliyordu. Engels, kendinden fazla Marks ve ailesini düşünüyör ve maddi durumu fena olduğu zamanlarda da yardım çarelerini arayıp buluyordu.

Hele Engels'in aralıksız mânevi desteği Marks için daimi bir kuvvetti. Hayatının en bunalımlı anlarında Engels'i yanında buluyordu. Nisan 1855'te sevgili oğlu Edvard'ın ölüm günü Engels'e yazdığı mektupta şöyle demişti: «Hiçbir zaman unutamıyacağım dostluğunla ağır yükümüzü hafiflettin. Çocuğum yüzünden ne büyük bir ıstırap içinde bulunduğumu takdir edersin.» (1) Sonraki mektubunda da şöyle diyordu: «Müthiş ıstıraplarla geçirdiğim son günlerde beni, daima, düşüncemdeki sen ve senin dostluğun, ikimizin bu dünyaya akıllıca daha bazı şeyler verebileceğimiz ümidi teselli etmiştir.» (2)

Marks ve Engels arasındaki dostluk, aynı şehirlerde yaşadıkları uzun yıllar içinde de aralıksız devam etti. Mektupları, bunun canlı delilleridir.

Lafarg'in daha sonraları belirttiği gibi, on yıl süre ile onlar, fikren beraberdiler. Gerek günlük siyasal olaylarla, gerek proletaryanın sınıf savaşının taktiği ve gerekse bilimsel bilgilerle ilgili düşünce ve plânlarını birbirlerine yazdılar. Engels'in mektuplarının arası birkaç gün uzadığı zamanlarda Marks sabırsızlanmaya başladı. «Senin elyazını görürce dinçleşiyorum» (3) derdi. Eleonora Marks-Eveling sonraları şunları yazmıştı: «Manchester'den gelen mektuplar çocukluğumun ilk anıları arasındadır. Marks ve Engels, hemen hemen her gün mektuplaşırlardı. Mavir (evde babama böyle hitap ederdik), sanki göndereni karşısındaymış gibi mektuplarla konuşurdu.» (4)

Ne Marks'ın ağır yaşayış koşulları, ne de burjuva basınının Marks ve Engels'e karşı yürüttükleri yalan ve iftira kampanyası onların azimlerini kıramıyor, yaşam sevgilerini zayıflatamıyordu. Marks ve Engels'in mektupları neş'e kaynağı idi.

Lasal ile anlaşmazlıkları

Lasal, devrimci proletarya önderlerinin tutumlarıyla tabantabana zıt olan görüşlerini, Mayıs 1859'da yayınlanan «İtalya harbi ve Rusya'nın ödevleri» adlı broşüründe açık seçik ortaya koymuştu. Engels'in «Po ve

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 28, s. 371.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 30, s. 318.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 30, s. 318.

(4) K. Marks ve Engels'e dair anılar s. 184—185 (Rusça).

Ren» adlı eserindeki görüşlere aykırı olarak, Lasal, Almanya Birliğine dahil devletlerin İtalya harbinde tarafsız kalmaları gerektiğini öne sürüyor, Üçüncü Napolyon'un İtalya politikasının ilerici bir politika olduğunu iddia ediyor ve Fransa imparatorunu, yalnız İtalya'nın değil, aynı zamanda Almanya'nın da iyiliği için çalışan bir devlet adamı olarak gösteriyordu. Almanya'nın, alttan, halk yığınlarının devrimci eylemleriyle birleşmesi gerektiği tezini savunan Marks ve Engels'in bu doğrultusuna karşıt olarak, Almanya'yı gerici Prusya krallığının yönetimi altında birleştirmeye çalışan Prusya yönetici çevrelerinin politikasını destekliyordu.

Lasal'in, devrimci partinin görüşlerini dile getirdiğini ileri sürdüğü bu broşürü Marks ve Engels'in aynı sorunla ilgili görüşlerinden tamamiyle farklıydı.

Marksizm kurucularına göre devlet, egemen sınıfın örgütü idi, Hegel'in idealizmine körü körüne bağlı olan Lasal ise devlete, «insanlığı özgürlük ruhunda eğitip geliştiren» sınıflar — dışı bir kuruluş gözü ile bakıyordu.

Lasal'in teori alanındaki, idealizm ve ütöpik hayallerle dolu küçük burjuva görüşleri ve yanlış politik taktiği, Marks ve Engels'in onu güvenilmiyen, çürük bir müttefik olarak görmelerine yol açan yeterli nedenlerdi. Marks, Ağustos 1862'de, Engels'e yazdığı bir mektupta Lasal'la birkaç görüşme yaptığını ve kendisine şunları söylediğini bildirmektedir: «Politik alanda, birhayli uzak bazı amaçların dışında bizi birleştiren hiçbir şey yoktur.» (!) Bu arada Marks ve Engels, Lasal'a proleterya devrimcileriyle aynı görüşte bir insan olarak davranışlarda bulunması için öğütlerde bulunmaktan da geri kalmadılar.

Proleterya partisinin askeri teorisyonu

XIX. yüzyılın 50 yıllarının sonlarında ve 60 yıllarının başlarında Engels'in askeri yazar ve teorisyon olarak üstün yetenekleri göz kamaştırıcı bir şekilde ortaya çıktı. Askeri konular üzerinde «Nevyork Tribün» gazetesinde yayınlanan imzasız makaleleri, uzmanların dikkatini çekti. Birçokları, bu makalelerin, Skot adlı bir Amerikan generali tarafından yazıldığını sahlıyordu.

Engels'in askeri-tarihi ve askeri-teorik yazıları, 1857—1860 yılları arasında «Yeni Amerikan Ansiklopedisi»nde yayınlandı. Bunların ilki-«Ordu» başlıklı — 1857 yılında yazıldı. Marks bu yazıyı pek beğenmiş ve Engels'e şunları yazmıştı: «Senin «Ordu»n harikulâde. Sadece uzunluğu beni şaşırttı. Bu kadar çok çalışman, sağlık durumuna zararlı. Ordu tarihi, üretim ilişkileriyle toplumsal ilişkiler arasındaki bağlar hakkındaki görüşümüzü doğrulayan en canlı bir örnektir. Genellikle ordu, ekonomik

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 30, s. 222.

gelişmede önemli bir rol oynuyor . . . Ve vatandaşlar toplumunun tüm tarihi, ordu tarihinde şaşılacak bir açıklıkla özetleniyor.» (1)

Engels, askeri makalelerinde, askeri çatışmaların özleri ve nedenlerini, savaşan tarafların sosyal-ekonomik durumları ile stratejik plânlarını, taktik harekâtı, orduların silâhlendirilmesini, askeri harekâtın içinde geçtiği coğrafi koşulları derinliğine ve bütün yönleriyle inceleyip aydınlığa kavuşturmaktadır. Çağsal harpleri ve askeri san'at tarihini tarihsel materyalizm mevzilerinden tahlil etmek suretiyle o, yeni askerlik biliminin temellerini atmış, askeri düşünün gelişmesine paha biçilmez katkılarda bulunmuştur. Diyalektik materyalist yaklaşım, Engels'e askerlik san'atının gelişmesiyle ordunun maddi temeli olan toplumun ekonomik düzeni arasındaki bağı ortaya koymak olanaklarını sağlamıştır. O zamana kadarki tüm askeri düşün, harplerin ebedi olduğu hakkındaki idealist tezi kılavuz edinmişti. Engels, bu tezi çürüttü ve harplerin, sınıflı toplum kurulduktan sonra belirdiğini ispat etti. Ve sosyal çatışmaları yaratan nedenler tamamıyla ortan kalktıktan sonra harplerin de, bunların araçları olan orduların da, silâhlanmanın da ortadan kalkacağını gözler önüne serdi. Ve şunu da ispat etti: Ordu, kendisini yaratan ve geliştiren toplum düzeninin hemen hemen bir kopyasıdır, tüm kuruluşu, örgütleri, silâhları ve harp usulleriyle bu düzenin bellibaşlı niteliklerini kendinde yansıtmaktadır.

Engels, ordunun sosyal yapısına, er ve subayların manevi durumlarına büyük bir önem veriyor, manevi faktörün harplerde büyük bir rol oynadığını belirtiyordu.

Engels, sonraki yıllarda da askeri konular üzerinde çalıştı. Partili arkadaşları onun askeri yeteneklerine büyük değer veriyorlardı.

Enternasyonalin kuruluşu

Engels, uluslararası işçi birliğinin kuruluşu ile ilgili ilk haberi Marks'tan aldığı zaman, bunun büyük önemini derhal anlamıştı. Marks'a yazdığı mektupta, bu ortak dâvaya katıldığını bildiriyor ve «kendi sınıflarını temsil eden insanlarla tekrar bağlar kurmamız iyi oldu. Esas olan da budur» diyordu. (2) Uluslararası işçi birliğinin kurulmasıyla kendisine ve Marks'a, işçi hareketini etkilemek için geniş olanakların açıldığını açıkça görüyordu. Ve her ikisi de, işçi sınıfının enternasyonal çapta birleşmesi sayesinde, proletaryanın sınıf bilincinin gelişeceğini, savaşın gerçek amaçlarıyla araçlarının onlar tarafından açık seçik anlaşılmasının kolaylaşacağını çok iyi biliyorlardı.

O sıralarda Mançester'de yaşayan Engels, Londra'daki Genel Konsey'in çalışmalarına ve Enternasyonal'in günlük işlerine doğrudan katılmadı.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 29, s. 154.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 31, s. 15.

Fakat, daha kuruluşundan itibaren Marks'a elinden gelen yardımı yapmaya çalıştı, Enternasyonal'in fikri mücadelesine aktif olarak katıldı, Enternasyonal'in «Kuruluş manifesti» ile Tüzüğü'nün temelini teşkil eden devrimci Marksizm hükümlerinin propagandası, savunulması ve geliştirilmesi alanlarında gayretle çalıştı.

Engels'in, Enternasyonal'deki bütün olanbitenlerle ne kadar candan ilgilendiği, hemen hemen her gün Marks'a yazdığı mektuplarda açıkça görülmektedir. Az çok önem taşıyan her meseleyi mektuplaşma yolu ile, birlikte, inceliyorlardı. Proletaryanın uluslararası çapta birleşmesi ve bilimsel komünizmin işçi hareketiyle kaynaştırılması ile ilgili ardıcıl doğrultuyu bu suretle hazırlamışlardı. Engels, bir yandan da, Enternasyonal'deki birçok fonksiyonlarla mektuplaşıyor, onlara Genel Konsey'in doğrultusunu izah ediyor, Marks'la ortak görüşlerini aydınlatıyordu. Pratik örgütlenme işlerine de gücü ve imkânları ölçüsünde katılıyordu: Enternasyonalin üyelik cüzdanlarını hazırlayıp postalıyor, İngiltere'de kurulan basın organlarına para yardımında bulunuyor ve çoğu zaman, grev yapan işçilere maddi yardım işlerini organize ediyordu.

«Ura! Artık özgür bir insanım!»

Engels, nefret ettiği ticaretten, nihayet 1869 yılında kurtulabildi. İş ortağı Gotfrid Ermen'le arasındaki anlaşmanın süresi 30 Haziran 1869'da sona eriyordu. Engels'in ticari işlerden nefret ettiğini çok iyi bilen Ermen, anlaşma süresinin dolmasından bir yıl önce, ortağına, bütün sermayesini belirli bir ayrılmaz tazminatıyla birlikte ödemeyi teklif etti. Bu teklifi büyük bir memnuniyetle karşılayan Engels, tazminatın, Marks ve ailesine daha birkaç yıl yardım yapmasına imkân verebilecek miktarda olmasını istedi. Ve uzun görüşmelerden sonra istediğini elde etti. 1 Temmuz 1869'da dostuna yazdığı mektupta: «Sevgili Mavır! Ura! Sevgili ticarete bugün son verdim. Ve artık hür bir insanım!» sözleriyle sevincini belirtti. (1)

Daha sonraları Eleonora Marks şunları yazacaktır: « . . . Bu kürek mahkûmluğunun sona ermek üzere bulunduğu günlerde Engels'in misafiriydim. Ve bütün bu yılların onun için ne olduğunu o zaman anladım. Bir sabah son defa kantora gitmek üzere ayakkaplarını giydiği sırada sevinçle: «Son defa!» diye haykırışını hiçbir zaman unutmayacağım.

Biz, kapıda, onun dönüşünü bekliyorduk. Birkaç saat sonra evinin önündeki meydanlıkta göründü. Bastonunu havada savura savura, bir şarkı söyleyerek geliyordu. Coşkun bir sevinç içindeydi. Çok geçmeden bir masa etrafında toplanmıştık. Şampanya içiyorduk. Mutlu idik!» (2)

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 32, s. 363.

(2) Marks ve Engels'e dair anılar, s. 185.

En sonunda Engels, bütün varlığını parti işlerine ve bilimsel çalışmalara verebilecekti. Temmuz 1869'da Kugerman'a yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: «Bu lânet olasıca ticaretten kurtulduğum ve istediğim çalışma olanaklarına kavuştuğum için ne büyük bir sevinç içinde bulunduğumu anlatmaya lüzum yok elbette. Ve bu, Avrupa'da olayların gittikçe daha fazla gerginleştiği ve hiç beklenmedik bir anda fırtınanın kopabileceği bir zamana raslamış bulunuyor.» (1)

Genel Konsey üyesi

Engels, Mançester'deki bütün işlerini tamamladıktan sonra, 20 Eylül 1870'te Londra'ya geldi, Marks'ın oturduğu eve on dakika mesafede Ricentspark sokağındaki 122 numaralı eve yerleşti. En nihayet hasret kaldığı Marks'la hergün görüşme olanağına kavuşmuştu. Yakından ilgilendikleri bilimsel ve politik sorunları birlikte incelemeleri, her ikisinin de teorik gelişmelerini hızlandıran güçlü bir itici kuvvet rolünü oynuyordu.

Engels, Marks ailesinin en yakın insanı olmuştu. İyi kalbliliği, şefkati, candan ilgilenmeleri, sakin, neş'eli karakteri ve ince humoru ile bu ailenin bütün fertlerinin en içten sevgi ve saygısını çoktan kazanmıştı zaten.

Kitaplarla dolu büyük ve aydınlık çalışma odasında saatlerce çalışıyordu. Lafarg'ın belirttiği gibi bu odada her şey büyük bir düzen içindeydi.

Genellikle sabıhtan akşama kadar çalıştığı halde daima dinç görünüyordu ve giyimine büyük bir itina gösteriyordu. Hatta her zaman şık giymişti. Lafarg der ki: «Onun gibi, aynı kostümleri yıllarca giydiği halde biçimini hiçbir zaman bozmayan bir başkasını tanımıyorum. Giysileri daima yeni görünürdü . . . Engels, kendine karşı ekonomikti ve yalnız mutlak surette lüzumlu gördüğü ihtiyaçları için masrafı göze alırdı.» (2) Engels'in bu iç ve dış tertipliliğini hayatının sonuna kadar devam ettirdi. Konseyi'ne oybirliği ile üye seçildi. O zamana kadar Genel Konsey doğrultusunun hazırlanması ve propagandasında Marks'a yardım etmiş, Enternasyonal sorunları ile ilgili mektupları cevaplandırmış ve bunlar üzerinde makaleler yazmıştı. Artık, Konsey'in çalışmalarına doğrudan katılıyordu. Birliğin çeşitli faaliyet dallarının ağır yönetim işlerini Marks'la paylaşıyordu. Konsey'de yönetici olarak bulunduğu sırada, onun, çeşit karakterli ve bazan çeşit görüşlü insanlarla çalışma, kusurları gösterme ve meziyetleri ortaya koyma, eleştirme ve destekleme alanlarındaki yetenekleri olanca üstünlükleriyle gözler önüne serilmişti. Geniş ve derin bilgisinin, büyük tecrübelerinin verdiği olgunluk sayesinde hiçbir zaman kırıncı olmuyor, karşındakileri dikkatle dinliyor ve mektuplaştığı insan-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 32, s. 517.

(2) Marks ve Engels'e dair anılar, s. 86.

ların düşüncelerine büyük bir saygı gösteriyordu. İşçi sınıfının davasına bütün varlığı ile bağlı bulunduğu için, bu sınıfın en seçkin temsilcilerinden hayranlık ve gururla bahsediyordu. İlk proletarya savaşıclarının, dostları ve iş arkadaşlarının gelişmesinde, onun savaş arkadaşlarına karşı bu tutumunun büyük etkisi olmuştur.

Paris Komünü günlerinde

Marks ve Engels, Paris işçilerinin savaşa ayaklandıklarını 19 Mart 1871'de öğrendiler. Fransa'nın başkentinde proletarya devrimi başlamış ve birkaç gün sonra da Paris Komünü ilân edilmişti. Komün, uluslararası ve Fransız işçi hareketindeki tüm gelişmelerin ve Enternasyonal'in etkileriyle işçilerin bilinçlerinde meydana gelen değişimlerin bir ürünü idi. Engels'in daha sonraları belirttiği gibi, Komün, «hiç şüphesiz ki, Enternasyonal'in mânevi evladı idi.» (1)

Ayaklanma, Marks ve Engels için beklenmedik bir olay değildi. Fransa'daki durum, Genel Konsey'in oturumlarında birçok defa incelenmişti. Fransa'dan gelen haberler endişe vericiydi. Marks ve Engels, Fransız hükümetinin kışkırtıcı faaliyetini açık seçik görüyor ve bu eylemlerin, işçileri zamansız bir ayaklanmaya itebileceğini anlıyorlardı. Engels, daha Eylül 1870'de Marks'a şunları yazmıştı: «Paris'te yapılabilecek bir şey varsa, o da, barış antlaşması imzalanmadan önce işçilerin eyleme girişmesini önlemektir. Çünkü onlar, Alman ordularının bozguna uğratılmasına hiçbir yararı olmadan bozguna uğratılacaklar ve yeniden 20 yıl geriye itileceklerdir.» (2)

Fakat, Paris proleterleri ayaklandıktan ve tarihte ilk defa kendi egemenliklerini kurduktan sonra, Marks ve Engels, onların davasını kesinlikle desteklediler.

21 Mart 1871 günü Engels, Genel Konsey'de Paris devrimi hakkında bilgi verdi. Paris devriminin ve iktidarı eline alan Ulusal Muhafız Teşkilâtı Merkez Komitesinin proletarya karakteri ilk defa bu toplantıda onun tarafından ortaya kondu. Aynı zamanda Engels, olayların, halkçı ve derin demokratik bir niteliğe sahip olduğunu belirtti. (3)

Komün, eski devlet makinesini yıkarak yerine proletarya diktatörlüğünü kurma alanında ilk tarihsel tecrübeyi yaptı. Engels sonraları, bu konuda şunları yazacaktır: «Komün daha başlangıçta şunu kabul etmek zorundaydı: iktidara gelen işçi sınıfı eski devlet makinesini daha fazla kul-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 33, s. 538.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 52—53.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 17, s. 621—622.

lanamaz; ve bu işçi sınıfı, henüz ele geçirdiği iktidarı elden kaçırmamak için, bir yandan, şimdiye kadar kendisine karşı bir baskı aracı olarak kullanılmış bulunan tüm eski devlet makinesini ortadan kaldırmalıdır, öte yandan da, devleti kendi milletvekilleriyle memurlarından koruyup güvence altına almak için, bunların hepsinin her zaman bulundukları makamlardan çıkarılabileceklerini (değiştirilir olduklarını) ilân etmelidir. (1)

Bakunizmle mücadele

Engels, Paris Komününden sonra Enternasyonal'in önünde beliren karmaşık ödevlerin çözümünde önemli bir rol oynadı.

Geniş bilgisi, taşkın enerjisi, işçi hareketinin çeşitli ülkelerdeki durumu ve gelişme yönünü çok iyi bilmesi, ona, Genel Kqnsey üyeleri arasında büyük bir otorite sağlamıştı. Marks'la Engels, Birliğin fikri yönetmeni ve önderi olmuştu.

Proletarya sosyalizmi fikirleri yığınların bilincine giden yolu açıyordu. 1868'de yapılan Brüksel Kongresiyle 1869'daki Bazel Kongresinin kolektif mülkiyetle ilgili kararları, bilimsel komünizm prensiplerinin küçük burjuva reformizmi ideolojisine ve prudenizme karşı kazandığı zaferleri dile getiriyordu. Almanya'daki Lasalizme de ağır bir darbe indirilmişti. Ne var ki, bu defa yeni bir hasım daha belirmişti. Bunlar, Baku'nun etrafında toplanmış olan anarşistlerdi.

Engels, aşırı devrimcilik iddiasında bulunan ve politik savaşın gerekliliğini kabul etmeyen Bakunin ve taraflarıyla alay ederek şöyle diyordu: «Devrim, politikanın en yüksere eylemidir. Devrimcilğe yönelen bir kimşenin, devrimi hazırlayan, işçileri devrimci olarak eğiten araçları da, politik eylemleri de kabul etmesi gerekir. Söz konusu olan politika, işçi politikasıdır. İşçi partisi, şu veya bu burjuva partisinin kuyruğu değildir. İşçi partisi, kendi amaçları, kendi öz politikasıyla bağımsız bir parti olarak kurulmalıdır.» (2)

Marks ve Engels, bir yandan, işçi sınıfının politik savaş yürütmesini gereksiz bulan küçük burjuva sol sekterliğine, bir yandan da, siyasal savaş ufak-tefek reformlar içinde sınırlandıran, şu veya bu burjuva grubunu desteklemekten öteye götürmeyen treydünionların politikasına karşı mücadele ediyorlardı.

Enternasyonal'in genel ödevleriyle bağışmayan hedefleri amaç edinen komplocu gizli cemiyet ve örgütlerin Enternasyonal'e alınmaması, ve aynı zamanda, bu uluslararası işçi birliğinin saflarında içsel birlik ve

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 199.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 17, s. 421-422.

disiplinin korunması ile ilgili — Marks ve Engels'in teklifleriyle alınmış — kararların uygulanması sonucunda Bakunistlere ağır darbeler indirildi.

Bakunistlere göre gelecekteki toplumda otorite diye bir şey bulunmamalıydı ve Enternasyonal, bu anarşist fikirlere uygun olarak yeni-baştan örgütlenmeliydi. Engels bu tezi şiddetle eleştiriyor ve şöyle diyordu: «Proletaryanın bütün varlığı ile kendini savunması gerektiği şu zamanda, ondan, her gün ve her saat dayatılan mücadelesinin gereklerine göre değil, bazı fantazörlerin yarının toplumu hakkındaki belirsiz görüşlerine göre örgütlenmesi isteniyor.» (1) Engels, sıkı bir parti disiplininin gerekli olduğunu, bunu proletarya devrim hareketindeki gidişatin, savaş ihtiyaçlarının dikte ettiğini belirtiyordu.

Marks ve Engels, Ocak 1872'de, «Enternasyonal'de parçalanma görüntüleri» başlıklı eseri yazmaya başladılar ve Mart başında tamamladılar. Bunda, Bakunistlerin öne sürdükleri teorinin sefaletini açığa vuruyor ve parçalama çabalarını adım adım izliyordular. Broşürde, sekterliğin aslı tahlil ediliyor ve kurtuluş savaşının başlangıç döneminde proletaryanın, «bir sınıf olarak eylemlerde bulunabilmesi için henüz yeteri kadar gelişkin olmadığını», bu yüzden sekterliğin belirli bir ölçüde kaçınılmaz olduğunu, fakat sonraki dönemde yığınsal işçi hareketinin gelişmesini zorlaştıran bir engel haline geldiğini ve gerici bir nitelik kazandığını belirtiyorlardı. (2)

Marks ve Engels, bir yandan da, Enternasyonal'in Almanya, Danimarka, İtalya, İspanya, Birleşik Amerika, İsviçre ve Belçika'daki fonksiyonerleriyle mektuplaşıyorlardı. Mektuplarında, anarşizmi eleştiriyor, Londra Konferansının kararlarını savunuyor, bunların dayandıkları gerekçeleri aydınlatıyorlardı. Engels, örneğin, Enternasyonal'in Napoli şubesi yönetmeni K. Paladino'ya mektubunda, «en devrimci olanları da dahil olmak üzere bütün toplumlarda istisnasız herkesin uymak zorunda olduğu yönetmeliklerin, tüzük ve ortak kararların yürürlükte bulunacağını, hiçbir toplumun bunlarsız olamayacağını» belirtiyor ve şöyle devam ediyordu: «Şunu unutmayın ki, Enternasyonalin kendi tarihi vardır ve onun çok haklı olarak övündüğü bu tarih, Tüzüğün en iyi yorumudur. Enternasyonal, bu şanlı tarihini asla reddetmek niyetinde değildir. Genel Konsey'in büyük sorumluluğu hakkındaki endişeleriniz ne olursa olsun, o, uygar dünyadaki tüm işçi sınıfının kendisine yedi yıl önce emanet ettiği bayrağa daima sadık kalacaktır.» (3) Enternasyonal'in Torino şubesi yöneticilerinden birine yazdığı mektupta da, Bakunistlerin otoriteye ve merkezleşmeye karşı iddialarının çürüklüğünü ortaya koyuyor, santralizasyon ve otorite yokluğunun Paris Komün'ünün hayatına mal olduğunu belirttikten sonra şöyle diyordu: «Savaşabilmek için, bütün güçlerimizi bir yumruk halinde birleştirmemiz ve hücumun merkez noktasında yoğunlaştırmamız gerekir. Otorite ile

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 17, s. 482.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 18, s. 30.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 33, s. 286.

santralizasyonun her ahvalda kınanması gereken iki şey olduğunu söyleyenler, bana göre, ya devrimin ne olduğunu bilmiyorlardır ya da sadece sözde devrimcidirler.» (1)

İki cephe de mücadele

Engels, artık elliyi aşkın olmasına rağmen, işçi hareketindeki gelişmelerin ortaya çıkardığı karmaşık teorik ve pratik ödevleri çözmek için büyük bir enerjiyle çalışıyordu. 1872'den sonraki on yıl içinde yayınladığı eserler hemen hemen yüz baskı forması tutarındaydı. «Bakunistler iş başında», «Otorite üzerine», «Konut sorunu», «Dış ülkelerdeki devrimcilerin edebiyatı», «Anti-Düring» gibi seçkin eserleri bu dönemin ürünleridir. Tamamlanmamış eserlerini, bilimsel ve politik birçok problemi kapsayan ve çoğu zaman birhayli derin incelemeler değerinde olan yüzlerce mektubunu da bunlara katmamız lâzımdır.

Enternasyonal'in kapanışından sonra işçi hareketinin ortaya çıkardığı en önemli problemlerden biri de, uluslararası işçi hareketinin birliğini koruma sorunu idi. Uluslararası işçi hareketi birliğinin bazı eski fonksiyonerleri, Enternasyonal'in yine eski biçiminde yeniden örgütlenmesini istiyorlardı. Marks ve Engels, böyle tekliflere kesinlikle karşı olduklarını belirttiler.

O zamanlar, proletarya devrimciliğine karşı olan iki eğilim açıkça eylemlerde bulunuyordu: Reformizm ve anarşizm. Gerçi Marksizm, Enternasyonal'de fikri bir üstünlük kazanmıştı. Fakat, yukarıda sözü geçen iki akım, işçi hareketine belirli bir etkide bulunmaya devam ediyordu. Özellikle Almanya Sosyal Demokrat Partisi içindeki etkileri tehlikeli bir hal almıştı. Halbuki diğer ülkelerdeki bilimsel komünizm taraftarları, bu partiye, proletarya teorisi ve pratiğinin timsali olan örnek bir Marksist parti gözü ile bakıyorlardı.

Engels, her fırsattan faydalanarak, Alman sosyal demokratlarına, partinin fikri temizliğini korumanın zorunluğu olduğunu izah ediyor, onlardan, çeşitli küçük burjuva ve sözde sosyalist teorilerinin Alman proletaryası üzerindeki etkilerine karşı, koymalarını istiyordu. 1872 yılından itibaren Partinin merkez organı «Volsstaat» gazetesine bu amaçla sık sık yazılar yazmaya başladı. Bu makalelerinde, Alman imparatorluğunun ekonomik ve politik durumunu tahlil ediyor ve bu devletin gerici niteliğini açıklıyordu. Engels, yazılarında, öncelikle lasalcıların yaymakta oldukları reformizm hayallerine karşı da çetin bir mücadele yürütüyordu.

1874 yılında — «Volsstaat» gazetesinde, Engels'in «Polonyalıların bildirgesi» başlıklı makalesi yayınlandı. Bu, daha sonraları «Dış ülkelerdeki devrimcilerin edebiyatı» başlığı altında topladığı ve Avrupa devrim

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 33, s. 317.

hareketi içinde beliren bazı yeni olguları ve olumsuz eğilimleri tahlil eden yazı dizisinin ilk yazısıydı.

Engels, bilimsel sosyalizmin temel prensiplerini Prudon'un küçük burjuva sosyalizminden ve burjuva «hayırseverliği»ne dayanan sözde sosyalist teorilerden korumak için 1872-1873 yıllarında bir dizi yazı hazırladı. O zamanlar «Volsstaat» gazetesinde yayınlanan bu uzun makaleler, sonraları «konut sorunu» adı altında bir broşürde toplandı.

Engels, küçük burjuva sosyalistlerinin kapitalizmi reddederken dayandıkları gerici görüşleri ve meydana gelecek karmaşık ilişkilerin «hakka ve ebedi adalete dayanılarak düzeltileceği» hakkındaki ham hayalciliklerini şiddetle eleştirdi. Zira tüm kapitalizm sisteminin düğüm noktaları ve kökeni, üretim alanında, işçinin genel yaşama koşullarında, iş gücünü satılma ve sömürülme koşullarında, üretim olanaklarını ve işçinin emeği ile meydana gelen artık-üründe cisimlenen artık değerin karşılıksız olarak alınmasını sağlayan koşullarda bulunuyordu.

Gerek konut sorununun, gerekse diğer sosyal problemlerin gerçek bir şekilde ve tamamiyle çözümlenebilmeleri için üretim tarzının değiştirilmesi ve ücretli emeğin sömürülmesi olanaklarını yaratan bütün koşulların yok edilmesi gerekiyordu. Bu sorunun da çözümü için, proletaryanın burjuvazinin ekonomik ve politik egemenliğini yıkararak siyasal iktidarı kendi eline alması lâzımdı.

Engels, burjuva «sosyalizmi»nin burjuvaziye ideolojik alanda destekleyen ve onun diktatörlüğünü koruyan bir teori olduğunu ispat etti. Burjuvazinin «okumuş» çevrelerinden bazılarının, örneğin, şehirlerdeki «kötü konutlu mahalleler» karşısında duydukları endişe bu mahallelerin mutsuz sâkinlerine acıdıklarından doğmuyor, sadece ve sadece, oralardan «soylular»ın sağlık durumlarını tehdit edebilecek bir tehlikenin gelmesi ihtimali karşısında duydukları korkudan ileri geliyordu. Bundan başka, sözü geçen mahallelerde, rejimi tahdit edici sosyal yangınlar da çıkabilirdi. Burjuva «sosyalist»leri, işçilerin durumlarının iyileşmesine yardım etmek için değil, yalnız burjuvazinin birliğini korumak için bazı toplumsal yaraların tedavisini istiyorlardı.

«Doğa'nın diyalektiği»

Engels, 1873'te, en önemli eserlerinden biri olan «Doğa'nın diyalektiği»ni hazırlamaya başladı. Amacı, doğa bilgisinin XIX. yüzyılda ulaştığı en önemli başarıların diyalektik-materyalist sentezini yapmak, doğabilimleri alanındaki metafizik ve ideolojik görüşleri eleştirmekti. O günlerin şiddetli ideolojik mücadelesi koşullarında bu problemlerin işlenmesinin özel bir önemi vardı.

1875—1876 yıllarında sistemleştirmeye koyulduğu bu esere yazdığı önsözde, doğa bilimi tarihinin belibli başlı aşamalarını aydınlatmış, dünyanın ve insan toplumunun meydana geliş ve gelişmesi hakkındaki görüşlerini ortaya koydu. Sonraları «Doğanın diyalektiği» kitabına aldığı «Maymunun insana dönüşmesi sürecinde emeğin rolü» adlı incelemesini de yine o dönemde yazdı.

Fakat 1876 yılında, «Doğanın diyalektiği» «üzerindeki çalışmalarına ara vermek zorunda kaldı. Çünkü, Düring'in sözde sosyalist «öğreti»sini ayrıntılı bir biçimde eleştirmesi gerekiyordu. Marks'a yazdığı 28 Mayıs tarihli mektubunda Düring'e karşı hazırlıyacağı eserin plânını genel çizgileriyle izah etti. Aynı yılın ikinci yarısında bütün enerjisiyle bu konu üzerinde çalıştı ve ilk bölümlerini Ocak 1877'den itibaren, Partinin Merkez organı «Vorwärts»e yollamaya başladı. Bölümlerin yayınlanması sona erince, bunları «Bay Evgeni Düring'in bilimde yaptığı devrim» adlı bir kitapta topladı. Engels'in bu klâsik eseri, sonraları kısaca «Anti-Düring» diye tanınmaya başlamış ve geniş bir ün kazanmıştır.

Kitaba Marks'ın da belirli ölçüde katkısı oldu. Engels, bu katkıyı şöyle açıklamıştır: «Bu arada şunu da belirtmeliyim ki, bu kitapta dile getirilen dünya görüşünün önemli bir kısmı Marks tarafından bilimsel temellere oturtulup geliştirilmiştir; sadece en önemsiz kısmı bana aittir. Bu yüzden, bu eserimin onun fikri alınmadan çıkamayacağı kendiliğinden anlaşılır.» (1)

Düring'in sistemi ve sözde sosyalist görüşleri üzerinde yaptığı eleştiriler, Engels'e, kendisiyle Marks'ın birçok sorunlara ilişkin görüşlerini ortaya koymak, onun deyişle «felsefe, doğa bilgileri ve tarihsel problemlerle ilgili görüşlerimizin bir ansiklopedisi»ni yapmak imkânına verdi.

Liza'nın hastalanması ve ölümü

Engels'in «Anti-Düring» üzerindeki yoğun çalışmaları sırasında, karısı Liza yatağa düştü. 1876 ve 1877 yıllarında tedavi amacıyla onu yılda birkaç defa deniz banyolarına götürmesi gerekmişti. Bu tedaviler sayesinde Liza'nın sağlık durumu zaman zaman iyileşmiş, fakat kesin bir iyileşme olmamıştı. 1878 yılının bahar ve yaz aylarında hastalığı yine ağırlaştı ve Liza 12 Nisan'da öldü.

Bu ölüm Engels'e büyük bir darbe etkisi yaptı. Yirmi yıldan fazla beraber yaşamışlardı, Liza az tahsilli, sıradan bir kadındı. Fakat, kocasının bütün hayatını adadığı dâvaya bütün varlığı ile bağlı, uyanık zekâlı bir insandı. Engels, sonraları karısı hakkında şunları yazacaktır: «Karım da, İrlandalı tam anlamıyla gerçek bir atadan-proleterdi. Kendi sınıfını doğuştan gelen bir içtenlikle sevmesinin benim için değeri sonsuzdu. Beni, bunalımlı anlarda, «okumuş» ve «hassas» burjuva kız-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 20, s. 9.

ların olanca nezaket ve bilgiçlikleriyle hiçbir zaman beceremeyecekleri bir etkiyle daima güçlendirirdi.» (1)

Dünya sosyalizminin temsilcisi

Engels, büyük ve çeşitli bilimsel işlerle meşgul olmasına rağmen, dünya proletaryasının mücadelesini dikkatle izliyor, Enternasyonal zamanında çeşitli ülkelerin işçi hareketiyle kurulmuş birçok bağları koruyup kuvvetlendirmeye çalışıyordu. Ve gerek bu bağlar, gerekse sosyalist hareketin elde ettiği yeni yeni mevziler aralıksız olarak çoğalıp güçleniyordu. Marks ve Engels, 70 yıllarının ikinci yarısında ve 80 yıllarının başlangıcında öncelikle Almanya üzerinde durmalarına rağmen, diğer ülkelerdeki sosyalistlerin eylemlerini de gözden kaçırmıyorlardı. Engels: «Biz» diyordu «Fransız, Amerikan ve Rus partilerinden ziyade Alman partisinin mensuplarıyız . . . Fakat, dünya sosyalizminin de temsilcisiyiz ve bu özel durumumuza belirli bir önem vermekteyiz.» (2)

Enternasyonal fikirlerinin etkisiyle Avrupa'nın bütün ülkelerinde başına-buyruk proletarya partileri kurulma süreci içindeydi. 70 yıllarının sonlarına doğru Almanya'dakinden başka, Avusturya, Fransa, Belçika, Danimarka, İspanya ve Portekizde de sosyalist partileri kurulmuş bulunuyordu. Enternasyonalin bir şubesi olarak Kuzey Amerika'da da Sosyalist İşçi Partisi yaratılmıştı. Kısa bir süre sonra Macaristan'da Ortak İşçi Partisi, Hollanda'da Sosyal Demokrat Birliği ve Kuzey İtalya İşçi Partisi meydana geldi.

Bütün bu partiler, derhal ve tamamiyle bilimsel komünizm mevzilerinde yer aldılar. Yığınlar arasındaki etkilerini hızla yaygınlaştıramamalarına rağmen, belirmeleri, genellikle büyük bir ilerlemeyi ifade ediyordu. Yöneticileri, doğal olarak, uluslararası işçi hareketinin önderleri Marks ve Engels'e sık sık akıl danışıyorlardı.

Engels'in, Alman sosyal demokratlarından, Fransız sosyalistlerinden, işçi hareketi fankسیونerleri ve sosyalizm taraftarlarından başka, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki diğer birçok ülkenin sosyalist parti ve örgütlerinin temsilcileriyle zayıf veya güçlü bağlantısı vardı.

Basın, Engels için, çeşitli ülkelerdeki sosyalist hareketinin önemli bir haber kaynağı idi. 70 yıllarında ve 80 yıllarının başlarında, proleter ve sosyalist örgütleri bulunan ülkelerin çoğunda işçi gazeteleri çıkıyordu. Almanya'dan başka, Fransa, İsviçre, İtalya, Portekiz, Macaristan, Avusturya, Belçika, Birleşik Amerika ve diğer ülkelerde böyle gazeteler yayınlanıyordu. Rus ve Leh devrimci emigrantlarının da gazeteleri vardı. Engels, kendisine genellikle muntazaman gönderilen bu gazeteleri dikkatle izliyordu.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 38, s. 259.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 35, s. 372.

Onun, dünya işçi hareketini ne kadar iyi tanıdığı 70 yıllarının ikinci yarısında yazdığı makallerinde açıkça görülmektedir. 1878'de «*Laber Standard*» adlı Amerikan gazetesinde yayınlanmış olan «1877 yılında Avrupa işçilerinin durumu» başlıkla yazı dizisi bu bakımdan dikkate değerdir. Bu yazılarında Engels, Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, İsviçre, Belçika, Avusturya, Macaristan ve Rusya'da işçi sınıfının ve devrim hareketinin mücadelesini sanki içlerinde bulunmuş gibi olanca doğruluğu ile ve derinliğine tahlil etmektedir.

«Sirküler mektup»

Almanya'da olağanüstü durum kanunu yürürlüğe girdikten sonra, Marks ve Engels, parti çalışmalarının örgütlenmesinde parti basınının rolünü büyük ölçüde artırdılar. Parti yöneticilerinden, oportünistlerin, merkez parti organının kontrolü işinden uzak tutulmalarını ultimatoom şeklinde istemek gereğini duydular. Engels, Lâpzig'te yayınlanan «*Sosyal-demokrat*» gazetesinin redaksiyon komisyonu üyeleri Bebel, Libkneht, Fritzşe, Geyzer ve Gazenklevere, sosyal demokrasi fraksiyonu üyesi Brakke'ye hitaben 1879 yılının 17—18 Eylül günlerinde resmi bir mektup yazdı. Marks'ın dinlenmek üzere gittiği ve hemen hemen bir ay kaldığı Ramsgeyt'ten Londra'ya dönüşünde, Engels, mektubu onunla inceledi ve her ikisi tarafından imzalandıktan sonra, Lâypzig'e gönderdi.

«Sirküler mektup» adıyla tarihe geçen bu belge, Marks ve Engels'in sağcı oportünizme karşı eylemlerinin en önemli çıkışlarından biridir. Mektupta şöyle deniliyor: «Bunlar (sağcı oportünistler — YÇ), küçük burjuva temsilcileridir ve kapıldıkları korku ile, proletaryanın, toplumdaki devrimci durumunun zorlaması sonucunda «çok daha ileri gideceğini» söylemektedirler. Eylemleri şundan ibarettir: Kesin bir politik muhalefet yerine daima aracılık; hükümete ve burjuvaziye karşı mücadele yerine onları ikna etme ve kendi tarafımıza kazanma çabaları; yukarıdan yapılan baskılara karşı çetin bir direnme yerine kölece itaat ve bu cezayı hak ettiğimizi söylemeleri.» (1)

Marks ve Engels, oportünizmin sınıfsal ve fikri kökenlerini böylece açık seçik gözler önüne serdikten sonra şöyle diyorlardı: «Gelişme sürecinin kaçınılmaz bir zorunluğu olarak, şimdiye kadarki egemen sınıftan bazı kişiler savaştan proletarya ile birleşmekte ve ona öğrenim unsurları getirmektedirler.» (2) Ne var ki, proleter olmayan sınıfların temsilcileri, işçi hareketine, öğrenim unsurlarıyla birlikte proleter olmayan ideolojiyi de getiriyorlar. «Sirküler mektubun» yazarları, partinin ardıcıl bir proleter doğrultusu uygulaması gerektiğini, bunun zorunlu olduğunu delillerin olanca inandırıcı gücü ile ortaya koyarak, kendilerinin parti anlayışlarını bütün açıklığı ile biçimlendiriyorlar ve şöyle diyorlardı: «Bize gelince, tüm

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 19, s. 172.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 19, s. 173.

geçmişimiz gözden geçirildiği zaman önümüzde yalnız bir tek yolun bulunduğu görülür. Biz, kırk yıla yakın bir süreden beri, tarihin itici gücü olan sınıf savaşını, özellikle burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf savaşını çağsal sosyal devrimin güçlü bir kaldıracı olarak birinci plâna aldık. Bu yüzden biz, 'sınıf savaşını proletarya hareketinden silip süpürmeye çalışan insanlarla birlikte yürüyemeyiz!' (1)

«Sirküler mektup» Alman Sosyal Demokrat Partisi yöneticileri üzerinde etkiler yarattı.

Dünya sosyalistlerinin «Mekke»si

Engels, Marks'ın ölümünden sonraki haftalar içinde, toprağa verdiği dostunun arşiv ve kitaplığının tasnifiyle meşgul oldu. Ekonomi konuları üzerine yığın yığın müsveddelerden başka, işçi hareketiyle ilgili birçok eser tasarıları, kitaplardan alıntılar, mektuplar ve belgeler meydana çıktı. 1883 yılının sonlarına doğru Zorge'ye yazdığı mektupta Engels şöyle diyordu: «1848 yılına kadar yalnız onun yazdıkları değil, aynı zamanda benim müsveddelerim de hemen hemen tamamıyla elimin altında bulunuyor. Mektuplar da öyle. 1849'den sonra yazılanlar da aynen korunmuş, 1862'den sonrakiler tasnif bile edilmiş. Enternasyonal'e ait pek çok elyazısı var. Bunların Enternasyonal'in noksansız tarihi için yeterli olacağını sanıyorum.» (2) Marks'a ait arşivin tasnifi uzun sürdü. Engels, bu işi genel hatlarıyla ancak 1884 yılının Mart ayında tamamlayabildi. Ve Marks'la ailesinin son yıllarını geçirdikleri ev boşaltıldı. Engels, Marks'ın bütün korunmuş müsvedde ve mektuplarını kendi evine taşıdı.

Şimdi Engels yeni ve büyük ödevlerle karşı karşıya bulunuyordu. Marks'ın tamamlayamadığı eserlerini, özellikle «Kapital»in ikinci ve üçüncü ciltlerini basıma hazırlaması lâzımdı. Bundan başka, Alman ve dünya işçi hareketinin tarihli için, ilk önce, Marks'ın ayrıntılı bir biyografisini yazmak niyetindeydi. J. F. Bekere yazdığı 22 Mayıs 1883 tarihli mektubunda, bu biyografinin, «aynı zamanda «Neue Rheinische Zeitung»un, Aşağı Ren'deki hareketin 1848—1849 döneminin, Londra'daki emigrasyonun 1842—1852 döneminin ve Enternasyonal'in tarihi olacaktır» (3) diyordu. Öte yandan, önceleri Marks'la birlikte taşıdıkları, dünya işçi hareketi yönetiminin ağır yükü artık onun tek başına yüklenmesi gerekiyordu. Bu konuda şunları yazmıştı: «Bütün ülkelerle Marks'ın çalışma

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 19, s. 175.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 36, s. 41.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 36, s. 24.

odası arasında kurulmuş olan bağları, bizim, gücümüz yettiği kadar korumamız gerekiyor.» (1)

Engels, 80 yıllarında, Marks'ın ve kendi eserlerinin yeni baskılarını hazırladı, bunların başka dillere çevrilmesi işini örgütledi ve çevirileri redakte etti. Marksist öğretiyi popüler bir şekilde tanıtan makale ve broşürleri gözden geçirdi.

O, Marksizmin fikri düşmanlarıyla, Marks'ın teorisini reddetmeye kalkışan türlü eleştiricilerle tartışmalara büyük bir önem veriyordu. Fransız burjuva ekonomisti P. Lööroa — Bolie 1884 yılı başlarında yayınlanan «Kollektivizm» adlı anti-marksist kitabı hakkında bir eleştiri yazan Lafarg bu makalesini Engels'e yolladı. Yazıyı bütün ayrıntılarıyla inceleyen Engels, Lafarg'a yazdığı mektupta, genellikle burjuva literatürü, üzerine eleştiriler için son derecede değerli metodolojik önerilerde bulunuyor, böyle eleştirilerde parti prensiplerine sıkı sıkıya riayetini, objektif tahlilin ve bilimsel delillere mutlak surette dayanılmasının zorunlu olduğunu belirtiyordu. Bu arada Lafarg'tan Marks'ın «Kapital»ini dikkatle incelemesini istiyordu.»

90 yıllarının başlarında

Engels, 1890 yılının ilk günlerinde, her yılbaşında olduğu gibi, çeşitli ülkelerdeki dostlarıyla çalışma arkadaşlarından birçok kutlama mektubu aldı. Dinçti, neş'eliydi. Sağlık durumu bir hayli iyileşmişti. Son zamanlarda bilimsel çalışmalarını zorlaştıran kronik göz hastalığı kendisini önceki gibi rahatsız etmiyordu. Kardeşi Herman'a yazdığı 9 Ocak 1890 tarihli mektubunda şöyle diyordu: «70 yaşında olduğuma doktorlar bile inanmak istemiyorlar. Onlara göre on-onbeş yaş daha genç görünüyor-muşum.» (2) İşçi sınıfının kurtuluş savaşında kazandığı başarılar, Marksist fikirlerin savaşan proleterya arasında hızla yayılması Engels'i çocuk gibi sevindiriyordu. Bu sevinci, 1 Mayıs 1890'da yazdığı şu satırlarda görül-mektedir: «Komünist Partisi manifestosundaki fikirler, artık Sibirya'dan Kaliforniya'ya kadar bütün ülkelerde milyonlarca işçinin eylem programı haline geldi.» (3)

1889 Paris Kongresi kararları gereğince 1 Mayıs 1890'da Avrupa'nın bütün ülkelerinde yapılacak işçi gösterilerini, Engels, sabırsızlıkla bekli-yordu. Londra gösterisinin hazırlıklarına bütün gücü ile yardım etti. Bebel ve arkadaşları, sosyalistler aleyhindeki kanunun uzatılmasını isteyenlerin eline fırsat vermemek için, 1 Mayıs bayramının, provokasyonlara kapıl-madan, mümkün olduğu kadar sükûnet içinde kutlanmasını istiyorlardı.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 36, s. 18.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 285.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 62.

Engels, bu taktik doğrultuyu yerinde buldu. Fransa'daki 1 Mayıs hazırlıkları da kendisiyle Lafarg arasındaki yazışmalarda geniş bir yer aldı.

Bütün Avrupa'da binlerce kişinin katılımıyla yapılan gösteri, miting, yürüyüş ve grevleri büyük bir memnurlukla karşıladı. Özellikle Londra'daki güçlü proleter gösterisi hayatının silinmez izlenimleri arasında yer aldı. «Marks bu uyanışa kadar yaşayabilmek için neler neler feda etmezdi ki . . . » (1) diyordu.

Engels, 28 Kasım 1870 tarihinde 70 yaşını doldurmuştu. Daha doğum yıldönümü gününden önce dünyanın her köşesinden kucak kucak kutlama mektup ve telfrafları yağmaya başladı. 1848–1849 devrim savaşlarına katılmış eski silâh arkadaşlarıyla Uluslararası İşçi Birliği fonksiyonerlerinden, dostlarıyla tanımadığı hayranlarından, Rhur madencileriyle dünya çapında ünlü bilginlerden, devrimci Rus emigrantlarıyla Amerikan sosyalistlerinden kutlama mesajları aldı. Lavrof, Rus sosyalistleri adına yolladığı mektupta şöyle diyordu: «Rus sosyalistleri, Karl Marks'la birlikte sosyalizm tarihinde ebediyen yen almış olan ve adı bu büyük adın parlak ışığı yanında asla sönük kalmayan yegâne insanı sizin şahsınızda selâmlamaktadırlar.» (2) A. Plehanof da, «Emeğin Kurtuluşu» grubunun organı olan «Sosyaldemokrat» dergisinde yazdığı bir yazıda, «Hâlen, proletaryaya yaptığı hizmetler bakımından Engels'le boy ölçüşebilecek bir insan yoktur» (3) diyordu. Engels'e, birçok sosyalist partisinden ve sosyalist gazetelerin redaksiyonlarından kutlamalar yollanmıştı. Bebel, Libkneht ve Zinger, Avrupa proletaryasının yönetici partisine Engels'i kutlamak üzere Londra'ya gitmişlerdi.

Engels yaş gününü kutlamak gereğini duyan herkesin, bunu, en içten duygularla yaptıklarını anlıyordu. Ve o günlerde dostları ve dâva arkadaşları tarafından söylenen bütün sözlere her şeyden önce Marks'ın muhatap olduğunu bu kutlamalara verdiği cevaplarda özellikle belirtiyordu.

«Gençler» adlı muhalefet grubuna karşı

Engels, Alman sosyalist işçi partisinde bir muhalefet grubunun belirdiğini ve Parti yönetimini, bu yönetimin bütün politik ve taktik doğrultusunu şiddetle eleştirmeye başladığını 1890 yılı yazında öğrenmiş bulunuyordu.

Parti içinde «Gençler» diye anılan bu muhalefet grubu hakkındaki değerlendirmesinde, tamamiyle Bebel'i destekliyordu. Bu muhalefeti, teori alanında aciz içinde olan, fakat kendilerini dev aynasında gören

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 343.

(2) «Karl Marks, Fridrih Engels ve Devrimci Rusya», s. 574.

(3) Rus çağdaşları K. Marks ve F. Engels için neler dediler, s. 278.

ve parti yönetimini ellerine geçirmek emelini besleyen birçok «üniversite öğrencisinin, sınıfından kopmuş burjuva edebiyatçılarının ve diğer deklâse gençlerin» partiye girmeleri sonucunda meydana gelen bir «öğrenci başkaldırması» olarak niteliyordu. (1)

Engels, muhalefet temsilcileri tarafından yapılan demagojilerin ve uydurma sosyalizm üzerine yazılan yazıların, devrimcilik coşkusuna kapılan, fakat yeteri kadar teorik hazırlığı bulunmayan genç parti üyelerini kolayca etkileyebileceğini çok haklı olarak gözönünde bulunduruyor, «bu tehlikeyi küçümsememeliyiz» diye Bebel'e uyarılarda bulunuyordu. Gerçekten de muhalefet, işçilerin belirli bir kısmını geçici olarak kendi tarafına çekmeye muvaffak oldu. Engels, dostlarına ve özellikle Libkneht'e, hasımlara karşı acele tedbirler almaktan kaçınmalarını öğütledi. Libkneht'e yazdığı 15 Ağustos tarihli mektubunda, yakında yapılacak Kongre'de Partinin bu işleri tezelden yoluna koyacağını belirterek şöyle dedi: «Boş yere mağdurlar yaratmayın, partide eleştiri özgürlüğü bulunduğunu gösterin, ve *gerekirse*, alçaklık ve ihanetleri hakkında reddedilemeyecek *delillere* sahip olduğunuz kimseleri partiden çıkarın.» (2) Bu görüşlerini Bebel'e de bildirmişti. Bebel, Engels'in bu konudaki görüşlerini tamamiyle benimsemiş ve mektubu, «kendileri için gerekli dersi almaları için» diğer fonksiyonerlere vermişti.» (3)

Engels, Eylül başlarında «gençler»e karşı olduğunu açıklamak gereğini duydu. Çünkü, «Söchsische Arbeiter-Zeitung» gazetesinde yayınlanan bir bildirge'de, kendisinin parti yöneticilerine karşı yapılan eleştirilerle aynı fikirde olduğu bildiriliyordu. «Sosyaldemokrat» gazetesinde, bu uydurmaları sert bir dille yalanladı, muhalefetin dayandığı görüşlerin teorik temelsizliğini ortaya koydu, bunların Marksizmden hiçbir şey anlamadıklarını, «her zaman ağır basan tarihsel deliller»den haberleri olmadığını belirtti. (4) «Gençler»in öne sürdükleri taktiğe ve aşırı-devrimci isteklerine değinerek, bu istekleri gerçekleştirmek için yapılacak her teşebbüsün «milyonlarca üyesi bulunan en güçlü bir partiyi bile» felâkete sürükleyebileceğini ortaya koydu. (5) «Gençler»in önderlerinden P. Brnst'e «Berliner Volksbatt» gazetesinde verdiği cevapta, «Materyalist metot, tarihsel incelemelerde bir kılavuz olarak değil de, her tarihsel delile hazır kalıp olarak uygulandığı zaman kendi zıddına dönüşür» (6) dedi.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 383.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 379.

(3) Bebel Briefwechsel, s. 395.

(4) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 74.

(5) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 74.

(6) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 86.

Almanya Sosyal Demokrat Partisindeki oportünizmle mücadelesi

Partinin reformist kanadı, 80 yıllarının ikinci yarısında birçok başarısızlıklara uğramış olmasına rağmen varlığını devam ettiriyordu ve tehlikesi hiç de azalmış değildi. Engels, bu tehlike ile ilgili görüşlerini açıklamayı gerekli buldu. Olağanüstü durum kanununun 1 Ekim 1890 tarihinde yürürlükten kalkması üzerine yayına son veren Partinin illegal basın organı «Sosyaldemokrat» gazetesinin son sayısında yazdığı okuyuculara veda mektubunda, Engels, kesin bir dille şunları belirtti: Artık «kanunlar çerçevesi içinde» savaşıma metodunu ön plâna alan parti, durumun kötüleşmesi ihtimallerini de gözönüne alarak yeniden illegallığe geçmeye daima hazır bulunmalıdır. «Böyle haller için yedek olarak saklanan eski mekanizm, yetkinleştirilmiş, güçlendirilmiş ve yağlanmış olarak tekrar harekete geçirilecektir.» (1)

Parti, önemli bir olayla karşı karşıya bulunuyordu. Yeni bir program kabul edilecekti. Hale'de toplanan Kongre, Libkneht'in raporunu dinledikten sonra, yeni programın hazırlanmasını kararlaştırdı. Engels, bir zamanlar Marks'ın eleştirdiği yanlışlıkların yeni programda tekrarlanmasına şiddetle karşı idi. 1875'te Gota'da yapılan Parti Kongresinin kabul ettiği programa sokulan yanlış görüşlerin yeni programa alınmasını önlemek ve oportünist küçük burjuva unsurlarını etkisiz bırakmak lâzımdı. Bu amaçla, Marks'ın on beş yıl önce yazdığı ve ancak birkaç kişinin bildiği «Gota Programının eleştirisi»ni işlemeye ve basıma hazır duruma getirmeye koyuldu.

Partinin yeni program tasarısının eleştirisi

Engels, bir yandan da, Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin yeni program tasarısıyla ilgili bütün belgeleri dikkatle inceliyordu. Parti yönetimi, 1894 yılının Haziran ayı sonlarında, kendisinden, yeni program tasarısı hakkındaki görüşlerini rica etti. Engels, derhal işe başladı. Kautski'ye yazdığı 29 Haziran tarihli mektubunda şunları belirtti: «İlk önce, tasarının başlangıcındaki gerekçe bölümüne daha belirgin bir biçim vermeyi düşündüm. Fakat, vakit yetersizliği dolayısıyla isteğimi gerçekleştiremedim. Bundan başka, «Politik istekler» bölümündeki kısmen önüne geçilmez, kısmen de kaçınılmaz eksiklikleri tamamlamayı daha önemli buldum. Bu suretle, bir yandan da, «Vorwärts»in barışçı oportünizmine ve eski hınzırıkların güle oynaya, serbestçe «sosyalist toplum»a dönüşeceği hakkındaki iddialara darbeler indirmektayım.» (2)

Engels, tasarının üzerindeki notlarını Haziran sonunda Almanya'ya gönderdi. Bunlarda, kendisine yollanan tasarı metninin, «önceki program-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 84.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 38, s. 105.

dan çok daha iyi» olduğunu ve «genellikle çağsal bilime uygun biçimde hazırlanmış» bulunduğunu belirtti. (1) Başlangıçtaki gerekçe bölümünün daha kısa ve eksiksiz formüle edilmesini, bazı hükümlerin yenibaştan işlenmesini önerdi. Proletaryanın aralıksız olarak yoksullaştığı hakkındaki kesin iddianın yanlış olduğunu şöyle ortaya koydu: «Kesin olarak söylenmiş . . . Doğru değil bu. İşçilerin örgütü ve durmadan büyüyen direnişleri, yoksulluğun artmasını bir dereceye kadar önleme olanağı yaratacaktır. Fakat, hayatlarının güvencesizliği kesin olarak artacaktır.» (2)

Engels, sermayenin, ortak kuruluşlar, tröstler ve sanayiın birçok kol-larını tekelleştiren diğer birlikler halinde kooperatifleşmesinin gelişmesi sonucunda özel kapitalist mülkiyetinin giderek ortadan kalkacağını da belirtti.

Eleştiri notlarında, en fazla program tasarısının politik istekler bölümü üzerinde durulmuştu. Çünkü en büyük eksiklikler bu bölümdeydi. Örneğin, partinin en başta gelen ödevlerinden birisi Alman demokratik cumhuriyeti kurulması uğrunda savaşmaktı. Halbuki tasarıda böyle bir isteğe yer verilmemişti. Engels, bunun oportünizme boyun eğmek demek olduğunu söylüyordu. Almanya'da hüküm süren rejimin koşulları içinde, en önemli isteklerden bazısının legal bir partinin programına açıkça alın-mıyacağını kabul etmekle beraber, demokratik cumhuriyet isteğinin programa dahil edilmesine imkân verecek formüller üzerinde ısrar ediyordu. Ona göre, cumhuriyet söz konusu edilmeden, «tüm politik iktidarın halk temsilcileri elinde-toplanması» isteği programa alınabilirdi ve alın-malıydı. (3) Engels, genel seçimler esasına göre seçilmiş temsilcilerle yönetilen mahalli idareler kurulması isteğinin, «küçük burjuvaziye ve Prusyacılığa özgü» gerici kalınlardan temizlenmiş Alman Birliği devleti-nin kurulması isteği ile tamamlanmasını öneriyordu. Onun kanısınca, dolaylı da olsa, mahut «devlet sosyalizmi»ni hatırlatan bütün formüller tasarıdan çıkarılmalıydı.

Engels'in notları, sadece program tasarısının somut bir eleştirisinden ibaret değildi. Bunlarda, Marksizmin devletle ve sosyalizme geçiş yol-larıyla ilgili öğretisi daha da geliştirilmişti.

Yeni enternasyonalin kuruluşu yolunda atılan ilk adımlar

Engels, Alman sosyal demokrasisinin sorunları üzerinde dikkatle dururken, dünya işçi hareketinin öteki müfrezelerine de vakit ayırıyordu. Gerekliği zaman, hareketin tüm olarak çıkarlarını ilgilendiren mesele-lerin çözümüne aktif olarak katılıyordu.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 229.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 223.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 238.

Yeni bir uluslararası sosyalist kongresinin hazırlığı işleriyle daha 1890 yılı sonbaharında meşgul olmaya başlamıştı. 1889 Paris Kongresi, sonraki kongrenin İsviçre'de veya Belçika'da toplanmasını kararlaştırmıştı. Buna dayanan oportünist unsurlar, özellikle Belçika sosyalistleri arasında bir hayli kuvvetli olan oportünistler, yeni kongrenin hazırlığı yolunda kendi aralarında büyük bir gayretkeşlik göstermeye koyuldular. Belçikadakililer, öteki partilere danışmadan, Kongrenin 1891 yılında Brüksel'de yapılmasını kararlaştırdılar. Bundan başka, İngiliz treydyonlarını da çağırdılar. Halbuki öteki partiler henüz Kongrenin toplanma yeri konusunu görüşmeye devam ediyorlardı. İki kongre yapılma tehlikesi belirmişti. Bu tehlike gerçekleştiği takdirde, bazı işçi örgütleri, özellikle İngiliz treydyonları, devrimci sosyalistlerin etkileri dışında bulunan reformistlerle kongrelerde temsil edilebilirlerdi. Fransa ve Almanya'daki dostlarına gönderdiği mektuplarda bu endişesini belirten Engels, işçi hareketinde devrimci, Marksist kanadın güçlü durumda bulunduğunu, bu yüzden kongrede çoğunluğun onlarda olacağını, Kongrenin yönetimini eline alarak reformistleri tecrit edebileceğini söylüyordu.

Engels, birleşik kongre toplanmasıyla ilgili bir plân hazırladı, Fransa ve Almanya'ya bu plân hakkında bilgi verdi ve onlar tarafından desteklendi. *Ged* ve *Lafarg*, Kongre'ye Posibilistlerle birlikte katılmaları için Fransız İşçi Partisi Kongresinin rızasını aldılar. Engels, Almanya Sosyal Demokrat Partisinin Hale Kongresinde misafir olarak hazır bulunacak Avrupa sosyalist partileri temsilcileri arasında, Kongrenin yerini ve tarihini kesin şekilde tespit etmek için bir danışma toplantısı yapılmasını teklif etti.

Ve Engels'in hazırladığı plân tamamıyla uygulandı. Hale Danışma Toplantısı, Birleşik Kongre'nin, Ağustos 1891'da Brüksel'de yapılmasını kararlaştırdı. Engels, *Zorge*'ye gönderdiği 26 Kasım 1890 tarihli mektubunda şöyle diyordu: «1891 yılında Birleşik Kongre yapılması kampanyamız tam bir başarıyla sonuçlandı . . . Zafer, hiç şüphesiz, bizimdir.» (1)

Ve Kongre, 1891 yılı Ağustos ayının ikinci yarısında Brüksel'de toplandı. Engels'in öngörülleri de doğru çıktı. Çoğunluk Marksist kanatta idi. Engels, anarşistlerin delegeliklerinin tanınmaması hakkında kongrenin aldığı kararı tasvip etti, bir harp çıktığı takdirde genel grev ilân edilmesine dair olan yarı-anarşist karar suretinin kongre tarafından reddedilmesini doğru bir karar olarak değerlendirdi. İşçi sınıfının, ancak, tüm sınıf egemenliği ortadan kaldırılması sonucunda tam kurtuluşuna kavuşacağını belirten kararın büyük bir önemi olduğunu belirtti. *Zorge*'ye yazdığı 2 Eylül 1891 tarihli mektubunda Kongre'yi şu sözlerle değerlendirdi:

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 427.

«Gerek ilkesel sorunlarda, gerekse taktik sorununda Marksistlerin bütün doğrultusu zafere ulaştı.» (1)

Engels, işçi hareketinin çeşitli ülkelerdeki sorunlarından başka, proleteryanın uluslararası bağlarını güçlendirip genişletmek, yeni Enternasyonalı biçimlendirmek gibi ödevlerin ve dünya sosyalistleri arasında eylem birliği konusunda ortaya çıkan problemlerin çözümü ile meşgul oluyordu. Büyük otoritesi, devrim mücadelesinde kazandığı zengin tecrübesi ve uluslararası işçi hareketindeki fikri yöneticiliğinin herkesçe kabul edilmiş bulunması yüzünden, sosyalist fonsiyonerler, sık sık ona akıl danışıyor, yardımını istiyorlardı. Engels'in kendilerine yol gösterici, aydınlatıcı cevaplar vereceğini çok iyi biliyorlardı. Engels, özellikle, işçi hareketinin bazı ulusal müfrezeleri arasında anlaşmazlıklar çıktığı zaman bunun bir an önce ortadan kaldırılması için büyük bir enerji ile harekete geçiyordu.

Alman sosyal demokratları, kendilerinin de katıldıkları 1891 yılı Brüksel Kongresinin kararına rağmen, 1 Mayıs 1892'de grevler yapılmamasını, ancak iş saatlerinden sonra yapılacak gösteri, miting ve toplantılarla yetinilmesini kararlaştırdılar. 1 Mayıs grevlerinin lokavtlara yol açması tehlikesini bu karara gerekçe olarak gösterdiler. Engels, gerekçeyi yerinde bulmakla beraber, Alman Sosyal Demokrat Partisi yöneticilerini şiddetle kınadı. Zira, mademki uluslararası kongrede bir yüküm altına girmişlerdi, bunu yerine getirmeliydiler. Bebel'e yazdığı 19 Kasım 1892 tarihli mektubunda şöyle diyordu: «... Dünyanın en güçlü partisi savaş meydanaından çekildiği zaman, bu tutumu her yerde kötü izlenimler bırakır. Siz, bugünkü işçi hareketinin bir savaş müfrezesisiniz. Brüksel'de bir vaatte bulundunuz. Bunu yerine getirmekle yükümlüsünüz.» (2) Engels, böyle davranışların, ortak dâvaya zararlar verdiğini ve enternasyonal birliğin güclenmesini zorlaştırdığını belirtiyor, Alman Partisi yöneticilerini, patlak veren bu anlaşmazlıktan ibret dersleri almaya, diğer ülkelerin sosyalist partileri arasında olumsuz etkiler yaratabilecek ve onlarla karşılıklı normal ilişkileri bozabilecek hareketlerden kaçınmaya davet ediyordu.

Engels, bazı partilerin, uluslararası işçi hareketinde özel bir rol oynamaları gerektiği hakkındaki temelsiz iddialarına da enerjik bir şekilde karşı koyuyordu. Örneğin, 27 Haziran 1892'de Lafarg'a yazdığı mektupta, Fransız İşçi Partisini «vatanseverlik düşmanlığı» ile itham eden burjuva basınının iftira kampanyasına cevap olarak Parti Ulusal Konseyinin yayınladığı bildirideki bazı yargıların yanlış olduğunu belirtmiş, Avrupa'da gelecekte yapılacak sosyalist deyrime Fransa'nın öncülük edeceğini öne süren görüşleri eleştirmişti. Ona göre bu temelsiz bir iddia idi. Çünkü,

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 38, s. 127.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 38, s. 442.

Fransa, ne ekonomik gelişmesi bakımından, ne örgütlülük düzeyi ve sosyalist işçi hareketi üzerindeki etkilerinin derecesi bakımından böyle bir iddiada bulunacak durumda değildi.

Engels, aynı mektupta, önceleri de zaman zaman ele aldığı bir meseleye tekrar değinmek zorunda kalmıştı. Fransız sosyalistleri, iddialarını desteklemek için, Fransa'nın cumhuriyet olduğunu, bu yüzden, politik bakımdan diğer ülkelerde daha ileri durumda bulunduklarını söylüyorlardı. Engels, kiralığın mihaniki şekilde, burjuva cumhuriyetinin karşıtı olarak gösterilmesinin doğru olmadığını, çünkü her ikisinin de aynı sınıfsal temele dayandığını belirttikten sonra mektubuna şöyle devam ediyordu: «Sizin cumhuriyetiniz de, bizim kırıllanımız da proletaryaya karşı aynı karşı-davranış içindedirler. Eğer siz, kırılcı burjuvaya karşı yürüttüğümüz mücadelede bize yardımda bulunursanız, biz de sizin cumhuriyetçi burjuvaya karşı yürüttüğünüz savaşa yardım ederiz.» (1)

Engels, işçi sınıfının tüm ulusal müfrezeleri arasındaki savaşçı işbirliğinin, fikir birliğine, karşılıklı saygıya ve partilerin bağımsızlığına dayanmasını istiyor ve sosyalist devrim savaşının ancak bu koşullar içinde zafere ulaştırılabileceğini belirtiyordu. Laura Lafarg'a yazdığı 20 Haziran 1893 tarihli mektubunda, «Enternasyonal birlik, yalnız, varlıkları, işçilerindeki özerklik ve bağımsızlıkları enternasyonalizm kavramıyla kaynaşmış olan *uluslar* arasında mümkündür» (2) diyordu. Ona göre böyle bir birliğin en önemli bir koşulu da şu idi: çeşitli ülkelerin sosyalist işçileri kendi savaşlarında elde ettikleri ve faydalandıkları tecrübeleri kardeş partilerle paylaşmalıydılar.

Engels, sosyalist partiler arasındaki kollektif eylemlere büyük bir önem veriyordu. Birlikte yapılması gereken eylemlere, diğer partilerle önceden anlaşmaya varmadan girişilmesini asla doğru bulmuyor ve şöyle diyordu: «Uluslararası her eylemden önce, bunun gerek özü, gerekse biçimi üzerinde anlaşmaya varılmalıdır. Bir ulusun, genel bir girişime başladıktan sonra, diğerlerine, kendisini izlemeleri için teklifte bulunması son derecede hatalı bir harekettir, buna meydan verilmemelidir.» (3)

Engels, henüz faaliyet halinde hiçbir daimi organı olmayan ve zaman zaman toplanan uluslararası kongrelerin kararlarına dayanarak eylemde bulunan yeni Enternasyonal'i güçlendirmek için büyük çabalar harcıyordu. Bilimsel sosyalizm taraftarlarının bu yeni uluslararası birlikte hâkim bir rol oynayabilmeleri ve henüz Marksist fikirleri benimsememiş olan yığınsal işçi örgütlerinin sekterce küçümsenmemesi için elinden geleni yapıyordu.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 39, s. 77.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 39, s. 74.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 39, s. 163.

Engels, Marksizmin genel, temel prensiplerini savunurken amansızdı, hatır-görül tanımıyordu. Bu prensiplerden sapanların, sınıf mevzilerinden ayrılanların üzerine eleştirici zekâsının olanca gücü ile ateşler saçıyordu.

İşçilere, onların sınıfsal çıkarları ve sınıf savaşlarıyla bağdaşmayan bir sosyalizm fikri aşılama ve savaşan iki sınıfın çıkarlarını daha yüksek bir insancılık hayali içinde barıştırmaya çalışan «tarafsız» görüşlü kimseleri amansızca eleştiriyordu. «Bunların bir kısmı, daha bir çok şeyler öğrenmesi gereken tecrübesiz gençlerdir, bir kısmı da, işçilerin en azılı düşmanlarıdır, koyun postuna bürünmüş kurtlardır.» (1)

Engels, tüm sosyalist hareketin öncüleri sıfatıyla, karmaşık sorunlara doğru çözüm yolları bulmalarında işçi partileri yöneticilerine yardım ediyor, onları, şu veya bu sorun üzerindeki kendi görüşünün doğruluğuna ikna etmeye çalışıyordu. Bunları yaparken, büyük bir nezaketle hareket ediyor, karşısındakilerden de aynı davranışı bekliyordu. Fakat, şu veya bu parti yöneticisi, enine boyuna düşünmeden veya dar bir mahallî görüş açısından, önceden kararlaştırılmış kolektif enternasyonal eyleme engel olduğu zaman, Engels, kararın yerine getirilmesi üzerinde titizlikle ısrarla duruyordu.

Son günleri

Engels, alabildiğine dürüst ve haksever bir insandı. Muazzam bir otorite kazanmasında bu niteliklerinin büyük rolü olmuştu. «İşçiler arasında itimat kazanmışsam, bunun nedeni, her türlü koşullar içinde onlara doğruyu, yalnız doğruyu söylememdir» diyordu. (2) En fazla, mürailek ve ikiyüzlülüktan nefret ediyordu. Eleonora Marks-Eveling, anılarında şöyle demektir: «Engels, bir şeyi, ikiyüzlülüğü asla affetmez. Kendine karşı bile samimi olmayan ve hele, partiye içtenlikle bağı bulunmayan insanı hiçbir zaman bağışlamaz.» (3)

Engels, her meselenin, en başta parti ve proletaryanın çıkarları gözünde tutularak çözümlenmesini, bu çıkarların başlıca ölçü olmasını, sosyal demokrasinin «dürüstlük kanunu»na, parti ahlâkına uymasını titizlik isterdi.

Onun fedakârlığı ve parti ödevine bütün varlığı ile bağlılığı, sosyalist partilerin önderleri ve sıradan üyeleri için esinleyici bir örnekti. Eleonora, «bütün tanıdıklarım arasında ödev duygusu ve özellikle parti disiplini bilinci en yüksek olan insan Engels'ti» der. (4) Partiye, işçi sınıfına ve kendisi için her şeyin üstünde olan Marks'ın hatırasına karşı ödev duygusu, Engels'in yaşama ve savaşma gücünü artıran muazzam bir kuvvet kaynağı idi.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 277.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 290.

(3) Marks ve Engels'e dair anılar, s. 188.

(4) Marks ve Engels'e dair anılar, s. 188.

Engels, ömrünün sonuna kadar savaş saflarında kalmak istemişti, komünizmin zafer yüzyılı olacağını öngördüğü «yeni yüzyılı görmek» arzusundaydı. Fakat bu emeli gerçekleşemedi.

1894 yılını kendisini sık sık yatağa seren hastalıklarla geçirdi. 1895 yılının Mart ayında dostlarına yazdığı mektuplarda «biraz soğukladığını», fakat iki hafta sonra ayağa kalkacağını ümit ettiğini bildirmişti. Ne var ki, doktor Frayberger, Adler'e, Engels'in midesinde kanser bulunduğunu yazmıştı.

Ve Fridrih Engels, 5 Ağustos 1895 günü gece saat on buçukta hayata gözlerini yumdu. İsteğine uyularak, mütevazı bir cenaze merasimi yapıldı. Vaterlo garı binasında düzenlenen matem mitinginde sadece dostlarından ve savaş arkadaşlarından mürekkep 80 kişi hazır bulundu. Tabutu çelenklerle örtülmüştü. Bunların üzerine konan geniş bir kızıl şeritte, Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, İtalya, Belçika, Hollanda, Rusya, Polonya ve Bulgaristan sosyalistlerinin öğretmen ve önderlerine olan şükranları ve derin acıları dile getirilmişti. Birçok ülkeden sayısız mektup ve telgraf gelmişti. Dinî âyine yer verilmeyen cenaze töreninden sonra, cesedi, Londra yakınındaki Yoking'de yakıldı. Küllerinin konduğu kutu, Eleonora, Eveling, Lesner ve Bernştayn tarafından 27 Ağustos'ta İstborn'a götürüldü ve sahilten biraz açıklarda denizin dalgalarına bırakıldı.

Sosyalist basın ve pek çok burjuva gazetesi, dünya proletaryasının kaybettiği büyük öğretmen ve önderi hakkında geniş bilgi verdiler.

«Fridrih Engels ve Komünist hareketi»

Konusunda uluslararası bir teori konferansı yapıldı.

Fridrih Engels'in 150. doğum yıldönümü dolayısıyla 1—2 Temmuzda Prag'ta «Fridrih Engels ve komünist hareketi» konulu bir teori konferansı yapılmıştır. «Barış ve Sosyalizm Problemleri» dergisi tarafından düzenlenen konferansa aşağıdaki komünist ve işçi partilerinin parti ve bilim işçileri katılmışlardır:

Almanya Birleşik Sosyalist Partisi, Alman Komünist Partisi, Arjantin Komünist Partisi, Bolivya komünist Partisi, Brezilya Komünist Partisi, Bulgaristan Komünist Partisi, Büyük Britanya Komünist Partisi, Cezayir Sosyalist-Öncü Partisi, Çekoslovakya Komünist Partisi, Danimarka Komünist Partisi, Finlandiya Komünist Partisi, Fransa Komünist Partisi, Gvatemala Emek Partisi, Hindistan Komünist Partisi, Honduras Komünist Partisi, İran Halk Partisi, İspanya Komünist Partisi, İsrail Komünist Partisi, Kıbrıs Emekçi-Halk Partisi, Kolumbiya Komünist Partisi, Lübnan Komünist Partisi, Macaristan Sosyalist İşçi Partisi, Mongolistan Devrimci Halk Partisi, Paraguay Komünist Partisi, Polonya Birleşik İşçi Partisi, Rumanya Komünist Partisi, Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Tunus Komünist Partisi ve Senegal Marksistlerinin temsilcileri.

Uluslararası teori konferansı yaratıcı bir işbirliği ve dostluk havası içinde geçmiştir.

Konferansı «Barış ve sosyalizm problemleri» dergisi başredaktörü K. Zarodov açmış ve özellikle şunları belirtmiştir:

«Bilimsel Komünizmin kurucularından ünlü teorisyen, uluslararası işçi sınıfının önderi, Karl-Marks'ın işarkadaşı ve dostu Fridrih Engels'in 150. doğum yıldönümü münasebetiyle düzenlenen uluslararası teori konferansını açıyorum.

Bu yıldönümü, her ülkenin işçi sınıfı ve emekçi yığınlarının, Marksist-Leninist partilerin, bütün uluslararası komünist ve işçi hareketinin hayatında önemli bir olaydır.

«Barış ve Sosyalizm Problemleri» dergisinin redaksiyon heyeti ve redaksiyon kolegyumu adına konferansa katılanları hararetle selâmlarım.

Dergi redaksiyonu, bu konferansı düzenlemekle, Komünist ve İşçi Partileri 1969 Danışma Toplantısının, aktüel, politik ve teorik problemlerin kollektif olarak incelenmesi ve işlenmesinin önemi hakkındaki direktiflerini yerine getirmeye devam ediyor.

«Barış ve Sosyalizm Problemleri» dergisi redaksiyonu bu konferansın yapılması teşebbüsüne geçerken, bir sıra ödevi gözönünde bulundurdu. Bunların bellibaşlıları şunlardır:

birinci: Fridrih Engels'in bir teorisyen olarak hatırasına lâyık olduğu yeri vermek, bilimsel mirasının mahtevasını gözler önüne sermek. Karl Marks gibi Fridrih Engels de, Alman halkının büyük bir evlâdıydı, onun yarattığı devrim teorisi dünya komünist devrim hareketinin bayrağı, sosyalist ve komünist toplum kuruluşunun bilimi oldu;

ikinci: Fridrih Engels'in muazzam devrimci faaliyetini, komünist hareketi stratejisi ve taktığının hazırlanmasına, proletarya partilerinin kuruluşuna ve gelişmesine, 1. ve 2. enternasyonalin yaratılışı ve faaliyetine katkısını bütün yönleriyle değerlendirmek;

üçüncü: Fridrih Engels'in fikirlerinin, bugün önümüzde duran ödevlerin çözümünde, sosyalizm ve komünizm kuruluşunda, işçi — komünist hareketinin, ulusal kurtuluş ve anti-emperyalist savaşın yayılmasında, doğal ve toplumsal bilgilerin gelişmesi ve bilimsel — tekniksel devrim sorunlarının çözümlenmesindeki önemini ortaya koymak;

dördüncü: Engels'in görüşlerinden, bilimsel sosyalizmin temel fikirlerinin vülgarize edilmesine, bu arada burjuva ideologlarının, reformistlerin, sağ ve sol oportünist akımların, Karl Marks'ı Fridrih Engels'e karşı çıkarma çabalarına karşı savaşımızda daha tam olarak yararlanmak.

Karl Marks için olduğu gibi, Fridrih Engels için de, burjuva ve oportünist görüşlerini eleştirmek, bilimsel tahlilin, ardıcıl Marksist politika hazırlıklarının organik bir parçası idi.

Başka bir deyişle, teori konferansımızın, bilimsel dünya görüşünün hazırlanmasında, komünist hareketin çağımızın en güçlü sosyal-politik hareketi haline gelmesinde Engels'in rolünün aydınlanmasına belirli bir katkıda bulunacağına inanıyoruz.

V. İ. Lenin, ünlü «Fridrih Engels» adlı makalesinde «Engels'in adını ve hayatını her işçi bilmelidir» diyordu.

Biz, bu konferansın, Lenin'i vasiyetini yerine getirmelerinde, Fridrih Engels'in adını ve hayatını yaygınlaştırmalarında kardeş partilere yardımcıda bulunacağı kanısındayız.»

Konferansta söz alan kardeş partiler temsilcilerinden önemli bir kısmının konuşmalarını dergimizin bu çift sayısında yayınlamaktayız.

Bilimsel sosyalizmin büyük teorisyeni, uluslararası işçi sınıfının önderi Fridrih Engels

KURT HAGER

V. I. Lenin'in yüzüncü doğum yılının kutlanması, uluslararası komünist ve işçi hareketinin muazzam bir gösterisi ve Marksizm-Leninizmin yaşamsal gücünün ispatı oldu. Şimdi F. Engels'in 150. doğum yıldönümünü kutluyoruz. Onu, bilimsel sosyalizmin kurucularından biri, uluslararası işçi sınıfının büyük teorisyeni ve önderi, Karl Marks'ın en yakın dostu ve çalışma arkadaşı olarak anıyoruz.

F. Engels'in hayatı ve aylemi, Karl Marks'ın teorik ve pratik çalışmalarıyla kopmaz biçimde bağlıdır. Onların fikir mirasını ve vasiyetlerini V. I. Lenin tümüyle benimsemiş, korumuş ve Marksizmi dâhice geliştirmiştir. Devrimci Marksizm-Leninizm öğretisi, durmadan gelişen bilimsel birlik ve bütünlüğe sahip bir öğretimdir. Marksizm-Leninizmin birlik ve bütünlüğünü, muazzam çekici gücü büyük ölçüde beliler ve açıklar. Bu fikir zenginliği hazinesinin, yeryüzünün üçte birini kaplayan bir kesimde sosyalist toplumu kurma uygulamaları içinde ve bütün ülkeler komünist partilerinin savaşında kullanılması, Marks ve Engels tarafından yaratılan ve daha sonra Lenin tarafından geliştirilen teorinin doğruluğunu, bilimselliğini ve gerçek hümanizmini bütün dünyaya en parlak biçimde gösterdi ve ispatladı.

Biz, Alman halkının büyük evladı F. Engels'in memleketinde, işçi sınıfının ve onun Marksçı-Leninci Alman Birleşik Sosyalist Partisi'nin önderliğinde Alman emekçilerinin, anti-faşist demokratik ve sosyalist devrimi gerçekleştirmiş olmalarıyla kıvanç duymaktayız. Zira bu suretle Alman toprağında da sosyalizm çağı başlamıştır.

Bilimsel sosyalizmin yaratılmasında F. Engels'in katkısı

Bilimsel sosyalizmin yaratılmasından söz edilirken, Engels, bir tevazu eseri olarak kendine ancak «ikinci keman» rolünü münasip görüyordu. Fakat onun rolü Marks'ın fikirlerini hiç de sadece popülârize etmekle sınırlı kalmıyordu. Engels'in Marksizmin bütün organik kısımlarının işlenip yaratılmasında katkısı vardır. Bundan ötürüdür ki, V. I. Lenin tamamen haklı olarak şunları söylemiştir: «Engels'in bütün eserleri gözönüne alınmadan, Marksizmin anlaşılması ve bütünüyle esas muhtevasının kavranması mümkün değildir.» (1)

(1) V. I. Lenin, c. 26, s. 93.

Proletaryanın teorisini F. Engels, felsefe ve politik ekonomi, bilimsel sosyalizmin ve tarihin bütün alanlarında, askerlik sanatı ve dilcilik teorisinde kayda değer başarılarla ulaştı ve silinmez izler bıraktı.

Engels, dostu Marks için diyordu ki: «Aslında onun gerçek hayatı, ödev ve eylemi, kapitalist toplumun ve bu toplum tarafından yaratılmış olan devlet kurumlarının yıkılması dâvasına, çağdaş proletaryanın kurtuluşu dâvasına katılmasıyla özetlenebilir.» (!) Bu sözleri, Engels'in kendisi için de tam bir karakteristik tanımlamadır.

Engels, «Komünizmin Prensipleri», «Komünist Partisi Manifesti», «Almanya'da köylü savaşı», «Almanya'da devrim ve karşı-devrim», «Prusya'da savaş sorunu ve Alman işçi sınıfı», «Komut Sorunu», «Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni» «Sosyal-demokrasinin 1891 yılı program tasarısının eleştirisi», «Almanya ve Fransa'da köylü sorunu» vb. gibi nice eserlerin yazarıdır veya bunların bir kısmını K. Marks'la beraber yazmıştır. Sınıf savaşı kanunlarının açıklanmasında, devlet, işçi sınıfının müttefikleri, stratejisi ve taktiği sorunlarının işlenmesinde Engels'in önemli bir katkısı vardır. Bunlara, Komünistler Birliği, «Yeni Ren Gazetesi», I. Enternasyonal ve II. Enternasyonalin başlangıcı zamanlarına ait makalelerini, demeçlerini, mektuplarını, karar tasarılarını ve daha birçok materyali de eklemek gerektir. Bunlarda, örneğin üst-yapı'nın aktif rolü, sınıf savaşının üç biçimi ve daha birçok sorunlar gibi, çoklukla en özlü biçimde formüle edilmiş kendi buluşlarına raslanmaktadır.

Engels'in bu kadar büyük buluşlar yapabilmesinin sebebi nedir? Çünkü o, insanın insanı sömürmesine son verebilecek ve gerçek, insancı, sınıfsız toplum düzenini kurabilecek güte olan biricik sınıfın, işçi sınıfının çıkarlarını ardıcıl olarak ifade ediyor ve savunuyordu. Çünkü o, teori ile pratiğin birliğini sistemli olarak gerçekleştiriyordu; hayatla bağlı bir bilim adamı ve ilerici sınıfın çıkarlarıyla yaşayan bir politikacıydı.

F. Engels'in teorik eserleri bugün de sarsılmaz bir güce ve aktüelliğe sahiptir. Bundan ötürü, her boydan ve soydan emperyalist, sağcı sosyal-demokrat ve revizyonist ideologların, Engels'in işçi hareketiyle ilgili teorik ve pratik siyasal mirasının önemini inkâr yeltenişlerinde şaşılacak bir şey yoktur. Bu ideologlar, epey zamandır, «gerçek» Marksizmle «basitleştirilmiş» veya «vülgarize edilmiş» Marksizmin ayırılması gerektiğini öne sürmektedirler. Hem de bunların «gerçek Marksizm» diye tefsir ettikleri şey, sınıflara karşı fark gözetmeden bütün insanlığın her türlü maraz ve illetlerini ondurabilecek bir öğretiye çevrilmiş bir marksizmdir. Bu ideologlar, her şeyden önce Marks'ın ilk dönem eserlerine dayanmak istiyorlar. Fakat onlara göre, Marksizmin «basitleştirildiği» tarihsel an, Engels'in, Marksist görüşü ilk defa bir sistem bütünü içinde ortaya

(!) Karl Marks ve F. Engels, Toplu eserleri, c. 19, s. 351.

koyduğu «Anti-Düring» adlı eserinin ortaya çıkışıdır. Bunun için, darbe doğrudan doğruya işçi sınıfının devrimci görüşüne yöneltmiştir.

Bu durum, Engels'i «yalanlamak» için ileri sürdükleri gerekçelere bir göz attığımız takdirde daha açık biçimde görülür. Kendilerine haklı olarak «Engels'in tahrifçileri» adını verdiğimiz birçok burjuva «teorisyeninin iddiasına göre, Engels, Darwin öğretisinin etkisi altında kalarak tek yanlı bir davranışla «evrimcilik»ten yana eğilim göstermiş ve Marks'ın gerçek görüşlerinden saparak, toplum gelişmesini doğa kanunlarından birine bağlamıştır. Şüphesiz, bu gibi iddialar saçmadır. Engels'in Sosyal-Darvinciler'le polemiklerini okuyan herkes, onun, doğa kanunlarının toplumsal gelişmeye aktarılmasına karşı ne enerjik bir mücadele yürüttüğünü görecektir.

Burjuva ideologlarıyla revizyonistlerin meramı, her şeyden evvel, toplumda, doğada olduğu gibi, gelişmeyi belirleyen objektif kanunların yürürlükte olduğunu, dolayısıyla kapitalizmin yerini yasal olarak sosyalizmin alacağı gerçeğini inkâr etmektir. Oysa, toplumda objektif kanunların yürürlükte olduğunun kabulü, işçi sınıfının amaçladığı hedeflere yönelişinin ve tarihsel iyimserliğinin temelidir. Bunun için, Engels'in eserlerinin önemini küçültme, bunlarla Marks arasında çelişkiler icat etme, Engels'i Marksizmi «basitleştiren» kişi olarak gösterme yönündeki bütün cabalar, Marksizm-Leninizmin devrimci özüne yöneltilmiş hücumlardır.

Engels, Marks'ın ölümünden kısa bir zaman sonra yazdığı bir mektupta şöyle demektedir: «İyi Marks'ı baştan çıkaran şu kötü Engels masalı 1844 yılından beri birçok defa tekrarlanmıştır . . . » (1)

Bu masal, burjuva ideologlarının ve revizyonistlerin Leninizme karşı mücadelelerinde bugün de tekrarlanmaktadır. Fakat bu ideologlar ve revizyonistler, Marksizm-Leninizm fikirlerinin zaferden zafere ulaşan ilerleyişini durduramamışlardır ve durduramayacaklardır.

Emekçi halk yığınları, Marks-Engels-Lenin fikirlerine dayanarak, komünist partilerinin yönetimi altındaki devrimci eylemleriyle dünyanın çehresini değiştirmektedirler.

Engels ve sosyalizm

Engels'in teorik çalışmalarında, insanın insanı sömürmesinden ve ezgiden azat sosyalist toplum problemleri baş yeri tutar. «Komünist Partisi Manifesti»nin taslağını teşkil eden «Komünizmin prensipleri»nden tutun da, eserlerine ve hayatının sonuna doğru yazdığı mektuplara kadar, Engels, hep tarihsel yasallıkla kapitalizmin yerini alması gereken toplumsal düzeni konu edinmiş ve genel hatlarıyla de çizmeye çalışmıştır.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 36, s. 12.

Engels, sosyalist toplumun nasıl kurulacağını kendi zamanında tam ayrıntılarıyla tesbit edilemeyeceği kanısındaydı. 1871'de, işçi sınıfının kurtuluşu koşullarının çeşitli memleketlerde ayrılıklar gösterebileceğini yazıyordu. «Fakat, emek ile sermaye arasındaki temel ilişkiler her yerde bir ve aynı olduğu, ve varlıklı sınıflar sömürülenler üzerinde her yerde politik egemenliğe sahip bulundukları için, proletarya politikasının prensip ve koşulları her yerde bir ve aynı olacaktır . . . » (1)

Engels'in, proletaryanın egemenliği ele geçirmesi ve sosyalist toplumun kurulması uğrunda savaşa sübjektif etkenin rolünü, özellikle işçi sınıfının ve onun devrimci partisinin rolünü belirlemek suretiyle yaptığı katkının büyük bir aktüel önemi vardır. Engels, işçi sınıfı devrimci partisinin varlığının sosyalist devrim ve sosyalizmin kurulması için çözümleyici önşart olduğu görüşünü daima savunuyordu. Proletarya diktatörlüğü hakkındaki öğretinin onun eserlerinde esaslı yerlerden birini tutar. Bu öğretinin bilimsel sosyalizmin köşetaşısıdır. Marks ve Engels, proletarya diktatörlüğünü kurmanın, sosyalizm yoluna koyulmuş her memleket için en önemli genel yasallıklardan biri olduğunu ispat etmişlerdir.

Emekçilerin, işçi sınıfı ile devrimci partisi tarafından ve sosyalist devletin yardımıyla gerçekleştirilmesi gereken kurtuluşunu Engels şu iki temel sorunun çözülmesiyle bağlıyordu: «Kapitalist sınıfın direnişini kırmak ve toplumu yeni biçimde örgütlemek . . . » Engels'in öngördüğü proletarya devleti kısa süreli değildir. O, hayatta sosyalizm ve komünizmi yaratmak için proletarya devletine sürekli bir perspektif tanımakta ve bunun tarihsel önemini esaslarıyla belirtmektedir.

Bu yüzden, gerek Engels'in zamanında, gerekse bugün, burjuva ve revizyonist ideologların esas hedeflerinden biri, sosyalizmin kurulmasında sosyalist devlet iktidarının rolü hakkındaki Marksist teoriyi «yalanlamak»-tır. Bu yöndeki hücumların ortak çizgisi de proletarya diktatörlüğünün gereğini bir acaba sorusu altına almalarıdır. Bunun yanı sıra, Engels'in, devletin, ancak sınıfsız toplumda, yani dünya çapında gelişmiş komünizm toplumunda yavaş yavaş ölüp gideceği tezini de kasten tahrif ediyorlar. Sınıf düşmanımızın ideologları, bu tezi, sosyalizm ve komünizm kuruluşunun çağdaş koşullarında uygulamaya ve aynı zamanda emperyalist sistemle savaşa da aktarmaya çalışıyorlar. Bunlar sosyalist ülkelere, devleti yavaş yavaş ortadan kaldırılmalarını salık veriyor ve Engels'in yeni toplum kuruluşunda politik egemenliğin aktif rolü hakkındaki kesin hükmünü kasten sükûtle geçiştirmek istiyorlar.

Gerçek insançı toplumun — sosyalizm ve komünizmin — kuruluşunda sosyalist devletin aktif ve yapıcı rolü hakkında, esaslı Marks ve Engels tarafından ortaya konan ve daha sonra Lenin tarafından geliştirilen

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 17, s. 291.

teori büyük politik aktüelliğini korumaktadır. Bu cümleden olarak, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde işçi sınıfı, sosyalist toplum düzenini kurmanın ve daha ileri geliştirmenin kendiliğinden bir oluşma değil, bilinçli ve örgütlü bir çalışma süreci olduğunu kendi tecrübesiyle görmüş ve göstermiştir. Bu sürecin geliştirilmesi, ancak sosyalist devletin yardımı ve işçi sınıfı, köylüler, aydınlar ve diğer emekçiler arasındaki sıkı ittifakı ile mümkündür. Sosyalist devlet, hâlen her alana — politika ve ekonomi ideoloji ve kültürün bütün alanlarına — yayılmış olan anti-emperyalist savaşa ancak her bakımdan kuvvetlendiği takdirde dayanabilir. Bilimsel-tekniksel devrimi gerçekleştirme döneminde sosyalist üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin gelişme dinamiğindeki yükseliş gözönünde tutulursa, gelişmiş sosyalist toplumu kurmak amacıyla sosyalist devletin asıl şimdi her bakımdan kuvvetlendirilmesi ve toplumsal ödevini yaratıcı ve sistemli olarak yerine getirmesi gerekir.

Proletaryanın ve tüm toplumun ekonomik kurtuluşu ile politik kurtuluşu arasındaki karşılıklı bağıntılar üzerinde oportünistçe yapılan bütün kalpazanlıklara rağmen, Engels, işçi sınıfının ancak üretim araçlarını ele geçirdiği zaman tam politik özgürlüğe kavuşabileceği kanısındaydı. Ve üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyetin gerçekleşmesi için yürütülen devrimci mücadelenin, her şeyden önce, iktidar sorununun kökünden çözümünü, işçi sınıfının tarihsel görevini yerine getirmesini amaçlayan politik bir savaş olduğu fikrini ardıcıl olarak savunuyordu. Kapitalist mülkiyet ilişkilerine son vermek, her proletarya devriminin genel kanunlarından biridir. Kapitalist mülkiyet devrim yoluyla yokedilmeden, sosyalizmin kurulması imkânsızdır. Bu önemli şart, sosyalizmin yalnız teorisiyle değil, pratiğiyle de ispatlanmıştır.

Sosyalizmin düşmanları, öteden beri bu temel sorunla ilgili olarak Marksizm-Leninizme hücumla yelteniyorlar. Alman Federal Cumhuriyeti Başbakanı Vili Brandt, bu yılın başında, üretim araçlarının millileştirilmesi isteğini (ki Brandt'a göre bu istek, daha ziyade «Engels'in şaşılması basitleştirmesi temeline dayanmaktadır») «korkunç bir oyun» saydığını açıkça itiraf etmiş bulunuyor. (1) Ekonomi Bakanı Şiller, Alman Sosyal-Demokrat Partisi'nin yakın geçmişte Saarbrücken'de yapılan kongresinde, bu isteği «artık diriltilmesi olanaksız bir ceset» olarak niteledi. Bu suretle de, Alman Sosyal-Demokrat Partisi'nin sağcı liderleri sosyalizmle çoktan ilişkilerini kestiklerini ve devlet-tekel kapitalizmi sistemiyle sarmaş-dolaş olduklarını yeniden ispat ettiler. Fakat, bunlar üretim araçlarının kamulaştırılmasını reddederken, Alman Federal Cumhuriyeti'nin devlet-tekel kapitalizmine bir alternatif araştırmakta daha ısrarlı davranan ve bundan ötürü Marks ve Engels'e doğru dönmeye yatkın olan genç sosyalistleri, genç sosyal-demokratları ve sendika üyeleriyle çelişkiye düşüyorlar.

(1) «Die neue Gesellschaft», 1970, s. 29.

Tekeller egemenliğinin ve büyük toprak mülkiyetinin ebediyen yokedildiği, işçi sınıfının diğer emekçilerle ittifak halinde devlet egemenliğini gerçekleştirdiği, üretim araçlarının halkın malı olduğu Sovyetler Birliği, ve aralarında Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin de bulunduğu sosyalist ülkeler örneği, Alman Federal Cumhuriyeti'ndeki sosyal-demokratlara ve bütün ilerici güçlere, devlet-tekel egemenliği sistemi içinde böyle bir alternatifi reel olarak mevcut bulunduğunu göstermektedir.

Engels, üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyetin ve üretim güçlerinin plânlı olarak gelişmesinin, toplumda herkesin bedeni ve moral kabiliyetlerinin gelişmesi koşullarını, öğrenim, bilim ve sanatın burjuvazinin tekelinden çıkarak bütün toplum için erişilebilir hale gelmesi koşullarını da yaratacağını öngörmüş ve söylemişti. Sosyalist ülkeler, komünist ve işçi partilerinin yönetimi altında artık bu öngörüyü hayata geçiriyorlar. Kişiliğin tam gelişmesinin sağlanması, akıl ve beden emeği arasındaki farkın giderilmesi, şehir ile köy arasındaki farkın kaldırılması, üretim güçlerinin bütün toplum ve onun her üyesinin selâmeti adına alabildiğine geliştirilmesi gibi devrimci işçi hareketinin geleneksel isteklerini gerçekleştirmek, sosyalist ülkelerin izledikleri politikanın ömurgasıdır.

V. İ. Lenin'in büyük hizmeti, Marksist devrimci teoriyi — emperyalizmin ve dünya arenasında iki sistem arasında yürütülen savaşın koşullarını gözönünde tutarak — geliştirmesi oldu. Sosyalizmin Marksist-Leninist teorisi ilk olarak Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin zaferinden sonra hayata geçirildi. SBKP'nin ve Sovyet devletinin evrensel-tarihi önemdeki tecrübesi, yaşadığımız çağda sosyalizmin üstün gelmesinin yasallıkları hakkında genel ve ortak kapsamlı yeni sonuçlar çıkarılması olanağını verdi. Sovyetler Birliği'nin tecrübesiyle Marksizm-Leninizmin yaratıcı biçimde uygulanması süreci içinde, bu öğretiy aynı zamanda Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde ve öteki sosyalist ülkelerde de kökleşti ve zenginleştirildi.

Engels, sosyalist toplum «... hep geldiği gibi sürüp gidecek bir şey değildir; her toplumsal düzen gibi sosyalizme de daimi değişmeye ve dönüşümlere tâbi bir düzen gözüyle bakmalıyız» diyordu. (1) Alman Birleşik Sosyalist Partisi ADC'nde gelişmiş sosyalist toplumu kurarken bu görüşü kılavuz edinmektedir. Hayat durmadan önümüze çözümü gerekli yeni karmaşık problemler çıkarmaktadır. Alman Birleşik Sosyalist Partisi'nin VII. Kongresi, sosyalizmin ekonomik sisteminin tek ve kompleks halinde bir sistem olarak işlenip tesbiti ödevini ileri sürdü. 1971—75 perspektif plânının gerçekleştirilmesi bu sistemin hayata geçirilmesinin başlangıcı olacaktır. Bu da toplumun yönetiminde yeni ve yüksek istekler ortaya koyacak ve bunların gerçekleştirilmesini gerektirecektir. Anc

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 380.

sorun, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin her bakımdan daha da kuvvetlendirilmesidir. Bu sorunun çözümü bizim bütün iç ve dış politikamızın temelidir. Esasen, dünyada kuvvetler oranının bundan böyle de sosyalizmden yana, barışın korunmasından yana değişmesine bizim katkımız bu olacaktır.

Bilimsel sosyalizmin ışığı altında dünya devrim süreci

1969 yılında Moskova'da yapılan Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Danışma Toplantısında, yaşadığımız çağın kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı olduğu bir daha belirtilmişti. Her kıtadan devrimci işçi sınıfının en seçkin temsilcilerinin oybirliğiyle yaptıkları bu niteleme, bütün anti-emperyalist güçlerin eylemleri için hareket noktasıdır, temeldir. Moskova Danışma Toplantısının dokümanları, çağdaş kapitalizmin mahiyetini ve çelişkilerinin gelişmesini tahlilde, anti-emperyalist savaş strateji ve taktiğini hazırlamada Marks, Engels ve Lenin'in fikirlerinden yaratıcı olarak faydalanma ve bunları daha ileri geliştirme örneğidir.

Lenin, sosyal-demokrasinin güya otomatikman ve devrimsiz olarak sosyalist düzeni doğurabilecek «örgütlü kapitalizm» gibi teraneleriyle alay ediyor ve bunların maskesini sıyrıp indiriyordu. «Devlet ve Devrim» adlı eserinde, Lenin, Engels'in « . . . emperyalizme en esaslı teşhisi koymuş ve özellikle kapitalizmin tekeli *kapitalizme* dönmekte olduğunu belirtmiş» bulunduğunu yazıyordu. Yine Lenin, böylece Engels'in «çağımızın, emperyalizm devrinin ödevlerini bir dereceye kadar öngörmeyi» başardığını da belirtiyordu. (1) Şimdiki devlet-tekeli plânlama ve koordinasyonu için karakteristik olan esas problemlerin de Engels tarafından çeşitli eserlerinde yansıtıldığı ve değerlendirildiği bir gerçektir.

Geçen yüzyılın sonlarına doğru, Engels, kapitalist üretiminin gelişimindeki esas eğilimleri büyük bir dikkatle izliyordu. Tabii, daha o zaman emperyalizm teorisini tümüyle işlemek olanağı yoktu. Kapitalist toplum düzeni son aşamasına doğru geçişe henüz yöneliyordu. Ama Engels bu sürecin ana doğrultularını dâhice öngördü ve şunları yazarak belirledi: « . . . Zamanımız toplumunun ekonomik gelişmesi gittikçe artan biçimde yoğunlaşmaya doğru, üretimin artık ayrı ayrı kapitalistler tarafından yönetilmesi olanaksız muazzam işletmelerde toplanıp yığılmasına doğru yönelmektedir.» (2)

Daha 1870 ve 1880 yıllarında Engels burjuva devletin kapitalist ekonomideki rolünün büyümekte olduğunu gördü ve teorik bir tahlilini yaptı. Ve bunun, kapitalizmdeki ana çelişkinin keskinleşmesi icabı olarak ortaya çıkan objektif bir yasal süreç olduğunu belirtti. Üretimde konsantrasyonun gitgide arttığını, üretim güçlerinin toplumsal karakterinin

(1) V. I. Lenin, Toplu eserleri, c. 33, s. 67—68.

(2) K. Marks, F. Engels, c. 19, s. 299.

kuvvetlendiğini ve bunların eninde sonunda kaçınılmaz olarak «kapitalist toplumda, onun resmi temsilcisi sıfatıyla devletin (ekonomik) yönetimi ele alması sonucunu doğuracağını» ortaya koydu. (1)

Fakat Engels, gerçekleri sadece tesbit etmekle kalmıyordu. Burjuva devletin ekonomik aktifliğinin artmasının sermayenin artması yararına olduğunu ve tarihsel temel yasallıklara karşı koymak amacını güttüğünü ispat etti. Bu hüküm, devlet-tekel kapitalizminin zamanımızda oynadığı rol için de tamamiyle geçerlidir. Bundan ötürü, gerek «ekonominin global yönetimi», gerekse «orta vâdeli finans politikası» ve «uyumlu çalışma» gibi, sağcı sosyal-demokratların tekeldi burjuvazi yararına uygulamaya çalıştıkları yöntemler de emperyalist sistemin çelişkilerini giderebilecek durumda değildir.

Bununla ilgili olarak, Engels, burjuva devletin ekonomik faaliyetinin tarihsel yeri sorusuna da şöyle cevap vermektedir: «Üretim güçlerinin devlet mülkiyeti haline getirilmesi mevcut çatışmayı çözmez; sadece bu çözümünün formel aracı ve olanaklarını bünyesinde taşır.» (2)

Böylelikle, üretim güçlerinin toplumsal karakteri ile kapitalist üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin ancak sosyalist devrimin üstün gelmesiyle giderilebileceği de açıkça söylenmiş olmaktadır. Ancak o zamandır ki «üretim güçleri üzerinde devlet mülkiyeti» formel bir araç olmaktan çıkarak, halkın çoğunluğunun çıkarlarına uygun ve üretim güçlerini daha da geliştirmeye elverişli ufuklar açacak reel bir araç, toplumsal bir mülkiyet haline gelir. Engels bu hususta şöyle der: «İşin kötüsü odur ki, varlıklı sınıflar iktidarda bulundukça, her devleştirme tedbiri, sömürünün yokedilmesi değil, ancak biçiminin değişmesi sonucunu verecektir.» (3)

Engels, bu sürecin önemli yönlerinden birini, devlet kuvvetlerinin militarizmle birleşmeye başlamasında görüyordu. Ve Avrupanın büyük memleketlerinde o zamanki durumu gözönünde tutarak şunları yazmıştı: «Ordu devletin başlıca amacı, hatta tek amacı haline geldi. Halklar, sadece asker vermek ve bunları beslemekle yükümlü kılındı. Militarizm Avrupada hüküm sürüyor ve onu yutuyor.» (4)

Engels'in yaptığı bu değerlendirme, tekellerin, devlet makinesiyle askeri kuvvetlerin bugünkü ölümcül ittifakı ve emperyalist memleketlerdeki harp sanayii kompleksleri için tamamen geçerlidir. Alman Federal Cumhuriyeti'nde, devlet-tekel oligarşisinin buna benzer grupları, memleketin ekonomik ve politik hayatına gitgide daha fazla hâkim olmaktadır.

(1) K. Marks, F. Engels, c. 20, s. 289.

(2) K. Marks, F. Engels, c. 20, s. 290.

(3) K. Marks, F. Engels, c. 38, s. 51.

(4) K. Marks, F. Engels, c. 20, s. 175.

Zamanımızın devrimci süreçlerinde ve sınıfsal çatışmalarında, kapitalist düzenin mezarkazıcısı ve yeni sosyalist toplumun kurucusu olarak proletaryanın evrensel-tarihi rolü gittikçe büyümektedir. Bugün, yüz yıl evvel de olduğu gibi, tarihi, sermaye ile emek arasındaki uzlaşmaz çelişki belirlemektedir. İki ana sınıf arasında bugün sosyalizm ile emperyalizmin dünya çapında çatışması halini alan savaş, «çağsal sosyal dönüşümün güçlü kaldıracı»dır. (1)

Zamanımızdaki üretim güçleri gelişmesi, üretimde kapitalist yoğunlaşma (konsantrasyon), devlet-tekel diktatörlüğü koşulları içinde, köylülüğün, şehir orta tabakalarının ve aydınların çıkarları işçi sınıfının çıkarlarıyla gittikçe daha çok bağdaşmaktadır. Bunun sonucu olarak da emperyalizmin iç çelişkileri keskinleşmekte ve anti-emperyalist mücadele için geniş cephede örgütlenme yolunda yeni olanaklar meydana çıkmaktadır. Ve bu yolda da devrimci işçi hareketine yeni ödevler düşmektedir. Mücadelenin genel stratejisi temelinde bütün güçleri birleştirip örgütlemenin çözümleyici bir önemi vardır. Bu strateji, günlük ihtiyaç ve çıkarlar alanındaki sorunların çözümü işini, anti-monopolist dönüşümler için, toplumsal yaşantının ve devlet hayatının bütün alanlarında demokratik yeniliklerin gerçekleştirilmesi için yürütülen mücadeleyle, sosyalist hedefler uğrındaki mücadeleyle organik olarak bağlamalıdır. Ancak bu surettir ki, işçi sınıfının ve diğer emekçilerin bugünkü ve gelecekteki çıkarları arasında bağ kurulabilir ve sağlamlaştırılabilir; mücadelenin örgütlenmesinde, tecrübe ve yöntemlerinde geniş yığınların sosyalist hedeflere yaklaştırılmasına imkân verecek olgunluğa ve bilinç derecesine ancak bu suretle varılabilir.

İşçi hareketinin yüz yıllık gelişmesi, bu sınıfın, reformlar mücadelesi ile sosyalist devrim savaşını bağdaştırıp bütünleyebildiği takdirde, mutlaka zafere ulaştığını gösterdi. Uluslararası işçi hareketinin ayrı ayrı kolları, sosyalist hedefler yolundan saptıkları, demokratik kazanımlar yolunu da biricik yol belledikleri takdirde ise, eni-sonu reformizme düşerler. Amma, varılacak hedeften başka hiçbir şey tanımadıkları, demokratik tedbirlerin önemini küçümsedikleri hallerde de, onları semeresiz bir sekterlik tehdit eder. Şu son iki ahvalde de, onlar, yükümlü oldukları tarihsel ödevleri yerine getiremezler.

Yüzyılımızın yetmişinci yılları başlangıcında, ortak başdüşman emperyalizme karşı işçi sınıfının ve bütün anti-emperyalist güçlerin savaşı için daha elverişli koşullar vardır. Dünya sosyalist sistemi anti-emperyalist savaşın çözümleyici gücüdür. Emperyalist memleketlerde işçi sınıfı, devrimci savaşın ve demokratik hareketin başlıca itici gücü haline gelmiş bulunuyor. Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halklarının yürüttükleri anti-emperyalist hareketin rolü artıyor. Komünist ve işçi partileri, 1969 Moskova

(1) K. Marks, F. Engels, c. 19, s. 175.

Danışma Toplantısında, anti-emperyalist savaşın perspektiflerine dair esaslı stratejik sonuçlamalar yapıldı. Ve bu hususta her şeyden önce «sosyalist sistem ile işçi ve ulusal kurtuluş hareketi arasındaki birliği kuvvetlendirmenin» çözümleyici önemini belirttiler.

Günümüzde ulusal kurtuluş hareketi ilerici güçlerinin, Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle işbirliği ve dayanışması kuvvetlenmektedir. Bu birlik ve dayanışma, emperyalizmin saldırılarını geriletmenin önemli önşartıdır. Çin Hindî ve Yakın-Doğu'daki olayların gelişmesi bu fikri doğrulamaktadır.

Artık kapitalist olmayan gelişme yolunu tutmuş bulunan bazı Asya ve Afrika ülkelerinin ilerici tutumlarının da ilkesel bir önemi vardır. Çağımızda sömürgecilik boyunduruğunu kırıp atabilmiş halkların, kapitalizmi atlıyarak sosyal ilerleme yolunu tutabilecekleri tezi ilk olarak Lenin tarafından ayrıntılarıyla işlenmiştir. Lenin bunu yaparken, Marks ile Engels'in tahminlerine dayanmıştır. Netekim, Engels, kapitalizm — öncesi aşamada bulunan memleketlerin «gelişme süreçlerini sosyalist toplumda bir hayli kısaltmalarının, çekilen ıstıraplarla verilen savaşların büyük bir kısmından bu suretle kaçınmalarının» (1) tamamen mümkün olduğu fikrini ortaya atmıştır.

Engels, uluslararası işçi sınıfı ile sömürge memleketlerdeki halk yığınları arasında sıkı bağlar kurulması gereğini daima önemle belirtiyordu. Günümüz koşullarında bu husus daha büyük bir önem kazanıyor. Kapitalist olmayan gelişme yolunda, iç gericiliğe ve emperyalizmin saldırgan hareketlerine karşı savaşta edinilen tecrübe, halklara, ulusal bağımsızlık ve özgürlüğün ancak Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle birlik ve ittifak sayesinde elde edilip teminat altına alınabileceğini gittikçe artan bir açıklıkla göstermiş bulunuyor.

Engels'in, işçi sınıfının devrimci partisi konusundaki mücadelesi

Marks, Engels, proletaryanın evrensel-tarihi ödevini keşfedip bilimsel temele oturtular, işçi sınıfının bu ödevi ancak kendine özgü sınıf partisinin yönetiminde yerine getirebileceğini de ispat ettiler. Engels mücadelelerle dolu hayatının sonunda işçi sınıfına şu vasiyeti bıraktı: «Proletaryanın sonuç belirleyici anda gereği kadar güçlü olabilmesi ve üstün gelebilmesi için, Marks'ın ve benim 1847 yılından beri ısrarla savunduğumuz gibi, kendine özgü, bütün diğerlerinden farklı ve onlara karşıt olacak, sınıf partisi bilincine sahip bir partinin kurulması gereklidir.» (2) Bütün ülkelerde proletaryanın sınıf savaşı tarihi, Engels'in bu görüşünü doğrulamıştır.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 446.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 275.

Burjuva ve revizyonist ideologlar, bugün, bilimsel sosyalizm kurucularının, partiye, daha doğrusu işçi sınıfı örgütüne büyük bir önem vermediklerini, daha ziyade proletaryanın kendiliğinden-gelme savaşına bel bağladıklarını iddia edip duruyorlar. Onlara göre, işçi sınıfının bilinçli öncüsü olarak kesinlikle örgütlü bir proletarya partisi kurulması zorunluluğunu bir sorun halinde ilk defa V. I. Lenin ortaya atmıştır. Bundan ötürü, Lenin'in parti konusundaki görüşü ve öğretisi, Leninizm ile «başlangıçtaki» Marksizm arasında derin bir uyarıslık doğurmaktadır. Hemen belirtelim ki, bu türlü sahtekârlık ve tahrifler ne yenidir, ne de orijinal; bunlar sınıfsal ideolojik çatışmaların keskinleştiği dönemlerde pek çok tekrarlanan bir yalandan ibarettir.

Muhalliflerimizin şöyle bir iddiaları da var: Engels, hayatının son yıllarında, her şeyden önce, Marks'ın «Fransa'da sınıf savaşı» adlı eserine 1895'te yazdığı önsözde, ardıcıl devrimcilik görüşünden vazgeçmiş ve sosyalizme, «reformlar» yoluyla, hem de esas mücadele silâhı olarak seçim bültenlerinin yardımıyla «barışçı geçiş» fikrini benimsediğini ilân etmiş. Sağcı sosyal-demokrat liderler, bu sahtecilik ve tahrife devam etmekte, bugün de Engels'i kendi oportünist politikalarının baş savunucusu olarak göstermeye çabalamaktadırlar.

Gerçekte, Engels, sözkonusu önsözde partinin yığınları kendinden yana kazanması ve onları mütemadiyen devrimci çözümler için hazırlamaya çalışması zorunluluğunu belirtmiştir. O daima şu sarsılmaz prensibi hareket noktası edinmiştir: İşçi sınıfı yalnız devrimci savaş yürütmekle üstün gelebilir. Bu yüzden, Engels, Kautski'ye bir mektubunda, o giriş yazısında sözü geçen fikrin «Vorwärts» gazetesinde tahrif edilerek yayınlanmasını şiddetle kınamıştır. Ve bundan duyduğu hiddeti, «...Önsöz, beni her şeye rağmen kanunlara boyun eğen bir barışçı şeklinde gösterecek kadar tahrif edilmiştir» diye belirtmiştir. Ayrıca, önsözün tümüyle yayınlanmasında ısrar etmiş, «utanç verici izlenim»in ancak bu suretle silinebileceğini ümit ettiğini söylemiştir. (1)

Engels, parti programı için ancak bilimsel sosyalizmin temel olabileceği kanısındaydı. Ona göre, program hükümlerine partinin her üyesi tarafından kesinlikle riayet edilmesi, partinin politik savaş gücünü durmadan artırmanın çözümleyici şartıydı. Engels, programın «belirli bir zamanda (...) parti tarafından kabulünü» (2) istiyordu. Her kim «proletaryanın kendine özgü ve başlinabuyruk siyasal partide örgütlenmesi ve proletarya diktatörlüğünün de en yakın savaş hedefi olması gereğini reddederse, proleter hareketinin dışına düşer ve kendini küçük burjuva sosyalizmi

(1) K. Marks, F. Engels, c. 39, s. 373.

(2) K. Marks, F. Engels, c. 21, s. 347.

soflarında bulur.» (1) Bu gereği reddetmek, devrimci parti üyeliği durumu ile bağdaşmaz. Bundan ötürü, partide bilinçli çelik disiplin zorunluğu Engels için doğal bir haldir.

Marks ve Engels, demokratik santralizmi partinin temel örgüt prensipi olarak ortaya koydular. Bu örgüt prensipini ve aynı zamanda partinin enternasyonalizmini esaslandırırken, her şeyden önce bizzat işçi sınıfının objektif durumunu hareket noktası yaptılar. V. İ. Lenin yeni tipten parti öğretisini hazırlarken bu önemli fikre dayanmıştır. Uluslararası bir kuvvet teşkil eden emperyalizmin ekonomik ve politik bakımdan yüksek derecede örgütlü bir hasım olarak karşımızda yer alması, işçi sınıfının kendine özgü ve başına buyruk partiye sahip olması ihtiyacını artırmıştır. Bunun için Lenin şunları yazmıştır: « . . . Proletaryanın kayıtsız-şartsız santralizasyonu ve en sıkı disiplini, burjuvaziyi yenmenin esas şartlarından biridir.» (2) Dünya çapındaki sınıf savaşı, ancak bilinçli eylemlere girişen, sapasağlam örgütlü ve disiplinli işçi partisinin, işçi sınıfını ve bütün emekçileri başarı-lara ve sosyalizmin zaferine ulaştırabileceğini ispat etmektedir.

Emperyalist, sosyal-demokrat ve revizyonist ideologlar en çok bu demokratik santralizm prensipine hücum ederler. Bu konuda, Marks ve Engels'e, bu prensiple işçi hareketinde totaliter bir egemenlik kurmak ve bunu kuvvetlendirerek sürdürmek istedikleri yolunda iftiralarda da bulunurlar. Bu iftiralar da yeni değildir ve daha Bakuninciler tarafından yayılmaya başlamıştır. Fakat o zamanlar olduğu gibi şimdi de, demokratik santralizmi savunurken ve daha da geliştirirken, her şeyden evvel, partinin yönetici rolünü yerine getirip getirmediği, işçi sınıfının bilinçli öncüsü olarak örgütlenip örtütlenmediği gözönünde tutulmaktadır. Bu prensip korunmadığı ya da ihlâl edildiği takdirde, parti, eninde sonunda, örgütlü karşı-devrimciliğin elinde bir oyuncak haline gelir.

Marksizmi işçi hareketiyle bağlama ve proletaryanın devrimci partisini biçimlendirme mücadelesinde, Marks'la beraber Engels de, bütün sağcı-opportunist ve solcu sektör görüşlere karşı kesinlikle cephe aldı. Ve 1879 yılında Marks'ın da muvafakatiyle ünlü «Sirküler mektup»unu yazdı. Bu mektupta Engels, partiyi sınıfsal proleter karakterinden yoksun etmeye çabalyan revizyonizmin ağababalarını, o zamanların «entellektüel avantgardistlerini, çeşitli reformatörlerini, sahte sosyalistlerini, yarı sosyalistlerini şiddetle eleştirdi.

Engels, hayatı boyunca, işçi hareketine sınıf düşmanının daima işine gelen sektör görüşleri dayatmaya kalkışan çeşitli eğilimlerle yine aynı kesinlikle mücadele etti. İşçi sınıfına, serüvencilikten, darbeciliğe ve devrimci lâfazanlığa kapılmaktan kaçınmayı öğütledi. Sömürü ve ezgiye

(1) K. Marks, F. Engels, c. 18, s. 263—264.

(2) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, c. 41, s. 6.

karşı savaşı zafere götüren doğru yolu ancak sınıfsal parti gösterebilirdi. Engels, Bakunizm'in aslını, serüvenci, şu veya bu ülkenin somut durumunu tamamen görmezlikten gelme, kesin bilimsel temele dayanan bir devrimci savaş yürütme yeteneğinden yoksunluk nitelikleriyle apaçık ortaya koydu. Böyle bir politikanın ardıcıl olarak izlenmesi, devrimci partinin kendisinin red ve inkârı sonucuna götürürdü. Bundan ötürü Marks ve Engels şöyle diyorlardı: «Bu sektörlerin lâf ebelikleri, bütün bu bombastik lâflardan ibaret radikalizm, gericiliğin plânlarına en iyi biçimde hizmet etmektedir.» (1)

Şüphesiz ki, zamanımızda işçi sınıfının savaş koşulları, Engels'in yaşadığı zamanlardaki koşullardan esaslı şekilde farklıdır. Fakat geçmişte olduğu gibi şimdi de, toplumsal gelişme, yine de işçi sınıfının ve onun devrimci partisinin tarihsel görevlerini nasıl yerine getireceklerine bağlıdır. Bunun içindir ki, burjuvazi, sosyal-demokratların ve çağdaş revizyonistlerin desteğine dayanarak, hep partinin yönetici rolüne saldırmıştır ve saldırmaktadır. Zira her şeyden evvel sosyalizmin yönetim merkezini dağıtmak istemektedir. Burjuvazi, partinin şahsında, Marksist-Leninist dünya görüşünün ilericilerine saldırmaktadır. Zira sosyalist toplum düzeninin bu dünya görüşü olmadan kurulamayacağını bilmektedir.

F. Engels'in yıllar yılı edindiği savaşçı tecrübe, bütün kıtalar ve ülkeler işçi sınıfına ciddi bir ders veriyor; oportünizm ve anarşizmle ilkesel çatışmanın kaçınılmaz olduğunu öğretiyor. Eğer, kısa bir süre için dahi olsa, bu mücadeleye gereken dikkat gösterilmezse, işçi sınıfı başarısızlıklara ve hattâ yenilgilere uğrayabilir. Parti, ancak işçi sınıfının devrimci teorisinin ahlığı uğrındaki ardıcıl mücadele yolundan, sağcı ve «solcu» sapmalarla ilkesel temelde mücadele yolundan yürüdüğü takdirde tarihsel ödevini yüzyakıyla yerine getirebilir. Bu, işçi sınıfının her devrimci partisinin gelişme kanunudur.

K. Marks'ın ölümünden sonra, parti öğretisini, bilimsel sosyalizmi uluslararası ölçüde işçi hareketiyle birleştirme öğretisini hayata geçirmeye devam sorumluluğu F. Engels'in omuzlarına yüklendi. Engels Avrupa için olduğu kadar Amerikan kıtası için de önemi çok büyük olan devce bir çalışmaya koyuldu. Bütün tartışmalara katıldı, ve uluslararası işçi hareketinin danışmanı oldu.

Paris Komününden emperyalizm çağının başlangıcına kadarki 30 yıl, kapitalizmin nispeten «barışçıl» bir gelişme devresiydi. İşte bu devrede birçok memlekette çoğu Marksizm temeli üzerinde yığınsal proletarya partileri kuruldu. Bu daha ziyade Engels'in büyük bir hizmetidir, bilimsel çalışmalarının ürünüdür, Marks'ın fikir mirasının onun tarafından yaygınlaştırılmasının ve uluslararası işçi hareketinin örgütçüsü sıfatıyla pratik faaliyetinin sonucudur.

(1) K. Marks, F. Engels, c. 18, s. 31.

Yine o dönemde, burjuvaziyle kesin sınıfsal çarpışmalar arifesinde kuvvet toplamak, işçi hareketinin örgüt, fikir ve politika düzeyini yükseltmek suretiyle kapitalizmi yenmenin subjektif önşartlarını yaratmak ana ödev halini almış bulunuyordu. 1889 yılında II. Enternasyonal kurulduğu zaman, Engels, uluslararası sosyalist hareketinde Marksistlerin hegemonyası sorununu en önemli ödev olarak ileri sürdü.

O zamanlar her memleketin işçi hareketinde ana problemin ne olduğunu Engels şöylece belirtti: «Çelişki doğrudan doğruya prensibe ilişkindir: Mücadele proletaryanın burjuvaziye karşı bir *sınıf savaşı* olarak mı yürütülmeli, yoksa hareketin sınıfsal karakterinden ve her ahvalde programdan vazgeçerek — bu vazgeçme sayesinde de daha çok oy, daha çok «taraf» kazanarak —, iş tamamen oportünistliğe mi vurulmalıdır?» (1) Bu problem bugün de aktüeldir.

Lenin'in aşağıdaki sözleri, Engels'i uluslararası proletaryanın teorisyeni ve örgütüsü olarak parlak ve tam bir şekilde karakterize etmektedir: «... Proletaryanın köklü dönüşümcü hedeflerini en derin biçimde anlayış ve bu devrimci hedefler bakımından gerekli taktiğin sorunlarını olağanüstü bir sürat ve isabetle belirleyiş, oportünizm veya devrimci lâfazanlık karşısında en küçük gerileme dahi göstermiyen bir davranış...» (2)

Komünist ve işçi partilerinin 1969'da yapılan Moskova Danışma Toplantısının dokümanlarında formüle edilen ortak savaşıyla, hareket ve politika birliğiyle dünya komünist hareketi K. Marks'ın, F. Engels'in ve V. I. Lenin'in vasiyetlerini yerine getirmektedir. Proletaryanın ve devrimci partilerin uluslararası birliği ve kenetlenmesi için onların yorulmak bilmeden yürüttükleri mücadele bizlere daima örnek olacaktır. Komünist ve işçi partilerinin ödevi, ortak bir eylem programına göre elbirliğiyle hareket etmektir. Bu program en değişik ve çeşitli koşullar gözönüne alınarak hazırlanmıştır, fakat bunun yanı sıra, Engels'in dediği gibi «... her yerde ana çizgilerini korumakta, bu suretle amaç birliğini ve ortak amacı, yani işçi sınıfının bizzat bu sınıf tarafından kurtarılması amacını gerçekleştirmekte faydalanılan araçlarda genel uygunluğu teminat altına almaktadır.» (3)

«Komünist Partisi Manifesti'nin 11eri sürdüğü «Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!» şiarı, savaşımızın enternasyonal karakterini belirlemektedir. Komünist ve işçi partileri, bu çağnya uyarak daha sıkı kenetlenmeyi, Marksizm-Leninizm prensiplerini ve proletarya enternasyonalizmini bütün işçi hareketinde birlik ve beraberliğin en güçlü aracı haline getirmeyi kendileri için ödev saymaktadırlar.

(1) K. Marks, F. Engels, c. 35, s. 319.

(2) V. I. Lenin, c. 24, s. 264.

(3) K. Marks, F. Engels, c. 19, s. 132.

F. Engels ve Komünist hareketinin stratejisi

ERVIN SUKER-ŞİLING

F. Engels'in teorik ve politik faaliyetine, proletaryanın ve partisinin sınıf savaşı strateji ve taktiğini hazırlamak suretiyle bilimsel sosyalizme yaptığı hizmetleri bütün yönleriyle değerlendirebilmek için, herşeyden önce, Marksizm-Leninizmin tarih ve parti görüşünün en önemli ilkelerini gözönünde bulundurmamız gerekir.

Engels'in mirasını bu açıdan incelediğimiz takdirde, bunun zamanla eskimediğini, uygulamada doğrulandığını, emperyalizme, dogmatizme ve revizyonizme karşı savaşta bize gerçekten fayda sağladığını görürüz. Engels'in teorik ve politik faaliyeti, Leninizme, komünizmin şimdiki teori ve uygulamalarına organik bağlarla bağlı bulunmaktadır. Dolayısıyla Engels'in mirasının gerçek bir parti ve konkre tarih görüşü ile ele alınması, hareketimizin aktüel sorunlarının çözümlenmesine yardım eden fikirlerinin uygulanmasını ve geliştirilmesini gerektirmektedir.

Tekelci kapitalizmden önceki dönemde olduğu gibi bugün de Marksistleri, hasımlarından, bütün ütöapistlerden, sözde sosyalistlerden ve sözde devrimcilerden ayıran mihenk taşı, proletaryanın tarihsel rolü hakkındaki anlayıştır.

Marks ile Engels, «Komünist parti manifestesi»nde şunu belirtmişlerdir: «Burjuvazi (yani sermaye) ne derecede geliyorsa, proletarya da (çağsal işçilerin sınıfı da) aynı ölçüde gelişmektedir.» (1) «Büyük endüstrinin gelişmesiyle mal üretiminde ve benimsenmesinde burjuvazinin dayandığı temel, ayaklarının altından kaymaktadır. Burjuvazi her şeyden önce kendi mezar kazıcılarını yetiştirdiğinden, çökmesi ve proletaryanın zaferi, aynı ölçüde kaçınılmaz şeylerdir». (2) Engels, proletaryanın biricik devrimci sınıf olduğu gerçeğini inkâr edenlerle veya anlamayanlarla savaşlarında bu görüş üzerinde tekrar tekrar durmuş ve doğruluğunu ispat etmiştir. Engels bugün proletaryanın ve onun tarihsel devrimci rolünün ölmekte olduğuna dair ukalâlıklarda bulunarak Marks'ı «mahvetmeye» yeltenenlerin de başvurdukları iddiaların boşluğunu daha o zamanlar açıklamış, «Anti-Düring» eserinde şunları belirtmiştir: «Halkın büyük çoğunluğunu arsız arsız proleterleştiren kapitalist üretim tarzının yarattığı güç, yokolma korkusuyla bu dönüşümü yapmak zorundadır.» (3)

Bugünkü revizyonistler bu sonuç belirleyici görüşü inkâr etmekle, tarihsel gelişmenin kanunlarını anlamadıkları için görüşleri ve ümitleri birer

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 4, s. 430.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 4, s. 435.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 20, s. 291.

emel olarak kalmaktan öteye gidemiyen ütöapistlerin hayallerine dönerek Engels'in çok gerisinde kalmaktadırlar.

F. Engels sosyalistlere karşı çıkarılan kanunun yürürlükte olduğu dönemde Alman sosyal-demokratlarının bazı yönetmenlerinde görölen oportünist ve teslimiyetçi görüşleri kesinlikle yermekteydi. Marks'la birlikte kaleme aldığı ünlü «Uyarı mektubu»nda oportünistleri: «Kesin bir muhalefet yerine, uzlaşmacılığın her çeşidi; hükümete ve burjuvaziye karşı savaş yerine, onları ikna etme ve bizden yana kazanma çabaları; yukarıdan gelen baskıya karşı şiddetle mücadele yerine, uysalca itaat ve cezanın hakedildiğı görüşünü kabullenme» ile suçlamıştır.

F. Engels de K. Marks gibi, emekçilerin toplumsal ve politik haklar uğrındaki mücadelesine, kapitalist düzenin yokedilmesinde ve işçi sınıfının zafere ulaşmasında en önemli koşullardan biri olan demokrasi uğrındaki savaşa son derece büyük bir önem vermektedir. Ama, aynı zamanda şunu da belirtiyordu: «Şayet demokrasiden, özel mülkiyeti dolaysız olarak etkileyecek ve proletaryanın varlığını güvence altına alacak bir araç olarak, vakit geçirilmeden faydalanılmazsa, demokrasi proletaryaya hiçbir yarar sağlamıyacaktır.» (1) Engels, «Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni» adlı eserinde, kapitalist düzendeki demokratik cumhuriyete proletarya ile burjuvazi arasında çözümleyici savaşa sahne olacak bir devlet biçimi gözöyle baktaktadır. Oysa bugün sağcı revizyonistler, tıpkı sosyal-demokratların liderleri gibi, bazı «noksanlıklardan» arınmış burjuva demokrasisini son amaç olarak kabul etmektedirler. Bu gibileri, Engels'in «burjuva demokrasisinde varlıklı sınıflar iktidarlarını dolaylı, fakat daha emin olarak yürütürler» (2) şeklindeki kesin görüşüne rağmen, burjuva demokrasisini övmektedirler. Oysa bu sözler bugün söylenmiş kadar tazedir.

Engels'in kapitalist devlette işletmelerin ve çeşitli ekonomi kollarının millileştirilmesine dair fikirleri, zamanımızda, özellikle Avusturya için az aktüel değildir. Engels «Anti-Düring» adlı eserinde şunları yazmıştır: «Son zamanlarda sahte bir sosyalizm ortaya çıkmıştır ki, şurada burada uşaklık edecek kadar yozlaşmakta ve her çeşit devletleştirmeyi sosyalizm diye ilân etmektedir» (3) Engels büyük sanayi işletmelerinin ve ulaştırma kumpanyalarının devlet mülkiyetine geçişinin ve meselâ üretimin özel sektörsüz yönetiminin olumlu yönlerini belirtirken, devlet mülkiyetine geçişin kapitalist üretim ilişkilerinin esaslarını değıştirmediğine (Avusturya ile diğer kapitalist ölkelerdeki tecrübelerin gösterdiği gibi, bu güne kadar bu alanda değışen bir şey yoktur) işaret etmektedir. Bu da, aynı eserinde belirttiğı gibi: «Biçimi ne olursa olsun bugünkü devlet, aslında

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 4, s. 332.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 21, s. 172.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 20, s. 289.

kapitalist bir makine olarak kalmaktadır, bu devlet kapitalistlerin devletidir, ideal kapitalist devlettir.» (1) Engels, Maks Openhayl'a gönderdiği bir mektupta, varlıklı sınıflar iktidarda kaldıkça millileştirmenin bir dönüşüm değil, sömürünün karakterinin değişmesinden ibaret olduğunu belirtmiştir. (2)

Engels, burjuva toplumunun ileride tekel — devlet kapitalizmi yönünde gelişeceğini de öngörmüş ve bu sürecin niteliğini işçi sınıfı açısından inceliyerek şunları belirtmiştir: «Kapitalist ilişkiler (millileştirme sonucunda — E. S. Ş) ortadan kalkmaz, tam tersine, en yüksek düzeye ulaşır. Fakat bu en yüksek düzeyde dönüşüm olur. Üretim güçleri üzerindeki devlet mülkiyeti anlaşmazlığı çözülmez, sadece formal aracı, mevcut anlaşmazlığı çözülme imkânını bağrında taşır». (3)

Çağsal sosyal-demokratlar ve meselâ Avusturya'da Krayski ve benzerleri, bu anlaşmazlığın sosyalizmde çözümlenebileceğini kabul etmemektedirler. Onların, sosyal-demokrasinin sosyalist değil, «pluralist» bir toplumu, yani belirli devlet işletmelerinin yanı sıra, üretim araçları üzerindeki kapitalist özel mülkiyetinin de muhafaza edileceği bir toplum düzenini arzu ettiklerine dair demeçleri kapitalistleri hoşnut etmektedir. Bu gibi «yanyana yaşama» görüşleri karşısında, böylesinin kapitalizmin ortadan kaldırılmasına değil, hayatının uzatılmasına yarayacağını belirtmiş olan Engels'in haklı olduğunu, tarih, defalarca göstermiştir.

F. Engels'in özellikle Lasal tarafından savunulan «birleşik irtica yığını» tezine karşı yürüttüğü savaşın tecrübesi günümüzde komünist ve işçi partileri için büyük bir önem taşımaktadır. Bu görüş, o zamanlar olduğu gibi bugün de işçi sınıfı partisini, yığınlardan kendi isteğiyle kopmaya sürüklemektedir. Bu görüşte politik gerçeğin ve kapitalizmdeki toplumsal çelişkilerin tamamıyla gözden kaçırıldığı açıkça görülmektedir. Bu da kurtuluş uğrunda savaşımlarda şart olan ittifakları imkânsız hale getirmektedir. Engels, devrimi, birdenbire gerçekleşen bir olgu, bütün cephe-lerine ait tutumların peşinen, topluca ve değişmez surette tespit edilen bir savaş olarak kabul edenleri yermektedir. Kautski'ye gönderdiği bir mektupta şunları belirtmektedir: «Biz, iktidarı ele alacak ölçüde güçlererek ilklerimizi gerçekleştirecek duruma gelmedikçe, bize karşı olan tek bir irtica yığını kesinlikle söz konusu olamaz. Aksi halde bütün ulusun mürteci bir çoğunluk ve güçsüz bir azınlık diye ikiye bölünmüş olduğunu kabul etmek gerekir.» (4)

Bu fikirler, o zamandan beri meydana gelen politik değişikliklere rağmen, sosyalist devrim stratejisinin ön önemli bölümü olarak kalmıştır. Bu gerçek Komintern'in 1935 yılındaki tarihsel VII. Kongresinde okunan «Devrimci

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 20, s. 290.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 38, s. 51.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 20, s. 290.

(4) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 38, s. 153—154.

Marksizm uğrındaki savaşa Engels'in katkısı» başlıklı raporda da belirtilmiştir. Komintern'in politikasında yapılan değişiklikler, sosyalistler ve diğer ilerici güçlerle işbirliği ve ittifaklar kurma kararları önemli ölçüde Engels'in bu öğretisinden kuvvet almıştır.

Söz konusu raporda, Engels'in işçi sınıfının devrimci partisinin diğer partilerle ittifaklar kurması sorunundaki kesin tutumu belirtilmiş, faydalandığı kriteriyumlar üzerinde durulmuştur. Meselâ Engels, Danimarkalı sosyalistlerden G. Trir'e gönderdiği mektupta, «proletarya için dolaysız olarak faydalı sayılan veya ekonomik gelişmeye, ya da politik özgürlüklere yardım edecek eylemlerde» diğer partilerin geçici olarak desteklenmelerinin mümkün olabileceğini belirtiyordu. Bununla beraber Engels, ilkelere bakımından önemli olan şu fikri de eklemekten geri kalmıyordu: «Fakat ben buna, ancak, bize veya memleketin ekonomik ve politik devrim yolundaki tarihsel gelişmesine şüphe bırakmayacak şekilde dolaysız fayda sağlaması halinde ve partinin proleter sınıfı karakterine gölge düşmemesi şartıyla taraftarım.» (1)

Engels'in ilkelere dayalı görüşleri, yüz yıl önce olduğu gibi, bu gün de işçi sınıfının devrimci partisi mevzilerinin belirlenmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Bu görüşler gereğince, partinin politikası ve taktiği büyük bir esnekliğe sahip olmalı, güçlerarası oran ve tarihsel durumun özellikleri her zaman gözönünde bulundurulmalıdır. Partinin sınıfsal karakterinin sağlanması ve sağlamlaştırılmasında bunların sonuç belirleyici önemleri vardır.

F. Engels, partinin sınıfsal karakterinin korunmasına özel bir önem veriyor, partiyi, sağcı oportünizmin saldırılarına karşı olduğu kadar, işçi hareketine, bazen iyi niyetle bile olsa, henüz olgunlaşmamış, karışık ve gerçekliğe uymayan fikirler getirmeye çalışan aydınlar takımına karşı da koruyordu. Bu gibi aydınlar bugün olduğu gibi, Engels'in zamanında da kendilerini Marksist ilân etmişler ve partide yönetici rol oynamak iddiasında bulunmuşlardır. Engels bu aydınlar hakkında şöyle demiştir: «Şunu anlamaları lâzımdır ki, aslında eleştirci bir gözle yoklamadan geçirilmeleri gerekli olan «akademik öğrenimleri», onlara partide kendilerine lâyık gördükleri mevkileri almanın için bir subay rütbesi vermemiştir. Partimizde herkesin göreve en alt kademededen başlaması gereklidir. Partide sorumlu görevler almak için, gerçekten mevcut olsa bile, sadece yazarlık kabiliyeti ve teorik bilgi yeterli değildir. Bu görevler için parti savaşının koşullarını yakından tanımak, bu savaşın biçimlerini iyice bilmek, denenmiş bir dürüstlüğe ve karakter sağlamlığına sahip bulunmak ve nihayet savaşçıların saflarına gönüllü olarak girmek gereklidir. Tek sözle, «akademik öğrenimli» kimselerin genel olarak işçilerden, işçilerin

(1)K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 275.

kendilerinden öğreneceklerinden daha fazlasını öğrenmeleri gereklidir.» (1)

Marks gibi Engels de, işçi sınıfının geniş ve sağlam bir politik birliğinin sağlanmasının, devrimin hazırlanması ve başarıya ulaşması için esas şart olduğunu defalarca belirtmiştir. Fakat, kararsızlıklar içinde olan küçük burjuva tabakalarını da etkileyecek olan birliğe, işçi sınıfı partisinin prensiplere dayanan azimli mevzilerinde en küçük bir sarsıntı yaratma pahasına ulaşılmasına hiçbir zaman razı olmamıştır. Bu gibi çabalara karşı daima en büyük nefretle savaşmıştır. Sınıfsal ilkelere vazgeçmenin birliğe yararlı olmadığını, tam tersine temellerini sarstığını belirtmiştir.

K. Marks ile F. Engels «her ne pahasına olursa olsun» kabilinden bir birliğe defalarca karşı çıktıkları halde, ilkelere gölge düşmemek şartıyla birlik sağlanması uğrunda onlar kadar hiç kimse çaba sarfetmemiştir. Engels, A. Bebel'e gönderdiği bir mektupta şöyle demiştir: «Proletarya hareketi, kaçınılmaz olarak gelişmenin çeşitli aşamalarından geçmekte ve her aşamada daha ileri gidemiyenleri safdışı etmektedir.» (2) Bu gerçek, proletaryanın o zamandan günümüze kadarki coşkun ve aynı zamanda muazzam gelişmesinde defalarca doğrulanmıştır. Evet, bazı kimseler geride kalarak, daha uzağa gidememişlerdir, fakat proletaryanın savaşçı partisi, bütün güçlükleri ve engelleri aşarak, ileriye doğru yol almaktadır. Marks, Engels ve Lenin'in bize emanet ettikleri pusula partilerimize yeni yeni başarı ve zaferlerin yolunu göstermektedir. Tecrübe ve bilim onların gösterdiği yönün biricik doğru yön olduğunu doğrulamaktadır.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 75.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 33, s. 496.

Engels'in işçi sınıfının parti öğretisine katkısı

SALIBA HAMİS

Engels'in eserlerini okurken, bunların, işçi sınıfına derin bir inançla dolu olduğunu bütün açıklığıyla görmekteyiz. Bu inanç, toplumsal gelişmeyi ilerleten sosyal ve ekonomik güçlerin bilimsel tahlilinin bir sonucudur. K. Marks ile F. Engels, sosyalizmin kaçınılmaz zaferinin, insan tabiatının veya manevi ilkelerin değil, objektif toplumsal gelişme kanunlarının sonucu olacağını göstermişlerdir. Bununla ilgili olarak Engels şunları yazmıştır: «Halkın büyük çoğunluğunu arsız arasız proleterleştiren kapitalist üretim tarzının yarattığı güç, yok olma korkusu ile bu dönüşünü yapmak zorundadır.» (1)

F. Engels'e göre işçi sınıfının tarihsel savaşının etkinliği, bu sınıfın bilinç düzeyi yükseldiği ölçüde büyük olacaktır. Bu yüzdendir ki, işçi hareketini bilimsel sosyalizmle kaynaştırmak, partinin en başta gelen ödevidir. K. Marks'la F. Engels'e göre parti, tarihsel süreç sırasında rolü artan ve belirli bir ölçüde, son derecede önemli bir hal alan sübjektif bir etkindir.

Partiyle ilgili Marksist görüşün esası Engels tarafından şöyle belirtilmiştir: «Proletaryanın, çözümleyici anda yeterli derecede güçlü olması ve zafere ulaşabilmesi için, bütün diğer partilerden farklı, onların tam karşısı olan, sınıfsal niteliğinin bilincine varmış bir parti meydana getirmesi gereklidir.» (2)

K. Marks ile F. Engels'in, işçi sınıfının partisi, onun yapısı, ödevleri ve faaliyet biçimleri hakkındaki görüşleri, bir anda, kesin olarak meydana gelmiş değildir. Bu görüşler belirli evrimlerden geçmiş, işçi hareketinin gelişmesi, olgunlaşma ve örgütlenmesindeki ölçülere uygun olarak, somut koşullar gereğince değişmiş ve belirlenmiştir. Meselâ bir dönemde K. Marks ile F. Engels partiye bütün komünizm taraftarlarının birliği gözûyle bakmışlardır. O dönemde onlar partiyi, küçük burjuva ve ütöapist sosyalistlere karşı olan bilimsel sosyalizm taraftarlarının bir örgütü saymışlardır. Son dönemde ise partiyi örgüt birliğine varmış, aynı fikrin savunucusu olanların savaşçı birliği olarak kabul etmişlerdir ki, Komünistler Birliği (1847—1852) böyle bir partiye örnek teşkil etmiştir.

K. Marks ile F. Engels'in, işçi sınıfı partisi, onun aslı, ödevleri ve önemi hakkındaki görüşlerinin «Komünist Partisi Manifesti»nin yazıldığı sıralarda biçimlendiği söylenebilir. Lenin'in belirttiği gibi Komünistler Birliği, «gerçek proletarya partisidir».

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 20, s. 291.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 275.

Partiye dair öğretinin daha da derinleştirilip geliştirilmesi 1848—1849 devrimlerinin tecrübesine, bu tecrübenin 50 yıllarında teori açısından tespitine ve I. Enternasyonal'in faaliyetine bağlıdır. Burada şunu belirtmek gereklidir ki, bu dönemde, yani 1848—1872 yılları arasında K. Marks ve F. Engels için «proletarya partisi» kavramı ile «komünist partisi» kavramı özdeş değildi. Proletarya partisi denince onlar, proletaryanın egemen sınıflara karşı politik savaş yürüten (sendikalar dahil) bütün sınıfsal örgütlerini gözönünde bulunduruyorlardı. Bazen buna dayanılarak, Marks ile Engels'in komünist partisini işçi hareketinin öncüsü saymadıkları iddia edilmektedir. Bu görüş yanlıştır, çünkü Marks ve Engels, «Komünist Partisi Manifesti»nden başlayarak, komünistleri işçi sınıfının diğer örgütleriyle işbirliği yapmaya çağırılmışlar, fakat bunu yaparken bu örgütlerin içinde erimemelerini, tam tersine, onlara komünizm bilincini aşılmalarnı, çalışmalarını yönetmelerini istemişlerdir.

1848—1849 devrimlerinden sonraki dönemde Marks ile Engels, bu devrimlerde elde edilen tecrübeleri genelleştirerek proletarya örgütleriyle ilgili taktik görüşleri derinleştirmişler, devrim ve proletarya diktatörlüğü sorunlarını tahlil etmişlerdir. Bilimsel komünizm o zamanlar ancak dar bir çerçeve içinde yaygındı ve bu yüzden de, kendiliğinden gelişmekte olan işçi hareketine büyük etkide bulunması mümkün değildi. O sıralarda sözde sosyalizm teorisinin içyüzünü açıklamaya yararlı görüşler yeni yeni yaratılmaktaydı. Karşı-devrim ise işçi hareketinin gelişmesini geciktiriyordu. İşte o dönemde Marks ile Engels, bilimsel sosyalizm teorisini, yani komünist partisinin teorik temellerini tespit etmek ve böylelikle işçi sınıfının savaş silâhı olmasını sağlamak için aktif bir faaliyet yürütüyorlardı.

Bunu izliyen aşama I. Enternasyonal'in ortaya çıkması ve faaliyete geçmesi dönemidir (1864—1872). Bu örgütün başlıca belgeleri olan İşçi Derneklerine Çağrı ile Kuruluş Bildirgesi Marks ve Engels'in görüşlerine dayandığı halde, daha az sayıda devrimci işçiye seslenen «Komünist Partisi Manifesti»nden farklıydı. Bunun sebebi şudur: O dönemde devrimci bir durum yoktu ve Enternasyonal, meydana getirildiği sıralarda, o zamanki işçi örgütlerinin, derneklerinin ve akımlarının başlıca fonksiyonlerini kapsıyordu ve kelimenin tam mânasıyla devrimci bir örgüt değildi. Bu sebepten çağrı, doğrudan işçi sınıfının tümüne ve onun yöneticilerine seslenmekteydi.

Zamanla bilimsel sosyalizm taraftarlarının Enternasyonal'deki etkileri arttı. Örgütün 1871 Eylülündeki Londra Konferansı'nda kabul edilen bir kararda her ülkede proletaryanın bağımsız partilerinin kurulması gerekli olduğu belirtildi. Ve bu karar sosyalist işçi hareketinin başarıyla gelişmesinin temelini teşkil etti. Apaçktı ki, parti olmadıkça proletaryanın toplumsal kurtuluşunu düşünmek bile mümkün değildi.

K. Marks ile F. Engels'in bu görüşlerinin Komünistler Birliği'nin dağılmasından hemen hemen 20 yıl sonra yeniden pratik bir sorun haline gelmesine, işçi hareketinin birçok Avrupa ülkelerinde daha büyük hızla gelişmesi kadar, Paris Komününün tecrübeleri yol açmıştır. Komünün yenilmesine, birliğinin sağlanmaması, açık bir politik programın ve sağlam bir örgütün yokluğu sebep olmuştu. Alman işçi hareketinin başarıları da, savaşta zafere ulaşmak için proletaryanın birleşmiş olmasının ve sağlam bir örgütün şart olduğunu göstermişti. İşte bunun için K. Marks ile F. Engels, fikirlerinin işçi hareketi tarafından anlaşılacağına ve destekleneceğine güvenerek, işçi sınıfının partisi sorununu ortaya attılar. Bu fikir Londra konferansında çoğunlukla onaylandığı gibi, 1872'de Laheyde yapılan kongrede de doğrulandı. Londra konferansı'nın, daha sonraları Enternasyonal'in tüzüğünde yer alan kararında, proletaryanın parti halinde örgütlenmesinin sosyalist devrimin başarısı için şart olduğu belirtilmekteydi.

Marksizmin kurucuları, parti anlayışının vülgarize edilmesi için girişilen her çabaya kesinlikle karşı çıkıyorlardı. Netekim Bebel'e gönderdikleri bir mektupta, partinin proleter niteliğine gölge düşürerek, iç düşman gibi hareket eden küçük burjuvazinin bazı elemanlarıyla uzlaşmayı şiddetle eleştirmişlerdir.

K. Marks ile F. Engels parti içi tam demokrasiyi proletarya partisinin başlıca özelliklerinden biri saymaktaydılar. Parti içinde keyfilik ilkesini savunanlara karşı koyan G. Trir'e gönderdiği bir mektupta Engels şunları belirtiyordu: «Mevcut düzene karşı en çetin eleştiri işçi hareketinin temel prensipleri arasında yer almıştır. Eleştiri onun hayati unsuru olduğuna göre, kendisinin eleştiriden kaçınması, tartışmaları yasaklaması nasıl mümkün olur?» (!) Bununla beraber, demokrasi anarşi demek değildir. Netekim Engels aynı mektubunda bazı dönemlerde ve bazı hallerde, muhaliflerin partiden atılması da dahil, bazı disiplin tedbirlerinin gerekli olduğunu belirtmiştir.

K. Marks ve onun ölümünden sonra Engels temel görüşlerini, yani bilimsel sosyalizm ilkelerine dayanan ve işçi sınıfının öncüsü olan bağımsız proletarya partisinin kurulması gereğini gerçekleştirmeyi başarmışlardır.

Marksizmin kurucuları tarafından meydana getirilen komünist partisi kavramının nitelikleri şunlardır:

1) Komünist partisi bütün ütöpik, maceracı ve reformist planları reddeden, sınıfsal niteliğini açıkça ortaya koyan partidir, işçi sınıfındır ve bütün eylemlerini, bu sınıfın tarihsel görevinin bilincine vararak yürütmektedir.

(!) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 277.

2) Komünist partisi diyalektik ve tahrisel materyalizm felsefesi temeline dayanan dünya görüşünü benimsemiştir.

3) İşçi hareketinin bilimsel sosyalizmle kaynaşmasını sağlayan parti, böylelikle, savaşçı, burjuvazinin politik iktidarına hücumu kabaliyetli bir örgüt olarak faaliyet yürütmekte ve proletarya diktatörlüğünü kurmak gibi somut bir amaç peşinde koşmaktadır.

F. Engels partinin eylemleriyle ilgili ideolojik temellerin sağlamlaştırılmasına ve bu bakımdan ütöplast ve komplocu anlayışlarla, daha sonraları da sağcı oportünizmle savaşa büyük bir önem veriyordu.

K. Marks ile F. Engels'in öğretisi, işçi sınıfı partisinin teorik temeli haline gelmeden önce, diğer görüşlerle savaşarak, imtihanıdan geçmiştir. Meselâ 1846'da Vatling ile yapılan tartışmayı, Prudon'un 1847'deki eleştirilmesini Gotşalk'ın sekterliğini, aşırı devrimci «solcular»a karşı savaşları hatırlıyabiliriz.

Aradan 30 seneden fazla bir zaman geçtikten sonra da, 1879 da, Marks ile Engels, Alman Sosyal-Demokrat liderlerinden Libkneht, Bebel v. s. nin fikri-teorik sorunlarda azimli davranmayışlarını eleştiren bir mektupta şunu belirtmişlerdir: «Proletarya hareketine başka sınıfların temsilcileri katılacaklarsa, onlardan her şeyden önce, beraberlerinde burjuva, küçük burjuva ve benzeri anlayışların peşin yargılarını getirmelerini, proletaryanın dünya görüşünü kayıtsız-şartsız benimsemelerini istemek gereklidir.» (1)

Burjuva ideolojileriyle rivizyonistler arasında K. Marks'ın, güya proletaryanın objektif durumu dolayısıyla, kendiliğinden sosyalist bilince sahip olduğunu kabul ederek, işçi sınıfının bağımsız bir partiye sahip olması hususunda ısrar etmediği söylentisi dolaşmaktadır. Onlara göre proletaryanın sınıfsal savaşını yöneterek merkezleşmiş bir parti fikri sadece F. Engels'e aittir ve V. İ. Lenin de partiye dair öğretisinde güya bu fikirden esinlenmiştir. Oysa yukarıda belirtilen gerçekler bu gibi iddiaların ne kadar temelsiz ve yanlış olduğunu açıkça göstermektedir.

Partiyle ilgili Leninci öğretiyi K. Marks ile F. Engels'in bu konudaki görüşlerine karşıt çıkarmak için girişilen çabalar daha da başansızdır. Meselâ V. Leonhard, K. Marks ile F. Engels işçi sınıfını başlıca güç saydıkları halde, Lenin'in güya parti elitine bel bağladığını ispata kalkışmaktadır. Aslında ise «işçi sınıfının kurtuluşunun işçi sınıfı tarafından sağlanması lâzımdır» şeklindeki ünlü Marksist görüş, Leninist parti kavramıyla hiç de çatışmamakta, tam tersine, bu kavramı tamamlamaktadır. Engels «Konut sorunu» adlı eserinde (1872-1873) şunları belirtmektedir: «... Alman Sosyal-Demokrat Partisi işçi partisidir. Bu yüzden «sınıfsal politika»yı, işçi sınıfının politikasını uygulamaktadır. Her politik parti

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 34, s. 322.

devlet iktidarını ele almaya çalıştığı için Alman Sosyal Demokrat Partisi de, *kendi* iktidarı, işçi sınıfının iktidarı, yani «sınıfsal iktidar» uğrunda çaba sarfetmektedir.» (1)

K. Marks ile F. Engels, parti biçiminin, somut koşullara göre değişeceği kanısındaydılar. Fakat böyle bir partinin işçi hareketinin öncüsü olması gerektiğini ve öncü olarak örgütlenmek zorunda olduğunu daima gözönünde bulunduruyorlardı. V. İ. Lenin bu genel ilkelere dayanarak, bunu, emperyalizm ve proletarya devrimleri çağının koşulları içinde uyguluyordu. Ona göre partinin özünü profesyonel devrimciler teşkil etmeliydi. Bununla beraber V. İ. Lenin parti'nin sadece profesyonel devrimcilerin bir örgütü olması gerektiğini hiç bir zaman ileri sürmemiştir. K. Marks ile F. Engels'in komplocuların sosyalizm anlayışlarına karşı şavaştıkları dönemde, partinin gücünü yığınlarla meydana getirilen kopmaz bağların teşkil ettiğini belirten fikirlerini Lenin mükemmelen benimsemişti. Ve bütün devrimci politik faaliyeti, bu fikri, onun, sosyalist devrimin hazırlanması döneminde olduğu kadar, sosyalizm kuruculuğu döneminde de ardıcıl olarak uyguladığını doğrulamaktadır.

Şunu belirtmemiz lâzımdır ki, işçi partisi kavramı bir zamanlar nasıl burjuva ideologlarının saldırısına uğradıysa, bugün de, komünist partisinin işçi sınıfının öncüsü olarak oynadığı öncülük rolü, demokratik santralizm ve proletarya enternasyonalizmi ilkeleri kapitalizmin ideologları ile müttefiklerinin, revizyonistlerin ve işçi sınıfından kopan döneğin saldırı hedefini teşkil etmektedir.

K. Marks ile F. Engels'in işçi sınıfı partisinin, komünist partisinin temizliğine dair öğretilerinin savunulması, kardeş partilerin hayat ve faaliyetlerinde Leninci ilkelere saygı gösterilmesi, proletarya enternasyonalizmi ilkelerine titizlikle uyulması, sosyalist sistemin, tüm komünist hareketinin kuvvet kaynağıdır, halkların emperyalizme karşı, barış ve sosyalizm uğrunda savaşılarında bundan böyle elde edecekleri başarıların garantisidir.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 18, s. 263.

Engels ve komünistlerin birleştirici-yöneltilici rolü

IV NÖRLÜND

Marksizmin toplumsal gelişmenin tahlilinde uyguladığı bilimsel sosyalist metot, onun devrimci perspektifiyle devrimci özünün kaynağıdır. Bunlar (Marksizmin devrimci perspektifiyle devrimci özü), Marksizmin, sosyal savaş sorunları karşısındaki tutumunun bileşik bölümleridir. Marksistler, hareketin hedef ve yönünü açık seçik görür, sınıf savaşı pratiğinin her anında bunlardan esinlenir ve yeni toplumun kuruluşunu hazırlayan koşulları yaratmaya çalışırlar.

Marksizmin kurucuları, yarım yüzyıl boyunca, devrim sürecin koşulları hakkındaki görüşlerini geliştirip derinleştirmişlerdir. F. Engels, son yapıtlarından birinde (K. Marks'ın «Fransa'da 1848—1850 arasındaki sınıf savaşı» adlı eserine yazdığı önsözde), bu soruna değinerek şöyle demiştir: «Bu güçlü proletarya ordusu dahî amacına hâlâ ulaşmamıştır, kesin *bir* darbe ile zafere ulaşmayı aklından bile geçirmemekte, ağır ve inatçı bir savaş yürütmekte, bir mevziden diğerine geçerek adım adım ilerlemektedir. Bu durumu, 1848'de, basit bir baskın hareketiyle sosyal değişimler yapmanın ne kadar imkânsız olduğunu olanca kesinliği ile ortaya koymaktadır.» (1)

Kapitalizmin gelişmesi sürecinde biçimlenen somut savaş koşulları üzerinde ön değerlendirmeler yapan Engels şu sonuca varmıştır: «Baskınların, bilinçsiz yığınlara öncülük eden bir avuç bilinçli azınlığın yaptıkları devrimlerin zamanı geçmiştir artık. Toplumsal düzeni tamamiyle yeni baştan değiştirmenin söz konusu olduğu yerlerde, yığınlar bu işi üzerlerine olmalı, savaşın niçin yapıldığını, kanlarını niçin döktüklerini, ne uğrunda hayatlarını feda ettiklerini bilmelidirler.» (2)

Başka bir deyişle, yığınların devrimci mevzilerde yer almaları sağlanmalı ve sınıf savaşındaki güçlerarası oranı, devrimin zaferle sonuçlanması olanaklarını yaratacak bir duruma getirmelidir.

Engels'in ardıcıl devrimci tutumunu yansıtan, devrim savaşının taktik ve stratejisi hakkındaki görüşü, kapitalizmin bugünkü koşulları içinde de aktüelliğini korumaktadır. Uluslararası işçi hareketine verdiği öğütler, politik düşüncelerinin zenginliğini göstermekte, Marksizm-Leninizm hazinesinin son derecede değerli bir bölümünü teşkil etmektedir.

Engels, Danimarka işçi hareketine de, gerek Birinci Enternasyonal döneminde, gerekse daha sonraları pek değerli öğütler vermiştir. Danimarka Sosyal Demokrat Partisinin sol kanadı temsilcileri onunla yazış-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 536.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 544.

mışlardır. Engels'in Herson Trir'e yazdığı 18 Aralık 1889 tarihli mektubu korunmuştur. Bu mektubun, Danimarka işçi hareketinin çerçevesini aşan bir önemi vardır.

O zamanlar Danimarka'da durum şöyleydi: Kralın kanatları altında iktidarda bulunan aşırı gerici hükümet, parlamento seçimlerinde birbiri ardınca yenilgilere uğruyordu. Muhalefetin başlıca bölümünü teşkil eden Venstre adlı (yani «sol») burjuva partisi Foketling'de (parlamentoda) çoğunluğu sahip olmasına rağmen, Anayasaya aykırı olarak iktidarda bulunan hükümete karşı ardıcıl bir mücadele yürütmek cesaretini göstere-miyordu. Sosyalistler zayıftı, Folketing'de ancak birkaç milletvekiliyle temsil ediliyorlardı. Partinin yöneticileri — Venstre'nin doğrultusunu körü-körüne izliyorlardı. Sosyal demokratların 1885 yılında yayınladıkları bir bildirgede şöyle deniliyordu: «Parti muhalefetteki diğer partilerle işbir-liğini kesinlikle doğrulamakta ve parti çoğunluğuna, hükümete karşı genel muhalefet tutumunu belirleme hakkını vermektedir.»

Herson Trir, burjuva solu ile anlaşmaya karşı idi, bu yüzden de Sosyal Demokrat Partisinden çıkarılmıştı. Engels'e yazdığı mektubun nedeni de bu olaydı.

Engels, cevabında, proletarya egemenliğinin yeni topluma açılan tek kapı olduğunu ve bu egemenliğin, ancak devrim yolu ile kazanılabilece-ğini belirtiyor ve gerek Trir'in sol sekteklik mevziine geçişini, gerekse parti yöneticilerinin sağcı tutumunu bu temel görüşe dayanarak eleştiriyordu.

F. Engels, Trir'in diğer partilerle her türlü eylem birliğini kabul etme-yişini doğru bulmuyor ve «Ben, bu eylem birliği yararlı veya en az zararlı olduğu zaman, bu aracı reddetmiyecek kadar yeterli bir devrimciyim» dedikten sonra şöyle devam ediyordu: «Partinin sınıfsal bilinçli bir örgüt olarak faaliyeti, diğer partilerin, ya proletaryaya faydalar sağlayabilecek, ya da politik gelişmenin hızlanmasına ve politik özgürlüğün genişlemesine katkılarda bulunabilecek eylemlerini geçici olarak desteklemesi anlamına gelmez.» (1)

F. Engels, böyle bir ortak eylem politikasının koşullarını şöyle belirt-i-yordu: Bu politikanın «bize veya ekonomik ve politik devrim yolu ile de memleketin tarihsel gelişmesine faydası apaçık görülüyorsa, insanın uğraşmasına değer bir yanı varsa, ve şu şartla ki, partinin sınıfsal karakterine dokunmuyorsa, ben, böyle bir ortak eylem politikasından yanayım. Yukarıda saydıklarım benim için vazgeçilmez koşullardır. Bu politika ile ilgili görüşleri 1847'de yayınlanan «Komünist Manifesti»nde bulacaksınız. Aynı politikayı bir 1848'de Enternasyonal'de, her yerde uyguladık.» (2) Engels, Trir'i dostça eleştirdikten sonra şunu ilâve edi-

(1) K. Marks ve F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 275.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 275.

yordu: «Bir devrimci olarak benim için, amaca götüren her araç yararlıdır: en zorlayıcısı da, en başıçı görüneni de...» (1)

İttifak politikasının, işçi partisini zayıflatıp çökertme tehlikesini de beraberinde getirdiğini ileri süre Trir'in bu görüşüne verdiği cevapta Engels: «Böyle bir politika derin görüş ve sağlam karakter ister. İyi ama hangi politika bunlarsız olur!» diyor, anarşistleri ve benzerlerini eleştirdikten sonra şöyle devam ediyordu: «Evet, işçi sınıfına budalalar, iradesiz insanlar ve satılmış alçaklar yığını gözü ile baktığımız zaman, bize, evimize dönmekten başka yapacak iş kalmıyor. Böyle bir durum karşısında proletaryanın ve bizim politika arenasında ne işimiz olabilir! Proletarya, diğer bütün partiler gibi, kendi yanlışlıklarından büyük bir hızla ibret dersi almaktadır. Ve onu bu yanlışlıklardan (kendinden başka) kimse koruyamaz.»

Engels, işçi sınıfına güvenmek şartı ile ittifaklar politikasının, devrim savaşının bir aracı olduğunu cesaretle ilân ediyor ve «her şeyden önce taktikle ilgili olan bir sorunu prensipler düzeyine» yükselttiği için Trir'i sekterce bir tipik hataya düştüğünü belirtiyordu. Parti'nin saçıcı oportünist yönetimini de gözönünde bulundurarak şunları ilâve ediyordu: «Ne var ki, taktik hata da bazı hallerde prensiplerin yozlaştırılmasına yol açabilir.» Engels, Danimarka Sosyal Demokrat Partisi yöneticilerinin taktiklerini asla doğru bulmuyor, burjuva Venstre partisinin gericiyle uyuşma politikası güttüğünü, onların tehditlerine boyun eğdiğini söylüyor ve şöyle diyor: «Bana göre, gerçek bir proletarya partisi, böyle bir parti ile eylem birliğinde bulunursa, işçi partisi olarak kendi sınıfsal niteliğini uzun zaman koruyamaz. Bu politikaya karşı cephe alırken, hareketin sınıfsal niteliğine dayanıyorsunuz. Bu konuda ben de elbetteki sizinle aynı fikirdeyim.» (2)

F. Engels, yeni tarihsel durum içinde sınıf mevzilerinden ayrılan parti yöneticilerini eleştirmeyi gerekli sayıyordu. Fakat bu sözünden, onun, yöneticileri daimi olarak ve partinin çıkarlarına aykırı bir şekilde eleştiri ateşine tutmanın normal bir durum olarak kabul ettiği sonucunu çıkarmak yanlıştır. Gerek Marks, gerekse Engels, işçi sınıfının kendi partisini kurmakla görevli bulunduğunu ve bu partinin, kendi programına ve sınıfsal prensiplere göre meydana getirdiği örgütüne dayanarak bir bütün halinde eylemlerde bulunması gerektiğini birçok defa belirtmişlerdir. Marksizmin kurucuları, parti basınının rolünü de daha somut olarak bu açıdan değerlendirmektedirler. Örneğin, Engels, Vilhelm Libkneht'e yazdığı 24 Kasım 1894 tarihli mektubunda şöyle demektedir: «Merkez organının redaktörü olarak, senin ödevin, dengeyi korumak, tartışmalar sırasında hatta gerçekten var olan anlaşmazlıkları ortadan

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 276.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 276.

kaldırmak, herşeyi genel bir memnuniyet uyandıracak şekilde yoluna koymak ve partinin birliğini güçlendirmektir.» (1)

Olayların gelişmesi, Engels'in Danimarka Sosyal Demokrat Partisi yöneticileri hakkındaki değerlendirmesini doğrulamıştır. Parti yönetimi, liberal burjuvazinin güttüğü politikaya gittikçe daha fazla bağımlı duruma düşmüş ve bu durum, partinin «bilinçli bir sınıfsal parti olarak» ortadan kalkması sonucunu doğurmuştur. Öte yandan Trir'in ve daha büyük ölçüde de çevresindeki insanların sekterce önyargıları, zamanın önterine çıkardığı demokratik görevler karşısında sosyalist doğrultuyu ardıcıl olarak devam ettirmelerine engel olmuştur.

Geniş ortak eylem politikasını ardıcıl sınıfsal doğrultu ile birleştirme sorunu, çeşitli ülkelerdeki işçi hareketinin ve dünya işçi hareketinin önünde sık sık ve türlü biçimlerle belirmiştir. Fakat her defasında, solcu sekter mevzilerden sağcı oportünist hatalarıyla, ve sağcı oportünist mevzilerden de solcu oportünizm hatalarıyla «mücadele» denemeleri yapıldığı görülmüştür. Bu mücadele tarzlarından hiçbir gerekli çözümü getirmemiştir, getirmemektedir. Halbuki yığınların sınıfsal amaçları daha iyi anlamalarını sağlamak ve bu suretle de, uygulanan politikayı daha yaygın ve daha sürekli bir hale getirmek bizim daimi bir ödevimizdir.

Bilindiği üzere V. İ. Lenin, ortak eylem politikasını daha da geliştirmiştir. O, işçi sınıfının mevcut koşulların müsaadesi nispetinde büyük ve geniş ittifaklar kurmak ödeviyle sınıfsal mevziler üzerindeki partinin bağımsızlığını zayıflatmak değil, güçlendirmek ödevini daima birbirine bağlamıştır.

Komünist partileri, ulusal ve uluslararası politikalarını belirlerken bunu hiçbir zaman gözden uzak tutmamalıdır.

Devlet-tekel kapitalizminin hüküm sürdüğü ülkelerdeki işçi hareketi, günümüzde, daha iyi yaşayış koşulları, demokrasi ve barış uğrunda, tekelcilere, irtica ve emperyalizme karşı yürütülen savaşta yığınların eylemlerini onları devrimci mevzilere getirecek şekilde geliştirmek, yığınların birlikleri ve örgütlü eylemleri sayesinde sınıflar arasındaki oranın değişmesini sağlamak ödeviyle karşı karşıya bulunmaktadır.

Emekçileri aktifleştirmek ve sınıfsal bilinçlerini yükseltmek için çalışırken, F. Engels'in şu öğütü daima gözönünde bulundurulmalıdır: Mücadelenin gerektirdiği ödevlerin sözde-devrimci basitleştirmelerle yozlaştırılmasına meydan vermemek için, mücadelenin niçin yürütüldüğünün yığınlar tarafından anlaşılmasını kolaylaştıran bütün politik olanaklardan faydalanmak öğrenmeliyiz.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 39, s. 273.

Günümüzde politik ve ekonomik mücadeleyle birlikte yürütülmekte olan ideoloji savaşı, Engels'in zamanındakine kıyasla çok önemli bir rol oynamaktadır. Zira, bir yandan, düşümsel etkileme araçları alabildiğine gelişmiştir; öte yandan da, yine egemen sınıfın ideolojik bunalımları her zamankinden fazla derinleşmiştir. Bu iki durum, burjuvazinin ideolojik etkileme araç ve metotlarını daha dolambaşlı bir hale getirme eğilimlerini kuvvetlendirmektedir. Bu da, işçi sınıfını yeni ödevlerle yüzyüze getirmektedir.

Partinin, ideoloji alanında da proletaryanın sınıfsal görüşünü temsil eden «bilinçli sınıf partisi»nin, yığinsal hareketi geliştirme rolü zamanımızda gittikçe daha fazla büyümektedir.

Kapitalizmin son dönemi koşulları içinde meydana gelen geçici ekonomik canlanmanın yarattığı hayaller ve 1950—1960 yılları arasındaki sınıf savaşının ortaya çıkardığı yeni sorunların bilimsel temele dayanmayan tahlillerinden elde edilen sonuçlar, bazı revizyonist akımların türemesine yol açmıştır. Burjuva ideolojisinin etkilerini yansıtan ve komünist partilerine karşı yönelmiş bulunan bu akımlar, çoğunlukla ve açıkça solcu-oportünist amaçlar peşinde koşmalarına rağmen, öncelikle sağcı-oportünist karakterine sahiptirler. Büyük kapitalist ülkelerin çoğunda türeyen bu akım ve eğilimlerin, yalnız mahalli ve ulusal etkenlerin ürünü olduklarını sanmak yanlıştır; çünkü bunların karakterini, kapitalizmin son dönemine özgülü genel koşullar belirlemektedir.

Danimarka Komünist Partisi, çeşitli nedenler yüzünden böyle sorunlarla ilk önce yüzyüze gelmiş olan partiler arasındadır. Fakat diğer partilerden farklı olarak, söz konusu eğilimler bizde daha ağır gelişmiştir. Bizdeki tecrübe şu sonucu vermiştir: Revizyonist ve milliyetçi görüşleri kendilerine bayrak yaparak, sözüm ona «yenilikler» gerçekleştirmek iddiasıyla yeni partiler kuranlar, kısa süreli başarılarından sonra, tamamiyle sosyal-demokratizmin geleneksel mevzilerine geçmişlerdir.

Engels, politikada «genişleme»nin sınıfsal mevzilerden sapmak demek olduğunu belirtiyordu. «Yenileştirme» şiarı ile yola çıkan parti gruplarının eylemleri, Engels'in bu yargısının ne büyük bir ilkesel değer taşıdığını ortaya koymuştur.

Son yılların tecrübeleri, tüm uluslararası komünist hareketinin ideolojik birliğini güçlendirmek için durmadan çalışmak gerektiğini de göstermiştir. F. Engels'in belirttiği gibi, bu birlik karşılıklı tartışmalar yolu ile sağlanmalıdır. Sorunlar üzerinde bu yoldan görüş birliğine varıldıktan sonra da, küçüklü büyüklü bütün partiler, gerek örgütsel çalışmalarında, gerekse politik eylemlerinde bu birliği gözbebeği gibi korumalıdır.

Komünistlerin birleştirici ve yön verici rolleri sorunu, her türlü koşul içinde, emekçi halkın kurtuluşu uğrunda yürütülen savaşın hem eski, hem de yeni, fakat daima canlı bir problemidir.

F. Engels ve enternasyonalizm

GUSTAVO KOLMAN

Bütün devrimci güçleri ulusal ve uluslararası çapta birleştirme ödevi, daha geçen yüzyılın başlarında, proletaryanın bağımsız sınıf hareketinin doğuşu ile birlikte ortaya çıkmıştır. Hareketin objektif koşul ve ihtiyaçları, onun en ilerici temsilcilerinin, emekçilerin, hayati menfaatlerinin savunulması, sömürücü düzenin ortadan kaldırılması ve emekçi halk iktidarının zafere ulaşması uğrunda emekçi örgütleriyle partilerinin yürüttükleri savaşta dayanışmanın, kardeşçe ittifakın ve aktif yardımlaşmanın gerekli olduğu gerçeğini anlamalarını sağlamıştır.

F. Engels, devrimci işçi hareketiyle, daha İngiltere'deki ikametinin ilk döneminde (1842—1844 yılları arasında) bağlar kurmuş, Owen'in devamı olan sosyalistlerin yayınladıkları «Yeni ahlâk dünyası» adlı dergiye yazılar yazmıştır. Marks'la birlikte, «burjuva toplumunun mezar kazıcısı» adını verdikleri devrimci proletarya ile bağları işte o dönemde kurulmuş ve ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Engels'in en büyük hizmeti, çartizmi ve İngiliz sosyalizmini tanıdıktan sonra bunların her ikisinin de değerli yönlerini olduğu kadar kusurlarını da gösterebilmiş olmasıdır. Engels, İngiliz proletaryasının yaşayış koşullarıyla ilgili incelemelerinin sonuçlarını 1845'te Almanya'ya dönüşünde yayınladığı «İngiltere'de işçi sınıfının durumu» adlı kitapta genelleştirmiştir. Onun fikrine göre, sınıf olarak proletarya, o zamana kadarki bütün ezilmiş sınıflardan prensip itibarıyla farklıdır, bu sınıfın içinde bulunduğu koşullar, birleşmesine, çıkarlarının bilincine varmasına, kapitalizmi yoketmekle ilgili tarihsel görevini yerine getirmesine elverişli temelleri yaratmaktadır. V. I. Lenin şunları belirtmiştir: «Engels'ten önce de birçok kimseler proletaryanın çileleri üzerinde durmuşlar, ona yardım edilmesi gerektiğini ortaya atmışlardır. Proletaryanın sadece çile çeken bir sınıf olmadığını söyleyen ilk düşünür olarak Engels, bu sınıfın içinde bulunduğu yüz kızartıcı ekonomik durumun, onu zaptedilmez" bir şekilde ileriye ittiğini ve tam kurtuluşu uğrunda savaşa zorladığını belirtmiştir. Savaşan proletaryanın kendinden başka yardımcısı yoktur.» (1)

Engels, sosyalizmle çartizmi birleştirmenin, İngiliz proletaryasının temel ve çözümleyici ödevi olduğunu belirtmiş, işçilerin yığınsal devrimci siyasal savaşının onları sosyalizme götüreceğini ispat etmiştir. Sosyalizmin, ütopyistlerin hayali olmaktan çıkarak, reel bir güç haline gelebilmesi için, işçi sınıfının siyasal savaşının hedefi olması gerekir.

(1) V. I. Lenin, Toplu eserleri, c. 2, s. 9.

Sosyalizmi işçi hareketiyle birleştirmek ve hayal olmaktan çıkararak bilim, ayrı ayrı insanların âciz emeli olmaktan çıkararak kalabalık ve güçlü bir sınıfın teorisi haline getirmek gibi dünya çapındaki tarihsel ödevi Marks ile Engels yerine getirmişlerdir.

K. Marks'la, F. Engels «Bütün ülkelerin proleterleri birleşiniz!» şiarını bilimsel temellere oturtmuşlardır. Bu şiar, Komünistler Birliği'nin 1847'deki Londra Kongresinde kabul olunan ilk tüzüğün başlığı altına yazılmış, aynı yılın Şubat ayında Londra'da yayınlanan «Komünist Partisi Manifesti» de bu şiarla sona ermiştir. Bir süre sonra, 1848 yılının Haziran ayında Paris, tarihte ilk defa olarak, siyasal iktidar uğrunda proletarya ile burjuvazi arasındaki devrimci savaşa sahne olmuştur. Aradan hemen hemen 50 yıl geçtikten sonra bu olayı anan Engels şunları yazmıştır: «Biz, sonuç belirleyici büyük savaşın başladığından, bu savaşın sürekli ve değişikliklerle dolu bir devrim dönemi boyunca devam etmesi gerektiğinden, fakat yalnız ve yalnız proletaryanın zaferiyle sonuçlanacağından asla şüphe etmiyorduk.» (1)

Görüldüğü gibi, K. Marks ile F. Engels, devrimci proletaryanın birleşmesi şiarını modaya uymak, ya da parlak cümleler söylemek için ortaya atmadıkları gibi, kısa bir dönemin taktiği olarak da ele almamışlardır. Tam tersine, bütün ülkeler proleterlerinin birleşmesi fikri, insanlık tarihinin tüm bir döneminin özünü dile getiriyordu. Bu kısa ve açık şiar, proletaryanın, sınıf olarak, dünya kapitalizminin gelişmesi ve çöküşü döneminin başlıca devrimci gücü sıfatıyla yüklendiği dünya çapındaki rolü özetlemekteydi. «Komünist Partisi Manifesti»ndeki son cümle, güçleri, bugün de örgütlenmeye, birleşmeye, uluslararası işçi sınıfının bütün müfrezelerini aktif, ortak eylemlerde bulunmaya çağırmaktadır.

Sosyalizmin zamanımızdaki düşmanlarının bu şiarı gösterdikleri tepki de onun büyük önemini ispatlamaktadır. Bunlar emekçilerin uluslararası çapta birleşmelerine dair şiarın «eskidiğini» ispata kalkışarak, işçi sınıfının yaşamsal çıkarlarının bütün ülkelerde birbirinin aynı olmadığı fikrini yaymaya çalışmaktadırlar.

K. Marks gibi, F. Engels de, işçi sınıfının ve partilerinin çeşitli ülkelerdeki reel savaş koşullarını ve dünya devrimci sürecinin gelişmesindeki objektif karmaşıklar ve değişiklikleri anlayışta asla ilkel, şematik ve dogmatik olmamıştır. Tarihsel gelişmenin objektif kanunlarını bütün açıklığıyla anlamak, işçi sınıfının gücüne sarsılmadan inanmak, sosyalizmin kaçınılmaz zaferinden emin olmak Engels'in dehâsının niteliklerini teşkil etmektedir. Bundan dolayı, oportünistlerin ve revizyonistlerin Engels'i dogmatizmle suçlamaları zavalıca uydurmalarından başka bir şey değildir.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 532.

F. Engels'in proletarya enternasyonalizminin gerekliliği ve başlıca ilkelerinin bilimsel temellere oturulması alanındaki hizmetleri büyüktür. Engels, K. Marks'la birlikte olduğu gibi, onun ölümünden sonraki teorik eserlerinde de, polemik makalelerinde, işçi hareketinin çeşitli ülkelerdeki temsilcilerine yazdığı sayısız mektuplarında ve uluslararası kongrelerin kürsülerinde, proletaryanın devrimci güçlerinin Marksizm temeli üzerinde birleşmeleri hakkındaki görüşünü yıllar boyunca yorulmaksızın savunmuştur. Engels, devlet iktidarının proletarya tarafında ele geçirilmesinin, ancak işçi sınıfının bağımsız Marksist partilerinin kurulması, ulusal ve uluslararası çaptaki bütün proletarya müfrezelerinin bu partilerin yönetimi altında elele vermeleri, tüm emekçi tabakalarının, bütün ilerici unsurların, gerçekten demokratik ve ulusal kurtuluş hareketlerinin kapitalist sömürü düzenine karşı savaşlarında işçi sınıfının ve onun devrimci partisinin önderliğinde birleşmesiyle mümkün olabileceğini bıkmadan, usanmadan ortaya koymuştur.

F. Engels, işçilerin büyük çaptaki bütün eylemlerinin başarısı ve sosyalist devrimin zaferi için, proletaryanın ilerici müfrezelerinin uluslararası işçi sınıfı tarafından örgütlenmeleri ve kayıtsız şartsız ve geciktirilmeden desteklenmeleri gerektiğini belirtiyordu. Engels basında çıkan dayanışma bildirilerine gereken önemi vermekle beraber, çeşitli ülkelerdeki emekçilerin yerli ve «yabancı» sömürücülere karşı aynı zamanda giriştikleri geniş ve aktif eylemlerinin örgütlenmesine yardım edilmesine ve diğer somut yardım tedbirlerine daha büyük bir değer vermektedir.

Bilimsel incelemeler yapanlar için F. Engels'in hayat ve faaliyetinin son yılları özellikle ilginçtir. Bu dönemde, kapitalizmin, son aşaması olan emperyalist aşamaya girmesi dolayısıyla, kapitalist düzendeki çelişkiler son derecede artmıştı. Bu, aynı zamanda işçi hareketinde de yeni bir gelişme dönemi idi. 1886'da «Paris komününün yıldönümü münasebetiyle» kısa bir makale yayınlayan Engels şunları belirtmiştir: «Günümüzde proletaryanın enternasyonalist birliği, çeşitli ülkelerdeki devrimci işçilerin kardeşliği Komünün arifesindekine kıyasla bin kat daha sağlam, daha yaygın bir hal almış bulunmaktadır. Enternasyonalizm artık dar anlamda bir örgütlenmeye muhtaç değildir, Avrupa ve Amerika'daki işçilerin doğal gelişmesi ve içtenlikli işbirliği sayesinde yaşamakta ve büyümektedir.» (!)

İşçi hareketinin reel durumunu yaratıcı bir şekilde değerlendiren F. Engels, Enternasyonalin yeniden doğuşunu hareketle selâmlamış, kongrelerinin hazırlanmasına katılmış, çeşitli ülkelerin sosyalistleri arasındaki bağ ve ilişkilerin genişlemesine elinden gelen yardımı yapmıştır. Öyle ki, Londra'da oturduğu ev âdetâ devrimcilerin uluslararası karargâhı haline gelmiştir. 26 Eylül 1894'te yazdığı «Sicilyâ sosyalistlerine selâm»ında

(!) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 21, s. 267-268.

emekçilerin uluslararası birliğinin büyüyen önemini belirttikten sonra şöyle demektedir: «Bütün ülkelerdeki ezilen sınıflar için, yeni, daha iyi bir toplumun şafağı sökmektedir. Ezilen sınıflar her yerde aralarındaki sınırlara ve dil farkına rağmen, saflarını sıklaştırmakta, elele vermektedirler. Uluslararası proletarya ordusu meydana gelmektedir. Yaklaşmakta olan yeni yüzyıl onları zafere ulaştıracaktır.» (1)

Ölümünden birkaç ay önce, 1895 yılının Mart ayında bir kere daha şunları belirtmiştir: «Şimdi, sosyalistlerin uluslararası *birleşik* ordusu önüne geçilmez bir güçle ilerlemekte, sayı, örgütlenme, disiplin, bilinç ve zafere inanç bakımından günden güne güçlenmektedir.» (2) Ve hemen ardından, düşmanın güçlerini küçümsememek gerektiğine dikkati çekmekte, egemen sınıflarla onların devletine karşı «basit baskınlarla» toplumsal düzeni değiştirme macerasına atılmama tavsiyesinde bulunmaktadır.

Engels'in proletarya partileri arasında hatasız ilişkiler kurulmasına, uluslararası çıkarlarla ulusal çıkarların doğru bir şekilde ayarlanmasına dair fikirleri zamanımızda son derecede aktüeldir. F. Engels bir zamanlar bazı partilerin işçi hareketinde hegemonya kurmak için ortaya atmış oldukları iddialara kesinlikle karşı çıkmıştı. Uluslararası işçi hareketinde şu veya bu partinin tutumunu, yöneticilerinin sübjektif arzularının değil, bu partilerin işçi sınıfının kurtuluşu uğrunda oynadıkları objektif rolün tayin ettiği fikrinde ısrar ediyordu. Savaşın şu veya bu döneminde bazı partilerin hareketin öncülüğünü yapabileceklerini red etmemekle beraber, kapitalizmin uluslararası çapta yıkılışının bir tek partinin dâvası olamayacağını önemle belirtiyordu.

Paragvaylı komünistlere göre komünist partilerinin hareket birliği ve beraberliği, bütün anti-empyralist güçlerin birliği için son derecede önemli bir unsurdur, dünya devrim hareketinin üç büyük kaynağı arasındaki birliğin ve ortak eylemin başlıca güvencesidir.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 496.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 536.

Engels ve proletarya sınıf savaşının bellibaşlı biçimleri

HULIO LABORDE

Fridrih Engels'in olağanüstü zengin teorik mirasında, işçi sınıfının yürüttüğü savaşın bellibaşlı üç yönü (ekonomik, politik ve ideolojik biçimleri) ile ilgili prensipler önemli bir yer tutmaktadır. Engels, Alman proletaryasının kendi zamanında kazandığı başarılarla yüksek bir değer vererek şöyle demiştir: «İşçi hareketinin ortaya çıkışından bu yana, savaş, ilk defa üç yönde de, teorik, politik ve pratik-ekonomik (kapitalistlere karşı direniş) yönlerinde ahenkli, birbirine bağlı ve plânlı olarak yürütülüyor. Alman işçi hareketinin gücü ve yenilmezliği, işte bu yoğun hücumlardadır denebilir.» (1)

Engels'in belirttiği bu hükmün büyük teorik ve pratik önemi vardır. Reformist ve revizyonistlerin, kapitalizme karşı «yoğun hücumlar»a engel olmak için çeşitli savaş biçimleriyle karşı koymaya çalışmaları bir raslantı değildir. Meselâ, Lenin'in kendilerine karşı amansızca savaştığı «ekonomistler», işçilerin, yalnız ekonomik durumlarının iyileşmesi için savaşmaları gerektiğini öne sürüyorlardı. Bugün de bu sınıf savaşını anlayışı büsbütün ortadan kalkmış değildir. Çeşitli ülkelerde ayrı ayrı biçimlerde belirlemekte, fakat objektif olarak tek bir hedefe, işçi sınıfını burjuvaziye bağlı tutma amacına hizmet etmektedir.

Arjantin'de dar sosyalistlerin liderleri, proletaryanın yürüttüğü savaşın egemen sınıflar iktidarının temellerine dokunmasına engel olmak amacıyla işçi sınıfına yıllarca reformist fikirler aşılamaya çalıştılar. Şimdi de bu reformist görüşlerden vazgeçmiş değillerdir ve kapitalist toplumda sınıf savaşını genellikle reddeden Batı Alman sağ sosyal-demokratlarının görüşlerini paylaşmaktadırlar.

Peronistlerin sağ kanadının yöneticileri, bir yandan, işçi sınıfının politik savaşını durdurmak için ellerinden gelen çabayı harcarlarken, öte yandan da, sınıfları uzlaştırmak için bosuna gayret sarfetmektedirler. Engels'in Alman sosyalistlerinden T. Kuno'ya yazdığı mektupta belirttiği gibi «işçi yığınları, hiçbir zaman, ülkelerinin toplumsal dâvalarının kendi öz davaları olmadığı hakkındaki sözlere kanmıyacaklardır; çünkü onlar, tabiatları icabı aktif siyasal güçlerdir. Bu yüzden kendilerini politikadan vazgeçirmeye uğraşan herkes eninde sonunda onlar tarafından terk edilmektedir.» (2)

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 18, s. 499.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 33, s. 328.

Özellikle ülkemizdeki durum budur. Arjantin'de yapılan büyük grevler gösteriyor ki, işçiler savaşa gittikçe daha büyük bir azimle katılmaktadırlar. Bu arada, şehir ve köy emekçi yığınları arasında komünist partisinin etkisi ve öncü rolü gitgide güçlenmektedir.

Aşırı solcuların tutumları da «ekonomizm» ve sağ reformizminden daha az tehlikeli değildir. Onlar, devrimci partilerin, işçilerin ekonomik isteklerini desteklemeden, doğrudan iktidarı ele geçirmek için savaşmaları gerektiğini propaganda ediyorlar. Marksist-Leninistler ise işçilerin birleşmesi ve sınıfsal bilinçlerinin yükselmesi için, ekonomik savaşla politik savaş arasında sıkı bir bağ bulunması gerektiği kanısındadırlar. Proletaryanın sınıf savaşlarındaki tecrübesi arttıkça Marksizm-Leninizmi benimsemesi kolaylaşır ve işçi hareketi içindeki proleter görüşlerine aykırı fikirlerle bütün bağları kesilir. Bu gerçeği gözönünde bulunduran komünist partilerinin ödevi, proletaryanın devrimci bilincinin yükselmesine yardım etmektir.

Arjantin Komünist Partisi bütün tarihi boyunca «ekonomist»lere ve aşırı solculara karşı savaşmıştır. Partimizin programında şöyle denilmektedir: «Partimiz işçi sınıfının ve halkın geciktirilmeyecek isteklerinin yerine getirilmesi savaşında ön safta yer almıştır ve daima ön safta olacaktır. O, bu savaşı, demokratik devrim, toprak devrimi ve anti-emperyalist devrim hareketiyle, sosyalizmi zafere ulaştırma ve komünist toplumu kurma savaşıyla sıkı bağları içinde yürütmektedir.»

Burjuvazi, bütün gücüyle, emekçi yığınlarının politik hayata faal olarak katılmalarına engel olmaya çalışıyor. Bunu gerçekleştirmek için, işkenceye, demagojiye, yahutta Peron hükümeti zamanında olduğu gibi her ikisine de başvuruyor. Burjuvazi, çok defa, kendi liderlerini, ulusun kurtarıcılar, emekçilerin körü körüne inanmaları gereken «peygamberler» olarak göstermeye çalışıyor. Bu politika, işçi sınıfının savaş azmini kırmaya, kendi güçlerine inancını zayıflatmaya, böylelikle, onu durumunun düzelmesini pasif olarak bekler ve burjuvazinin merhametine bel bağlar duruma düşürmeye yöneltmiştir. Fakat bu taktik sosyalizmin ve dünya devrim hareketinin başarıları karşısında yenilgiye uğradı. Bunun için de burjuvazi, halk yığınlarının dikkatini gerçek devrimci yoldan başka yöne çekmek için çeşitli çarelere başvurmak zorunda kaldı. Onun yeni taktik metodlarından biri de aşırı devrimci gruplara güler yüz göstermektir.

Bilindiği gibi, aşırı solcular komünist partilerini ve işçi hareketini parçalamaya çalışıyorlar. Avantürist eylemlerde bulunuyor, işçilerin aktif savaşına lüzum olmadığı, «kahraman»ların işçileri kurtuluşa kavuşturabilecekleri hayallerini yaymaya çalışıyorlar. Bütün bunlar, proletaryanın ve tüm emekçilerin savaş azmini sarsmaya çalışan burjuvazinin yararınadır.

Engels, halk yığınlarına dayanmadan ve «ayaklanma» bölgesi olarak seçilen yerlerin somut koşullarını gözönünde bulundurmadan devrim yapmaya kalkışan avantüristleri şiddetle eleştiriyor ve şöyle diyor: «O zamanlar Paris'te devrimci lejyonlar örgütlenme hevesi yaygın bir haldeydi. Biz devrimle oyun oynanmasına şiddetle karşı çıktık. Zira o kargaşalık havası içinde, bizi dışından zorla devrime sürüklemek için, Almanya'ya yapılacak bir hücum, memleketteki devrimin ezilmesiyle sonuçlanacak, hükümetleri sağlamlaştıracak ve lejyonerlerin, çaresiz bir durumda, Alman ordularına teslim olmasına yol açacaktı.» (1)

Marks ve Engels devrim savaşının stratejisi ve taktiğini bilimsel temeller üzerine oturtular. İsteklerle bunların gerçekleşmesi arasında mesafe bulunduğunu, devrimin halk yığınlarıyla ittifak halinde hazırlanması gerektiğini belirttiler. Engels diyor ki: «Baskınların, bilinçsiz yığınların başında bulunan bir avuç bilinçli azınlık tarafından yapılan devrimlerin zamanı geçmiştir. Toplumsal düzenin yeni baştan kurulmasının sözkonusu olduğu yerlerde yığınlar bu savaşa katılmalı, savaşın niçin yürütüldüğünü, neden kan döktüklerini ve niçin hayatlarını verdiklerini anlamalıdır.» (2)

Emperyalizm çağında Lenin, devrimin strateji ve taktiği teorisini zenginleştirdi, Rusya'da pratikte dâhice uyguladı.

F. Engels demokrasi ve vatandaşlık özgürlükleri uğrunda yürütülen savaşa büyük önem veriyordu. Legal çalışmanın proletarya savaşına yardım ettiğini belirtiyordu. Biz, demokrasi uğrunda savaşmak gerektiği hükmünün doğruluğuna pratik çalışmalarımızda inandık. Halkımız 40 yıldan beri kısıtlı burjuva demokrasisi çerçevesi içinde dahi demokratik haklara sahip değildir. Sadece, partimizin, Marksizm-Leninizm fikirlerini yayma ve programını propaganda etme olanaklarını elde ettiği kısa süreli dönemler bunun dışındadır.

Komünist partileri her türlü koşullarda devrimci eylemlere hazır durumdadırlar. Ve Arjantin Komünist Partisi de böyle çalışmaktadır. Illegal çalışma koşulları, yığınlarla sağlam bağlar kurmamıza, parti üyeleri sayısını artırmamıza, geniş propaganda yapmamıza ve işçi sınıfı ile halk yığınlarının savaşında öncü rolü oynamamıza engel olamamıştır. Aşırı solcuların demokrasi ve vatandaşlık özgürlükleri uğrunda savaş yürütmenin hiçbir önemi olmadığı hakkındaki iddiaları hiçbir temele dayanmamaktadır. F. Engels şunları yazmıştır: «Genel seçim hakkını kazanmak ve demokrasiyi sağlamak, savaşan proletaryanın ilk ve en önemli ödevlerinden biridir. Bu gerçek, «Komünist Manifesto» ile ilân edilmiştir.» (3) Engels, seçim hakkına ilişkin olarak şunları belirtmiştir. «Seçim kampanyası sırasında bu hak, henüz bize uzak olan yerlerdeki halk yığınlarıyla

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 21, s. 266.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 544.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 539.

bağlar kurmak, bütün partileri, eleştirilerimiz karşısında tüm halkın önünde kendi görüşlerini ve eylemlerini savunmaya zorlamak için en iyi araç oldu. Bundan başka, temsilcilerimize, Raystag'daki rakiplerine ve Raystag'ın duvarları dışındaki yığınlara, basında ve toplantılardakilerden çok daha otoriteli ve çok daha serbest hitap edebildikleri bir kürsü sağladı.» (1)

• Emperyalizmle işbirliği halinde bulunan büyük burjuvazi, sınıf çıkarlarını korumak için komünistleri ve diğer demokratik güçleri tâkibat altında tutuyor. Halk yığınlarının savaşını durdurmak için baskılarla boşuna çabalar sarfediyor.

Marksizm-Leninizm prensiplerini azimle savunan komünistler, seçimlere ve parlamentonun çalışmalarına katılmak suretiyle, devrim sürecinin gelişmesine büyük katkıda bulunmaktadır. Bundan dolayı Arjantin Komünist Partisi, demokrasi mücadelesini, sosyalizme yolaçan demokratik devrim, toprak devrimi ve anti-emperyalist devrim savaşının bileşik bir bölümü saymaktadırlar. Aynı zamanda, Engels'in de yapmış olduğu gibi, işçi partilerinin, bütün diğer savaş biçimlerinden, hatta devrimden dahi vazgeçerek, yalnız parlamento faaliyeti ile yetinmesi taktiğini öne sürenlerin şiddetle eleştirilip kınanmaları gerekmektedir.

Engels'in büyük önem verdiği ideolojik savaş zamanımızda sertleşmiştir. Emperyalizm, sosyalist ülkeleri doğrudan askeri-politik müdahale ile hükmü altına alma ümitlerini yitirdiği için, bir yandan ekonomik ve politik savaş devam ettirmekte, öte yandan da ideolojik silâhı gittikçe daha geniş ölçüde kullanmaktadır. Emperyalistler sosyalist ülkelerin prestijini kırmak, Marksizm-Leninizm prensiplerini ve komünist partilerinin rolünü gözden düşürmek için azgınca bir ideoloji kampanyası yürütmektedirler. Sosyalist ülkeler arasında ve uluslararası komünist hareketinde parçalanmalar yaratmayaya çalışmakta, sosyalist ülkelerde ve devrim hareketinde sağ ve «sol» sapmaları destekliyerek milliyetçilik ve şovenlik duyguları aşılacak için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadırlar.

Öte yandan emperyalizmin ideologları, çağdaş kapitalizmi yaldızlamaya çalışıyor, Marks'ın içyüzünü açıkladığı geçen yüzyılın kapitalizmiyle şimdikininki hiçbir ilişkisi olmadığını ileri sürüyorlar. Çağdaş kapitalist toplumda artık antagonistik sosyal sınıfların bulunmadığını, dolayısıyla sınıf savaşının ortadan kalktığını ispat etmek için yırtıyor, bugünkü kapitalist toplumun «genel refah devleti», «tüketim toplumu» vb. olduğunu söylüyorlar.

Büyük bir ustalıkla ve kurnazca yürütülen ve muazzam maddi kaynaklara dayanan emperyalist propagandasını küçümsemek büyük bir hata olur. Brejnev yoldaşın belirttiği gibi burjuva ideolojisine karşı en aktif

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 540.

şekilde hücumla geçmeden, «emperyalizme karşı yürütülen savaşta zafere ulaşmak, hareketimizin ve bütün anti-emperyalist güçlerin birliğini kuvvetlendirmek mümkün değildir.»

Bu savaşta biz komünistler Marksizm-Leninizm öğretisi gibi güçlü bir silâha sahibiz. Bu öğretiyi kılavuz edinmek ve somut koşullarda ustaca uygulamak suretiyle burjuva ideolojisini başarıyla yenilgiye uğratabiliriz.

Sınıf savaşı çok karmaşık bir süreçtir. İşçi sınıfının bu savaşta zafere ulaşabilmesi için toplumsal gelişmenin kanunlarını bilmesi ve somut koşullara bilinçli olarak uygulayabilmesi gerekmektedir. İşçi sınıfının tarihsel görevini bilimsel olarak ispat eden Marks ve Engels, kapitalist toplumun devrim yolu ile sosyalizme dönüştürülebilmesi için proletaryanın başınabuyruk politik partiye sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. V. I. Lenin de, K. Marks ve F. Engels'in, işçi sınıfının politik partisinin rolü hakkındaki fikirlerini geliştirmiştir.

Proletaryanın düşmanları, sağ ve «sol» revizyonistler, Marksist-Leninist partilere saldırıyor, onları ideolojik ve örgütsel bakımdan sarsmaya çalışıyorlar. Fakat bütün bu hücumlara rağmen, proletaryanın yürüttüğü savaşların gelişmesi sırasında tarihsel bir zorunluk sonucu doğan komünist partileri geliştirmek ve etkilerini genişletmektedirler. Onlar emekçilerin, halkların emperyalizme karşı, barış, demokrasi ve sosyalizm uğrunda savaşını daha büyük bir cesaretle yürütüyor, birçok ülkede yeni toplum.düzeninin kuruluşunu yönetiyorlar. Kapitalizmden sosyalizme geçiş çağında yaşıyoruz. Komünist ve işçi partileri 1969 Danışma Toplantısı ona dokümanında, «insanlığın gelişmesindeki ana doğrultu, dünya sosyalist sistemi, uluslararası işçi sınıfı ve bütün devrimci güçler tarafından belirlenmektedir» deniliyor.

Sosyalist sistemin ve uluslararası devrimci hareketin başlıca dayanağı olan Sovyetler Birliği, komünizmin maddi-teknik temelini başarıyla kurmakta, kurtuluşları için savaşan veya yeni toplumu kuran tüm halklara yardım etmektedir.

Arjantin Komünist Partisi, reformist ve revizyonistlere karşı savaşın alevleri içinde, Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi prensiplerini savunarak doğdu. 52 yıllık varlığı süresince bu prensiplere sadık kaldı, ağır illegal çalışma koşulları içinde bulunmasına rağmen, Marks-Engels-Lenin öğretisini ülkenin somut tarihsel özelliklerine göre yaratıcı bir şekilde uygulayarak yaymaya devam ediyor. Büyük Engels'in 150. doğum yıldönümünü, partimiz, işçi sınıfı ve ilerici aydınlar, ona lâyık bir şekilde kutlayacaklardır. Jübile, emperyalizme ve onun hizmetinde bulunan oligarşi ve askeri diktatörlüğe karşı yürütülen mücadelenin koşulları içinde, ileride sosyalist devrime dönüşecek olan demokratik devrim, toprak devrimi ve anti-emperyalist devrimi geliştirme yolunda yürüyecek geniş bir demokratik koalisyon hükümeti kurmak için yürütülen ve gittikçe büyüyen savaşın koşulları içinde kutlanacaktır.

Engels'in son yılları ve Marksizmin tarihselliği

ERNESTO RACIENIERI

Fridrih Engels'in 150'inci doğum yıldönümü senesi, İtalya'da bizim için elverişli sayılacak alâmetlerle başladı. Kendilerine «parlamento-dışı muhalefet» adını verenlerin yayınlamakta oldukları bir hayli etkili «I Kuvaderi i piyaçentini» dergisinde, tarihçi Sebastiyano Timpanaro'nun, «Engels, materyalizm ve irade özgürlüğü» başlıklı ilginç bir makalesi çıktı. İtalya ve Batı Almanya'daki «yeni solcular» adlı eğilimin temsilcileri tarafından ortaya atılan iddiaları sert bir dille eleştiren yazar, bazı çevrelerin Marksizmi kendilerine özgü bir açıdan yorumladıklarını, bu yüzden de Engels'in rolünü küçülttüklerini belirtmektedir. Timpanaro, şu gerçeği inandırıcı bir şekilde aydınlatıyor: Burjuva felsefesinde yeni bir akım ortaya çıktığı ve bazı Marksistler bu akımın Marksizme uygun olduğunu ispat etmek gayretkeşliğine düştükleri zaman, bundan daima Engels zarar görmektedir. Örneğin, ampirikritisizmle Bergsonculuk, Benedetto Kroece'nin öğretisiyle fenomenoloji ve neo-pozivitizm XX. yüzyılda, strüktüralizm de son zamanlarda işçi hareketi içinde etkili olmaya çalışırken daima Engels'in rolünü küçültmek için çaba harcamışlardır.

Engels'in materyalizme dair, sözde «felsefi roman» yazdığı hakkındaki iddiayı Timpanaro reddediyor. Zira bu iddia, ne teorik bakımdan, ne de tarihsel açıdan bilimsel bir temele oturtulamamıştır. Engels, idealistlerin çözemedikleri en önemli bilimsel sorunları materyalist metotla çözme-yi başarmıştır.

O, insanlar arasındaki ilişkilerin hayvanlar âlemindeki ilişkilerin basit bir devamı olarak incelenmemesini belirtmek ve aynı zamanda, hayvanlar âlemindeki ilişkilerle insanlar âlemindeki ilişkiler arasındaki farkın sadece tespitiyle yetinilmemesini ortaya koymak suretiyle büyük hizmetlerde bulunmuştur. «Doğanın diyalektiği» adlı eserinde, doğal bilimlerin çağımızdaki en doğru gelişme yolunu gösterirken, ne vitalizme, ne de mekanizme en küçük bir tâvizde bulunmamıştır.

Timpanaro'nun Engels'i savunan makalesi, parlamento-dışı muhalefetin basınında istisnai bir olaydır, idealizmi reddeden ve entellektüel avantürizmiyle politik mücadele arasındaki farkın bilincine varan, bilgi araçlarının yok edilmesini değil, ideoloji mücadelesinin hizmetine verilmesinin gerekliliğini anlayan daha büyük bir realizme doğru atılmış bir adımdır. Sözü edilen makale, İtalyan Komünist Partisi'nin entellektüel geleneklerini ve kültür politikasını sert bir dille eleştirmesine rağmen, Partimizin dergisi «Rinascita», bu yazıyı iyi niyetle eleştiren bir makale yayınlamak suretiyle, bence, çok yerine bir iş yapmıştır.

Biz Marksistler, zamanımızda, F. Engels'in önemini küçültmeye çalışan eğilimlerin yayılmakta oluşunu belirtirken, kendi kendinize şu soruyu sormalıyız: Engels'in hizmetleri ölçüsünde büyüklüğünü ortaya koymak için gereken şeyleri yaptık mı, ve açık konuşalım, onun eserleri küçümşeniyorsa, bu meselede asıl kabahatli olanlar bizler değil miyiz? F. Engels'le K. Marks'ın çoğu zaman tamamıyla birbirlerine kaynaştırılmaları Engels'in doğru şekilde değerlendirilmesine engel oluyor. O, tarihsel materyalizmin geliştirilmesiyle ilgili ortak dâvaya yaptığı kendi katkısını alçak gönüllülikle belirtmiştir. Biz de bunu olduğu gibi kabul etmekteyiz. Antonio Gramsci, hapisanede yazdığı defterlerde, bunu, kendine özgü Ezop diliyle şöyle belirtiyor: «İkincinin katkısı küçültülmemeli, Birinci İkinciyle özdeşleştirilmemeli ve İkincinin, birçok sorunların Birinci tarafından çözümlendiği hakkında söylediği bütün sözlerin değişmez bir gerçek olduğu ve Birincinin bunları hiçbir etki altında kalmadan meydana getirdiği düşünülmemelidir.»

Bunların başlıca nedeni şudur: Biz, Marksizmin kapalı bir sistem olduğu ve tüm gelişmesinin daha ilk doğuşunda belirlendiği hakkındaki dogmatik anlayıştan henüz tamamıyla kurtulmuş değiliz. Böyle bir anlayış, bence, Marksizmi eninde sonunda dinler tarihinin düzeyine düşürmekte, Marksizmin tarihsel oluşunun aydınlatılmasına, yani işçi sınıfının kurtuluş savaşı teorisi olarak, tarihsel sürecin ve işçi hareketi gelişmesinin ortaya çıkardığı yeni problemlerin çözümü yolunda nasıl geliştiğinin açıklanmasına imkân vermemektedir. Teori ile pratik arasındaki ilişkiler Marksizm tarihinin temelidir. Bu ilişkiler son derecede çeşitlidir. Halbuki son yıllarda teori ile pratik arasındaki bu çok çeşitli ilişkileri bozmak ve Marksizmi reel hareketten ayırıp hayatla bağlantısı bulunmayan soyut bir ideoloji durumuna düşürerek, belirli kişilerin portlerinden mürekkep bir galeri haline getirmek için çabalar harcanmaktadır. Biz, son yıllarda sık sık şahidi olduğumuz bu yeltenmeleri önleme olanaklarına sahibiz.

Başkası değil, Frantz Mering şunları yazmıştır: «Ona (Engels'e) masal-larda olduğu gibi, en geçkin bir yaşta bile genç kalmak nasip olmuş ve o, ömrünün son yıllarında, tarihsel faaliyetinin en aktif bir dönemini yaşamıştır. Genç Engels'in vaadettiklerini ihtiyar Engels gerçekleştirmiştir.» Onun, ömrünün son döneminde yaptığı çeşitli işler hâlâ değerlendirilmemiştir. Genç Engels üzerinde pek çok konuşulmuş, pek değerli sözler söylenmiştir. Ömrünün son dönemindeki hizmetleri de gereken ilgiyi beklemektedir. Bu kısa konuşmamda, Marksizmin tarihselliği ile ilgili birkaç noktayı belirtmek istiyorum.

Karl Marks'ın ölümünden sonra Fridrih Engels, işçi partileri yönetici gruplarının danışmanı oldu. Bunlar, partilerinin strateji ve taktiklerini kendi ülkelerinin koşullarına göre hazırlıyor ve bir dünya örgütü kurmak için çalışıyorlardı. Engels, ilk önce dikkatini, o zamanlar en büyük ve en iyi örgütlü bir işçi partisi olan Alman sosyal demokrasisi üzerine

yoğunlaştırarak bu danışmanlık ödevine başladı. Daha sonraları, diğer ülkelerde de yeni yeni partiler kuruldukça, eylemlerini uluslararası çapta genişletti. Engels'in ömrünün sonuna kadar devam ettirdiği bu faaliyetinin iki yönü üzerine dikkatinizi çekmek isterim: Birinci, devrim hareketindeki demokrasi geleheklerini canlandırması ve Marks'ın bu geleneklerle ilgili fikirlerini tanııtıp geliştirmesidir; ikincisi de, Marks'ın teorik mirasını, uluslararası işçi hareketi gelişmesinin ortaya çıkardığı yeni problemlerin ışığı altında daha fazla derinleştirmesidir.

Engels'in 1884—1886 yılları arasındaki çalışmalarını sırasınca izlediğimiz zaman, onun, Alman sosyal demokrasisi yöneticilerine, 1848 devriminin henüz çözülmemiş problemlerinin aydınlığa kavuşturulması gerektiğini anlatmak için büyük bir gayret sarfettiğini görmekteyiz. Engels, bu amaca ulaşmak için üç yol seçmiştir:

1. 1848 devrimine katılan sosyal demokrasi hareketi önderlerinin bu davranışlarına büyük bir değer vermiştir. Yohan Filip Beker'in ölümü üzerine yazdığı matem bildirisi ve V. Volf'un «Silezyanın milyarı» başlıklı broşürüne yazdığı önsüz bunun güzel örnekleridir. Bunlarda, işçi hareketinin devrim sırasındaki askeri ve devrimci eylemlerini aydınlatmakta ve köylülerin durumu üzerinde titizlikle durmaktadır.

2. Engels, 1848 devrimi yenilgisinin, ondan sonraki tarihsel gelişmeyi etkilediğini, demokrasi mücadelesiyle sosyalizm savaşı arasındaki bağı sıkılaştırdığını belirtmiş, Alman sosyal demokratlarının ve dolayısıyla de tüm Avrupa işçi hareketi yöneticilerinin dikkatini hem bu etki üzerine, hem de işçi hareketinin aynı devrim sırasında uyguladığı strateji ve taktiğin prensiplerinden Marks'ın çıkardığı sonuçlar üzerine çekmiştir. (1)

3. Engels, 1874'te yayımlanan «Almanya'da köylü harbi» adlı eserinin üçüncü baskısındaki önsöze yazdığı ilâvede, işçi sınıfının yalnız ekonomik ve politik alanlarda değil, aynı zamanda teori cephesinde de mücadele yürüttüğünü belirtmişti. Bu prensibe dayanarak, devrimci demokratik geleneklerin canlandırılmasını istiyor ve Marksizmin ilk teorik dönemini, bu devrimci geleneklerin bileşik bir bölümü olarak niteliyordu. Engels'in «Lüdvig Foyerbah ve klâsik Alman felsefesinin sonu» adlı eserinin, Karl Kautski'nin yönetimindeki «Die Neue Zeit» dergisine yazdığı ilk yazı olması hiç de bir raslantı değildi. Hegelciliğin tarihsel materyalizmi yaratımlar tarafından kurulan başınabuyruk öğretiye doğru gelişmesi hakkında hiçbir şey bilmiyen ve bu yüzden de, diyalektiğin karmaşık sorunları içinden çıkamıyan ve onu sosyal pratikte uygulayamayan yeni kuşak, Marksizmi ilk defa, Engels'in bu eserinden öğrenmişti. Engels'in belirli

(1) BK. «Karl Marks, Köln mahkemesi önünde» ve «Köln mahkemesindeki komünistler dâvasının içyüzü» adlı eserlerin önsözleri ile «Marks ve Neue Rheinische Zeitung 1848—1849» ve «Komünistler Birliğinin tarihi üzerine» başlıklı makaleler.

amaca yönelik faaliyetinin bugün için de büyük bir değeri vardır. Zamanımızda bizim için de yararlıdır. Zira, işçi hareketine girmekte olan yeni kuşakla gerçek yaratıcı çalışmalara dayanarak bağlar kurulabileceğini ispat etmektedir.

Alman sosyal demokrasisinin Bismark'ın iktidardan düşmesini ve sosyalistler aleyhindeki kanunun yürürlükten kalkmasını sağlamış olan büyük seçim zaferi, ve aynı zamanda, tüm Avrupa işçi hareketinin 90 yıllarının başlarında yaptığı atılımlar, Fridrih Engels'in fikir ve eylemlerinin gelişmesinde yeni bir dönemin başladığını gösteriyordu. Ve Engels, işçi hareketinin atılımlarını daha da artıran yeni sorunları cesaretle ortaya atıyordu. Bazı radikal Marksistler, Engels'in bu dönemdeki eylemlerini «revizyonizm» olarak karakterize etmektedirler. Zira onlara göre Marksizm, değişmiyen ve hiçbir zaman değişmeyecek olan kaskatı bir doktrindir. Hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde şimdi işçi sınıfıyla bağlar kurmakta ve Marksizmle yüzyüze gelmekte olan yeni işçi ve aydın gruplarını etkileyebilmemiz için, Engels'in 90 yıllarının başlarında gerçekleştirdiği büyük işleri, örneğin «Sosyal demokratların 1891 yılı program tasansının eleştirisi», «Avrupa silâhsızlanabilir mi», «Fransa ve Almanya'da köylü sorunu» gibi eserlerini yeni baştan incelememiz gerekmektedir.

Engels, 90 yıllarında işçi sınıfının politik ittifakları sorunu üzerine dikkatle eğilmişti. O yıllardaki eserlerinde, ve öncelikle, işçi hareketinin çeşitli ülkelerdeki fonksiyonelerine yazdığı mektuplarda, strateji ve taktiğin genel doğrultusunu belirlerken son derecede ihtiyatlı davranıyordu. Çünkü işçi hareketinin her ülkede aynı biçimde gelişmediğini ve en doğru taktiği o ülkelerde eylemde bulunan insanların belirlemesi gerektiğini çok iyi biliyordu. Engels, işçi sınıfının ittifaklar politikasının olumlu yolda gelişebilmesi için, partisinin başınabuyruk olması gerektiğini, bu ittifakları kurarken sınıfsal temeller çerçevesi içinde kalmasının ve ulusun kaderi için çözümleyici olan problemleri öne sürmesinin temel şart olduğunu ısrarla belirtiyordu. Örneğin, Alman sosyal demokratlarına, Ostelbe köylülerini kendi saflarına çekmelerini ve Raystag'da önerge vermek suretiyle Avrupa'nın silâhsızlanmasına taraftar olduklarını duyurmalarını öneriyordu. İtalya'da henüz kurulan Sosyalist Partisi'ne de, krallığa ve feodalizm kalıntılarına karşı mücadelede küçük burjuva partileriyle ittifaklar kurarken bağımsızlığını korumasını tavsiye etmişti.

Fridrih Engels'in, 90 yıllarında işçi sınıfı partisi görüşüne, parti-içi demokrasi sorununa yeni unsurlar kazandırdığı, Avrupa sosyal demokrat partilerinin önderlerine yazdığı mektuplarda görülmektedir. Onun, Almanya'da sosyalizm aleyhtarı kanunun yürürlükte olduğu 80 yıllarında Alman sosyal demokrasisinin durumunu eleştirici bir gözle değerlendirdiği bilinen bir gerçektir. Öylesine eleştiriyordu ki, partinin Raystag fraksiyonunda ve parti yönetiminde hâkim durumda bulunan küçük

burjuva sosyalistlerinin etkisinden proletarya yığınlarını korumak için, bazı anlarda parçalanmayı bile gerekli görüyordu.

Engels, partinin proleter özeğinin korunmasına daima pek büyük bir önem vermiştir. Hatta, sosyalistler aleyhindeki kanun yürürlükten kaldırıldıktan ve Almanya Sosyal Demokrat Partisi legal bir yığın partisi haline geldikten sonra bile, sağ ve «sol» eğilimlere karşı, hiçbir tareddüte meydan vermiyen açık bir tutum takınmış ve 70 yılları sonlarında 80 yılları başlarında Marks'la birlikte her iki cephede başladıkları mücadeleye devam etmiştir.

Gerçi, sağlam bir proletarya özeğine sahip güçlü bir partinin, saflarına giren küçük burjuva unsurlarını ve aydınları yenibaştan eğitebilecek yetenekte olduğunu görüyor, buna rağmen, yeni tarihsel durumda da her iki cephede mücadelenin tamamıyla zorunlu olduğuna ve bunun gözönünde bulundurulması gerektiğine inanıyordu.

F. Engels, 90 yıllarında, legal bir yığın partisinin, yeni ödevleri yeni metotlarla çözmesi gerektiği sonucuna vardı. Ona göre, güçlü bir merkezi örgüt, henüz kurulmuş küçük bir parti için iyi ve gerekliydi ama, bir yığın partisi için yarıyışlı değildi. Engels, parti içinde serbestçe fikir mücadelesi yürütülmesini bu yeni metodun önemli bir niteliği olarak görüyor ve şöyle diyordu: İşçi hareketi, mevcut toplum düzenini en sert şekilde eleştirir, onun en güçlü silâhı eleştiridir. İşçi partisi, eleştiri yolundan sapmamalı ve kendi saflarında fikir mücadelesini sınırlandırmamalıdır.

F. Engels'in bu görüşlerini belirtirken, onun her teklifinin doğru olduğunu, önemini hiçbir zaman kaybetmediğini iddia etmek niyetinden uzak olduğumuzu da söylemeliyiz. Zira Marksizm tarihini harfi harfine uygulamaya kalkışmak, Marksistlerin kılavuzu olan metodun özüne tamamıyla aykırıdır. Lenin'in belirttiği gibi, Marksizmin özü, somut durumun somut tahlilini gerektirir. Marksizmi meydana getirenlerin fikir ve eylemleri üzerinde tarihsel değerlendirmeler yapılırken de bu prensibe uymak şarttır. Engels «Marksizm dogma değil, eylem kılavuzudur» diyordu. Zaman zaman unuttuğumuz bu sözün derin anlamını gerçekten öğrenmek istiyorsak, Marksizmin büyük tarihinin bütün yönlerini basitleştirmeden benimsememiz son derecede gereklidir.

Engels'in devlet görüşü

BELA VESI

Proletarya diktatörlüğü, Marks ile Engels'in teorik çalışmalarında ardıcıl olarak ele alınan bir konudur. Onların öğretisine göre sosyalist devrimin dolaysız amacı, burjuva devletini yıkmak ve egemen bir sınıf olarak örgütlenen proletaryanın iktidar sistemini yaratmaktır.

Marks ile Engels'in proletarya diktatörlüğüne dair öğretileri esas önemini bugüne kadar yitirmemiştir. Zaman, Engels'in burjuva devletinin aslına dair görüşünü doğrulamıştır; bu devletin sınıfsal niteliği gitgide daha belirli bir biçim alırken, baskı cihazı güçlenmeye devam etmekte ve tüm devlet mekanizması halka daha fazla yabancılaşmaktadır. Burjuva devletini yıkmak, devlet cihazını baştan ayağa değiştirmek, proletarya devletini biçimlendirmek, kapitalist ülkelerde işçi sınıfının devrimci savaşında daimi bir amaç olarak ortada durmaktadır.

Proletarya diktatörlüğüne karşı tutum, devrimci ve oportünist akımlar arasında bir mihenktaşı rolünü oynamaktadır. İşçi iktidarını meydana getirme yolları, bu sürecin gerçekleşmesi, somut uluslararası koşullara ve belirli ulusal çerçevelere bağlı olması bakımından çeşitli olabilir. Diğer taraftan, işçi hareketinin sosyalist devrimdeki tecrübesi şunu göstermiştir: Devrimci sürecin çok çeşitli şekillerine rağmen, siyasal özü değişmemektedir. Bu da işçi iktidarının güçlendirilmesinden ve bu iktidardan, toplumun kökten değiştirilmesi için faydalanılmasından ibarettir.

Engels'in proletarya diktatörlüğüne dair görüşünü nasıl geliştiğini, onun bu fikri bir yandan sağcı oportünistlerin, öte yandan da «solcu» radikalizmin ve anarşizmin saldırıları ve yozlaştırma çabaları karşısında nasıl savunduğunu gözden geçirmek ilginç olsa gerek.

Proletarya diktatörlüğü fikri, bir anda ortaya çıkmamıştır. Marks ile Engels bu fikre, Fransa ve Almanya'daki devrim olaylarının tecrübelerini genelleştirerek, adım adım yürüyerek, varmışlardır. 1871'deki Paris Komünü'nden elde edilen dersler proletarya devletinin belligaşlı niteliklerinin tespitinde özellikle yararlı olmuştur. Marks ile Engels proletarya diktatörlüğü teorisini yaratma ve geliştirme sürecinin bütün aşamalarında sağcı ve «solcu» oportünizmin çeşitli biçimleriyle savaşmak zorunda kalmışlardır.

Engels, daha 1850 yıllarında, devletin ortadan kaldırılmasına dair anarşist şlara karşı koymuştur. «Devleti ortadan kaldırmanın komünistlere göre yalnız şu anlamı vardır: Bu da, sınıfların ortadan kaldırılmasının zorunlu bir sonucu olduğudur, çünkü sınıfların yok olmasıyla, bir sınıfın,

diğer sınıflara boyun eğdirmek için elinde bulundurduğu örgütlenmiş kuvvet kendiliğinden ortadan kalkar». (1)

Marks ve Engels, Bakunin ile anarşizmin diğer temsilcilerini şiddetle eleştirirken, burjuva devletin işçi sınıfının yığınsal devrimci savaşıyla yıkılmasının zorunlu ve mümkün olduğunu göstermişler, fakat anarşistlerin her çeşit devlet sisteminin ortadan kaldırılmasına dair ütöpik sayıklamalarını kesinlikle reddetmişlerdir. Engels anarşistlerle olan anlaşmazlığı «Otoriteye dair» adlı bir makalesinde bütün açıklığıyla ele alarak şunları belirtmektedir: «Bütün sosyalistler, politik devletin ve onun yanısıra politik otoritenin gelecekteki toplumsal devrim sonucunda ortadan kalkacağı, yani toplumsal görevlerin politik niteliklerinden sıyrılıp, toplumun gerçek menfaatlerini koruyan, idari görevler haline geleceği görüşünü paylaşmaktadırlar. Fakat otorite aleyhtarları, otoriter politik devletin, ve onu doğuran toplumsal ilişkilerin ortadan kaldırılmasından önce bir darbeyle yokedilmesini istemektedirler.» (2)

Şanlı Paris Komünü'nün ezilmesinden sonra aktif devrimci eylemlere bir süre için ara verildi. İşçi hareketinin yayılması dönemindeki nispi sükûnet koşulları içinde legal yığın partileri ortaya çıktı. Avrupa memleketlerinin birçoğundaki sendikalar geniş emekçi kitlelerini kapsayan sınıfsal örgütler haline geldi. Bu dönemde yayılmaya başlayan sağcı oportünizm II. Enternasyonal'e bağlı birçok partilerde egemenlik kurdu. Sağcı oportünizm, özellikle Alman sosyal-demokrasisini kuvvetle etkiledi. Öyle ki, başlangıçta bu partinin programlarında proletarya savaşının nihai amacı, lâf kalabalığı halinde de olsa yer alırken, zamanla tamamıyla kaldırıldı ve bunun yanısıra Marksizm kurucularının devrimci öğretileri arka plâna itildi.

Engels, Marksist öğretinin devrimci özünü sağcı akımlara karşı savunurken, sağcı oportünizmin «solcu» eleştirisi mevzilerine yerleşen anarşizme karşı savaşmaktan da geri kalmadı. Birbirine karşıt iki kutup gibi görünen bu akımlar daha o zamanlar desteklemekteydiler. Bundan dolayı biri eleştirilmeden diğeriyle savaşmak mümkün değildi. Engels'in eleştirisi silâhtı, daima, o anda daha tehlikeli olan görüş ve uygulamaya karşı yöneltilmiş bulunuyordu.

Bu eleştirinin en önemli yanı, bundan alınacak teorik ve metodolojik ders-ki bugün de aktüeldir-şudur: Devrimci fikirlerin savunulması daima yapıcı unsurları kapsar ve bunlar bilimsel teoriyi zenginleştirir. Proletarya diktatörlüğü bu unsurlardan biridir. Marks'ın Gotha Programını, Engels'in de Erfurt Programını eleştirmelerinde ve Engels'in 1875'te Bebel'e gönderdiği mektupta, soyut olması ve devletle demokrasi görüşünde sınıfsal özden mahrum bulunması dolayısıyla «halk devleti» anlayışı reddedil-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 7, s. 441.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 18, s. 305.

mişti. Oportünistlerin bu klâsik eserleri sükûtle geçiştirmeleri hiç de bir raslantı değildir.

Engels, eleştirisinde, Avrupa ve özellikle Alman işçi hareketi gelişmesinin somut koşullarına dayanıyordu. Siyasal iktidarı dolaysız olarak ele geçirme ve proletarya devleti kurma sorunu geçici olarak gündemden çıkarılmıştı. Engels, Alman sosyal-demokratlarının legal olanaklardan faydalanma ve burjuva demokrasisini genişletme emellerini anlamış ve desteklemişti.

Engels seçim kampanyalarındaki başarıların işçi hareketinin gelişmesi üzerinde yaptığı etkileri çok yanlı olarak incelemişti. Bu, sınıf savaşının durmadan yaygınlaşan yeni bir şekliydı ve çok geçmeden belirli sonuçlar sağladı. Seçimlerde elde edilen başarıları şartların değiştiğine dair bir delil sayan Engels: «1848 yılına kadar her yerde çözümleyici bir rol oynayan eski tip ayaklanma, barikatlı sokak savaşları, artık önemli ölçüde eskimiştir» diyordu. (1)

Bununla beraber Engels burjuva demokrasisinin sınırlılığını da gösteriyor ve sosyal-demokratlara, genel seçim hakkını gözlerinde büyütmemelerini öğütlüyordu. Burjuva demokrasisinin, sadece, kapitalist düzenin dış örtüsü olduğunu görüyor, burjuva demokrasisinde varlıklı sınıfların, iktidarlarını dolaylı, fakat o ölçüde de daha emin olarak yürüttüklerini belirtiyordu.

Engels, devrimci hareketin burjuva devletinde barış içinde gelişebileceğine dair oportünist görüşe daima karşı koymuştu. Ve burjuva demokrasisinin aşılması sorununu amaç olarak ortaya koyarken, bir yandan da, sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi ve yayılması için demokratik şekillerden faydalanmanın zorunluğunu belirtiyor, «şüphe edilmeyecek bir şey varsa, o da, partimizin ve işçi sınıfının, egemenliğini ancak demokratik cumhuriyet gibi politik bir düzende sağlayabileceğidir. Bu düzen proletarya diktatörlüğünün özgün biçimidir.» (2)

Engels, en demokratik burjuva devletin dahi proletarya diktatörlüğü ile değiştirilmesi gerektiği görüşünde ne derecede kesin tutum alıyorsa, proletarya diktatörlüğünün yolları ve biçimleri konusunda o derecede esnek davranıyordu. Dolayısıyla hiçbir biçimi mutlaklaştırmıyor, bunların özlerine bağımlılığını gösteriyor, sorunu somut tarihsel koşullara göre ele alarak, hangi devlet biçiminin ne zaman ve nasıl ilerici bir özü dile getirebileceğini inceliyor ve hangi biçimin, işçi sınıfına, amaçlarını gerçekleştirmesinde yararlı olabileceğini araştırıyordu. Ve bu noktadan hareketle, meselâ merkezi yönetim, mahalli idare ve federatif düzen üzerinde duruyordu.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 540.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 237.

F. Engels, K. Marks'la birlikte, burjuva devletinin yerini hangi tipten bir devletin alması gerektiği, sosyalist devlet biçiminin somut olarak nasıl ortaya çıkacağı konularında önemli hizmetlerde bulunmuş, bu soruya cevap verebilmek için Paris Komünü'nün tecrübelerini gözönüne almıştır. Bu tecrübe, burjuva diktatörlüğünün, silâhlı halk iktidarı sayesinde eski devlet mekanizmasının yeni, proleter devlet mekanizmasıyla değiştirilmesinin gerçekten mümkün olduğunu doğrulamıştır. Kanun yapma, ve yürütme organlarının birliği, geniş seçim olanakları, milletvekîllerinin ödevine icabında son verilebilmesi imkânı, bu yeni devletin bellibaşlı nitelikleridir.

Hayat, proletarya diktatörlüğü devletinin, küçük burjuvazinin ütöplerinden ve anarko-sendikalistlerin kurdukları hayallerden kökten farklı olduğunu doğrulamıştır. İşçi iktidarı, demokratik santralizm ve mahalli idare ile merkezi politik iktidarın girişimlerinin birleştirilmesi temeli üzerinde kurulmuştur. Merkezin otoritesi sadece politik devrim için değil, sosyalist üretimin örgütlenmesi için de vazgeçilmez bir şarttır. Engels şöyle demektedir: «Büyük endüstrinin ve büyük tarım işletmelerinin gelişmesiyle, üretim ve mal sürümünün maddi şartları kaçınılmaz olarak genişlemekte ve bunlar otoritenin çerçevesini gitgide genişletme eğilimini beraberinde getirmektedirler. Bu sebepten otorite ilkesinin mutlak olarak kötü, özerklik ilkesinin ise mutlak olarak iyi diye kabul edilmesi mânasızdır. Otorite ile özerklik nispi değerlerdir ve bunların uygulanma alanları toplumsal gelişmenin çeşitli aşamalarında değişir.» (1)

Temeli Marks ile Engels tarafından atılan proletarya iktidarı ilkesinin gerçekleştirilmesi, devleti baskı ve sömürü aracı olmaktan çıkararak, baskı ve sömürünün tamamıyla yokedilmesine yarar bile silâh haline getirmektedir. Lenin, dolaysız devrim koşulları içinde Marks ile Engels'in bu konu ile ilgili eserlerine rastgele başvurmamış ve proletarya diktatörlüğü uğrunda devrimci savaş döneminde bu görüşleri yaratıcı bir şekilde uygulamış ve geliştirmiştir. Marks ile Engels'in devlete dair teorileri Lenin tarafından yeni bir aşamaya yükseltilmiş, daha zengin ve dolgun bir hale gelmiştir ki, bunun doğruluğunu şimdi sosyalizm kuruluşunun uygulamasında görmektediriz.

Lenin, Marks ile Engels'in fikirlerini yaratıcı bir şekilde uygularken, sosyalizm kuruluşunun uluslararası ve ulusal koşullarını somut olarak gözönünde bulundurmuş ve bu yolda örnek olmuştur. Genel ile özeli, uluslararası koşullarla ulusal koşulları teorisinin devrimci özüne gölge düşürmeden kaynaştırmayı başaran Lenin, sosyalist devletin görevlerini, devlet örgütünün yeni faaliyet mekanizmasını belirgin bir hale getirmiştir. Engels'in yaratıcı metodunun ve eserlerindeki tüm devrimci özün

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 18, s. 304.

Lenin'in öğretisinde, Leninizmde geliştirildiğini, zenginleştirildiğini söylerken, Engels'in yüceliğine en küçük bir gölge düşürmediğimize eminiz.

Bunu, acayip bir modaya tanık olmamızdan dolayı, bir kere daha belirtmemiz gereklidir. Bazı kimseler, Marksizmi «yenileştirmek» hevesiyle Engels'in devlete dair öğretisini Lenin'in öğretisine karşıt göstererek, Lenin'in şu veya bu vesileyle Engels'in anlayışını basitleştirdiğini, bazı yerlerini ihmal ettiğini ve doğru bir yorumda bulunmadığını iddia etmektedirler. Hiç şüphe yok ki, Engels'in burjuva devlete dair tahlili ve özellikle burjuva demokrasisi hakkındaki fikirleri bize bugün de yardım etmektedir. Leninizm bunları inkâr etmek şöyle dursun, geliştirmek ve zenginleştirmektedir.

Bu sebepten Engels'in fikirlerini Lenin'in fikirlerine karşıt göstermek için hiçbir temel mevcut değildir. Bazı kimselere Lenin'in «pragmatik düşüncesi» gibi görünen şey, aslında, onun, aktüel sorunları somut ve çok taraflı olarak ele alma, burjuvazinin devrimci yoldan ortadan kaldırılması ve sosyalist devletin meydana getirilmesi sorunu üzerinde durma kabiliyetinden başka bir şey değildir. Apaçıktır ki böyle bir kabiliyet bir kusur değil, Leninci öğretinin büyük meziyetidir.

Hiç şüphe yok ki, klâsiklerin eserlerindeki günümüze uygun çözüm yolları onlardan kalan mirastan heyecanla ve yaratıcı bir şekilde faydalanmaya imkân vermektedir. Burada zorunlu olan, Marksist-Leninist öğretiyi ve onun temel devrimci özünü yozlaştırmamaktır.

Lenin'in 100. doğum yıldönümü ile Engels'in 150. doğum yıldönümünün aynı sene içinde kutlanması, tabii, raslantıdan başka bir şey değildir. Bununla beraber bu raslantıda da, her iki büyük devrimci düşünürü ayırmaz bir şekilde birbirine bağlayan bir zorunluk belirmiş bulunmaktadır.

F. Engels'in toprak sorunu görüşleri ve Bulgaristan Komünist Partisinin tarihsel tecrübesi

DAVID ELAZAR

Toprak sorunu, bilimsel sosyalizm kurucularının eserlerinde önemli bir yer alır. F. Engels, «İngiltere'de işçi sınıfının durumu», «Almanya'da köylü savaşı», «Rusya'nın sosyal sorunu hakkında», «Fransa ve Almanya'da köylü sorunu» ve diğer eserlerinde toprak problemini değişik yönlerinden inceler. Sözü geçen yapıtlarında, kapitalist ilişkilerin köy ekonomisinde kaçınılmaz şekilde gelişeceği, bu gelişmenin yaratacağı üretim konsantrasyonunun küçük ve orta işletmeleri yıkıma sürükleyeceği hakkında Marks tarafından hazırlanan teoriye dayanır.

Engels'in, köylülerin toplumdaki rolüne dair görüşleri değişmeden kalmadı, bilimsel sosyalizm teorisinin gelişmesi ve sınıf savaşı tecrübesinin genelleştirilmesiyle birlikte derinleşip belirginleşti. Toplumsal gelişmede köylülerin rolü ve yeri konusunda Engels'in görüşlerinin biçimlenmesi, bellibaşlı şu aşamalardan geçmiştir: Anti-feodal devrimde köylüler burjuvazinin müttefiki olarak görmüştür, 1848 devrimi sırasında köylülerin gerici bir rol oynadıklarına söylemiş ve «belirgin olmayan sosyalist çöşkülerin Fransız köylülerinin gerici oylarıyla silinip süpürüldüğünü» belirtmiştir.» (1) Emekçi köylüler, işçi sınıfının müttefiki olarak görmüştür.

«Fransa ve Almanya'da köylü sorunu» adlı eserinde, Fransa gibi bir ülkede küçük işletmeciler köylülerin desteği ve isteği olmadan sosyalist devrimin mümkün olmayacağını önemle belirtmiştir. Köy proletaryasından köy burjuvazisine kadar köylülerin çeşitli sosyal gruplarının durumunu derin bir tahlilde geçirmiş ve işçi sınıfı partisinin bunların herbirine karşı izleyeceği politikanın özünü saptamıştır. Sosyal-demokrasinin, küçük işletmeciler köylüye özel bir ilgi göstermesi gerektiğini söyleyerek şöyle demiştir: «Küçük köylüler genellikle Batı Avrupa'da bütün köylülerin en önemlisi olduktan başka, tüm sorunun ağırlık noktasını teşkil etmektedir.» (2)

Engels, köylü sorununa, her ülkenin koşullarına bağlı olarak somut yanı sıra hayret verici bir hüner göstermiştir. Küçük köylü işletmeciliğinin klasik ülkesi olan Fransa'da, başlıca sosyal unsur olan küçük çiftçilere karşı doğru bir tutum takınmanın Fransız sosyalistleri için çözümleyici bir önemi olduğunu belirtmiştir. İngiltere'ye gelince, orada kapitalist köy ekonomisi çoktan kurulmuştur, İngiltere köy ekonomisinde burjuva-proletarya ilişkileri hâkimdir.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 504.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 506.

Engels, bize, burjuva egemenliğini devirme mücadelesinde işçi sınıfının müttefiki olarak emekçi köylülerin rolüne ve aynı zamanda sosyalist toplum kuruluşuna katılmalarına dair değerli fikirler miras bırakmıştır. «Fransa ve Almanya'da köylü sorunu» adlı eserinde köy ekonomisini sosyalist yola yöneltme sürecinin çok çeşitli ve karmaşık olduğunu belirterek, köyün sosyalistçe yeni baştan kurulması sürecinde proletaryanın köylüler konusunda izliyeceği politikanın esaslarını hazırlamıştır. Şöyle demektedir: «Büyük tarım işletmelerinde sorun gayet basittir . . . Partimiz devlet iktidarını ele aldıktan sonra, büyük toprak sahipleriyle sanayi fabrikatörlerinin mülkünü derhal millileştirecektir.» (1) Fakat Engels, bu «basit işin» bile somut koşullara, büyük toprak sahiplerinin ve benzerlerinin tutumuna bağlı olduğunu söylemekte; büyük toprak mülkiyetine el konurken bunun satın alınması olanağını da gözönünde bulundurmıştır.

Orta halli köylülerin sosyalizmden yana kazanılması sorununa gelince, Engels, bunların, daha kapitalizm koşullarında proletarya partisinden yana geçme olanağı bulunduğunu görüyor ve daha sonraları proletarya partisninin, bu köylülerin de yeni üretim tarzına geçmelerini kolaylaştırabileceğini söylüyor, «muhtemelen biz, burada zorla millileştirmeden vazgeçeceğiz. Zira ekonomik gelişimin bu kalın kafalıları da yola getireceğini ümit edebiliriz» (2) diyordu.

Engels, orta halli köylülerin, hatta büyük tarım işletmelerinin sosyalist yola koyulmalarını sağlayacak çeşitli olanak ve biçimleri öngörüyordu. Yeri gelmişken hemen belirtelim ki, Bulgaristanda uygulanan tecrübe, Engels tarafından öngörülen en elverişli alternatiflere uygundur.

Engels, sosyalizmi köyde gerçekleştirme yolunu incelerken, burada da küçük işletmeciler köylülere büyük bir önem veriyor ve şöyle diyor: «Küçük işletme sahibi köylülere karşı ödevimiz, her şeyden önce, onların özel üretim ve mülkiyetini kooperatifleştirmektir, fakat zorla değil, örnek vererek ve toplumsal yardımda bulunarak kooperatifleştirmektir.» (3) Kooperatifleşmeye, emekçi köylüleri kurtarmak için tek araç, tek yol gözüyle bakıyor.

Marksizm kurucuları, böylece, kendilerinden sonra gelen kuşaklara proletarya partisi tarafından köylüler konusunda izlenmesi gereken politikanın birçok fikir ve ilkelerini miras bırakmışlardır. Zaten II. Enternasyonal liderlerinin felâketi, bu mirası korumayıp fiilen reddetmelerindedir. Lenin ve Bolşevik Partisi, Marksizmin devrimci ruhuna bağlı kalarak Marksizmi yaratıcı şekilde zenginleştirip geliştirmek suretiyle büyük bir tarihsel hizmette bulunmuşlardır. Bu cümleden olarak, tarım sorunu

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 523.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 523.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 518.

Lenin'in eserlerinde nicel bakımdan yeni teorik bir düzeye yükselmiştir. Ve Bolşevik Partisince izlenen tarım politikasının tümü de bu temel üzerine kurulmuştur.

Dar Sosyalistler (Bulgar komünistlerine o zamanlar böyle deniyordu) Partisi tarafından coşku ile karşılanan Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, Lenin ve Bolşevik Partisi'nin köy ekonomisi sorununun çözülmesine yaptıkları teorik ve pratik hizmetler, partimizi derin şekilde etkilemiştir.

Bulgaristan'da toprak sorunlarını Marksizm-Leninizm mevzilerine dayanarak çözme yönündeki ilk adımlar partinin köyde etki ve faaliyetinin geniş ölçüde güçlendiği bir ortamda atılmıştır. Proletarya partisinin politik iktidarı kazanması için kentten köye gitmesi, köyde bir güç olması gerektiği konusunda Engels'in ileri sürdüğü görüş, birinci ve ikinci dünya harpleri arasındaki dönemde Bulgaristan Komünist Partisi tarafından gerçekleştiriliyordu. Bu, BKP'ne, İkinci Dünya Harbi yıllarında, ülkede bulunan bütün demokratik ve ilerici güçleri, işçi-köylü ittifakı temeli üzerinde birleştiren «Vatan Cephesi» gibi politik bir örgüt, politik bir şekil bulma olanağını vermiştir. Böylece, sosyalist devrimin üstün gelmesi için başlıca koşullardan biri yaratılmış bulunuyordu.

Eylül 1944 zaferi, Bulgar köy ekonomisinin sosyalistçe yeni baştan kurulması için gerekli koşulları güvence altına aldı. BKP'nin tarım, toprak sorunu konusundaki açık tutumu, Sovyetler Birliği'nin kardeşçe yardımı ve kolhoz kuruculuğunda dünya çapında edindiği tarihsel tecrübe, partinin köydeki muazzam otoritesi, ülkemizde kooperatifçilik alanında mevcut gelenekler, bir proletarya diktatörlüğü biçimi niteliğini taşıyan halk demokrasisi iktidarı gibi birçok koşul ve etkenler, bu sürece yardımcı oldu.

Sosyalist köy ekonomisinin gelişmesi, üretimi yoğunlaştırma hakkındaki objektif ekonomik kanunun istemlerini yansıtan üç temel aşamadan geçti.

Birinci dönem, sosyalist köy ekonomisinin biçimlenmesi ve güçlenmesiyle nitelenir. Bu dönemde milyonlarca küçük ve orta köylü işletmesi, büyük kooperatif işletmelerinde birleşti. Özel tarım işletmeleri (özel toprak mülkiyeti), Engels'in öngördüğü gibi, «kooperatif mülkiyet ve kooperatif üretim haline geldi.» (1)

Bulgaristan'daki özgün koşullarda köy ekonomisinin sosyalist temeller üzerinde kuruluşu, az sayıda büyük toprak sahiplerinin toprakları hariç, toprak millileştirilmeden emek — kooperatif tarım işletmeleri (TKZS) gibi tek bir kooperatifleşme biçiminde gerçekleştirildi.

Engels'in gayet açık olarak formüle ettiği gönüllü kooperatif üyeliği

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 519.

ve proletarya diktatörlüğü devletince çok yönlü yardım ilkesi, TKZS'ler kurulurken Bulgar komünistlerine kılavuz ödevini görüyordu.

Köyde sosyalist üretim ilişkilerinin tamamen üstün gelmesi, derin sosyal değişimlere yol açtı. Sömürü, yoksulluk ilelebet maziye karıştı. Yeni bir köylü kooperatörler sınıfı doğdu. Köy ağalığı, köy burjuvazisi ortadan kalktı. Şehirle köy arasındaki çelişkiler yok edildi: 1948—1957 yılları döneminde Bulgaristan'da köylü sayısı 400.000 kişi azaldığı halde aynı yıllarda tarımsal ve hayvansal ürünlerin üretiminde % 20 oranında bir artış oldu. Böylece, Engels'in, kooperatifler kurulmasıyla birlikte, o zamana kadar üretimde çalışan işgücünün bir kısmı fazla gelecektir, bu da, büyük işletmeciliğin başlıca üstünlüklerinden biri olan emek tasarrufundan başka bir şey değildir, şeklindeki sözleri gerçekleşti.

Köy ekonomisindeki gelişmenin *ikinci aşaması*, sosyalist üretim ilişkilerinin tamamen üstün gelmesinden sonra başladı. Bu aşama sosyalist köy ekonomisi işletmelerinin yeni konsantrasyonu (yoğunlaştırılması) ile nitelenir. Nitekim 1950 yılı sonunda, her biri kırkar bin dekar toprağa sahip 3.290 TKZS'den 972 tarım işletmesi meydana getirildi. Makine — traktör istasyonlarına ait makineleri, tarım araçlarını satın alan tarım üretim kooperatiflerinin üretim fonları hızla arttı. Tarım ürünleri üretiminin genel hacmi, 1939 yılındakiğe oranla iki defadan fazla çoğaldı ve aynı dönemde yaklaşık olarak bir milyon köylü örgütlü olarak işçi sınıfının saflarına katıldı. Tarım üretim kooperatif işletmelerinin güçlenmesi, kooperatif mülkiyetini daha üstün yeni bir gelişme aşamasına yükseltti. Kooperatif mülkiyet biçiminin bu gelişmesi aynı zamanda rant'ın da ortadan kalkmasına yardım etti. Bu, kooperatif mülkiyetinin gelişmesinde önemli bir adımdı, böylece, kooperatif mülkiyetinin kamu mülkiyetine yaklaşma süreci hızlandı.

Bu dönemin en karakteristik yönü şudur: Tarım üretim kooperatif işletmelerinin ekonomik olanakları arttıkça, bunların bazı fonksiyonları da değişti. Sadece büyük köy ekonomisi işletmeleri değil, aynı zamanda en önemli sosyal, kültürel ve yaşamsal sorunları giderek daha başarılı bir şekilde çözümleyen örgütler haline geldiler. Engels'in öngördüğü gibi, kentle köy arasındaki temel farkların kaybolma eğilimi de kuvvetlendi.

Köy ekonomisi üretiminde ulaşılan başarılar, köylülerin maddi durumunun önemli derecede iyiye doğru gitmesine, çeşitli tarım üretim kooperatif işletmelerindeki gelir farklarının azalmasına yol açtı. Şimdi memleketimizde yoksul tek bir köy yoktur, ve Bulgar kooperatörlerinin gelirleri, orta dereceli işçi ve memur maaşlarına pek yakındır.

Sosyalist köy ekonomisinde *üçüncü gelişme aşamasının* temeli, BKP MK'nin Nisan Plenumunda (1970) atıldı. Plenum, köy ekonomisinin sanayi temeli üzerinde yeni konsantrasyonu ve geliştirilmesine ilişkin geniş bir program kabul etti. Bu programın başlıca amacı, bilimsel-tekniksel

devrimde ulaşılan başarılardan en iyi bir şekilde yararlanılarak emek verimliliğinin hızla yükseltilmesi, köy ekonomisi üretiminin artırılması ve ucuzlatılmasıdır.

BKP Merkez komitesi, *şimdiki aşamada* köy ekonomisi konsantrasyonu için en uygun biçimin tarımsal-endüstriyel kompleks biçimi olmasını kararlaştırdı. Bu kompleks, tarım kooperatif şetmeleriyle devlet tarım şetmelerinin sürekli olarak sosyalist niteliğini artırarak birleştiği ve ekonomik bakımdan güçlü olduğu bir organizasyondur. Sözü geçen birleşme gönüllü olarak gerçekleştiriliyor. Her kompleks 200 bin ilâ 300 bin dekar toprağı kapsıyor. BKP, bu son derecede önemli ödevi, lüzumsuz aceleciliğe kapılmaksızın, deneylere ve yeni biçimlere başvurarak çok dikkatli bir şekilde yerine getiriyor.

BKP, büyük köy ekonomisi üretiminin ağır sanayi ile organik olarak birleştirilmesi, tarımın sanayi ile daha büyük ölçüde birlik kurması hususunda Marksizm klâsikleri tarafından öngörülen ödevi gerçekleştirmek için elverişli koşullar yaratıyor.

Tarımsal-endüstriyel kompleksler kurulurken atılan ilk adımların memlekette yol açtığı büyük gelişme, köy ekonomimizin gelişme doğrultusunun Marksizm-Leninizme dayandığını ispatlıyor.

Marks-Engels-Lenin dâvası Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde zaferden zafer'e ulaşmaktadır. Ve Marksizm-Leninizm bu zaferlerin en sağlam güvencesidir.

Engels'in tarihsel determinizm hakkındaki fikirlerinin aktüelliği

YAN FOYTIK

Fridrih Engels'in 150'inci doğum yıldönümünü kutlamaktan amacımız, bugün gerçekleştirmekte olduğumuz öğretinin büyük yaratıcılarından birinin sadece jübilesini yapmak değildir, aynı zamanda, fikirlerinin günümüzde de geçerli olduğunu ortaya koymak, toplumsal hayatın süreçlerini incelerken uyguladığı metodolojik yaklaşımın günümüzde de aktüelliğini korumakta bulunduğunu ispat etmek, devrimci işçi sınıfının bilimsel ideolojisi olan bilimsel komünizm teorisinin yaratıcılıkla geliştirilmesinin önemini tekrar belirtmektir.

Çekoslovakya bunalımı üzerinde yapılan son tahliller şu sonucu vermiştir: Bunalımı yaratan nedenler arasında, Marksizm-Leninizm teorisinden ve komünist hareketinin felsefi temeli diyalektik ve tarihsel materyalizmden sapmaların bunda büyük rolü olmuştur. Toplumsal gelişim kanunları ve tarihte determinizm sorunu, bizdeki Marksist-Leninistlerle revizyonistler arasındaki mücadelenin temel problemlerinden biriydi. Zira, toplumsal gelişmenin sübjektif etkeni olan Komünist Partisinin yöneticilik rolünü doğru şekilde anlayabilmek için, bu yöneticilik rolüne, Marksist-Leninist öğretinin tarihsel determinizm felsefesi açısından bakmak gerekir.

Sosyalizm kuruculuğundaki güçlükler ve daha Ocak 1968'den önce beliren yanlışlıklar ve sapmalar, her şeyden önce, partinin politik çalışmalarının yetersizliği ve Marksist-Leninist ideolojinin toplumumuzdaki etkilerinin zayıflaması yüzünden ortaya çıkmış bulunuyordu. Ocak 1968 Plenumunun amaçlarından biri, hiç de küçümsenmeyecek olan bu yetersizlikleri yok edecek koşulları yaratmaktı. Ne var ki, partinin öz-eleştirisine dört elle sarılan sağcı ve anti-sosyalist güçler, sosyalist toplum düzenini yıkma yönünde bunlardan faydalanmaya koyuldular. Revizyonistler, partinin yöneticilik rolü prensibine saldırıyor, işçi sınıfının devrimcilik görevini inkâr ediyor, aydınların kurtarıcılık rolleri hakkındaki teori ve görüşleri yaygınlaştırmaya çalışıyorlardı. Bunlara göre, yığınların toplumsal hareketi gelişmeden de, komünist partisinin örgütleme eylemleri olmadan da, devrim sürecinin objektif mantığı gözönünde bulundurulmadan da insanlık kurtuluşa kavuşabilirdi.

Revizyonistler, bu teorilerinde, tarihsel determinizm hakkındaki Marksist-Leninist görüşe karşıt, bireycilik felsefesine dayanıyorlardı. İddialarına göre, insanın yaratıcı faaliyeti «mihaniki determinizm» teorisinin daracak çerçevesi içine sokulamazdı, bu yüzden onun yerini, özgür ve aktif bireye ön plânde yer verecek olan toplum hakkındaki görüş almalıydı.

«İnsan yüzlü sosyalizm» yaygaracıları, somut kişiyi, «nesnesizleştirilmiş insan»ı gözönünde bulundurdıklarını iddia ediyorlardı. Gerçekte ise, insan faaliyetinin özgün biçimlerini sosyal-ekonomik formasyonun ve insanın içinde yaşadığı tüm toplumsal koşullar sisteminin belirlediği hakkındaki Marksist tezi çürütmeye çalışıyorlardı.

Felsefi bireycilik, yerinin tarihin çerçevesi dışında olduğunu ileri sürüyor ve toplumun, birbirlerinden tecrit edilmiş, biğimsiz bireylerden meydana geldiğini iddia ediyor. Ne varki, bireyi tamamıyla özerk bir etkin olarak tasarladığımız zaman, mantık gereğince, böylelerinin yaşadığı bir toplum, bütün kuruluşları ve toplumsal hayatın tüm biçimleriyle kişilerin özgürlüğünü zorla kısıtlar. Hem de yalnız sömürücülerin toplumunda değil, her toplumda kısıtlar.

Kısacası, «insancıl sosyalizm»in, «insan yüzlü sosyalizm»in teorik temeli haline gelen felsefi bireycilik, gerçekte, sosyalist düzeni yıkmayı haklı gösterme amacına hizmet eden ideolojik bir savunma aracı rolünü oynuyordu. Revizyonistlerin, pratik hakkındaki bilime aykırı iddiaları da aynı amacın hizmetindeydi. Çekoslovak revizyonistlerinin Sartr'dan aldıkları bu görüşe göre pratik, insanların sadece sübjektif eylemlerinden ibaretti.

Çekoslovakya'da bunalımın son birkaç yılı içinde bireylerin toplumun baskısı altında bulundukları konusu üzerinde birçok sözde «incelemeler» ortaya çıkmıştı. «Edebiyat haberleri» gazetesi sayfalarında kurtarıcı rolüne çıkan bazı kendini bağenmişler ve özellikle 1968'den önce yayınlanan «2.000 kelime» başlıklı makalenin yazarı, sosyalizmin, devleti ve toplumsal kuruluşları korudukça, insan yaşantısının hiçbir sorununu çözemiyeceğini iddia ediyorlardı. Yazarlarımızdan birçoğu bu görüşe aldanıp kapıldılar ve halkı, memnuniyetsizliğini ortaya koymaya ve parti ile sosyalist iktidarın politikasına karşı koymaya çağırdılar. Sağcılar da, yönetimi «demokratikleştirme» programlarını bu bireyci görüşlere göre hazırladılar. Onların bu programla güttükleri amaç, yığınların yönetime katılmasını sağlamak değil, toplumu parçalamak, sosyalist devletin her türlü düzenleyici ve denetleyici rolünü yok etmektir. Partinin, bürokratik metotları ortadan kaldırmak için sarfettiği samimi çabalar, bu suretle sonuçsuz bırakırılıyor ve bürokratik ihlallerin bertaraf edilmesine değil, sorumsuzlukların yaygınlaşmasına, kargaşalık ve anarşinin derinleşmesine yol açıyordu.

İlk zamanlarda demerminizmi eleştiren ve «insan için perspektifler» aradığını ileri süren felsefi bireycilik, çok geçmeden meydana gelen sorumsuzluk ve kaos havası içinde gerçek yüzü ile ortaya çıktı ve gerçekler üzerinde şüphe havası yaratmaya, insanın çağsal toplumda yaşamasının olanaksız olduğunu iddia etmeye, sosyalizmi olumsuz bir toplum olarak göstermeye, komünizm perspektiflerine inançsızlık aşılamaaya koyuldu. Dubçek'in başında bulunduğu sağcı parti yöneticilerinin yardı-

miyle bu çürük eğilim, bilim, edebiyat, san'at alanlarına ve yığinsal haberleşme araçlarına da sokuldu. Ve çok geçmeden yaygın bir hal aldı. Sağcı oportünist görüşleri eleştirmek ve içyüzünü ortaya koymak için yapılan girişimler de susturuluyordu artık. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak da halk, yalan yanlış haberlerin etkisi altında kalmaya başladı. Anti-komünizmin yolu işte bu suretle açılmış oldu. Felsefi-sosyolojik bireycilik ve ona bağlı olan negativizm, mevcut sosyalist iktidarın sınıfsal karakterini değiştirmek için girişilen hazırlıkların bileşik bir bölümü haline geldi. Gelişmemizi geriye çevirmek ve bir karşı-devrim darbesi yapmak amacını güden çabalar artık bu ideoloji maskesi altına gizleniyordu.

Marksizm-Leninizmin toplumsal gelişme kanunlarının karakteri hakkındaki öğretisini devrimci muhtevasından yoksun etmek için revizyonistlerin yapageldikleri denemelere karşı mücadelede F. Engels'in teorik mirası aktif bir silâh hizmeti görmektedir. Engels, çeşitli eserlerinde, toplumsal gelişme kanunlarının objektif bir nitelik taşıdıklarını ispat etmiş, bunların, sadece ayrı ayrı kişilerin eylemlerini tahlil etmekle aydınlığa kavuşturulamıyacağını ortaya koymuştur. Bu kanunlar, ancak, toplumun ve sınıfların gelişmeleri bütün yönleriyle tahlil edildiği, belirli ve somut toplumsal ilişkiler içinde bulunan bireylerin karşılıklı etkileri incelendiği zaman anlaşılabilir.

F. Engels, toplumsal gelişme kanunlarının da, tıpkı doğal gelişme kanunları gibi objektif bir nitelik taşıdıklarını ispat etmiş, toplumsal gelişme kanunlarının, sosyal grupların, her şeyden önce sınıfların bilinçli davranışları biçiminde yansıklarını ortaya koymuş, şunları yazmıştır: «Demek ki, eylemci insanların etkileri altında bulunan itici güçlerin tahliline gelince . . . burada söz konusu olan etki, sadece, ne kadar ünlü olurlarsa olsunlar, tek tek insanların etkisi değildir, büyük yığınları, halkları, her halkın tüm sınıflarını harekete getiren etkilere dir.» Ve şöyle devam etmiştir: «Burjuva gibi proletarya da, ekonomik ilişkilerin, daha doğrusu üretim tarzının değişmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.» (!) Görüldüğü gibi toplumsal gelişme kanunları, yalnız, insanın sübjektif faaliyetinin dış etkeni değil, aynı zamanda içsel muhtevasıdır.

Marksizm-Leninizm teorisine göre, sınıfın ve ulusların çıkarları objektif maddi koşul ve ilişkilerin yansımasıdır. Halbuki Şik ve benzerleri, memleketimizde, bu çıkarları sadece bireyin iradesini dile getiren psikolojik bir olgu şeklinde göstermişler ve buna dayanan görüşleri yaymışlardır. Sınıfların objektif ihtiyaç ve çıkarlarını reddeden ve onun yerine, insanların davranış ve eylemlerinin başlıca etkeni olarak sübjektif bireysel çıkarları koyan bu görüşler kaçınılmaz olarak şu fikrin doğmasına yola-

(!) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 21, s. 307-308.

çıyordu: politikanın tek görevi, çıkarların çatışmasına, toplumsal güçlerin serbestçe boy ölçüşmesine geniş olanaklar hazırlamaktır.

Ayrı ayrı bireylerin başına buyruk davranışlarını kendisine çıkış noktası yapan, psikolojik-tarihsel determinizm görüşü, kaçınılmaz olarak sübjektivizm ve keyfiliğe yol açar. Böyle bir yaklaşımın bilime aykırılığını ispat etmiş olan F. Engels, toplumsal kanunların, «ortalamaya eğilimli, yaklaşıklık, fakat *dolaylı* gerçeklikten başka reellikleri bulunmadığını, çeşitli sosyal-ekonomik formasyonlarda belirtilerinin de çeşitli olduğunu açıklamıştır. (1)

Sosyalizm koşullarında insanlar, toplumsal gelişme kanunlarını öğrenerek, üretim araçlarını komulaştırmakta, bu suretle plânlı bilinçli faaliyetleri için toplumla bireyler arasında âhenkli karşılıklı ilişkiler kurmaktadır. Ve bunun sonucunda da insanın gelişmesi için yeni koşullar meydana gelmekte, insanın tecrübeye dayanan önceki bilinci bilime yaklaşmakta ve gitgide bilimsel bilince dönüşmektedir.

Sosyalizmden önce toplumsal gelişme kanunları kendiliğinden (spontane) işliyordu, toplumdaki süreçler, yaşama savaşında insanların çıkarları arasındaki çatışmaların bir sonucu idi. Sosyalizmde ise, işçi sınıfının ve tüm toplumun bilinçli öncüsü ve en yüksek sosyal etken olan komünist partisi faaliyettedir. Devrimci bilimsel ideolojinin illetkeni olan parti, emekçilerin yaratıcı güçlerini sosyalist toplum kuruculuğuna ve komünizme doğru geçişe yöneltmektedir.

Toplumsal faaliyeti küçümsemek ve objektif koşulların önemini abartmak, fatalizme, öte yandan, objektif koşulları küçümsemek de sübjektivizm ve volüntarizme yol açar. Başka bir deyişle, objektif koşulların öneminin tek yanlı abartılması, bu koşullara pasif olarak uyulması sonucunu doğurur, kendi rol ve olanaklarımıza aşırı bir önem vermek ise, bizi avantürizme götürür ve bu da, komünist teori ve pratiğinin devrimci prensiplerinden sapmaktan başka bir sonuç vermez. Bilindiği üzere, her iki sapmanın da uluslararası işçi hareketi tarihinde bol örnekleri vardır.

Revizyonistlerin tarihsel materyalizme yönettikleri eleştirinin nitelikleri, revizyonizmin, özü itibarıyla, dogmatizm gibi tek yanlı ve dar görüşlü olduğunu bir kere daha ortaya koymuştur. Dogmatik, belirli yargılara sımsıkı ve inatla sarılır. Fakat, gelişme sürecinde, bu yargılarla gerçekte veya sadece görünüşte çelişen yeni olgular belirlediği zaman, önceki görüşlerinden vazgeçer ve başka aşırılıklar içine yuvarlanır. O, aşırı bir uçtan ötekine geçişin, teoriyi «yaratıcı olarak geliştirme» gereği olduğunu söyler. Halbuki, sorunları gerçekten yaratıcı olarak çözümleme yeteneksizliği, eninde sonunda Marksizmden sapma ve revizyonist mevizilere geçme sonucunu verir.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 39, s. 355.

K. Marks ve F. Engels'in vefalı öğrencisi ve dâvalarının devamcısı V. I. Lenin, dogmatizmle revizyonizm arasındaki bu içsel bağlantıya bir çok defalar dikkatleri çekmiştir. Marks ve Engels'in öğretisini Rusya koşullarına uygularken, bu öğretinin üniversalliğini (her ülkenin koşullarına uygulanabileceğini) ispat etmiştir. Aynı zamanda, kapitalizmin genel kanunlarına uygun olan genel prensipleri, kapitalizmin Rusya'nın somut koşullarındaki gelişme aşamasının özelliklerini dâhiyâne bir surette birbirinden ayırmasını bilmiştir.

Leninizm, bir yandan objektivist fatalizme, öte yandan da sübjektivist volüntarizme karşı yürütülen mücadele içinde gelişmiştir. Toplumsal gelişmede objektif durumun ve sübjektif etkenin diyalektiğini bilimsel olarak anlayış, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tarihsel zaferlerinin sonuç belirleyici teorik koşullarından biridir. Bu anlayış, olağanüstü bir başarıdır, diğer komünist ve sosyalist partileri — ve bu arada Çekoslovakya Komünist Partisi — için, esinleyici bir derstir.

Çekoslovakya Komünist Partisi, bilindiği üzere, derin bir bunalım geçirdi. Şimdi bunu giderek ortadan kaldırılmaktadır. Bu yılın Haziran ayı sonunda toplanan ÇKP MK Plenumu, son zamanlarda uygulanan sağlamlaştırma politikasının bir muhasebesini yaptı. Artık şunu güvenle söyleyebiliriz: Partiyi ve sosyalist düzeni çökertme tehlikeleri atlatılmıştır. Şimdi, sosyalizmi ileri doğru geliştirme koşulları yaratılmaktadır. Biz, bu olumlu sonuçlara, Çekoslovakya'nın, iç ve dış karşı-devrimcilerin birleşik güçlerinin eline bırakılmaması, paha biçilmez enternasyonal yardımların yapılması, memlekette sağlam sosyalist güçlerin başarıyla örgütlenmesi, sağcı oportünist ve anti-sosyalist güçler blokunun bozguna uğratılması sayesinde ulaşmış bulunuyoruz. ÇKP, işçi sınıfının öncüsü olarak yeniden kuvvetlenmekte, Marks-Engels-Lenin'in ölümsüz öğretisinin prensipleri üzerinde birleşmektedir.

Engels'in ulusal kurtuluş hareketi ve Hindistan'ın problemleri hakkındaki görüşleri

Ç. UNİ RACA

F. Engels, Karl Marks gibi, Doğu ülkeleriyle halklarının tarihine, problemlerine ve durumuna büyük bir ilgi göstermiştir. Marksizmi yaratanların eserlerinde, kapitalist memleketlerin sömürgeci istilâ politikası izlemelerinin ekonomik nedenleri, kapitalizmle sömürgecilik arasındaki organik bağıntı, sömürge halklarının Avrupa kapitalist memleketleri tarafından sömürülmesi bilimsel olarak tahlil edilmektedir. Bu eserlerde, Hindistan'daki durumun, bu memleketin gelişme eğilim ve perspektiflerinin tahliline ayrılan yer de az değildir.

F. Engels, «Komünist Partisi Manifesti»ne bir hazırlık taslağı olarak 1847'de yazdığı «Komünizmin prensipleri» adlı eserinde şunları belirtiyor: «... Yüzyıllar boyunca ilerlememiş memleketleri, Hindistan gibi meselâ, baştanbaşa devrimci bir ruh sarmıştır. . . . Ağır sanayi dünyanın bütün halkları arasında bir bağ teşkil etmekte, bütün yersel küçük pazarları dünya pazarında birleştirmekte, her yerde uygarlık ve ilerilik ortamı hazırlamaktadır. Öyle ki, uygar memleketlerde olup biten her şey, bütün diğer ülkelerde de kaçınılmaz olarak etkisini göstermektedir. Yani, örneğin şimdi İngiltere'de ve Fransa'da işçiler kurtulabilseler, bu durum, dünyanın diğer bütün ülkelerinde devrimlere yol açacak ve bu devrimler er veya geç işçilerin kurtuluşuyla da sonuçlanacaktır.» (1)

Bu alıntıda, henüz rüşeym halinde olsa da, sömürge sorunu hakkında ilkesel Marksist yaklaşım açıkça görülmektedir. İlk zamanlarda F. Engels, İngiltere veya Fransa işçilerinin devrimci girişimlerine güveniyor ve bunların, kurtulduktan sonra diğer ülkelerde yapılacak devrimlere de yardım edeceklerine inanıyordu. Bu da doğal bir şeydi. Zira Doğu halkları yabancı sömürücü ve ezgicilere karşı o zaman henüz savaşa kalkmış değillerdi. Fakat birkaç yıl sonra mesele daha geniş ölçüde ortaya kondu. K. Marks 1853'te şunları yazmıştı: «Hâlen Büyük Britanya'daki egemen sınıflar sanayi proletaryası tarafından mevzilerinden atılmadıkça veya Hintlilerin kendileri İngiliz boyunduruğunu tamamen silkip atabilecek kadar kuvvetlenmedikçe, Hindistan ahalisi, Britanya burjuvazisinin Hindistan'da türettiği yeni toplum unsurlarının olgunlaşmasının meyvalarını toplayamayacaktır. Ne olursa olsun, biz, yakın veya uzak bir gelecekte, bu büyük ve ilginç memleketin uyanışını güvenle bekleyebiliriz...» (2)

(1) K. Marks ve F. Engels, Toplu eserleri, c. 4, s. 326—327.

(2) 1, 2: c. 9, s. 228—229; c. 12, s. 241.

Hindistan'da 1857 yılında İngiliz egemenliğine karşı ulusal ayaklanma — Hindistan'ın ilk bağımsızlık savaşı — patlak verdiği zaman, K. Marks ve F. Engels «Nü York Deyli Tribün» gazetesinde bu konuda birçok yazılar yayınladılar. Bu yazılarında, ayaklanmanın seyrini tahlil ettiler, nedenlerini açıkladılar, genel ulusal bir atılım karakterini ve «Asyadaki büyük halkların İngiliz vesayetinden duydukları genel hoşnutsuzluğun belirtileriyle» (2) olan bağıını belirttiler. F. Engels, sözkonusu yazılarında, ayaklanmayı askeri açıdan ele alıyor, bu yönü üzerinde özel bir dikkatle duruyordu. Engels'e göre, ayaklanmanın başarısızlıkla sonuçlanmasının ana sebeplerinden biri, merkezi bir yönetimden, birleşik bir askeri komuta heyetinden yoksun olmasıydı. Hintlilerin sömürgecilere karşı giriştikleri bu ilk büyük aksiyonun sonuçlarını değerlendirirken Engels şunları da belirtiyordu: «... Hindular arasında olduğu gibi, müslümanlar arasında da istilâcı hristiyanlara karşı duyulan ve atadan evlâda geçen nefret hisleri şimdi her zamankinden daha kuvvetlidir. Bu nefret şimdi istenilen sonucu almak için yetersiz olsa da, yine de önemsiz değildir, zira Pencap üstüne korkunç bir bulut çökmüş bulunmaktadır.» (1)

K. Marks ve F. Engels, gerek eski Çin'in sosyal sistemi ve toplumsal ilişkilerinin tahlili, gerekse Çin feodallerine ve yabancı istilâcılara karşı bir köylü devrimi teşkil eden 1850 yılı Taypin ayaklanmasının karakteri üzerinde de azımsanamıyacak bir dikkatle durmuşlardır. Çin'le ilgili eserlerinde, Avrupa'daki devrimci hareket ile Asya halklarının ulusal kurtuluş hareketi arasındaki karşılıklı bağıntı da belirtilmektedir.

Doğu memleketlerinin, özellikle kapitalist memleketler tarafından yürütülen amansız sömürgecilik politikasının uygulama alanı olan Hindistan'ın ve Çin'in tarihsel kaderleri, başlıca, proleteryanın devrimci mücadelesi bakımından, bilimsel sosyalizmin yaratıcılarının dikkatini çekmiştir. Onlar, Hindistan ve Çin'de olgunlaşan ve sömürgeci ezgi politikası uygulayanlara kendini dayatan (patriyarkal ve feodal ilişkilerin ortadan kalkması, giderek kapitalist gelişme yoluna geçilmesi gibi) değişimleri Avrupa memleketlerindeki (metropollerdeki) devrim olanaklarını mutlak surette etkileyecek yeni ve çok önemli bir etken olarak ele alıyorlardı.

K. Marks ve F. Engels'in Doğu memleketleri tarihiyle ilgili eserleri bizim için üç bakımdan değerli bir kılavuzdur.

Birinci, bunlar Doğu memleketlerinin gerçek tarihini inceleyip öğrenmemize yardım eder. Bu yalnız akademik bakımdan değil, fakat daha ziyade yığınların öğrenimi ve uyanışı, yani emperyalistlerin ve burjuva nasyonalistlerinin tarihi tahrif ettikleri ve onu kendi öz çıkarlarının hizmetine koştukları şartlar içindeki toplumda, devrimci değişimlerin gerekli ve kaçınılmaz olduğunun bu yığınlara açıklanması bakımından da önemlidir.

(1) c. 12, s. 594.

Memleketimizin tarihi çeşitli görüş ve biçimlerde yazılmıştır. Britanyalı yöneticiler, bu tarihi, Hindistan halkını aşağılamak, gelişme eğilimi gösteren ulusal kurtuluş hareketini demoralize etmek, Hindistan'ın ve halkının yabancı istilâ boyunduruğuna katlanmasının bizzat tarihin gerektirdiği değişmez bir yazgı olduğunu ispatlamak maksadiyle yazıyorlardı. Hatta Hindistan'la meşgul olan en ciddi, objektif ve iyiniyetli denebilecek İngiliz tarihçileri bile, memleketin coğrafi durumunun, iklim koşullarının ve kültürünün Hintlileri ezgi altında yaşamaya mahkûm ettiği tezini kabul ettirmeye çalışıyorlardı.

Bu emperyalist ideoloji okul kitaplarına da sokuluyor ve bu gibi görüşler mümkün olan her araçla yayılıyordu. Bu ideolojiye karşı Hindistan halkında ulusal, bilinci uyandırmak ve onu kurtuluş savaşına ayaklandırmak için çetin bir mücadele yürütülmesi gerekiyordu. Netekim, Hindistan'ın yeni tarihçileri memleketimizin şanlı geçmişine ışık tuttular. Ve onların kitapları ulusal kurtuluş savaşında önemli bir silâh rolü oynadı.

Hindistan'ın ekonomik ve politik bunalım anaforunda bocaladığı bugünkü şartlar içinde, burjuva tarihçileri ve özellikle sağcı gericiğin ideologları, memleketimizin tarihsel geçmişi üzerinde tekrar devinleşmeye çalışıyor, ve bunu, işçi sınıfının ve demokratik hareketin gelişmesine karşı mücadelede bir araç olarak kullanmak amacını güdüyorlar. Bu tarihçi ve ideologlar, tarihsel materyalizm kanunlarının Hindistan'a uygulanmasının olanaksız, sınıf savaşının ve devrimin de memleketin tarihine ve geleneklerine yabancı olduğu iddiasını ileri sürüyorlar.

Büyük çiftlikçiler, tekerciler ve yabancı emperyalizm tarafından finanse edilerek desteklenen gerici ve şovnist partiler (örneğin «Cahn Sangh» Partisi), işçi sınıfının ve demokratik hareketi bölmek maksadiyle, manfur kast sistemini bile idealize ederek kullanıyor, ulusal azınlıklara karşı katliâmlar örgütüyorlar.

Bu durumda, bu gerici ideolojik kampanyaya karşı azimli bir mücadele yürütmek, memleketimizin gerçek tarihini, ilkel toplum düzeninin dağılıp çökme, özel mülkiyetin gelişme, sınıfların ve iki seçkin kastın devlet egemenliklerinin doğuşu kanunlarını ve bu oluşmalara paralel olarak cereyan eden kıyasıya kanlı harpleri anlatıp kavratmak, işçi sınıfı ve bütün demokratik güçler temsilcilerinin boyun borcu ve politik ödevidir.

İkinci, F. Engels'in sömürgecilik hakkındaki eserleri bugün de bizim için değerlidir, çünkü Hindistan'ın, Çin'in ve öteki Doğu memleketlerinin ne korkunç bir hırs ve hamleyle kapışılıp sömürülmesine girişildiğini gözler önüne serer. Bu bölüşme ve yağmanın, Avrupa'da kapitalizmin gelişmesinde nasıl en önemli başlangıç birikim kaynaklarından biri olarak rol oynadığı, K. Marks tarafından «Kapital»de bütün açıklığıyla ortaya konmuştur. F. Engels, K. Şmidt'e yazdığı mektupta şunları belirtiyor:

«Amerika'nın keşfi, Portekizlileri daha önce Afrika'ya doğru yöneltmiş olan altın hırsından ileri gelmiştir. Çünkü XIV. ve XV. yüzyıllarda öylesine kuvvetle gelişen Avrupa sanayii ve ticaret, 1450—1550 yıllarının gümüş kaynağı olan Almanya'nın sağlayabildiğinden daha çok mübadele aracı gerektiriyordu. 1500 yılından 1800 yılına kadar Hindistan'ın Portekizliler, Hollandalılar ve İngilizler tarafından istilâsı, Hindistan'dan sadece *ithalâtı* amaçlıyordu. O yöne *ihracatı* hiç kimse düşünmüyordu. Fakat sırf ticaret çıkarlarının tahrik ettiği bu keşifler ve istilâlar sanayileşme üzerinde muazzam bir karşı-etki yapmıştır: Bu memlekete sadece tüketim malları *ihraç etme* gereği büyük sanayii yaratmış ve geliştirmiştir.» (1)

XIX. yüzyılın ikinci yarısında ve XX. yüzyılın başlangıcında, genç ulusal burjuvazinin ve aydın orta tabakaların temsilcileri olan ilk Hint iktisatçı düşünürlerinin de, bilimsel sosyalizm yaratıcılarının çıkardıkları sonuçlara hemen hemen varmış olduklarını belirtmek ilginç bir tesbit olur. Örneğin, Hint nasyonalizminin ideologlarından biri olan Dadabhai Naoroci'nin «yıpırma teorisi» herkesçe bilinmektedir. Bu ideolog, İngiliz sömürgecileri tarafından Hint halkına dayatılan vergiler ve ödeyicinin takatini aşan diğer çeşitli algılar sistemini dikkatle inceliyerek, İngiliz hazinesinin ve kapitalistlerinin zenginleşmesi için Hindistan'ın ulusal servetlerinin yağma ve israfının nasıl gerçekleştirildiğini apaçık ortaya koymuştur.

Ve artık sömürgeciliğin gerilediği, açık biçimlerini gizlemeye çalıştığı, sosyalizm ve ulusal kurtuluş hareketi kuvvetlerinin darbeleri altında emperyalizmin kendi mahvına doğru yaklaştığı günümüzde, sömürgeciler, gerek eski sömürgeleri ve yarı-sömürgeleri, gerekse yeni kurtulmuş memleketleri birer âzami kâr kaynağı olarak elde tutmak istiyor, onların demokrasi ve sosyalizm yolundaki başınabuyruk hareketlerine engel olmaya çabalıyorlar.

Üçüncü, F. Engels'in eserlerinde, ulusal kurtuluş hareketinin genel perspektifine de işaret edilmiştir. Engels, K. Kautski'ye bir mektubunda şunları yazıyor: « . . . Proletaryanın, yerlilerin yaşadığı bağımlı topraklara, Hindistan'a, Cezayir'e ve Hollânda ile Portekiz ve İspanya tarafından istilâ edilmiş ülkelere geçici olarak hâkim olması ve olabildiği kadar süratle onları bağımsızlığa götürmesi lâzımdır. Bu sürecin nasıl gelişeceğini tam söyleyebilmek zordur. Hindistan belki de devrim yapabilecek, hattâ, kurtuluş yolundaki proletarya sömürgecilik harpleri yürütemeyeceğinden, bu devrim, büyük bir ihtimalle, hiçbir yıkıma sebep olmadan geçmiyecektir. Bizim de bu sonucu doğal karşılamamız gerekecektir. Fakat böyle şeyler, bütün devrimlerin bileşik bölümleridir. Aynı şey başka yerlerde, örneğin Cezayir'de ve Mısır'da da olabilir, ve bu, bizim için şüphesiz en iyisidir. Bizim evimizde yapılacak pek çok işimiz var. Bir kere Avrupa ve Kuzey Amerika yeni baştan örgütlendi mi, bu öyle muaz-

(1) K. Marks, F. Engels, c. 37, s. 415.

zam bir kuvvet ve öyle bir örnek verecektir ki, yarı-uygar memleketler kendiliklerinden peşimizden yürüyeceklerdir, bunu da onların kendi ekonomik ihtiyaçları gerektirecektir. Bu ülkelerin, o zaman, sosyalist örgüte ulaşmaya kadar ne gibi sosyal ve politik aşamalardan geçmeleri gerekeceği sorununa gelince, bu konuda, bence, yalnız birhayli boş varsayımlar ortaya atabiliriz. Şüphesiz olan yalnız şudur: Üstün gelen proletarya, hiçbir yabancı halka hiçbir bahtiyarlığı zorla kabul ettirmeye kalkışamaz. Çünkü bunu yaptığı takdirde kendi zaferini tehlikeye düşürmüş olur.» (1)

Bilindiği gibi F. Engels, hiçbir boş varsayım kurmuş değildir. O kendi zamanında ancak genel perspektifi saptayabilmiştir. Yeni çağda, emperyalizm ve proleter devrimleri çağında bu genel perspektifi, artık, ulusal sorun ve sömürge sorunu tezleri tasarısında ve aynı sorunu ele aldığı Komünist Enternasyonalî'nin II. Kongresi'ndeki raporunda V. İ. Lenin geliştirmiştir. Lenin, sömürge ve yarı-sömürge memleketlerin, ancak, önce bağımsızlıklarını elde ettikten sonra, kapitalizmin çileli aşamalarından geçmeden, artık zafere ulaşmış ve sosyalizmi kurmakta olan proleteryanın kardeşçe desteğiyle sosyalizm yoluna koyulma imkânları olduğuna işaret etmiştir. Ve aynı zamanda, bu memleketlerde sosyalist devrimlerin başarılmaması amacıyla bir sıra geçiş tedbirleri alınması gerektiğini de belirtmiştir. Hayat, Engels'in ve Lenin'in bu husustaki fikirlerinin doğruluğunu göstermiştir.

Marks-Engels-Lenin öğretisine sadakat yemini ettikleri halde, işi aşırı-devrimci lâflara boğarak böyle geçiş tedbirlerini reddedenler veya suçlamaya kalkışanlar da oluyor. Kurtuluşlarına kavuşmuş ülkelerdeki komünistler ve devrimci demokratlar, yeni-sömürgeciliğe ve ulusal burjuvazinin yürüdüğü kapitalist gelişme yoluna karşı yürüttükleri mücadelede, bu türlü geçiş tedbirlerini uygulamanın ardıcıl taraftarındırlar. Onlar, gelişme halindeki her memleketin, demokratik devrimi tamamlamak ve sosyalizme doğru ilerlemek amacıyla geçmesi gerekli olan sosyal ve politik aşamaların belirlenmesi konusu üzerinde büyük bir titizlikle duruyorlar.

F. Engels'in eserlerini inceleyip öğrenmenin önemi ve zamanımızda bunların aktüelliği kuşku götürmez. Yaşadığımız her gün, Marks-Engels-Lenin öğretisinin gerçekliğini ve yenilmezliğini gösteren yeni kanıtlar ortaya koymaktadır.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 35, s. 297.

F. Engels ve İngiliz işçi sınıfı

HAYMAN FEYGAN

Memleketimizde yayınlanan işçi sınıfı tarihiyle ilgili eserlerde, Marks ve Engels'in, İngiltere dahil, birçok ülkelerde işçi sınıfının savaşlarına binbir bağlarla bağlı teorisyen ve politikacı olarak rollerinin bir sis perdesi ardında bırakılması bir gelenek haline gelmiştir. Oysa Marksizmin yaratıcıları, devrimci teorilerinin temellerini atarken çartistlerin ve genel olarak İngiliz işçi hareketinin tecrübelerini önemle ele almışlardır. F. Engels'in yazdığı «İngiltere'de işçi sınıfının durumu» adlı eser, İngiliz proletaryasının yaşayış koşullarını ve çıkarlarını derinlemesine araştırmanın ve objektif tahlilin en güzel örneğidir.

F. Engels, 1840 yıllarındaki çartist hareketinden 1890 yıllarında sekiz saatlik iş günü uğrunda yürütülen savaşlara kadar İngiliz emekçilerinin bütün mücadelelerine aktif olarak katılmıştır. Özellikle sosyalist akımın doğduğu ve liberal burjuva partisinin «kuyruğu» olmaktan kurtulduğu 1880 yılları döneminde F. Engels, İngiliz işçi sınıfını büyük ölçüde etkilemiştir. İngiltere'de bağımsız işçi partisinin kurulması uğrundaki savaşta F. Engels ile Tom Man, Eleonora Marks ve E. Eveling gibi Marksistler önemli bir rol oynamışlardır. Bu dönemde Engels'in eserleriyle demeçleri, liberallerden ve «eski» tredünionizmden kopma hareketine önderlik eden genç tredünionistlere büyük yardımlar sağlamıştır.

K. Marks gibi F. Engels de, çartist hareketini İngiliz proletaryasının ve İngiliz tredünionlarının ilk gerçek bağımsız politik hareketi olarak kabul etmiş, fakat olumsuz yanlarını da gözden kaçırmamıştır. Engels, bu hareketi yönetenlerin teori bakımından zayıf olduklarını, politikadan kaçtıklarını, «zenginlerin sofrası artıkları» karşılığında meydana gelen işçi aristokrasisinin satılmışlığını ve vasıflı işçiler arasındaki korkuya dayanan saygı duygusunun bu temel üzerinde doğduğunu belirtmiştir. 1889 yılında Zorge'ye gönderdiği bir mektupta bu konuda şunları yazmıştır: «Burada en iğrenç şey, burjuvaziye özgü «korkuya dayanan saygı»nın, işçilerin iliğine kadar işlemiş olmasıdır. Toplum herkes tarafından tartışmasız kabul edildiği gibi, sayısız kesimlere bölünmüştür ve bu kesimlerden her biri kendisine özgü bir gurura sahip olsa da, «daha seçkinlere», «daha yükseklerle» karşı doğuştan gelen saygı duygusu o kadar eski ve o kadar köklüdür ki, burjuvazinin, tıpkı eskiden olduğu gibi şimdi de işçileri kandırması hiç de zor değildir.» (1)

Fakat, bu nefret duygusu, Engels'in İngiliz işçi sınıfına ve özellikle çartistlere karşı inancını sarsmamıştır. Netekim İngiltere'de işçi hareketi-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 270.

nin izlemesi muhtemel gelişme yollarının tahlilinde şu sonuca varmıştır: «Çartistler son derecede geri kalmışlardır, çok az gelişmişlerdir, bununla beraber katkısız proleterdirler, proletaryanın temsilcisidirler. Sosyalistler (burada Engels Robert Owen'in devamçıları olan ütopist sosyalistleri gözönünde bulundurmaktadır) daha geniş görüşlere sahiptirler, yoksulluğa karşı pratik tedbirler alınmasına taraftardır, ama köken bakımından burjuvaziden gelme oldukları için, işçi sınıfıyla kaynaşacak durumda değildirler. En yakın zamanda gerçekleşecek olan şey, sosyalizmin çartizmle birleşmesi, Fransız komünizminin İngiliz koşullarına göre uygulanmasıdır ve bu hareket kısmen başlamıştır. Ancak bunlar gerçekleştikten sonradır ki işçi sınıfı İngilterede gerçekten egemen hale gelecektir.» (1)

Görüldüğü gibi, işçi sınıfının savaşında başarıya ulaşmasının en önemli koşulunun, devrimci teorinin devrimci uygulamayla birleşmesi, «sosyalizmin çartizmle kaynaşması» olduğu daha o zamanlar açıkça anlaşılmıştı. Fakat bunun tam bilincine, ancak, Marks ve Engels'in teori ile uygulamayı birleştirmeyi gerçekleştirmelerinden sonra varılmıştır.

Marksizmin kurucuları, grev silâhından etkili olarak faydalanan İngiliz tredünioncularının savaşçı niteliklerine yüksek bir değer veriyorlardı. Engels bu konuda şöyle diyordu: «Bu grevlerin inanılmıyacak derecede sık sık tekrarlanması, İngiltere'de sosyal savaşın kaydettiği büyük gelişmenin en açık delilidir. Bu grevler işçiler için birer savaş okuludur ve bu okulda, artık önüne geçilmez hale gelen büyük savaşa hazırlanmaktadır. . . . Savaş okulu olarak grevler paha biçilmez sonuçlar vermektedir ve İngilizlere özgü yığıtlık bu okulda gelişmektedir.» (2)

F. Engels İngiliz işçi hareketinin özel koşullarını ortaya koyduktan sonra, çartistlerle tredünioncuların dikkate değer savaşlarına ve işçi sınıfının sosyalizme doğru ilerlemesi için gerekli olan maddi koşulların olgunlaşmasına rağmen, politik alanda yetişkin olmayışlarının ve diğer etkenlerin bu ilerlemeyi önlediğini belirtmiştir.

İngiliz burjuvazisinin yeryüzündeki tekelci durumu, ona, işçi sınıfının üst kademelerine imtiyazlı koşullar sağlamak olanaklarını veriyordu. Ne var ki, bu hal, çetin sınıf savaşlarını engelleyemiyordu. Çünkü işçi aristokrasisinin en üst kademesi bile hiçbir zaman bütün istediklerine kavuşamamıştı. Örgütlenmiş işçi sınıfının, burjuvaziden şu veya bu hakkı koperabilmek için, mesleki örgütleri yolu ile ağır savaşlar vermesi gerekiyordu. Böyle olmasına rağmen işçi sınıfının üst kademelerinin kapitalizme karşı uyuşmacı tutumları, reformizm ve oportünizme elverişli bir zemin hazırlıyordu ve bu uyuşmacı tutum yüzünden işçi sınıfı arasında ve örgüt-

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 2, s. 461.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 2, s. 436—437.

lenmiş işçi hareketinde burjuva ideolojisinin etkileri gitgide kuvvetleniyordu.

İngiliz işçi sınıfının tarihini, gelişkin sınıf bilincini ve dikkate değer savaşı ruhunu yakından tanıyan K. Marks ile F. Engels, bu sınıfa musallat olan oportünizm ve reformizmin geçici olduğu kanısındaydılar. İngiltere'nin dünyadaki tekeldi durumunun, Almanya ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri gibi kapitalist ülkeler tarafından sarsılmaya başladığını da görüyorlardı. Bu arada Engels, ABD'lerinin kapitalist dünyada İngiltere'nin yerini alacağını öngörmüştü. İngiltere'nin dünya arenasındaki kapitalist egemenliğinin sarsılması ve sömürmekte olduğu ulusların kurtulması İngiliz işçi sınıfının zaferi için zorunlu bir peşin şarttı ve bu şart, 19. yüzyılın 80. yıllarında olgunlaşmaya başladı. İngiltere'deki çağsal işçi hareketi de, bu memleketin, diğer kapitalist ülkelerdeki tekeldi durumunun sarsılması döneminde doğdu.

F. Engels, işçi sınıfını liberal partisine bağlamaya kalkışan komünizme düşmanlık besliyen oportünist eğilimli fabialar cinsinden küçük burjuva sosyalistlerinin ve Marksizmi eylem kılavuzu değil de, dogma sayan, sosyal-demokrat federasyonu kurucusu Hayndman gibi sekte liderlerin etkisinden kurtarmak için büyük çabalar harcamıştır.

F. Engels, İngiliz tredünicularına, çalışma koşullarını iyileştirmek için yürütülen grevlerin, sınıf savaşının önemli bir bileşik bölümü olmasına rağmen, sadece bundan ibaret olmadığını ispat etmişti. Bu arada liberal partisinden kopmanın ve savaşı daha yüksek bir düzeye ulaştırarak ücretli emeğin tümüne karşı savaşa girecek ve bunu yıkacak olan bağımsız bir işçi partisi meydana getirmenin ne büyük bir önem taşıdığını anlatmıştı.

Engels'in 1881'de «Leybır Standart» gazetesinde yayınladığı yazı dizisi, geniş halk yığınlarının nasıl yönetilip eğitileceğini gösteren en güzel örneklerdir. Basit biçimli fakat derin muhtevalı olan bu yazılar o dönemde savaşa atılan genç kuşaktan sendikacıları son derecede etkilemekteydi. F. Engels işçi sınıfının ücretli emek köleliğine son verebilmesi için bu sistemin mekanizmasını öğrenmesinin büyük bir önem taşıdığını belirtiyordu. Kapitalistin işçiyi nasıl sömürdüğünü gösteren Engels, «âdil iş gününe karşılık âdil ücret» biçimindeki sendikal şiarın işçi için adalete aykırı olduğunu, çünkü işçinin kendi ücretini kendi ürettiği mamulle ödediğini» ispat etti. Ve 50 yıllık bir geçmişi olan bu şiar yerine, «Emek araçları-ham maddeler, fabrikalar, makineler-işçinin kendi mülkiyeti olmalıdır» şeklinde yeni bir şiar ortaya attı. (1)

Emekçilerin ekonomik savaşlarını politik savaşla tamamlamalarının son derecede önemli olduğunu belirten F. Engels, işçi sınıfının tredünionlar sayesinde büyük bir güç kazandığını açıklıyordu. Bununla

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 19, s. 258.

ilgili olarak şöyle demektedir: «1824 tarihli kanun bu örgütleri legalleştirmiştir. Ve o zamandan beri işçiler İngiltere'de bir güç haline gelmişlerdir. Artık eskisi gibi âciz, bölük pörçük bir yığın değildirler. Kapitalist sınıfın tredünionlara çılgınca saldırılarının sebebi de budur. Kapitalistler, işçi sınıfı üzerindeki geleneksel sınırsız baskıyı kendileri için daima hak ve kanunî bir imtiyaz saymışlardır. Artık buna son verilmiştir.» (1)

«Hemen hemen her on yılda bir» patlak veren her ekonomik bunalımdan sonra ücretlerin artırılması ve işgününün azaltılması uğrunda tredünionlar tarafından başlatılması gereken savaş, bir kısır döngü idi ve kapitalizm çerçeveleri içinde bu döngüden çıkmak imkânsızdı. Tredünionlar yalnız böyle savaşları başlıca amaç saydıkları takdirde, bu savaş ne derecede çetin olursa olsun işçi sınıfı ücretli emeğin kölesi olarak kalmakta devam edecekti. Engels: «İngiliz işçilerinin en yüksek amacı daima bu mu olmalıdır? İngiliz işçi sınıfının eninde sonunda bu kısır döngüden kurtulması ve hareketi, *ücretli emek sistemini ortadan kaldırma yönünde geliştirmesi* gerekmez mi?» diye soruyordu. (2) Bunun başarılabilmesi için sadece örgütlenmiş sendikal hareketin değil, aynı zamanda işçi sınıfının tek siyasal partisinin mevcut olması da gereklidir. «İşçilerin parlamentoda *tamamiyle temsil edilmesi* ve ücretli emek sistemini *tamamiyle ortadan kaldırmaya* hazırlanması için, ayrı ayrı sendikaların değil, tüm işçi sınıfının örgütlenmesi lâzımdır. Ve bu iş ne kadar çabuk gerçekleştirilirse o kadar iyi olur. İngiliz işçi sınıfı bir bütün halinde örgütlendiği takdirde, ona bir gün dahi dayanabilecek güç yeryüzünde mevcut değildir.» (3)

Engels bu ödevleri öne sürerken, tıpkı K. Marks gibi, İngiliz işçisinin şovenizm ve sömürgecilik etkileri altında bulunduğunu görüyor, iktidar uğrunda savaşın zaferi için bu etkiden kurtulması gerektiğini belirtiyordu. Ve her ikisi de, İngiltere'nin yüzyıllar boyunca dünyanın birçok halklarına baskıda bulunmuş olması dolayısıyla, başkasına özgürlük tanımayan halkın özgür olamayacağını ortaya koyuyorlardı.

Tarih, F. Engels'in, İngiltere'nin geleceğine ve İngiliz işçi hareketinin gelişmesine dair öngörülerini doğruladı. Gerçekten de İngiltere, dünya-daki mevzilerini Amerika Birleşik Devletleri'ne bıraktı, yüzyılımızın başlarında ise Avrupa endüstrisindeki yönetici durumunu Almanya'ya kaptırdı. İşte bu dönemde, Tredünionlar Kongresinin kararları gereğince, tredünionların ve sosyalist örgütlerin temsilcileri birleşerek, işçi sınıfının görüşlerini parlamentoda dile getirecek siyasal bir partinin kurulması için ilk adamları attılar. Bunu yapanlar Engels'in etkilemiş olduğu «yeni» kuşağa mensup tredünionculardı.

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 19, s. 264.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 19, s. 265.

(3) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 19, s. 268.

Aradan birkaç yıl geçtikten sonra V. İ. Lenin, bu işçi partisinin nitelikleri üzerinde dururken, onun, «İngiltere»de bilinçli sınıf politikasına ve sosyalizme yönelmiş gerçek bir proleter örgütün ilk adımı» olduğunu belirtmiş ve şunlar eklemiştir: «İngiltere İşçi Partisinin, seçimlerde değil! Tüm politikasında değil! propaganda ve ajitasyonunda değil! parlamentoda burjuva partilerinden ayrılarak, sosyalizme ve proletarya yığının örgütlerinin sınıf savaşına doğru ilk adımı olduğu şüphesizdir.» (1)

(1) V. İ. Lenin, Toplu eserleri, c. 17, s. 238.

Marks-Engels-Lenin'in öğretisini hayat tamamiyle doğrulamıştır

KONSTANTIN ZARODOF

Konferansımız sona ermiş bulunuyor. Fridrih Engels'in teorik düşünüşünün kapsadığı sorunlar o kadar çok, — felsefe ve doğa bilgisi, ekonomi politik ve bilimsel sosyalizm, tarih ve dil bilgisi, edebiyat ve askerlik san'atı gibi — çeşit çeşit bilim dallarının gelişmesindeki rolü o derecede büyük, işçi ve komünist hareketinin gelişmesine, sınıf savaşının strateji ve taktiğinin hazırlanmasına katkısı o kadar muazzam ki, konferans, bu yüceliğin etkisiyle, önceden tespit edilen «Fridrih Engels ve komünist hareketi» konusunun sınırlarını aşmak zorunda kalmıştır.

Konferans çalışmalarımızın en bellibaşlı yönlerini, özellikle, arkadaşlarımızdan çoğunun konuşmalarında dile getirdikleri, Fridrih Engels'in teorik ve pratik faaliyetinin komünist hareketi gelişmesinin şimdiki aşamasındaki önemiyle ilgili görüşlerini belirtmek, fikrimce tamamiyle yerinde olacaktır.

Konferansta, bilimsel sosyalizmle komünist hareketi teori ve pratiğinin felsefi temeli olan *materyalist diyalektiğin gelişmesinde* Engels'in oynadığı rolün aydınlatılmasına ön plânda yer verilmiştir.

Konferansta şu nokta olanca açıklığı ile ortaya çıkmıştır: Engels'e göre felsefe, mutlak surette bilimsel bilgilere dayanır, onu bilimden ayırma çabaları hiçbir sonuç vermez, felsefe ancak materyalist diyalektiğe dayanarak bilimsel düşüncenin tecrübe ve metodunu kesinlikle benimser. Felsefe, doğa ile toplumun ve insan düşüncesinin en genel gelişme kanunlarının bilimi olarak dünya görüşü görevini gerçekleştirir. Engels'in bu tanımlamasını hayat doğrulamıştır.

Konferansta şu nokta olanca açıklığı ile ortaya çıkmıştır: F. Engels, Marksist felsefe alanında materyalist diyalektiğin yapısını ilk defa sistemleştirerek bilimleştirmiştir. Gelişme hakkındaki diyalektik görüşler sistemini belirleyen materyalist diyalektiğin temel kanunlarını aydınlatmış, bunların gelişme hakkındaki metafizik görüşler sistemine taban tabana zıt olduğunu ispat etmiştir. Diyalektik, mantık ve bilgi teorisi arasında birlik olduğu fikrinin esaslandırılmasına önemli katkılarda bulunmuştur.

Konferansta şu nokta olanca açıklığı ile ortaya çıkmıştır: Doğal ve toplumsal bilimler gibi somut bilimler alanındaki incelemelerin sağlam dünya görüşü temeline dayanmadıkça başarılı olamayacağı hakkında K. Marks ve F. Engels tarafından ortaya atılan fikir bilimsel buluşlarla doğrulanmıştır. Aynı zamanda, bilginin nicel artışı ve bilimsel-tekniksel devrimler çağının yeni yeni buluşları, Engels'in şu tezinin doğruluğunu

ispat etmiştir: Bilimsel gelişmenin felsefe açısından tahlil edilmesi ve felsefe teorisinin geliştirilmesi bir zorunluktur.

Konferansımızın son derecede önemli ikinci hizmeti de, sosyalist devrim teorisinin hazırlanmasına, bu devrimin zaferi için gerekli koşulların açıklanmasına, sosyalist ve komünist toplum kuruculuğu teorisinin işlenmesine Engels'in yaptığı paha biçilmez katkıları aydınlatmış olmasıdır.

F. Engels, K. Marks'la birlikte, insanlığın kapitalizmden sosyalizm ve komünizme devrimci geçişiyle ilgili sorunları, bu problemler henüz sadece teori halindeyken hazırlamaktaydı. Sosyalizmin, artık dünyamızın üç kitasındaki halk yığınlarıyla komünist partileri tarafından gerçekleştirilmekte olan toplumu kapitalizmden sosyalizme geçirme dâvası, işçi sınıfının ve onun komünist avangardının öncülük ettikleri emekçilerin devrim savaşının programı haline geldiği zamanımızda, Engels'in fikir ve görüşleri bütün dünyada çağsal fikir ve görüşler olarak etkilere yapmakta ve dünya devrim sürecini daha fazla yaygınlaştırma savaşımızda bize kılavuzluk etmektedir.

Engels'in sosyalist devrim teorisine yaptığı katkılar hakkında burada söylenen sözlerin kısa bir muhasebesini yapmak gerekiyorsa, bu sonuçları şöyle özetlemek mümkündür:

F. Engels, proletaryanın, gelişmiş kapitalist ülkelerde hemen hemen aynı zamanda zafere ulaşması gerektiği kanısındaydı. Fakat o, devrimsel patlayışların gelişmesinde bir dengesizlik olabileceğini de gözönünde bulunduruyor, devrimcilerin daima tetikte bulunmalarını, yığınların savaşına gerekli zamanlarda öncülük etmeyi ve onları sarsılmaz bir azimle, tam zafere ulaştırmayı bilmelerini öğütüyordu. Ayrıca, proletaryanın öncü müfrezelerinin, tüm uluslararası işçi sınıfı tarafından desteklenmesi gerektiğini de belirtiyordu.

F. Engels, işçi sınıfının çeşitli ülkelerde yürüttüğü savaşın objektif ve sübjektif koşulları hakkındaki görüşlerin ilkelleştirilip basitleştirilmesine düşmüştü. Tarihsel gelişme kanunlarını derinliğine anlayış ve işçi sınıfının komünist partisi yönetiminde zaferinin kaçınılmazlığına inanış, dehâsının karakteristik nitelikleriydi. Konferansta birçok ülkelerden verilen örneklerle de somut olarak ortaya konduğu gibi, Engels, halkların tarih, ekonomi, kültür ve yaşayışını, özellikle işçi sınıfının durumunu, çalışma ve savaşma koşullarını olanca derinliği ile biliyordu.

F. Engels, şu sonuca varmıştı: Sosyalist devrim — ister barışçı olmayan yoldan, ister barışçı biçimlerle gerçekleştirilsin —, proletaryanın siyasal iktidarı ele geçirmesi ve sosyalizm kuruculuğu koşullarını hazırlaması için mümkün olan tek yöntemdir veya onun deyişiyle «yeni topluma açılan tek kapı»dır. (1) Engels'e göre sosyalist devrim, sermaye egemenliğinin

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 37, s. 275.

kuvvet kullanarak ortadan kaldırılmasını, proletarya diktatörlüğünün kurulmasını, burjuva devlet makinesinin yok edilmesini, işçi sınıfının siyasal egemenliğini dile getiren kuruluşlar sisteminin meydana getirilmesini gerektiren bir süreçtir; devrime hazırlanmak için sınıf savaşının — politik , ekonomik ve teorik — üç temel biçimini geliştirmek gerekir. Engels, devrimci proleter ordusunun kurulmasına ve silâhlı kuvvetlerin proletarya tarafına celbedilmesine büyük bir önem veriyordu.

F. Engels, proletarya diktatörlüğünün yalnız yıkıcı görevleri üzerinde değil, aynı zamanda yapıcı görevleri üzerinde titizlikle duruyordu. Proletarya diktatörlüğünün, sınıfsız toplum, komünist toplumu yaratma hedefini güttüğünü belirtiyor, gelişmesinin iki aşamasını açık seçik gösteriyor, doğrudan komünist topluma geçmenin imkânsız olduğunu izah ediyordu. Büyük bir realist olan F. Engels, yeni toplumsal düzeni zafere ulaştırarak yolun uzun ve güçlüklerle dolu olduğunu çok iyi biliyor, sosyalizm ve komünizm hakkındaki görüşlerinde ütopye yer vermiyor, kum üzerine şatolar kurmuyordu. Engels'in, sosyalist toplum hayatının belli-başlı nitelikleriyle ilgili öngörülerine bugün de hayran olmaktayız. Bunların çoğu, sosyalizm kuruculuğu pratiğinde doğrulanmıştır ve doğrulanmaktadır. Proletarya devletin görevleri, sosyalist demokrasi, yığınların örgütlenmesi, akıl emeği ile beden emeği, şehirle köy arasındaki çelişmeleri ortadan kaldırma yolları ve benzerleri hakkındaki yargıları bunlar arasındadır.

Ve nihayet, konferans tarafından geniş ölçüde aydınlığa kavuşturulan bir yığın mesele daha: *Engels'in dünya komünist hareketiyle devrimci güçlerin emperyalizme karşı savaşlarındaki eylem birliğinin kuvvetlendirilmesiyle ilgili düşünsel-teorik mirasının aktüel önemi.*

Konferansımızın bu soruna bellibaşlı katkısı nedir? Bunun cevabını verebilmek için söz alan arkadaşların geliştirdikleri bazı fikirler üzerine dikkatinizi çekmek isterim:

F. Engels, K. Marks gibi, dünya proletaryasının eylem birliğinin zorunluğunu kanıtlarla ortaya koymuş ve sağlanması yollarını açıklamıştır. K. Marks ve F. Engels, şu yüce şiarı ilk defa ortaya atmışlardır: «Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!» Komünistler Birliği'nin ilk tüzüğünün başlığında ve «Komünist Partisi Manifesti» adlı klâsik eserde yer alan bu şiar, bütün ülkeler proleterlerinin sosyalizm savaşında birleşmeleri fikrini dile getirmekte, insanlık tarihinde büyük bir devrimin özünü belirtmektedir. Proletarya enternasyonalizmi fikri, Marksist-Leninistler için, güttükleri politikanın temel taşı olagelmıştır. Çünkü uluslararası bir güç olan emperyalizm, — emekçilerin yığınsal ve sağlam ulusal müfrezeleri tarafından yürütülmesine rağmen — ayrı ayrı eylemlerle değil, dünya devriminin tüm güçlerinin çabalarıyla yenilecektir. Marksist-Leninistler için, kendi

halklarının köklü çıkarları ve memleketlerinin ilerlemesi uğrunda yürüttükleri sosyalizm savaşı, genel enternasyonal dâva uğrunda yürütülen savaşa kopmaz bağlarla bağlıdır.

Konferansa katılanlar, kapitalizm ve irtica güçlerini küçümsemenin yıkım getirici bir tutum olduğu hakkında Engels'in yaptığı uyarmayı komünistlerin unutmadıklarını belirttiler. F. Engels, tekelci-kapitalizm öncesi bir devirde yaşamıştır, buna rağmen, daha sonraları devlet-tekel kapitalizmine dönüşen yeni gelişme eğilimlerini görmüş ve bunun yeni dünya harpleri tehlikesini de beraberinde getirmekte olduğunu ortaya koymuştur. 1893 yılında verdiği bir mülâkatta, «Bütün gelip geçmiş harpler, gelecekteki bir harbe kıyasla çocuk oyuncağı gibi görünecektir» demiştir. (1) Böylece Birinci Dünya Harbini daha o zamandan öngörmüştür. Daha sonraları V. İ. Lenin, bunu, dâhiyâne bir kelânet olarak nitelemiştir. F. Engels, dünya proletaryasını, dünya kapitalizminin birleşmesine engel olmak, harbi önlemek, önleyemediği takdirde de bir devrim savaşına dönüştürmek için birleşmeye çağırmıştır.

Konferansımızda da belirtildiği gibi, Engels, daha emperyalizmin türemeye başladığı dönemde, oportünizm ve revizyonizmin, uluslararası işçi hareketi için büyük bir tehlike olarak belirşini görmüştür. Bu yüzden, Bernştayn'ın, Kautski'nin ve İkinci Enternasyonal'deki diğer oportünistlerin revizyonist yanlışlıklarına karşı sert bir mücadele yürütmüştür. Öte yandan işçi sınıfının partilerine karşı burjuvazi tarafından yürütülen mücadelenin karakteristik niteliklerinden birini görmüştür. Bu, işçi sınıfı düşmanlarının, sosyalist ve Marksist kılığına bürünmeleridir. Böyleleri için: «burjuva sosyalistleri» veya «burjuvaya boyanmış sosyalistler» diyordu. (2) İşçi sınıfının ödevlerini sadece «birkaç kuruş» mücadelesi içinde sınırlandırmak istiyenleri de amansızca eleştiriyordu.

Engels, işçi hareketindeki birçok sekte-demagoklara ve küçük burjuva eğilimlerine karşı da yenilmez inancının verdiği bir güçle, aktif olarak mücadele ediyordu. F. Engels'in ve K. Marks'ın, proletarya teorisinden her türlü sapmalar karşısındaki amansız tutumları, çağımızdaki komünistlere, hareketimizin doğrultusunu büyük bir azimle, prensiplere dayanarak ve ardıcıl olarak savunmalarını öğretmektedir.

Proletarya partisinin örgütsel temellerini her yönden kuvvetlendirmek gerektiği hakkında F. Engels'in verdiği öğütler bugün de aktüel değil midir! O, devrimci partilerin saflarında grupçuluk yapılmasına, entikalar çevrilmesine şiddetle karşı idi. Partilerde demokratik santralizm prensiplerinin titizlikle korunması ve savaş yeteneğinin yüksek düzeyde olması

(1) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 22, s. 568.

(2) K. Marks, F. Engels, Toplu eserleri, c. 36, s. 185.

için hiçbir hoşgörölüğe meydan vermeyen çetin bir mücadele yürütüyordu. Yığınsal legal partilerde olduğu gibi, yeteri derecede yığınsal olmayan illegal partilerde de aynı titizliğin gösterilmesini istiyordu. Partiyi bir «sağmal inek» sayanları, ona «her ne pahasına olursa olsun daha fazla oy kazanmakla» ödevli bir topluluk, herkesin veya her grupun, parti doğrultusuna taban tabana aykırı da olsa, her istediğini yapmakta serbest olduğu bir örgüt gözü ile bakanları eleştiriyordu.

Bilindiği üzere son yıllar, tarihsel devrim jübileleriyle doludur. Karl Marks'ın 150'nci doğum yıldönümü ile Vladimir İliç Lenin'in 100'üncü doğum yıldönümü bunların başında gelmektedir. Komünist hareketi şimdi de, Fridrih Engels'in 150'inci doğum yıldönümünü kutlamaya hazırlanıyor.

Marks, Engels ve Lenin, komünist hareketinin temelini kuran, birbirlerine sıkı bağlarla bağlı üç dev kişidir. Proletaryanın tüm savaş ve zaferler tarihi, bütün sosyalizm ve komünizm kuruculuğu tarihi onların yaşam, eylem ve öğretileriyle kaynaşmıştır. Bu yüzden, konferansımızda da belirtildiği gibi, bu büyük devrimcilerin görüşlerinde «birbirleriyle bağdaşmayan yargılar» aramak, Marks'ı Engelse veya Engels'i Marks'a, genç Engels'i daha sonraki Engels'e vb. ne karşıt göstermeler yanlışır. Geniş ölçüde bilindiği üzere, Marks ve Engels, kendilerini ebediyen birleştirmiş olan o mutlu tesadüften önceleri, bilimsel komünizmin tüm temel sorunları üzerinde, ayrı ayrı, aynı sonuçlara varmışlardı. Tanıştıktan sonra da bütün ömürleri boyunca savaşlarına omuz omuza devam ettiler. Marks'ın ölümünden sonra Engels, bilimsel komünizm prensiplerini kahramanca savundu. Uluslararası işçi hareketinin strateji ve taktiği üzerindeki çalışmalarında elde ettiği sonuçlar, devrim teorisinin yaratıcı şekilde uygulanması temellerine dayanıyordu. Bu sonuçlarda, işçi sınıfı ideolojisinin ana prensiplerinden, amaca yönelik, ahenkli ve bütün bir bilimsel görüşler sistemi olan Marks öğretisinin prensiplerinden kıl kadar ayrılmamıştır.

Zamanlar arasındaki bağıntının ne derin bir anlamı var! Engels'in yaşam ve eylemlerinin son yılında, Lenin, Bolşevik Partisinin ilk biçimi olan «İşçi sınıfının kurtuluşu için savaş birliği»ni kurmuştu. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin zaferinden sonra faaliyete geçen çağsal komünist hareketi, artık; bir yıl önce yapılan Komünist ve İşçi Partileri Uluslararası Danışma Toplantısında bir daha açıkça görüldüğü gibi, kudretli ve etkili bir toplumsal güç haline gelmiş bulunuyor. Zamanlar arasındaki bu bağıntı, komünizmin kesin zaferine olan inanç ve güvenimizin en önemli kaynaklarından biridir.

Komünistler, yüce Marksizm-Leninizm öğretisinin bayrağı altında büyük başarılar elde etmişlerdir, ve hiç şüphesiz, bütün dünyada komünizmi zafere ulaştıracaklardır.

Türkiye Komünist Partisi kurucusu Mustafa Suphi

Türkiye Komünist Partisi'nin 50'inci kuruluş yıldönümünde TKP MK Birinci Sekreteri Yakub Demir yoldaşın konuşması

İşçi sınıfımızın ve tüm Türkiye emekçilerinin Marksçı-Leninci partisi olan Türkiye Komünist Partisi'nin 50'inci kuruluş yıldönümü dolayısıyla gerek yurttta, gerekse yurt dışında çeşitli kutlama törenleri yapılmıştır.

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından tertiplenen ve 10 Eylül akşamı yapılan toplantıda, Parti'nin yönetici ve aktivistler kadrosundan bir kısmı, kardeş komünist ve işçi partilerinden bazılarının temsilcileri hazır bulunmuştur.

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Yakub Demir yoldaş, toplantıda aşağıdaki konuşmayı yapmıştır:

*Türkiye Komünist Partisi MK
Birinci Sekreteri Yakub Demir yoldaşın raporu*

50 YILLIK ÇETİN SAVAŞ

Yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi 50 yıl önce, Büyük Ekim Sosyalist Devriminin doğrudan doğruya etkisiyle memleketimizde başlayan anti-emperyalist Milli Kurtuluş Savaşının ateşleri içinde doğdu. Bu olayın Türkiye işçi hareketindeki, Türkiye tarihindeki müstesna önemi her geçen yıl daha açık beliriyor. Çünkü bu olay Türk emekçilerinin, Türk halkının gerçek menfaatlerini, ihtiyaçlarını dile getiriyordu. Geçen yıllar açıkça ortaya koydu ki, işçi sınıfı tarihi ödevlerini ancak Marksçı-Leninci bir partinin önderliği altında çözebilir, emperyalizm ve onun yerli ortaklarının tahakkümü ancak bu partinin ileri sürdüğü savaş programıyla yıkılabilir, Türk halkı kendi egemenliğini ancak bu partinin yönetimi altında kurabilir, memleketin gelişme, ilerleme yollarını tıkayan engelleri yıkabilir.

Bu gerçekler ve TKP'nin 50 yıldır uğrunda savaştığı şiarlar bugün memleketimizin sadece işçileri tarafından değil, bütün emekçileri, yurt-

severleri, emperyalizmin ve gericiliğin düşmanları tarafından gittikçe daha iyi kavranmakta ve benimsenmektedir.

Türkiye Komünist Partisi'nin tarihi halkımızın gerçek milli ve sosyal kurtuluş mücadelesi tarihidir. Türk komünistleri 50 yıldır emekçi yığınların ekonomik ve politik hakları için, Türkiye'nin milli bağımsızlığı ve sosyal ilerlemesi için Marksizm-Leninizm bayrağı altında, sosyalizme, komünizme giden yolda savaşıyorlar.

TKP'nin kuruluşu, 1910 yıllarında Osmanlı Sosyalist Partisi içinde oluşan ve gelişen sol sosyalist grubu ile bağlıdır. Yolları Büyük Ekim Sosyalist Devriminin ışıklarıyla aydınlanan ve onun devrimci hamlesiyle faaliyetleri hızlanan Türk sol sosyalistleri memleketin çeşitli bölgelerinde ayrı ve bağımsız gruplar halinde örgütlenmeye başladılar.

Türk sol sosyalistlerinin başlıca temsilcisi Mustafa Suphi 1913 yılında İttihat ve Terakkî hükümeti tarafından tutsak edilerek 15 yıl sürgün cezasına mahkûm edilmiş ve 1914 yılında sürgünden kaçarak Rusya'ya iltica etmişti. Türkiye Rusya'ya karşı harbe katılınca M. Suphi bir harp esiri olarak çarlığın esir kamplarına sürüldü. TKP'nin 1. Kongresinde M. Suphi şöyle diyordu: «Türk devrimcilerinin Rus bolşevikleriyle teması 1915 yılında başladı . . . Komünist literatür harp esirleri arasında büyük rağbet görüyordu.»

Büyük Ekim Sosyalist Devriminin harp esiri Mustafa Suphi'ye ve arkadaşlarına getirdiği özgürlük Türk halkının gerçek kurtuluş mücadelesinde bir dönüm noktası oldu.

1918 Temmuzunda Sovyet Rusya'daki Türk sol sosyalistleri ve harp esirlerinin düzenlediği konferansta bir komünist teşkilâtı kurulmasına karar verildi. Mustafa Suphi'nin başkanlığında bir Merkez Bürosu seçildi. Bu teşkilât «Yeni Dünya» adlı ilk Türkçe komünist gazetesini yayınlamaya başladı.

Brest-Litovsk anlaşmasından sonra bir kısım Türk harp esirlerinin memlekete dönmesiyle yurdun çeşitli bölgelerinde, özellikle sanayi merkezlerinde illegal komünist grupları doğdu.

Büyük Ekim Devrimi'nin Türkiye'ye Batıdan, özellikle Almanya'dan yansıyan etkileri, onun dolaysız etkileri kadar kuvvetliydi. Almanya, 1917 Ekim Devriminden sonra Avrupa'da en büyük devrimci yığın hareketine sahne olmuştu. Güney-Doğu Avrupa ülkelerinde ve Türkiye'de milli kurtuluş hareketleri üzerinde olumlu etkisi büyük olan bu hareketler, Ekim fikirlerinin Türkiye'ye Batıdan da geniş ölçüde yayılmasına yardım etti. Birinci Dünya Harbi sırasında Almanya'ya götürülen binlerce kalifiye Türk işçisi bu ülkeyi baştan başa saran devrim hareketinin dışında, ona seyirci kalmadılar. 1918 yılında Almanya'da bir İşçi Sosyalist

Kulübü kuran Türk işçileri, Spartaküs hareketinin, Kasım devriminin kahraman savaşçılarıyla Berlin barikatlarında omuz omuza savaştilar.

1919 ortalarında Almanya'dan dönen Türk işçilerinin de katılmasıyle İstanbul'da legal Türkiye İşçi-Çiftçi Sosyalist Partisi ve ayrıca illegal bir komünist teşkilâtı kuruldu. Türkiye İşçi-Çiftçi Sosyalist Partisi'nin başında, Spartaküs hareketini ve Kasım devrimini Almanya'da yakından yaşamış olan, TKP'nin gelecekteki Genel Sekreteri Etem Nejat vardı.

1919 Martında Mustafa Suphi, Türkiye komünist örgütleri temsilcisi olarak, Komünist Enternasyonalî'nin 1. Kongresinin çalışmalarına katıldı.

Memleketin çeşitli bölgelerinde legal ve illegal gruplar, politik örgütler doğdu ve çalışmaya başladılar. Bu örgütlerin, milli kurtuluş hareketine ilk hamlenin verilmesinde, ilk milli kurtuluş savaş gruplarının yetiştirilmesinde rolü büyük oldu. Bunlar, memleketin sosyal ve politik hayatında ağırlıklarını gittikçe daha çok duyurmaya başladılar. Bu örgütlerin ve memleket dışındaki grubun temsilcileri 10 Eylül 1920 yılında Bakü'de bir araya gelerek Türkiye Komünist Partisi'ni kurdular, onun Birinci Kongresini yaptılar. Böylece bütün Türk komünistleri ve komünist örgütleri Marksizm-Leninizm bayrağı altında, tek bir program, tek bir yönetim etrafında birleştiler. Kongrenin memleket içinde yapılmasına Ankara hükümetince müsaade edilmemişti.

Kongre, Merkez Bürosunun, memleketimizde emperyalizme karşı savaşılan milli kuvvetlerin her surette desteklenmesi yolundaki tutumunu onayladı. TKP, istilâcılara karşı silâhlı ayaklanmayı bütün halkın savaşı haline getirmeyi, bütün politik parti ve grupların geniş bir milli cephe meydana getirmesi için mücadeleyi, bütün milli güçlerin birleştirilerek düşmana karşı seferber edilmesini başlıca ödev edinmişti.

TKP aynı zamanda emekçilerin hayati ihtiyaç ve istekleri için, onların sömürü ezgisinden kurtuluşları için savaşıyordu.

Türk komünistleri, emekçi yığınların haklı davalarını savunmak için tek bir yönetim ve tek bir program etrafında birleşerek toplu savaşa hazırlandıkları gün, meydana gelen yeni durumun daha çok kurban istediğini biliyorlardı ve en büyük fedakârlıklara hazır bulunuyorlardı. TKP'nin kurulduğu gün (10 Eylül 1920) 1. Kongre delegelerinin Lenin'e çektikleri ortak telgrafta şu satırlar var:

«III. Enternasyonalin bayrağı altında erginleşen Türkiye Komünist teşkilâtları, bugün yurdun mazlum kitlelerinin güçlü bir partisi haline geliyor ve sosyal devrim yolunda en büyük fedakârlıklara hazır bulunuyorlar».

TKP ilk büyük kurbanlarını kuruluşunun daha ilk aylarında verdi.

Türk burjuvazisinin ve toprak ağalarının yabancı tekellerle menfaat bağları kopmamış çevreleri gerici yüzlerini anti-emperyalist savaşın en çetin anlarında göstermişlerdir. TKP'nin emekçi yığınlar üzerinde etki ve otoritesinin gittikçe artması, özellikle devrimci fikirlerin emperyalizme ve gericiliğe karşı örgütlenmiş ve silâhlanmış köylüler arasında hızla yayılmaya başlaması, sosyal kurtuluşla tamamlanmamış bir milli kurtuluşun temelsiz kalacağı bilincinin emekçi yığınlarda ve aydınlarda gelişmesi, anti-emperyalist mücadelenin bir halk devrimine yönelme eğilimini göstermesi bu çevreleri harekete geçirdi. Komünist Partisi'ne ve diğer devrimci örgütlere karşı baskı, kovalama başladı. 1921 yılı başında, aralarında partimizin Başkanı Mustafa Suphi, Genel Sekreteri Etem Nejat ve diğer Merkez Komitesi üyeleri bulunan 15 yoldaşımız pusuya düşürülerek kahpece öldürüldüler.

Bu çok ağır darbe, memleketin emekçi yığınları arasında kök salmaya başlamış olan TKP'yi yıkamadı, onun mücadelesini durduramadı, bu darbeyi yenileri izledi. 47 yıldır devam eden açık çalışma yasaklığı süresince TKP zor dönemler geçirdi. Onun, verdiği ağır kayıpların, uzun ve zor gizlilik yıllarının çalışma ve gelişme imkânları üzerindeki olumsuz etkilerinden tamamiyle korunabildiği şüphesizki söylenemez. Fakat o bütün zorluklara rağmen, hiç bir zaman yaşama gücünü kaybetmedi. Memleketin objektif gerçeklerinin zorunlu kıldığı, işçi sınıfının, emekçi yığınların ve bütün halkın en hayati ihtiyaçlarının gerektirdiği, toplumun sosyal yapısının yarattığı bir varlığı kanunla yasaklayarak ortadan kaldırmak zordur. Çünkü çözülmesi zorunlu memleket sorunlarını toplumun gündeminden çıkarıp atmak imkansızdır.

Türk komünistlerinin 50 yıl önce çözümlerini yakın amaç olarak kabul ettikleri memleket sorunlarının başlıcaları şunlardır:

- İşçilere sınırsız sendika ve toplantı özgürlüğü ve grev hakkı tanınması;
- Köylülerin ve köyün kalkınması için köklü bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi, özel büyük toprak mülkiyetlerine ve tarım âletlerine elkonması ve bunların topraksız ve az topraklı köylülere parasız olarak dağıtılması;
- Bütün ağırlığı emekçi halkın sırtına yüklenmiş olan mevcut bütün vergilerin kaldırılması, müterakki gelir vergisinin konulması;
- Memlekette emperyalizmin politik ve ekonomik tahakkümüne dayanak olan imtiyazların kökten kaldırılması, tam milli bağımsızlık şartlarının yaratılması, kuvvetlendirilmesi;
- Azınlıklara karşı şövenistçe politikaya son verilmesi, bütün emekçilerin emperyalizme, yabancı ve yerli sömürücülere karşı kardeşçe birleş-

melerini engelliycek davranışlara yolverilmemesi, demokratik haklarının tanınması.

Memleketin ana dâvaları ve partimizin başlıca ödevleriyle bağlı bütün bu sorunlar hâlâ çözülmemiş ve esas muhtevaları değişmemiştir. İşçi sınıfının uzun ve çetin savaşlarla elde ettiği ve genişletmek için mücadele ettiği kısıtlı bazı demokratik hakları bile şimdi geri alınmak için yönetici çevrelerce türlü düzenler kuruluyor ve işçi sınıfı bu düzenlere karşı kahramanca savaşarak direniyor.

Köylü hâlâ toprağa hasret çekiyor ve onu kendi gücünden başka bir şeyle elde edemeyeceği inancına gelmiş bulunuyor. Köyde derebeylik kalıntıları milli ekonominin gelişmesini engelleyen başlıca etkenlerden biri olarak kalıyor.

Hâlâ bütün ağırlığı emekçi sınıfların sırtına yüklenen vergiler her yıl artan askeri masraflarla durmadan ağırlaştırılarak tahammül edilmez bir seviyeye çıkarılmıştır. Yüksek kazanç sahipleri için vergi kaçakçılığına açık kapılar bırakan yürürlükteki vergi kanunları, büyük toprak sahiplerini kazanç vergisinin dışında tutuyor.

Milli Kurtuluş Savaşında halkımızın ölçüsüz fedakârlıkları, Sovyetler Birliği'nin karşılıksız ve büyük yardımlarıyla kazanılmış anti-emperyalist devrimi kapitalizmin yörüngesinde tutmayı kendi dar sınıf çıkarlarına uygun bulan burjuvazi, memleketi yeniden emperyalizmin ekonomik, politik ve askeri uydusu haline getirmiştir.

Dünyamızda, hiç değilse son 50 yıldan beri geçen olaylar, Türkiye'nin şimdiki yöneticilerini ülkemizdeki milli azınlıklara, özellikle Kürt kardeşlerimize karşı biraz realist ve insafli olmaya zorlayacak, onları eski Osmanlılık politikasından vazgeçirecek niteliktedir. Oysa, bu yöneticiler Türkiye'de milli azınlıkların varlığını bile tanımamak, onlara milli benliklerini zorla unutturmak gibi şövenistçe bir politikadan yurt için hâlâ olumlu bir sonuç beklemektedirler.

Böylece, TKP'nin yıllardır uğrunda savaştığı en yakın amaçları, yurdun çözüm bekliyen en hayati sorunları, halkımızın ana dâvaları olarak kalıyor. Şüphesiz ki, bu süre içinde bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çok şeyler değişti. Fakat bu değişiklikler, Türk toplumunun esasta değişmiyen ve çözüm bekliyen sorunlarını ortadan kaldırmadı. Tersine, yenilerini ekledi, ve bunlar Türkiye'nin sürüklendiği ve içinde kıvrandığı ekonomik, sosyal ve politik bunalımların başlıca etkenleri haline geldi.

Evet, bu süre içinde çok şeyler değişti, ama gerici burjuvazi ve toprak ağaları blokunun emekçi yığınlarına ve Komünist Partisi'ne karşı politikası değişmedi. Ve antikomünizm Türkiye'nin resmi politikası haline getirildi.

Ağır şartlar altında geçen bu uzun mücadele yılları boyunca TKP, legal ve illegal imkânlardan faydalanarak işçi sınıfının ve bütün Türk halkının ekonomik ve demokratik haklarını savundu. Emperyalizmin köleleştirici nüfuzuna karşı, milli bağımsızlık uğrunda, büyük komşumuz Sovyetler Birliği ve bütün sosyalist ülkelerle dostluk, iyi komşuluk ilişkilerinin kurulması ve geliştirilmesi uğrunda, barış uğrunda savaştı ve savaşıyor.

Bütün baskılara, emperyalist tekellerin, yerli sivil ve resmi gerici çevrelerin antikomünizm propagandalarına rağmen, TKP, politik ve ideolojik çalışmalarında, sosyalizm fikrinin geniş yığınlara ulaşmasında, emekçi sınıfların örgütlenmesinde, anti-emperyalist hareketin genişlemesinde, gençlikte devrimci ruhun uyanmasında önemli başarılar elde etti.

Bugün Türkiye, şüphesiz ki, 1920 Türkiye'si değildir. Milli Kurtuluş devriminden sonra, özellikle son çeyrek yüzyıldan beri köyde derebeylik kalıntılarının çözülüp dağılması süreci yavaş da olsa, devam etti. Köyde kapitalist ilişkiler bir hayli gelişti. Kapitalist çiftçilik, entansif tarım bir hayli ilerledi. 1940 yılında 1066 olan memleketteki traktör sayısı bugün 100 bine yaklaşıyor. Fakat bu gelişme, ölçüsü ne olursa olsun, niteliği bakımından köyün, köylünün dâvasını çözmedi. Köye giren traktör ve tarım makinelerinin yüzde 90'ı büyük toprak sahiplerinin, büyük çiftçilerin elindedir. Ve bu ileri teknik araçlarla işlenen toprak, yetkili kaynakların verdiği bilgiye göre, ekilen 23 milyon hektar toprağın 3 milyon hektarını pek geçmiyor. Geri kalan topraklar hâlâ en ilkel araçlarla işleniyor. 1—100 dönüm arasındaki küçük toprak parsellerinde işleyen köylü aileleri bütün köylü ailelerinin yüzde 84'ünü teşkil ediyor. Ve bunlar ekilen toprakların ancak yüzde 39'unu işlemektedirler. Buna karşılık 30 bin dönümden 100 bin ve daha fazla dönüme kadar olan toprak parçaları 42 ailenin mülküdür. Hatırlamak gerekir ki, Türkiye'nin 34 milyona varan nüfusunun yüzde 75'ten fazlası tarım kesiminde çalışıyor. Hiç toprağı olmayan köylü ailelerinin sayısı ise 500 bini aşmaktadır.

Büyük toprak mülkiyeti, derebeylik artıkları, memleketin kalkınmasına hâlâ başlıca engeldir. Köyde kapitalist gelişme tefeci-aracı sömürsüyle başbaşa yürümektedir. Köyde gittikçe daha da hızlanan tabakalaşma, yoksullaşma şehirlere akını ve memleketteki işsizliği bir âfet haline getirdi.

Öte yandan memlekette önemli ve gerekli birçok tarım ürünlerinin üretimi, nüfusun artışına nisbetle çok düşüktür. Bu yüzden, buğday gibi memleket için en zorunlu tarım ürünleri bile dışardan ithal edilmekte ve yalnız bunun için Birleşik Amerika'ya hemen her yıl milyonlarca dolar ödenmektedir.

Köklü bir toprak reformu köyün ve bütün memleketin çözüm bekliyen hayati bir meselesi olarak kalıyor, köyde sınıf çelişkileri artıyor, sınıf mücadelesi sertleşiyor.

Büyük burjuvazi ile büyük toprak sahipleri blokunun ve yabancı tekel-lerin çıkarlarını savunan bir hükümetten topraksız ve yoksul köylüye toprak sağlayacak, derebeylik artıklarını, toprak ağasını, tefeci-aracıyı silip götürececek bir toprak reformu, şüphesiz ki, beklenemez. Ama menfaatleri yabancı sermaye ile bağdaşmayan, milli ekonomide ve özellikle sanayide devletçilik politikası uygulayan, fakat toprak ağalarına yüz çeviremeyen, onlarla bağlarını kesemiyen milli burjuvazinin hükümetleri de memlekette böyle bir reforma yanaşmamışlardı.

Geri kalmış bir tarım ülkesinde toprak reformu yapmadan sanayice ileri ülkeler seviyesine yükselme, bağımsız bir ekonomi kurma, hattâ bağımsız politika yürütme çabalarının olumlu bir sonuç vermiyeceğine Türkiye canlı bir örnektir. Türkiye'nin bugünkü milli sanayii, ülkenin tabii zenginliklerinin, çalışkan ve istidatlı halkımızın, hemen hemen yarım yüzyıl önce gerçekleştirilen anti-emperyalist milli devrimin, kazanılan politik bağımsızlığın memlekete sağladığı imkânları dile getirmiş olmaktan uzaktır. Yetkili çevrelerin de belirttiği gibi, Türkiye'nin endüstri yapısını hâlâ küçük üniteler teşkil ediyor. Sanayi sektöründe 10 kişiden az işçi çalıştıran işletmelerin oranı yüzde 55'tir. Buna karşılık 800'den çok işçi çalıştıran işletmelerin genel endüstri sektörü içindeki oranı ancak yüzde 1 civarındadır. Memleketin dışarıya ihraç ettiği sanayi ürünleri dış satım gelirinin ancak yüzde 17'sidir. Sanayi milli gelirin sadece yüzde 19 civarında bir miktarını sağlamaktadır.

Türkiye'de küçük mal üretimi hâlâ ağır basmaktadır. Memlekette üretim âletleri üretimi hemen hemen hiç yoktur.

Bu veriler bugünkü Türkiye sanayiinin iskeleti üzerine çok hafif de olsa bir ışık tutuyor.

Türkiye'nin bugünkü sanayii, şüphesiz ki, 40—50 yıl önceki seviyesinde değildir. Ama gelişme, ileri ülkelerin gelişmiş sanayii ile Türkiye'nin geri sanayii arasındaki mesafeyi kısaltmamıştır. Ve kapitalist gelişme yolundaki Türkiye'de hiç bir zaman kısaltamayacaktır. Tam tersine, yaşadığımız teknik devrim çağında bu mesafe, Türkiye'nin aleyhine olarak gittikçe daha da büyüyor. Üstelik, memleketimizin geri kalmış bir tarım ülkesi olarak kalmasında menfaati olan Amerikan ve Batı Alman emperyalist tekellerinin bütün gayretleri bunu sağlamaya yöneltmiştir.

Milli sanayiinin geliştirilmesi yolunda, özellikle 1930 yıllarında atılan adımlar, kapitalist sistem içinde kalarak ekonomik bağımsızlık sağlamak isteyen geri kalmış Türkiye için, bugünkü gayretlerden daha olumlu sonuçlar verecek nitelikteydi. Çünkü memleket ekonomisinde zayıf bir pozisyonda olduğunu gören milli burjuvazi, kendi sınıf çıkarlarını ve memleketin ekonomik ve dolayısıyla politik bağımsızlığını sağlam bir temele oturtmak zorunluğunu kavramış, sanayileşmeyi milli bir dâva olarak benimsemiş görünüyordu.

Devletçilik, devlet kapitalizmi politikası, yabancı sermayeye karşı olan milli burjuvazinin çıkarları amacına yöneltilmiş, özel teşebbüse sağlam bir destek meydana getirmiştir. Memleketin ekonomik bağımsızlığına temel olacak bir sanayiın doğmasını hedef güttüğüne göre, devletçilik, anti-emperyalist bir karakter de taşıyordu.

Türk halkı, memleketin ekonomik bağımsızlığına temel olacak sanayiı meydana getirmek için Sovyetler Birliği'nde büyük bir destek buldu. 1930 yıllarında Türkiye'de uygulanan Birinci Beşyillik Kalkınma Plânı Sovyetler Birliği'nin 8 milyon altın dolarlık (bütün Beşyillik Plânın yüzde 33'ü) faizsiz yardımıyla gerçekleştirildi. Türkiye'nin milli denecek sanayiinin temelini teşkil eden devlet sektörü Sovyet yardımlarıyla kuruldu.

TKP mevcut şartlar içinde Ankara Hükümetinin devletçilik politikasını esasta destekliyordu. Devlet sektörü üretimin konsantrasyonu sürecini hızlandırabilirdi, emperyalist tekellerin yayılma atılımına karşı kuvvetli bir baraj meydana getirebilirdi, devlet bütçesi milli ekonominin, özellikle sanayiın kalkındırılması dâvasında olumlu bir rol oynayabilirdi.

Fakat TKP, devlet kapitalizminin, uygulamada emekçi yığınların çıkarlarıyla çelişen taraflarını amansızca eleştirmekten, devlet sektörünün demokratik bir temele oturtulması uğrunda savaşmaktan da geri durmadı.

Devletçilik politikasının, devlet sektörünün memleketimizde milli sanayiın gelişmesindeki olumlu rolü inkâr edilemez. Fakat ekonomice geri kalmış bir ülkede emperyalist tekellerle sebatlı ve devamlı bir savaş verilmeden, toprak meselesi çözülmeden, derebeylik artıklarına dokunulmadan, iç pazar darlığı giderilmeden milli sanayiı gereği gibi kalkındırmanın imkânsız olduğunu Türk halkı kendi acı tecrübesiyle öğrenmiş bulunuyor. Emperyalist tekellerle menfaatleri çarpışan milli burjuvazinin de bu tecrübeden kendine pay çıkaracak duruma geldiğine şüphe yoktur.

Türkiye'nin içinde bulunduğu süregen bunalımların nedenleri sadece, kapitalizm, genel buhranının üçüncü dönemini yaşarken, bu geri kalmış memleketin kapitalist yolda gelişme gayretine düşmesi, burjuva toplumunun ekonomik ve sosyal çöküş belirtilerini kendinde toplamış olması değildir. Türkiye'nin aynı zamanda, emperyalist askeri bloklara, silâh yarışlarına katılması, emperyalist tekellerin ve devletlerin ekonomik ve politik kontrolü altına girmesi, işçi ve köylü düşmanı bir politika gütmesi, emekçi yığınlar ve memleket için gerekli dönüşümlere yanaşmaması da bunalımın başlıca etkenleri arasındadır.

Devletin, 41 milyar lira olarak gösterilen iç ve dış borçları, gerçekte faizleriyle birlikte ve son devalüasyondan önce 60 milyar liraya yükselmiştir. Devlet bütçesi her yıl milyarlarca lira açık veriyor. Resmi çevrelerin açıkladığına göre, içinde bulunduğumuz yıl bu açık 3.5 milyar, muhalefet partileri temsilcilerine göre ise 5 milyar liranın üstündedir. Geniş üretim mallarının fiyatları yalnız bu yıl ortalama yüzde 45 artmıştır. 1947 yılına

kadar, yani Amerikan «yardımları» başlamadan önce Türkiye'nin ihracatı ithalatından fazlaydı. «Yardımlar» başladıktan sonra dış ticaret açıkları muntazaman artmaya başladı. Bu yıl resmen açıklandığına göre, bu açık 278 milyon dolardır. 200 milyon dolar civarında olan dışarıya ödenecek bu yılki borç taksitleri ve yabancı firmaların kâr transferleri toplamı da buna eklenirse durumun ağırlığı daha da açık belirir.

Kapitalist gelişme yolunun memleketimizi sürüklediği ve gittikçe derinleştirdiği süregelen ekonomik ve sosyal bunalımlardan kurtuluşu, TKP'nin 50 yıldır uğrunda savaştığı amaçlarda görenler şimdi yalnız işçi sınıfı ve onun temsilcileri değildir, orta tabakalar, milli burjuvazinin sol kanadını temsil eden birçok politikacılar, aydınlar, subaylar bugün bu görüşü kendilerine göre benimsiyerek savunmaktadırlar. Bu amaçlara ancak işçi sınıfının yolunda, onunla birlikte varılabileceği gerçeği, bu sınıfın etrafında birleşmenin zorunluğu memleketin ilerici, yurtsever çevreleri tarafından gittikçe daha iyi anlaşılıyor. Emperyalist tekelleri ve yerli işbirlikçilerini kaygılandıran budur. Yönetici çevreler, işçi sınıfının kazanılmış nisbi demokratik haklarını yoketmek için yeni yeni tertiplere başvuruyorlar. Son zamanlarda yine bu amaçla çıkarılan Sendikalar Kanunu, Türkiye işçi hareketi tarihinde görülen en büyük, en güçlü direnişle karşılaşmış, hükümet memleketin belli bölgelerinde Sıkıyönetim ilân ederek bu direnişi ordu gücüyle, kan ve ateşle boğmaya kalkışmıştır.

Son çeyrek yüzyılda Türk toplumunun sosyal yapısında görülen en önemli gelişme, sınıf kuvvetleri oranında meydana gelen ve proletaryanın yararına olarak hızlanan değişikliklerdir. İşçi sınıfı sayıca, teşkilâtça, sınıf bilinci seviyesi bakımlarından bir hayli gelişti, olgunlaştı. Son 10 yıl içinde memleketimizde işçi hareketi görülmedik bir gelişme gösterdi. Türkiye'nin bugünkü sosyal ve politik hayatının en karakteristik niteliği, emekle sermaye arasındaki çelişkilerin keskinleşmesi, sınıf mücadelesinin sertleşmesidir. Uğradığı insafsızca sömürü, en basit birçok haklardan, özgürlüklerden yoksun olması, üstelik uzun ve çetin mücadelelerle elde ettiği kısıtlı bazı demokratik haklarını da yoketmek için girilen tertipler Türk proletaryasının mücadelesini daha da sertleştiriyor.

Proletarya ile sömürücüleri arasındaki mücadele sertleşirken burjuvazinin çeşitli tabakaları arasındaki çelişkilerin de keskinleştiği görülüyor. Emperyalist tekellerin kuvvetli etkisi altında bulunan Türkiye gibi geri kalmış bir tarım ülkesinde yerli tekелci sermayenin oluşmaya başlaması, sömürücü sınıflar ve tabakalar arasındaki çelişmeyi derinleştirmektedir. İktidar çevrelerini nüfuz ve kontrolü altında tutan büyük burjuvazinin emperyalist tekellerle menfaat bağıllığı ve işbirliği, küçük ve orta burjuvazinin ise tekellerle menfaat bağdaşmazlığı bu çelişkilerin ana temelidir.

Bu durum, sınıf mücadelesinin bugünkü aşamasında, Türk proletaryasının menfaatlerini, yalnız köylülerin esas kitlesinin ve şehir küçük

burjuvazisinin menfaatleriyle birleştirmiyor, onu, memleketin ekonomik ve politik bağımsızlığı uğrunda emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine karşı mücadelede menfaati olan milli burjuvaziye de yaklaşıyor. İşçi sınıfı, emperyalist devletlerle köleleştirici ekonomik, politik ve askeri işbirliği politikasına ve gericiğe karşı açtığı savaşta gençliği aktif bir müttefik olarak şimdiden kazanmış bulunuyor.

Bir küçük burjuva ülkesi olan bugünkü Türkiye'de birbirine taban tabana aykırı, fakat kökleri bir çeşitli küçük burjuva akımlarının kaynaştığı görülür. Burada, işçi sınıfının kendi öz idealinden, sınıfsal mücadelesinin asıl amacı sosyalizmden söz etmesini suç sayan, fakat nedense «bilimsel sosyalizm» lâfını ağızlarından düşürmeden küçük burjuva çevrelerinin görüşlerini yansıtan akımlara rastlanıyor. Bazı Marksçı-Leninci terimler ve bu arada «Milli demokratik devrim» deyişi bu çevrelerce o kadar aşındırılmış, yozlaştırılmıştır ki, bu deyim, işçi dâvasına gerçekten bağlı çevreler ve kişilerce haklı olarak yadsınmaya başlamıştır.

Ne var ki, bu haklı tepkinin, giderek Marksizm-Leninizm prensiplerine, dünya devrim hareketinin genel çizgisine aykırı ve tehlikeli bir doğrultuya yöneldiği görülmektedir.

Proletaryanın öncülüğü uğrunda savaşırken milli burjuvazinin rolünü değerlendirmenin önemi üzerinde duran Marksçı-Leninciler, burada sakınılması gereken iki tehlikeli ve yanlış yol gösterirler. Birinci yanlış yol, milli burjuvazinin devrim sürecinde az veya çok olumlu bir rol oynayabileceğini, köylülerle ittifakin proletaryaya sağlayacağı gücün milli burjuvaziye anti-emperyalist cepheye çekebilecek nitelikte olduğunu kabul etmeyen troçkistlerin yoludur.

İkinci yanlış yol, birinciye tamamiyle aykırı, milli burjuvazinin devrimci gücünü ve rolünü olduğundan fazla büyüterek, proletaryanın devrim hareketindeki öncü, yönetici rolünü inkâr eden yoldur. Bizde anti-emperyalist ve demokratik harekette milli burjuvazinin lâfını etmeden onun öncülüğünü sağlamak için işçi hareketine karşı açıkça saldırıya geçenlerin tuttıkları yol budur.

Günümüzde sosyalist sistemin ve proletaryanın öncü rolünün devrim sürecindeki kesin etkisi gözönünde tutulmadan milli burjuvazinin bu süreçteki rolünün doğru ve objektif olarak değerlendirilemeyeceğini Marksçı-Leninci prensiplere bağlı devrimciler ısrarla belirtirler.

Emekle sermaye arasındaki çelişkinin memleketimizde sosyal ve politik hayatın başlıca karakteristik niteliği haline geldiği bir dönemde proletaryaya, onun savaşçı örgütlerine, sosyalizm fikrine saldıranların gerçek amaçlarını hiç bir bahane, hiç bir maske gizliemez. Tek kurtuluş yolu sosyalizm olan bugünkü Türkiye'de işçi sınıfının hâlâ sosyal bir kuvvet

olarak tanınmaması ve onun milli burjuvazinin kuyruğuna takılmak istenmesinin işçi sınıfında ve onun gerçek temsilcileri arasında uyandırdığı şiddetli tepkiyi kimse kınayamaz. Fakat bu, memleketimizin şimdiki şartları içinde sosyalizm toplumuna geçiş için proletaryanın öncülüğünde ve ekonomik, politik menfaatleri emperyalizmle, onun yerli soyguncu ortaklarının menfaatleriyle çelişen diğer bütün sosyal güçlerle birlikte, memleketin muhtaç olduğu demokratik dönüşümlerin gerçekleştirilmesi zorunluğunu ortadan kaldırmaz.

Bunun tersini ispat etmek için işçi dâvasına inanmış bazı çevreler ve kişilerce, sosyalistlerin, uğrunda mücadele ettikleri demokratik isteklerin çoğunun, ileri sürüldükleri ülkelerde sosyalist devrimlerden sonra gerçekleştirildiği, oysa Türkiye'de bu isteklerin hemen hemen hepsinin geniş ölçüde yerine getirildiği, uygulandığı yolunda yersiz kanıtlar ileri sürülmektedir.

Bilindiği gibi «Milli demokratik devrim» şiarı, kapitalizmin genel bunalımının bugünkü döneminde, geri kalmış ülkelere özgü anti-emperyalist, anti-feodal bir devrim tipidir, ve burjuva demokratik devrimi şekillerinden biridir. Memleketimizde yozlaştırılmış şekliyle ve burjuvazinin önderliği altında gerçekleştirilmesini isteyenlere göre, bu «devrim», uğrunda mücadele edilen amacın kendisidir, bunun için proletarya öncülüğünde yapılması ve ona, amacı olan sosyalizme geçit vermesi sözkonusu olamaz.

Maskeleri çabuk düşen bu sözde devrimciler şimdi işçi sınıfına karşı ağız değiştirme çabası içindedirler. Fakat onun öz dâvasına, mücadelesine karşı eylemleri, eylem şekil ve metodları değişmemiştir ve değişemez. Çünkü onların sınıfsal kimlikleri değişmez.

İşçi hareketine sızmaya çalışan, fakat bu hareketin tamamıyla dışında kalan ve ona karşı olan bu küçük burjuva akımlarının başıboş teori ve pratiklerinin tepkisi, yazık ki, dünya devrim hareketinin ve memleketimizin bugünkü gerçeklerinin, bunların proletarya partisine yüklediği ödevlerin bazı devrimci kişilerce gereği gibi kavranmasını engellemektedir. Diğer ülkelerde demokratik isteklerin sosyalist devrimlerden sonra gerçekleştirildiği, Türkiye'de ise bu isteklerin «geniş ölçüde» yerine getirildiği iddiası bunun bir örneğidir.

Bilindiği gibi, İkinci Dünya Savaşından sonra birçok Avrupa ve Asya ülkelerinde ve bu arada Demokratik Almanya, Çekoslovakya, Polonya, Macaristan, Bulgaristan ve Romanya gibi sanayice ve her alanda Türkiye'den çok daha gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilen halk demokratisisi devrimleri, muhtevaları bakımından anti-emperyalist, anti-feodal demokratik devrimlerdi. Bu devrimler birkaç yıl devam eden genel demokratik nitelikteki ödevlerin yerine getirilmesi sürecinde, milletlerarası etkenlerin yardımıyla sosyalist devrime yükselmişlerdir.

Az gelişmiş ülkelerde demokratik devrimin amacı, bazılarının sandığı gibi, kapitalist gelişme yolu üzerindeki engelleri temizliyerek, bu yolda gelişmeyi hızlandırmak değil, tam tersine, toplumun kapitalist yolda aksıyan gelişmesini durdurmak, bu yolda yapılamıyan ekonomik ve sosyal dönüşümleri gerçekleştirerek, kapitalist olmayan bir gelişmeyle sosyalizme yolaçmaktır.

XIX. yüzyıl ortalarından beri Türkiye'de çeşitli reform hareketlerine başvurulduğu, 1908 yılında Meşrutiyet idaresi kurulduğu, Kurtuluş Savaşından sonra yapılan çeşitli reformlarla, 1945 yılından sonra tek dereceli seçimle, 27 Mayısın getirdiği Anayasa ile demokratik hakların daha da genişletildiği, böylece burjuvazinin yapabileceği demokratik dönüşümlerin ne de olsa gerçekleştirildiği ileri sürülmektedir.

Çağımızda, özellikle milli kurtuluş hareketine sahne olan geri kalmış kapitalist ülkelerde burjuva demokratik devriminin ödevi, yalnız parlamento, genel seçim, toplantı, basın özgürlüğü, kişi ve konut dokunulmazlığı vb. gibi burjuva demokratik müesseselerini kurmak değildir. Bununla birlikte, burjuva toplumunda bu müesseselerin emekçiler için formmel bir nitelik taşımaları, toplumun gelişmesinde oynadıkları olumlu ve önemli rolü inkârı hak vermez ve elde edilmeleri için mücadele zorunluğunu ortadan kaldırmaz. «Kapitalizm ve emperyalizm» diyor Lenin «en «ideal» demokratik dönüşümlerle dahi yıkılmaz, ancak ekonomik devrimle yıkılır, fakat demokrasi uğrındaki mücadelede yetişmemiş bir proletarya ekonomik devrim yapamaz» (Cild 30, sayfa 71).

Memleketimizde demokrasi hareketleri XIX. yüzyıl ortalarında başlamış, birçok aşamalardan geçmiş, önemli kazançlar elde etmiş olabilir. Ama bunlar memleketi ekonomik gerilikten, sosyal sefaletten, derebeyi artıklarının ekonomik ve politik etkisinden, yabancı tekelere, emperyalist devletlere bağımlılıktan, milli kurtuluş mücadelesini sürdürmek zorunluğundan kurtarmamıştır. Milli kurtuluş mücadelesi memleketimizde asıl amacına ulaşmış olmaktan uzaktır. İlerici, devrimci basında «İkinci milli kurtuluş savaşı» deyimine sık sık rastlanır. Ama yarım yüzyılı aşkın bir süre önce başlayan birincisi daha bitmemiş, sadece şekil değiştirmiştir. Milli kurtuluş devriminin amacı emperyalizmin nüfuz ve tahakkümüne son vermek, politik bağımsızlıkla yetinmiyerek milli ekonominin sömürgelere özgü yapısını yıkmak, tarım sorununu kökten çözmek, ekonomik bağımsızlığa kavuşmak, bütün sosyal ve politik hayatı demokratlaştırmaktır. Bu devrim demokratik bir nitelik taşır.

Türkiye iki burjuva devrimi gördü, fakat emekçi halka nefes aldırarak, memleketin halkınma engellerini yıkacak demokratik burjuva devrimi görmedi. Geçen devrimlerin hiç birine emekçi yığınlar kendi sınıfsal istekleriyle, zulüm ve sömürüye karşı, burjuvaziden ayrı, bağımsız, teşkilatlı bir kuvvet olarak katılmak, ona kendi damgasını vurmak imkânını

bulamadı. Burjuva devriminin karakterini, yönünü, başarısını ve şeklini emekçi yığınların bu devrimdeki yeri ve rolü belirler. «Örnek olarak XX. yüzyıl devrimlerini alırsak, diyor Lenin, Portekiz devrimini de, Türk devrimini de elbette burjuva devrimi kabul etmek gerekir. Ama ne biri, ne de öbürü halk devrimidir, çünkü halk kitlesi, onun büyük çoğunluğu aktif olarak, bağımsız olarak, kendi öz ekonomik ve politik istekleriyle, bu devrimlerin ne birinde, ne öbüründe göze batar bir şekilde kendilerini göstermiyorlar. 1905—1907 Rus burjuva devrimi, tam tersine, Portekiz ve Türk devrimlerine zaman zaman nasip olan «parlak» başarılar bunda görülmemişse de, şüphe yok ki, «gerçekten halk» devrimiydi. (Cild 25, sayfa 388)

Günümüzde anti-emperyalist, demokratik hareketlerde emekçi yığınlar özel istekler ileri sürmekle, bağımsız olarak harekete katılmakla, onu desteklemekle yetinemezler. Tarihi âdevi işçi sınıfını bu hareketin öncüsü, teşkilâtçısı, yöneticisi olmaya çağırıyor. Milli burjuvazi, kendi özel istekleriyle bu harekete katılabilir, fakat öncü olamaz. Şu var ki, öncülük işçi sınıfına tarihin bağışladığı bir hak değildir, uğrunda mücadeleyi şart koştuğu bir haktır. Sağlam bir işçi-köylü ittifakı bu öncülüğün temelidir.

Burjuvazinin şimdiye kadar gerçekleştirmedığı toprak reformu memleketimizin bugünkü ana sorunlarından sadece biridir. Emperyalizmin ekonomik, politik, askeri tahakkümü altındaki memleketimizde demokratik hareketin temelinde milli kurtuluş dâvası yatar. Bu durum ülkemiz proletaryasını bütün anti-emperyalist, anti-feodal kuvvetlerle, bu arada milli burjuvazinin ilerici, yurtsever kanadıyla emperyalizme, onun yerli ortaklarına karşı mücadelede birliğe çağırıyor.

Türkiye'de demokratik isteklerin geniş ölçüde yerine getirilmiş olduğu iddiası yersizdir. Türkiye ekonomik bakımdan olduğu kadar, burjuva demokratik müesseseleri bakımından da geri kalmış bir ülkedir. Bu geriliğin giderilmesi, sosyalist devrimin objektif ve sübjektif şartlarının hazırlanması için zorunludur. Sosyalist devrim için bir memlekette tam gelişmiş bir burjuva demokrasisi aranmaya bilir, ama eğer tarihin sosyalist devrim görevini yüklediği sınıf bu devrimi gerçekleştirmek için politik, ideolojik ve örgütsel alanlarda hazırlanmışsa, memleketin sınıf kuvvetleri oranı proletarya ve müttefikleri yararına ağır basıyorsa, memleketin iç ve dış durumu böyle bir devrime elverişli ise aranmayabilir. Bizde bütün bu şartların köklü demokratik dönüşümler yapılmadan kolay kolay hazırlanabileceği söylenemez.

Memleketimizde işçi sınıfının küçük burjuva devrimcileri tarafından sosyal ve politik bir kuvvet olarak inkâr edilmesinin, demokratik bir devrimde öncülüğün milli burjuvaziye yakıştırılmasının, bu amaçla işçi hareketini, onun politik ve sosyal örgütlerini en kaba metodlara bas vurularak parçalama gayretlerinin bazı sosyalist aydınlarda bir tepkisi

de, milli burjuvazinin topyekün inkârı oldu. Bu aydınlar göre, yalnız Türkiye'de değil, hiçbir ülkede milli sıfatına lâyık burjuvazi artık yoktur; milletlerarası alanda olsun, Türkiye'de olsun burjuvazinin, küçük burjuvazi dışındaki bütün tabakalarının çıkarları emperyalizmin çıkarlarıyla birleşiyor.

Bu görüş, milletlerarası olaylara olduğu kadar, memleketimizin gerçeklerine de uymamaktadır. Milli kurtuluş devrimlerinin alabildiğine geliştiği günümüzde Asya ve Afrika memleketlerinin çoğunda, milli burjuvazi halkın anti-emperyalist mücadelesinin ya başındadır ya da anti-emperyalist milli koalisyonlarda başlıca rolü oynamaktadır.

V. İ. Lenin Doğu ülkeleri burjuvazisinin özelliğini belirterek şöyle yazıyordu: «*ileri*» Avrupa'da *ilerici* sınıf yalnız proletaryadır. Burjuvazi can çekişen kapitalist köleliği korumak için her vahşeti, canavarlığı, cinayeti işlemeye hazırdır.

Bütün Avrupa burjuvazisinin bu çürüyüşüne mali işadamlarının, dala-vereci kapitalistlerin hasis amaçları için Asya'da irticaa destek olmasından daha göze çarpar bir örnek verilemez.

Asya'da her yerde güçlü bir demokratik hareket yükseliyor, genişliyor ve kuvvetleniyor. Bu burjuvazi orada henüz irticaa karşı halkla birlikte gidiyor.» (Cild 19, sayfa 77—78)

Geçen uzun yıllar, milletlerarası sosyal ve politik hayatın muazzam olayları Lenin'in belirttiği bu gerçeğin özünü değiştirmemiştir. Çünkü emperyalizm ve onun milli burjuvaziyi de kısılcına alan sömürgeci niteliği değişmemiştir. Milli burjuvazinin sınıf çıkarları onu ister istemez anti-emperyalist cepheye çekiyor. Emperyalizmin, milletlerarası politik konjonktürün elverişli bulunduğu bir zamanda memleketimizde yerli burjuvaziyi tümüyle kendine bağlama çabalarının hiç bir sonuç vermediği şüphesiz söylenemez. Ama bu, yerli burjuvazinin, bir avuç milyoner ve büyük toprak sahibi dışındaki ana kitlesiyle emperyalizm arasındaki çelişkinin yeniden bütün keskinliğiyle ortaya çıkmasını engelliyememiştir.

Milli burjuvazinin, özellikle milli bağımsızlık sağlandıktan sonra kendini iyice gösteren sınıfsal döneği, tabansızlığı, ayrı bir meseledir. Komünist ve işçi partilerinin 1960 Danışma Toplantısı bildirisinde deniliyor ki:

«Bugünkü şartlarda sömürge ve bağımlı memleketlerde emperyalist çevrelerle bağlantısı olmayan milli burjuvazi, anti-emperyalist, anti-feodal devrimin temel ödevlerinin yerine getirilmesiyle objektif olarak ilgilidir; bundan ötürü de emperyalizme ve feodalizme karşı devrimci savaşa katılma yeteneğini yitirmemiştir. Bu bakımdan ilerici karakterlidir. Fakat

bu burjuvazi kararsızdır; ilerici olmakla beraber emperyalizm ve derebeylikle uzlaşmaya yatkındır. İki yüzlü karakterinden ötürü milli burjuvazinin devrime katılma oranı memleketten memlekete değişir. Bu, konkrete şartlara, sınıf kuvvetleri oranındaki değişikliklere, halk yığınlarıyla emperyalizm ve derebeylik arasındaki çelişkilerin keskinliğine, milli burjuvaziyle emperyalizm ve derebeylik arasındaki çelişkilerin derinliğine bağlıdır.»

Komünist ve işçi partilerinin 1969 Danışma Toplantısının Ana Belgesinde bu noktaya şöyle dokunuluyor:

«Kurtulan ülkelerde sosyal farklılaşma gelişmektedir. İşçi sınıfı, köylüler ve diğer demokratik güçler, burada küçük burjuvazinin yurtsever tabakaları, emperyalizmle iç gericilik, milli burjuvazinin emperyalizmle anlaşmaya gittikçe daha eğilimli elemanları arasındaki çatışma keskinleşiyor.» Burada sözü geçen milli burjuvazinin emperyalizmle işbirliğine gittikçe daha eğilimli elemanları bizdeki işbirlikçi burjuvazidir. Belirtmek gerektir ki, Marksçı-Leninci yayınlarda «milli burjuvazi» deyimini çoğu zaman «yerli burjuvazi» anlamında da kullanılıyor. 1969 Danışma Toplantısı Ana Belgesinden aktardığımız parçada böyledir. Ekonomik bakımdan geri kalmış, bağımlı ülkeler için kullanılan bu deyimler arasındaki fark belirtilerek milli burjuvazinin tanımlaması yapılırken asıl kıstas bizce de, yerli burjuvazinin ayırtsız bütün tabakalarıyla emperyalizm arasındaki çıkar bağılığı veya çıkar bağdaşmazlığı olabilir. Çıkarları emperyalist tekellerin işbirlikçisi yerli irticanın çıkarlarıyla çatışan, ülkenin ekonomik ve politik bağımsızlığında çıkarı olan, yurdun ekonomik ve politik kalkınmasına gayret eden yerli burjuvazinin en küçüğünden en büyüğüne varıncaya kadar bütün tabakaları milli burjuvazi sayılmak gerekir.

Bazı kimselerin, memleketin objektif gerçeklerini önemsemiyerek milli burjuvazinin varlığını reddetmeleri yine kendilerinin belirttikleri olgulara aykırı peşin yargıları savunmaları, pek de savunmak istedikleri dâvanın yararına olmuyor. Bir yandan yerli burjuvazinin bütün tabakaları bir kaba doldurulup bir tüm olarak ele alınmakta ve emperyalizmle bütünleştirilmektedir. Öte yandan emperyalizmle «yerli burjuvazi» arasında bazı çelişmeler olduğu, devam ettiği, yeni yeni çelişmeler doğduğu belirtilmektedir.

Aynı kimseler, «sanayicilerin her gün hayatlarından şikâyet ettiklerini», «ekonomimizin büyük ölçüde yabancı ekonomilerin kendi yararlarına aldıkları kararların sonuçlarının sıkıntısını çektiğini», «banka kredilerinin dağıtımında büyük tüccarların korunduğunu», «sanayi, ticaret ve bankacılığa akan sermayenin Türkiye'de gelişmiş bir büyük burjuva ortaya çıkardığını», «1956 dan sonra sanayi burjuvazisinin ağır basmaya başladığını», «ve büyük burjuvazinin hâkim sınıf olarak siyasal yapıda egemen olduğunu» açıklamaktadırlar.

Bu konke olaylar yerli Türk burjuvazisinin emperyalizmle işbirliği yapan «siyasal yapıda egemen» büyük burjuvazi ile topyekûn ittifak halinde olduğunu doğrulamıyor, tam tersine, büyük burjuvaziyle burjuvazinin diğer tabakaları arasında uzlaşmaz derin çelişkilerin varlığını gösteriyor.

«Yabancı işbirlikçi sermayeye cihad açan» Profesör Erbakan'ın «milletlerarası sermayenin sözcülüğünü de elden bırakmadığına» dikkat eden sözü edilen bu aydınların vardıkları sonuca göre, «bu tutum, ister bilinçsizlik eseri olsun, ister saf bir demagoji olsun, önemli olan nokta şudur: profesör Erbakan'ın temsil ettiği küçük burjuvazinin iç çelişkilerini ve kararsızlığını yansıtmaktadır».

Erbakan büyük burjuvazi temsilciliğinden birden bire küçük burjuvazi temsilciliğine düşebilmiş midir, bilmiyoruz. Ama durum değişmez, bizce küçük burjuvazi milli burjuvazinin dışında değildir.

Büyük burjuvaziyle burjuvazinin diğer tabakaları arasındaki çelişkilere ve çatışmalara değinilerek, «gerek ekonomik, gerekse siyasal yönde büyük önem taşıyan ve Bakanlar Kuruluna «kanun seviyesinde kararname» çıkarma hakkı getiren» bir tasarıdan söz ediliyor ve bunun «her şeyden önce yasama ve yürütme yetkilerinin tek bir organda, yürütme organında toplanması amacını güttüğü» belirtiliyor. Buna neden lüzum görüldüğü sorusuna verilen cevap şudur: «Bir kere, küçük ticaret burjuvazisinin temsilcileri her ne kadar yürütme organından tasfiye edilmişlerse de yasama organında, eskiden pek farklı olmıyan bir güce sahiptirler. Doğrudan doğruya büyük burjuvazinin çıkarlarına hizmet eden bir takım tedbirleri Bakanlar Kurulundan geçirmek ne kadar kolaysa Meclisten geçirmek de o derece zordur.»

Evet, Türk burjuvazisinin mutlak çoğunluğunu teşkil eden milli burjuvazinin baskısı, ona daha yakın olan ordunun, kendi getirdiği düzeni koruma durumunda bulunması, iktidardaki büyük burjuvaziye her alanda ve her zaman dilediği gibi at oynatmaktan alıkoyuyor. Bu da var.

Aynı çevreler, yabancı tekellerle ve onların yerli ortakları olan büyük burjuvaziyle küçük ve orta burjuvazi arasındaki menfaat çelişki ve çatışmalarının çeşitli tablolarını kendileri çizmektedirler. Gene de burjuvazinin bütün tabakalarının («küçük burjuvazi hariç») büyük burjuvazi ile birlikte emperyalizmle menfaat ve işbirliği halinde olduklarında, Türkiye'de «milli sıfatına» lâyık bir burjuvazi bulunmadığında ayak diremektedirler.

Bizce milli burjuvaziye tanımamak işin kolayına gitmektir. Ama sınıf mücadelesini yönetmek kolay değildir. Memleketin sosyal, ekonomik ve politik hayatının bugünkü bunalımlı döneminde sınıf tabakaları, sosyal kuvvetler arasındaki çok yönlü ve karmaşık çelişkileri ikiye indirgemekle işi basitleştirmiş, sınıf kuvvetleri oranını işçi sınıfının yararına olarak değiştirmiş olmayız. Tam tersine, onunla işbirliği yapması gereken,

işbirliği yapabilecek olan kuvvetleri ondan uzaklaştırmış ve belki de ona karşı çevirmiş oluruz.

Hammadde sıkıntısı yüzünden memleketin çeşitli bölgelerinde yüzlerce küçük ve orta sanayi işletmesinin kapandığı haberlerine gazetelerde sık sık rastlanır. Oysa bu hammaddelerin yabancı ve yerli tekellerin temsilcileri tarafından karaborsada bol bol satıldığını herkes bilir. Bu işletmelerin sahiplerinin yabancı emperyalist ve yerli tekellerle bağlı oldukları iddia edilemez.

30 Mayıs 1970 tarihli «Milliyet» gazetesinin verdiği şu haber ilginçtir: Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları Birliğinin Genel Kurula sunulmak üzere hazırladığı raporda açıklandığına göre, 1969 yılında Türkiye'de 658 binden fazla ticari senet protesto edilmiş, 101 ticari şirket iflâs etmiş ve 64 firma konkordato isteğinde bulunmuştur.

Bu rakamlar Türk burjuvazisinin bütün tabakalarının yabancı tekellerin soygunundan pay aldıkları, emperyalistler ve yerli ortaklarıyla menfaat bağdaşıklığı içinde bulundukları iddiasını doğrulamaz.

Emperyalist tekellerin ve yerli burjuvazinin memleketi diledikleri gibi soymalarına başlıca engel saydıkları ekonomik devlet sektörü milli burjuvazinin en kuvvetli dayanağıdır. Yabancı ve yerli tekellerin bu sektörü tasfiye etme veya ele geçirme çabalarının beklenen başarıyı sağlamamasının başlıca etkeni milli burjuvazinin ve ilerici kuvvetlerin direnişidir.

«Devlet sektörü, özel sermayenin güçsüzlüğünden doğmuş ve bugüne kadar onu güçlendirmeye hizmet etmiştir.» Bu hüküm doğru ise, ki doğrudur, Türkiye'de milli burjuvazinin varlığını inkâr etmek güçtür. Gerçekten de Türk burjuvazisinin gelişmesi devlet sektörünün yardımıyla oldu. Bu sektör milli burjuvazinin, yani milli ekonominin bağımsızlığında çıkarı olan Türk burjuvazisinin ekonomik temeli olmakta devam ediyor.

«Devletin ekonomik hayata müdahalesi arttıkça, özellikle devlet ihalelerinde ve ithalât ve ihracat işlerinde bürokratik tabakanın üst kademelerinde, özel sektör mensupları arasında çok yakın bağlar kurulmuş ve çıkar birlikleri meydana gelmiştir.» Bu belirtme bizce esas itibariyle doğrudur. Eklemeliyiz ki, devlet sektöründen çıkar sağlayanlar arasında bu sektörün işletmelerine hammadde yetiştiren küçük, orta ve büyük tarım üreticileri de, üretilen sanayi mallarının satışıyla uğraşan küçük ve orta burjuva tabakaları da vardır. Ve bunlar emperyalist tekellerin rekabetinden şikâyetçidirler.

Milli burjuvazinin devlet sektörüne bağlı kesimi memleketin ekonomik ve politik bağımsızlığı uğrunda mücadelede aktif rol oynamaktadır. Yerli burjuvazinin çeşitli grupları arasındaki iktidar mücadelesi, aynı zamanda bu gruplardan her birinin devlet sektöründen yararlanmayı

kendi tekeline alma çabalarının belirtisidir. Milli burjuvazi, çıkarlarını yabancı tekellerle işbirliğinde gören büyük burjuvazinin iktidarı ele geçirmesini devlet sektörü için büyük bir tehlike sayıyordu. Çünkü büyük burjuvazi yabancı tekellerle işbirliğini kendi sınıf çıkarları için yararlanabileceği devlet sektöründen daha yararlı buluyor.

Milli burjuvazinin çeşitli tabakalarının emperyalizmle ve onun yerli ortaklarıyla menfaat bağdaşmazlığı memleketimizde çoktan yüze çıkmış, kıyasıya bir mücadele biçimine dönüşmüştür. Milli burjuvazinin dileklerini yansıtan 27 Mayıs 1927 hareketi, bu mücadelenin açık ve sert bir belirtisi ve sonucudur.

Türkiye'nin ekonomik ve politik bağımsızlığını savunanlar, NATO ortaklığının, Amerikayla ikili anlaşmaların Türkiye'ye yeni sömürge sistemi içinde hazırladığı tuzağı görenler yalnız emekçi yığınların temsilcileri değildir, memleketin kaderiyle ilgili milli burjuvazinin temsilcilerinin de basında olsun, yığınsal hareketlerde olsun, hattâ Parlamento çevrelerinde olsun sesleri az veya çok duyuluyor. Bugünkü burjuva basını burjuvazinin çeşitli tabakaları arasındaki menfaat çatışmalarının aynasıdır.

Gerçek şudur ki, milli burjuvaziyle emperyalizm ve yerli ortakları arasındaki ekonomik ve politik çelişki gittikçe daha da keskinleşmektedir. Milli burjuvazinin anti-emperyalist demokratik harekete katılması için objektif zemin vardır. Onun sol kanadı, bağımsız ve başlıbaşına bir kuvvet olarak şimdiden bu hareketin içindedir. Milli burjuvazinin bu hareketteki rolünü olayların gidişi, sınıf kuvvetleri oranı, halkın anti-emperyalist mücadelelerinin kapsamı, işçi-köylü ittifakının gücü belirliyecektir.

Milli burjuvazi yabancı sermayeye, emperyalist monopollelere karşıdır. Çünkü, iç pazara hâkim olma, memleketin ekonomik kaynaklarını tek başına sömürme çabasıdır. Emperyalizmin geri kalmış ülkeleri, mali imkânlar, makina, silâh vb. ile donatımı tekelinde tuttuğu devirler geçti. Sosyalizm bu tekeli yıkarak sömürücü yabancı sermayenin az gelişmiş ülkelere sömürülüp çıkarılmasına elverişli şartlar yarattı. Bu durum, kendi memleketinin iç pazarına hâkim olmaya çalışan, bu uğurda savaşan milli burjuvazinin olduğu kadar, geniş halk yığınlarının da yararınadır.

Türkiye, pençesinde kıvrandığı sosyal çelişkilerden, süregelen bunalımlardan kurtuluşu, bunlara yol açan, bunları koynunda besliyen sömürücü sınıflardan bekleyemez. Biz Türk komünistleri, Türkiye'yi ancak sosyalizmin kurtaracağına, sosyalizmin Türkiye için hayati bir zorunluk olduğuna inanıyoruz. Ama şuna da inanıyoruz ki, Türk emekçilerinin, Türk halkının, sosyalizme götüren en rasyonel, en doğru yolu seçmesi ve her şeyden önce emperyalizme bağlılıktan, memleketimizde ona dayanak olan, ona klavuzluk eden, en sömürgeci, en gerici kuvvetlerin diktatörlüğünden kurtulması gerektir. Memleketimizin gelişmesini engelliyen, halkın refah

imkânlarını dumura uğratan emperyalizmin politik ve ekonomik boyunduruğu kırılmadan, büyük sermayedarların, büyük toprak ağalarının egemenliğine son verilmeden, gerekli demokratik dönüşümler gerçekleştirilmedeh sosyalizme kapı açılmaz.

Gerici burjuvazi işçi sınıfına ve partimize sadece cepheden saldırmıyor. İşçi hareketine musallat ettiği ajanlarıyla onu yozlaştırmaya, kendi çıkarlarını doğrultusuna yöneltmeye çalışıyor. Türkiye Komünist Partisi bu yabancı sınıf ajanlarıyla, ağır baskı ve terör havasının demoralize, dejenere ettiği ve çoğu zaman düşmanla birleştirdiği unsurlarla, provakatörlerle, bozguncularla, sağdan-soldan revizyonistlerle savaştı ve savaşmakta devam ediyor.

TKP Türk halkının devrimci, demokratik geleneklerinin mirasçısı, işçi sınıfının haklı dâvasının en sebatlı savaşçısı olarak doğdu. Bu sınıfın yüce öğretisi Marksizm-Leninizme ve proletarya enternasyonalizmi prensiplerine, milletlerarası komünist ve işçi partileri temsilcilerinin danışma toplantılarının kararlarına daima bağlı kaldı. Bu bağlılık, halkımızın milli ve sosyal kurtuluşu uğrındaki mücadelede zafere götüren en kısa, en doğru yolu sağlıyor. Biz Türk komünistleri buna inanıyoruz.

Yaşasın Türkiye Komünist Partisi!

Yaşasın milletlerarası komünist ve işçi hareketinin birliği!

Yaşasın Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi!

Yaşasın komünizm!

Bir düzeltme

Yakub Demir yoldaşın, dergimizin 4-5. birleşik sayısında yayınlanan «Lenin ve Türkiye'de devrim hareketinin bazı problemleri» başlıklı yazısında bazı dizgi hataları olmuştur. Özür dileyerek düzeltiriz:

<i>Yanlış</i>	<i>Doğrusu</i>	<i>sayfa</i>	<i>satır</i>
tokel	tekel	250	19
ideolojisinden	ideolojisinde	251	5
soluk	solak	251	18
Türkiye'nen	Türkiye'nin	255	32
Memlekekke	Memlekette	256	13
ve gücüyle	var gücüyle	257	7
ayanan	uyanana	257	17

Kardeş Partilerin kutlama mesajları

Türkiye Komünist/Partisi'nin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla, TKP MK, kardeş komünist ve işçi partilerinden kutlama mesajları almıştır. Dergimizin basıma verilmesine kadar gelen mesajları yayınlıyoruz:

ALMAN KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi'ni, Partinin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla kardeşçe savaşçı selâmlarıyla kutlarız.

Alman Komünist Partisi, Türkiye Komünist Partisi'nin barış, demokrasi ve sosyalizm savaşını yakından izlemektedir.

Türkiye Komünist Partisi'nin sosyalist fikirleri yığınlara yayma, işçi sınıfını ve bütün emekçileri örgütlemeye ve gençlikte cesur, devrimci ruhu yaratmada elde ettiği başarıları alkışlıyoruz.

Komünist ve işçi partileri Moskova Konferansı'nın önemli ölçüde kuvvetlendirdiği anti-emperyalizm savaşında sizinle ortak hedefler izlemekteyiz.

Dünya Komünist ve İşçi Partileri Moskova Konferansı'ndan bu yana geçen bir yıl, ana belgedeki «emperyalizmin dünya tarihinin çarkını geri döndürecek durumda olmadığı»na dair tespitin doğruluğunu ortaya koymuştur.

Belgede belirtildiği gibi, «İnsanlığın gelişmesinin başlıca yönü, dünya sosyalist sistemi, uluslararası işçi hareketi ve bütün devrimci kuvvetler tarafından belirlenmektedir.»

Emperyalist irticanın aralıksız sert terörüne rağmen, etkisini genişleten Partinizin 50. yıldönümü dolayısıyla TKP'nin serbest çalışma olanaklarına kavuşturulmasını istiyoruz.

Proletarya enternasyonalizmi ilkeleri bizi birbirimize bağlamaktadır.

Federal Almanya'daki Türk işçileriyle dayanışma halindediz; ilerici, demokrasi ve sosyalizm fikirlerinin onlar arasında yayılması için gayret gösteriyoruz.

Partinize gelecekteki savaşlarında büyük başarılar dileriz.

Sosyalist selâmlarıyla

Alman Komünist Partisi Başkanı

Kurt Bachman

ALMANYA KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Partinin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla, sizlere candan ve kardeşçe savaşçı selâmlarımızı sunarız.

Partiniz de, Almanya Komünist Partisi gibi, anti-emperyalist savaşta, zafere ulaşan Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin etkisiyle doğmuştur. İki parti de, gerici güçler tarafından kapatılmış, barış, demokrasi ve sosyalizm savaşını şiddetli bir anti-komünizm ortamında yürütmek zorunda kalmıştır.

Partiniz, kuruluşundan beri, işçi sınıfının ve Türk halkının politik ve ideolojik savaşını terör ve baskıya rağmen yönetmekte büyük başarılar sağlamaktadır. Partiniz, Marksizm-Leninizm temelinde, daima, şanlı Sovyetler Birliği Komünist Partisi yanında bulunmakta, Leninci proletarya enternasyonalizmi ilkelerine bağlı kalmakta, bütün dünya komünist ve işçi partilerinin kuvvetli savaş birliği için çalışmaktadır.

Partilerimiz, Amerika Birleşik Devletleri emperyalizminin Viyetnam, Kamboçya ve Laos'taki barbarca saldırılarına karşı çetin bir savaş yürütmekte ve İsrail'in işgâlcı harbine karşı Arap halklarını desteklemektedir. Bu ortak savaşlarımız, birliğimizi daha da kuvvetlendirmektedir. Dünya komünist ve işçi partilerinin savaş birliğinin güçlenmesinde üzerimize düşen ödevi bu yoldan da yerine getiriyoruz.

Bütün halkların amansız düşmanı emperyalizme karşı, Avrupa'da ve dünyada barış ve güvenlik için bütün kuvvetlerimizi seferber edelim.

Barış, demokrasi ve memleketinizin ulusal kurtuluş savaşında partinize ve bütün üyelerine büyük başarılar dileriz.

Kardeşçe dayanışma duygularımızla
Alman Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri
Maks Rayman

ALMANYA SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Almanya Sosyalist Birlik Partisi Merkez Komitesi, Türkiye Komünist Partisi'nin 50. kuruluş yılı dolayısıyla sizleri candan, kardeşçe savaşçı selâmlarıyla kutlar.

Partiniz anti-emperyalist ve anti-feodal kurtuluş savaşının ateşleri içinde, Büyük Oktobr Sosyalist Devriminin doğrudan etkisi altında kurulmuştur.

Türkiye komünistleri, 50 yıldan beri, halkın politik ve sosyal hakları, demokrasi ve sosyal ilerleyiş savaşında ön saflarda bulunuyorlar.

Siz, gizli çalışmanın ağır şartları ve aralıksız takibat altında, emperyalizmin köleleştirici etkisine karşı, yabancı tekellerin zâlim hâkimiyetinden tam ulusal kurtuluşa kavuşmak için savaşıyorsunuz.

Türkiye Komünist Partisi, sürekli anti-komünizm propagandasına rağmen, sosyalizm fikirlerini yayma ve emekçi yığınları örgütleme uğrunda yürüttüğü politik ve ideolojik savaşta dikkate değer başarılar elde etmiştir.

Partiniz, Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi temelinde ülkenizde önemli bir güç olarak gelişmektedir.

TKP, uluslararası alanda Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve öteki Marksist-Leninist partilerle birlikte, komünist ve işçi partilerinin Haziran 1969'da Moskova'da yapılan Uluslararası Danışma Toplantısı kararlarının gerçekleştirilmesi ve dünya komünist hareketinin daha da güçlenmesi için savaşımaktadır.

Alman Sosyalist Birlik Partisi ve Türkiye Komünist Partisi arasındaki kardeşçe ilişkilerin devamlı olarak kuvvetlendiğini ve derinleştiğini memnurlukla görmekteyiz.

Ülkenizde işçi sınıfının ve öteki demokratik, ilerici güçlerin birleşmesi savaşında sizlere yeni yeni başarılar dileriz.

Sosyalist selâmlarıyla

Alman Sosyalist Birlik Partisi

Merkez Komitesi Birinci Sekreteri

W. Ulbricht

ARJANTIN KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi

Birinci Sekreteri Yakub Demir yoldaş

Aziz yoldaş,

Arjantin Komünist Partisi adına, Sizi ve Sizin şahsınızda bütün Türk komünistlerini, kardeş partinin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle hararetle ve candan kutlarım.

Türkiye işçi sınıfının en iyi geleneklerinden sosyalizm ve enternasyonalizmi miras alan Türk komünistleri, 1920 yılında Bakü'de toplanarak, Marksizm-Leninizm bayrağı altında, savaşçı Türkiye Komünist Partisini kurmakla, Türkiye İşçi hareketi tarihinde yeni bir dönemin temellerini atmışlardır. Türk komünistleri, o tarihten bu yana en ağır koşullar içinde, emperyalizme ve gericiğe karşı başlayan savaşın örgütçüsü olmuşlar,

ulusal ve sosyal kurtuluş savaşı yolunda proletarya ile ülkenin bütün ilerici güçleri arasında birliğin sağlanması için yorulmadan çalışmışlardır. Türkiye Komünist Partisi'ne konulan yasak, partinin demokratik ve devrimcilik ödevini yerine getirme azmini kıramamış ve Türkiye Komünist Partisi, uzun yıllardan beri en ağır şartlar altında bu şerefli ödevini yerine getirmek için savaşmıştır.

Türkiye Komünist Partisi, uluslararası komünist ve işçi hareketi birliğinin Marksizm-Leninizm temelleri üzerinde sağlanmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Türk komünistlerinin devrimci partisi, şüphesiz, ileride de bu temel prensiplere bağlı kalacak ve proletarya enternasyonalizmi ilkelere dayanarak şerefli ödevlerini yerine getirmeye devam edecektir.

Komünist selâmlarıyla

Arjantin Komünist Partisi MK adına Genel Sekreteri
Heronimo Alvares

BELÇİKA KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

Aziz yoldaşlar,

Beşçika Komünist Partisi Merkez Komitesi ve şahsım adına, Türkiye Komünist Partisinin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle sizleri hararetle selâmlarım.

Partiniz, son derecede ağır koşullar içinde, emekçilerin hakları ve demokrasi uğrunda, irticaa karşı aralıksız bir savaş yürütmektedir.

Savaşınızda sizlerle aktif dayanışma halinde olduğumuzu bildirir, daha büyük başarılarla erişmenizi dilerim.

Yaşasın partilerimiz arasındaki dostluk!

Belçika Komünist Partisi Başkanı
Mark Drumo

BULGARİSTAN KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi ve tüm Bulgar komünistleri, kardeş Türkiye Komünist Partisi'nin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla sizleri hararetle kutlar.

Büyük Oktobr Sosyalist Devriminin olumlu etkisiyle doğan Türkiye Komünist Partisi, Türkiye işçi sınıfının ve emekçi köylülerinin hayati menfaatleri uğrunda yarım yüzyıldır çetin savaşlar yürütmektedir. TKP 50 yıldır çok ağır koşullar içinde, emperyalizme karşı, ulusal bağımsızlık, demokrasi, barış ve sosyal ilerleyiş için savaşmaktadır. Bu savaşta, partinin başkanı Mustafa Suphi başta olmak üzere, partinin ve ulusun en iyi evlâtları canlarını vermişlerdir.

Bulgaristan komünistleri, Türkiye Komünist Partisi'nin Marksizm-Leninizm ilkelerine sadakatine, sağ ve «sol» revizyonizmle bağdaşmazlığına, uluslararası komünist ve işçi hareketi birliğinin güçlenmesi uğrundaki çabalarına büyük değer vermektedir.

Değerli yoldaşlar, partinin sağlamlaştırılması, işçi sınıfının ve tüm ilerici güçlerin demokrasi, sosyal ilerleyiş ve Balkanlarda barışın sağlanması için birleşmesi uğrundaki savaşınızda sizlere yeni yeni başarılar dileriz.

Yaşasın Türkiye Komünist Partisi!

Yaşasın uluslararası komünist ve işçi hareketinin birliği!

Bulgaristan Komünist Partisi
Merkez Komitesi

ÇEKOSLOVAKYA KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi'nin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi ve bütün Çek komünistleri adına sizleri hararetle selâmlarız.

Türkiye Komünist Partisi, Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin doğrudan etkisiyle, emperyalizm ve feodalizme karşı başlayan kurtuluş savaşının ateşleri içinde doğmuş, elli yıllık tarihi boyunca çetin bir mücadele yürütmüştür. Türkiye Komünist Partisi, en ağır ve illegal koşullar içinde, emperyalizmin Türkiye'de uyguladığı yeni — sömürgeciliğe ve gericiliğe karşı, Türkiye'nin bağımsızlığı uğrunda, Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle dostluğun geliştirilmesi için savaşagelmıştır.

Değerli yoldaşlar, sizlere, işçi sınıfının kurtuluş, özgürlük, demokrasi ve sosyalizm uğrundaki savaşında büyük başarılar dileriz.

Yaşasın Türkiye Komünist Partisi!

Yaşasın uluslararası komünist ve işçi hareketinin birliği!

Merkez Komitesi
Çekoslovakya Komünist Partisi

CEZAYİR ÖNCÜ SOSYALİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

Sevgili yoldaşlar,

1970 Eylülünde kutlanacak olan partinizin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle sizleri, Cezayir Öncü Sosyalist Partisi adına hararetle, kardeşçe kutlar, Türk işçi sınıfına ve Türk halkına hizmet eden çetin ve asil savaşınızda sizlere büyük başarılar dileriz.

Partimiz, varlığını son derece güç şartlar içinde sürdürmüş olan Türkiye Komünist Partisi'nin eylemlerini saygı ile değerlendirmektedir. O parti ki, 50 yıllık mevcudiyetinin 47 yılından fazlasını gizlilik şartları içinde sürdürmüş, sistematik olarak ve çoğu defa vahşice teröze edilmiş, muazzam fedakârlıklara katlanmıştır. Fakat yenilmez Marksist-Leninist öğretiyile silâhlandığı için, sadece, bu barbarca zulme göğüs germekle kalmamış, Türk işçi sınıfının ve bütün emekçi yığınlarının en kutsal emellerinin biricik gerçek temsilcisi olmaya devam ederek, emperyalist tekeller tarafından desteklenen Türk irticasına karşı, ulusal bağımsızlık, barış, demokrasi ve sosyalizmden yana yiğitçe savaşında önemli başarılar elde etmiştir.

Partimizin militanları ve Cezayir'deki birçok ilerici unsurlar, halkınızın savaşlarındaki gelişmeleri ilgiyle izlemektedirler. Son zamanlarda bu savaşlar daha da gelişmiş ve gerici iktidarı, gerici burjuvazinin ve toprak ağalarının imtiyazlarını savunmak amacıyla «olağanüstü durum» tedbirleri almaya zorlamıştır. Biz, halkın bu savaşlarını candan selâmlamaktayız. Çünkü bunlar, Türk irticasına ve Amerikan emperyalizmi başta olmak üzere, irticain destekçisi olan emperyalizme darbeler indirmektedir.

Irticaı çeşitli biçimlerdeki yardımlarla ayakta tutan emperyalizm olduğu için, Amerikan emperyalizmine karşı amansız bir savaş yürütülmedikçe, iç irticaa karşı savaşta kesin bir zafere ulaşmak imkânsızdır.

Amerikan emperyalizmi birçok başarısızlıklara uğramış olmasına rağmen, dünyanın çeşitli yerlerinde saldırganlığını artırmaktadır. Güney-Doğu Asya'da kahraman Viyetnam halkına karşı yürüttüğü barbarca savaşı Çin-Hindindeki diğer halklar üzerine de yayararak daha da genişletmiştir. Yakın Doğu'da ise İsrail'in siyonist yöneticilerinin saldırgan ve istilâcı politikasını desteklemek suretiyle, Arap halklarının en hayati çıkarlarına karşı manevralarını sürdürmektedir.

Komünist ve işçi partilerinin 1969 Haziranında Moskova'da yaptıkları konferansın tavsiyeleri gereğince, başta komünist ve işçi partileri olmak üzere, yeryüzündeki bütün ilerici güçlerin ödevi, Amerikan emperyalizmini Viyetnam topraklarından ve Çin-Hindinin diğer bölgelerinden tamamıyla, şart koşmadan çekilmeye ve bu ülkeler halklarının kaderlerini serbestçe

taayin etmelerine karışmamaya zorlamak; İsrail'in siyonist yöneticilerini 1967 Haziran'ında işgal ettikleri bütün Arap topraklarını boşaltmaya ve Filistin'deki kardeş Arap halkının ulusal halklarına saygı göstermeye mecbur etmek uğrunda bütün halkları seferber etmektedir.

Cezayir Öncü Sosyalist Partisi, milli sınırlar içinde bu uğurda eylem yürütmekteyse de, ne yazık ki Cezayir'deki halihazır durum anti-emperyalist çabalarımızı ciddiyle kösteklemektedir.

Gerçek şudur ki, Cezayir, Arap ve Afrika ilerici ölkelerinden biri olarak, anti-emperyalist bir dış politika izlemekte, Çin-Hindi ve başta Filistin Arap halkı olmak üzere Arap halklarıyla tam dayanışma halinde bulunmaktadır. İç siyasete gelince, milli ekonomiyi kurma ve emperyalist tekel-lerin hâkimiyetinden kurtulma alanlarında kayda değer başarılarla ulaşmıştır. Ama ne yazık ki, halk yığınlarının politik bakımdan demoralize edilmesi bu olumlu doğrultuda bir aksaklık teşkil etmektedir. Halk yığınlarının bu hale gelmesi, iktidara dahil gerici elemanların baskısıyla yürütülen ve işçi sınıfının örgütlerini en basit demokratik özgürlüklerden mahrum eden otoriter politikanın sonucudur. Netekim, partimiz illegal şartlar içinde çalışmak zorundadır. Ve diğer birçok ilerici militanlarla birlikte, bizim militanlarımız da suçlandırılmadan ve yargılanmadan hapislerde yatmaktadır. Bu sebepten, partimizin şimdiki dönemdeki başlıca hedeflerinden biri, işçi sınıfının ve diğer halk tabakalarının memleketin kalkınmasına tamamiyle katılmaları ve emperyalizme karşı daha etkili savaş yürütmeleri için gerekli şartları sağlamak, yani politik hayatı demokratize etmektir. Bu hedefe ulaşmak için, partimiz, iktidara dahil olsun olmasın, bütün ilerici ve yurtsever güçlerin eylem birliği yapmalarını öngörmektedir.

Kanatimize göre, anti-emperyalist tutum yeterli değildir, bir hükümetin gerçekten etkili olabilmesi için geniş halk yığınlarını emperyalizme karşı bilinçli olarak seferber etmesi gereklidir.

1969 Haziranında yapılan Komünist ve İşçi Partileri Konferansında partinizi temsil eden heyetin yapıcı tutumunu bilen ve bu konferansın ana belgesini partiniz gibi onaylamış olan Cezayir Öncü Sosyalist Partisi, temel sorunlarımızın benzer olduğu kanısındadır. Bu sorunlar, partilerimiz arasında, halklarımızın çıkarları, anti-emperyalist savaşın gelişmesi, uluslararası komünist ve işçi hareketinin birlik ve beraberliğinin Marksizm-Leninizm ve proleterya enternasyonalizmi temellerine dayanarak güçlenmesi adına proleterce dayanışma ve kardeşçe işbirliği sağlamamız için sağlam bir esas teşkil edebilir.

Aziz yoldaşlar, partinizin 50. yıldönümü münasebetiyle sizlere bir daha büyük başarılar dilerken, kardeşçe duygularımızdan emin olmanızı rica ederiz.

Cezayir Öncü Sosyalist Partisi Yürütme Kurulu adına:

Larbi Buhali

FINLANDIYA KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

TKP Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Partinizin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle sizleri ve partinizin bütün üyelerini kardeşçe selâmlarız.

Partiniz 47 yıl illegal koşullar ve takibat altında savaşmak ve ilerlemek zorunda kaldı. Fakat bütün takibat ve terör tedbirleri Türk komünistlerinin Marksist-Leninist fikirleri, yaymalarını, tekeli burjuvaziye karşı emekçilerin hakkını, emperyalistlere karşı yurdun bağımsızlığını yığıtce savunmalarını engelleyemedi. Biz Fin komünistleri, savaşınızı büyük bir ilgi ile izliyoruz. Sizlerin proletarya enternasyonalizmine, dünya komünist ve işçi hareketinin ortak savaş hedeflerine bağlılığınızı da görmekteyiz.

Partinize ve bütün üyelerine mutluluk ve başarılar dileriz. Türk komünistlerinin cesur ve azimli savaşının gittikçe büyüyen yankılar uyandıracığı, yerli ve yabancı irticaa, tekeli hâkimiyete karşı, barış ve sosyalizm uğrunda savaşta daha geniş yığınları birleştireceği inancındayız.

Yaşasın proletarya enternasyonalizmi!

Yaşasın Marksizm-Leninizm fikirlerinin zaferi uğrunda birlikte savaşımız!

Yaşasın yığıtce savaşan TKP!

Finlandiya Komünist Partisi Merkez Komitesi

FRANSIZ KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Aziz yoldaşlar,

Partinizin kuruluşunun 50. yıldönümü münasebetiyle Fransız Komünist Partisi sizlere en hararetle tebriklerini sunar.

Türkiye Komünist Partisi, bundan yarım yüzyıl önce, memleketinizde gelişen anti-emperyalist ve anti-feodal savaşın ateşleri içinde doğmuştur.

Ve 1923 yılında yasak edilmesine rağmen, şehir ve köy emekçilerinin menfaatleri, milli bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm uğrunda, Türkiye'nin sosyalist ülkelerle iyi komşuluk ilişkileri kurması ve dünyada barışın sağlanması savaşına ara vermemiştir.

Sevgili yoldaşlar, sizlerle enternasyonalist dayanışma halinde bulunduğumuzu bildirirken, kardeş selâmlarımızın kabulünü rica ederiz.

Fransız Komünist Partisi

Merkez Komitesi

İRAN HALK PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi'nin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla sizi, Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'ni ve bütün Türk komünistlerini İran Halk Partisi ve bütün üyeleri adına kardeşçe ve hareketle selâmlarız.

Türkiye işçi sınıfının öncüsü Türkiye Komünist Partisi, yarım yüzyıllık tarihi boyunca emperyalizme ve gericiliğe karşı işçi sınıfının ve emekçi yığınlarının öz çıkarları uğrunda, özgürlük ve Türkiye'nin bağımsızlığı için yılmadan devrimci bir savaş veregelmiştir.

Türk komünistleri, illegal ve ağır koşullar içinde yürüttükleri aralıksız ve fedakârca savaşlarından dolayı geniş halk yığınlarının ve Türk kamu oyunun saygısını haklı olarak kazanmışlardır.

Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi prensiplerine bağlı olan Türkiye Komünist Partisi, uluslararası komünist hareketinin birliği ve sağlamlaştırılması için savaşmakta, sağ ve «sol» oportünizme, hayat tarafından denenmiş olan devrimci teoriden her türlü sapmalara aktif bir şekilde karşı çıkmaktadır.

İran Halk Partisi ile Türkiye Komünist Partisi arasındaki sağlam kardeşçe dostluk bağları Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi temellerine dayanmaktadır.

Değerli yoldaşlar, İran Halk Partisi Merkez Komitesi, bu jübile dolayısıyla, Partinizin Türk emekçi yığınları arasındaki etkisinin daha da artması ve genişlemesi uğrunda, emperyalizme karşı, emekçilerin hayati sosyal-ekonomik ve politik çıkarları ve Türkiye'nin demokratik bir yolda gelişmesi için yürüttüğünüz savaşta sizlere büyük başarılar dilemektedir.

Yaşasın şanlı Türkiye Komünist Partisi!

Yaşasın İran Halk Partisi ile Türkiye Komünist Partisi arasındaki kardeşçe dostluk!

İran Halk Partisi Merkez Komitesi

İSRİL KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

İsrail Komünist Partisi Merkez Komitesi, 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle Türkiye Komünist Partisini candan selâmlar.

Yakın ve Orta Doğu'daki sosyalist hareketler gibi yurdunuz Türkiyede de TKP'nin emperyalist işgaline ve feodal sınıfın egemenliğine karşı

yürütülen ulusal bağımsızlık savaşında marksist temeller üzerinde kurulmasında Oktobr Devrimi zaferinin büyük ve derin etkileri olmuştur.

Partiniz, 50 yıllık savaşı süresince, terör ve baskıya rağmen, parti bayrağını yükseklerde dalgalandırmayı başarmıştır. İşçileri, köylüleri, aydınları ve gençliği, emperyalizme ve gericiğe karşı savaşta seferber edebilmiş, onları bilimsel sosyalizm prensipleriyle eğitmiştir ve eğirmektedir.

Türkiye'nin ulusal bağımsızlığının korunması ve barışçı gelişmesinin garantisi, anti-komünizme karşı savaşmak, Sovyetler Birliğiyle dostluğu savunmaktadır.

Halkın ekonomik ve demokratik hakları uğrunda, barış için, yabancı sermayenin memleketinize yerleşmesine karşı yürütmekte olduğunuz savaşı, biz İsrail komünistleri hayranlıkla izlemekteyiz. Biz de, emperyalizme, gericiğe karşı, barış ve sosyalizm uğrunda, işgal edilmiş Arap topraklarının sahiplerine verilmesi, Kasım 1967 tarihli Güvenlik Konseyi kararının uygulanması, İsrail ve Filistin Arap halklarının hak ve menfaatlerine saygı gösterilmesi ve haklı bir barışın sağlanması için savaşıyoruz. Bu amaçla biz, memleketimizdeki bütün demokratik ve halktan yana güçlerin birleşmesi için çalışıyor, emekçi halkın demokratik haklarını savunuyoruz.

Biz de, siz sevgili dostlarımız gibi, dünya komünist ve işçi hareketinin Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi temelleri üzerinde birleşmesinden yanayız ve bu uğurda azimle savaşıyoruz.

İsrail'deki Yahudi ve Arap komünistler, siz Türk komünistlerinin zor, fakat asil davalarında yeni yeni başarılar kazanmanızı dilemektedirler.

İsrail Komünist Partisi
Merkez Komitesi

İSPANYA KOMÜNİST PARTİS'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

İspanya Komünist Partisi Merkez Komitesi, Türkiye Komünist Partisi'nin elliinci yıldönümünü ve TKP'nin emperyalizme karşı, barış ve demokrasi için yürüttüğü kahramanca savaşı hararetle selâmlar.

Haklı ve doğru savaşınızı, demokratik ve sosyalist bir İspanya için yürütülen savaşın ön saflarında illegal olarak mücadele eden İspanyol komünistleri hayranlıkla destekliyor.

Dolorez Ibaruri ve Santiago Korillo

İSVİÇRE EMEK PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

MK Birinci Sekreteri

Yakub Demir yoldaş,

Değerli yoldaş,

TKP'nin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla Size kardeşçe selâmlarımızı sunarız.

Egemen burjuvazinin ve büyük toprak ağaları sınıfının zulmü ve takibati altında bulunan siz komünistler, gizli çalışmanın en zor koşulları içinde, işçi ve köylülerin maddi ve politik menfaatleri ve Türk halkının ulusal çıkarları uğrunda savaş yürütüyorsunuz.

Sizin, demokrasi ve legal çalışma hakkı uğrundaki mücadelenizi, ülkenizdeki demokratik ve ilerici eğilimli insanları ve tabakaları kazanma savaşınızı büyük bir ilgi ve sempatiyle izliyoruz.

Bu savaşın tam başarıya ulaşmasını dileriz.

İsviçre Emek Partisi Merkez Komitesi

KANADA KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Partinizin kuruluşunun 50. yıldönümü dolayısıyla Türk komünistlerine devrimci ve enternasyonalist selâmlarımızı iletiyoruz.

Türkiye Komünist Partisi'nin bu jübilesi, işçi sınıfı ve Türkiye'deki bütün demokratik güçler için önemi çok büyük olan tarihsel bir olaydır. Türkiye Komünist Partisi, en ağır koşullar içinde çalışmak zorunda bırakılmasına rağmen, yarım yüzyıllık tarihi boyunca Türkiye İşçi sınıfının ve tüm emekçilerin öz çıkarlarını savunagelmıştır.

Partiniz, aralıksız olarak, gericiliğe karşı, demokrasi ve sosyalizm için mücadele etmektedir. Partinizin pek çok ağır kayıplarına mal olan bu mücadelesi, izlediği politika, gerici kuvvetlerin zayıflatılmasında ve ülkenizdeki demokratik güçlerin daha da kuvvetlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Partiniz, Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi prensiplerini, sosyalizm ilkelerini savunmaktadır.

Geçen 50 yıl içinde Partiniz, büyük devrimin tohumlarını atmıştır ve eminiz ki, bu büyük olayda Türkiye Komünist Partisi çözümleyici etkisini gösterecektir.

Partinizin 50. yıldönümü dolayısıyla, değerli yoldaşlar, sizlere yeni yeni başarılar dileriz.

Hararetli kardeş selâmlarıyla

Kanada Komünist Partisi Merkez Komitesi

Genel Sekreteri

Viliam Koştan

KORE EMEK PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Kore Emek Partisi, Türkiye Komünist Partisi'nin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla TKP Merkez Komitesini, tüm komünist ve işçileri candan selâmlar.

Partinizin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla, Türk komünistleri ve halkının, başta Amerikan Emperyalizmi olmak üzere, emperyalizme ve yerli irticaa karşı, Marksizm-Leninizm dâvasının zaferi için yürüttüğü savaşta sarsılmaz dayanışmamızı dile getirir ve savaşınızda yeni yeni başarılar dileriz.

Dost selâmlarıyla

Kore Emek Partisi Merkez Komitesi

LÜKSEMBURG KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi

Birinci Sekreteri Yakub Demir yoldaşa

Değerli yoldaşlar,

Lüksemburg Komünist Partisi Merkez Komitesi, partinizin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla kardeş selâmlarını ve bütün Lüksemburg komünistleri adına tebriklerini sunar.

Partimiz, Türk proletaryasının Marksist-Leninist öncüsü olan partinizin bu 50 yıl içinde birçok kurbanlar vererek yürüttüğü savaşı saygı ve takdirle karşılamaktadır.

Türk halkının ekonomik ve demokratik haklarıyla ulusal bağımsızlığı uğrunda, emperyalizme ve harbe karşı partinizin yürüttüğü savaş, uluslararası işçi sınıfı tarihinde parlak bir örnek olarak yer almıştır. Lüksemburg komünistleri, Türk komünistlerine dayanışma duygularıyla bağlıdır. Partinizin izlediği politika, sürekli olarak derinleşen ekonomik ve sosyal

bunalımlar ve uluslararası olaylar tarafından doğrulanmıştır. Türk halkının yeni yeni tabakaları partinizin 50 yıldan beri izlediği hedefler uğrunda savaşa katılmaktadır. Partinizin, ülkenizdeki gerici burjuvazisinin terör, baskı ve zulmüne rağmen, düşmanlarına karşı yürüttüğü savaşta yeni yeni başarılar elde edeceğine inanıyoruz. 50 yıllık savaş tecrübesiyle güçlenmiş olan partinizin şimdiye kadar olduğu gibi ileride de dünya komünist ve işçi hareketinin Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi temelleri üzerinde kuvvetlenmesine büyük ölçüde katkıda bulunacağına unanıyoruz.

Lüksemburg komünistlerinin ileride de proletarya enternasyonalizmi ilkeleri temelinde dayanışmasından emin olabilirsiniz!

Lüksemburg Komünist Partisi Merkez Komitesi adına:
Başkan Urbany

MACAR SOSYALIST İŞÇİ PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi'nin 50. kuruluş yıldönümünü Macar Sosyalist İşçi Partisi Merkez Komitesi ve üyeleri adına selamlıyoruz.

Macar komünistleri ve emekçi halkı, Türkiye Komünist Partisi'nin, Türk halkının kurtuluşu, mutluluğu, daha iyi bir hayata kavuşması, barış ve sosyalizm uğrunda yürüttüğü çetin savaşına sempati ve enternasyonal dayanışma ile başarılar dilemektedir.

Değerli yoldaşlar! TKP'nin 50. yıldönümü münasebetiyle partinin yöneticilerine ve bütün üyelerine sağlık ve devamlı başarılar dileriz.

Yoldaş selamlarımızla

Macar Sosyalist İşçi Partisi
Merkez Komitesi

MOGOLISTAN DEVRİMCI-HALK PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisinin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle Mongolistan Devrimci-Halk Partisi Merkez Komitesi, Mongolistan Komünistleri adına sizleri ve bütün Türk komünistlerini kardeşçe ve candan selamlar.

Partinizin bu jübilesi dolayısıyla, emperyalizme ve gericiliğe karşı, ulusal bağımsızlık, Türk halkının egemenliği, özgürlük, demokrasi ve sosyalizm için yigıtçe yürüttüğümüz savaşıta ve aynı zamanda uluslararası komünist ve işçi hareketinin birliğı uğrındaki mücadeleden Türkiye Komünist Partisi'ne ve tüm Türk komünistlerine büyük başarılar dileriz.

Kardeş selâmlariyle

Mogolistan Devrimci Halk Partisi

Merkez Komitesi

POLONYA BİRLEŞİK İŞÇİ PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Türk işçi sınıfının Marksist-Leninist öncüsü Türkiye Komünist Partisi'nin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle sizlere kardeş selâmlarımızı ve tebriklerimizi sunarız.

Partiniz Türk işçilerinin ve köylülerinin çıkarları uğrunda, derebeylik kalıntılarına, yabancı kapitalist tekellere ve onlarla işbirliği yapanlara karşı 50 yıl boyunca savaş yürütmüştür. Türkiye halkının devrimci geleneklerini sürdüren Türkiye Komünist Partisi, Marksist-Leninist fikirlere sadakatle bağlı kalarak emperyalizmle mücadele edegelmiştir.

Aziz yoldaşlar, Türkiye Komünist Partisi'ne halk yığınlarının kurtuluşu için, ortak davamız barış, ilerleyiş ve sosyalizm uğrındaki savaşta yeni yeni başarılar dileriz.

Polonya Birleşik İşçi Partisi Merkez Komitesi

PORTEKİZ KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Aziz yoldaşlar,

Portekiz Komünist Partisi Merkez Komitesi, Partinizin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle sizlere Portekiz komünistlerinin en hararetli selâmlarını sunar.

Faşist bir diktatörlüğün ağır koşulları içinde 44 yıldır mücadele etmekte olan Portekiz komünistleri, uzun yıllardır işçi sınıfının, emekçi yığınlarının ve halkın kutsal çıkarları uğrunda, baskı rejimine, kapitalistlerin, toprak ağalarının ve yabancı emperyalistlerin sömürüsüne karşı, illegal şartlarda savaş yürüten siz komünistleri kendilerine son derecede yakın hissetmektedirler.

Aziz yoldaşlar, özgürlük, demokrasi ve sosyalizm uğrındaki yigıtçe savaşıınızda sizlere parlak başarılar dileriz.

Yaşasın Türkiye Komünist Partisi!

Yaşasın bütün dünyadaki komünistlerin Marksizm-Leninizm, proletarya enternasyonalizmi temeli üzerindeki savaş birliğı!

Portekiz Komünist Partisi Merkez Komitesi

RUMANYA KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Türkiye Komünist Partisinin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle, Rumanya Komünist Partisi Merkez Komitesi, sizleri hararetle kutlar ve partinizin eylemlerinde başarılar diler.

Rumanya Komünist Partisi ile Türkiye Komünist Partisi arasındaki yoldaşça bağların, partilerimizin, uluslararası komünist ve işçi hareketinin, bütün anti-emperyalist güçlerin çıkarları adına durmadan gelişeceğıne dair kanaatimizi ifade ederiz.

Rumanya Komünist Partisi

Merkez Komitesi

SOVYETLER BİRLİĞİ KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Değerli yoldaşlar,

Sovyetler Birliğı Komünist Partisi adına Size ve Sizin şahsınızda bütün Türk komünistlerine Türkiye Komünist Partisi'nin 50. kuruluş yıldönümü münasebetiyle kardeş selâmlarımızı sunarız.

Türk halkının yürüttüğü ulusal kurtuluş hareketinin gelişme koşulları içinde doğan Türkiye Komünist Partisi, Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi mevzilerinde sarsılmadan durmakta, emperyalizme ve yeni sömürgeciliğe karşı, yurdun siyasal ve ekonomik bağımsızlığı, Türkiye'nin NATO'dan çıkması, Türkiye topraklarındaki yabancı üslerin kaldırılması, emekçi halkın hayati çıkarları, halklar arasında barış ve dostluk uğrunda devamlı olarak savaşmaktadır.

Türkiye Komünist Partisine, yürüttüğü yüce savaşında yeni başarılar dileriz.

Sovyetler Birliğı Komünist Partisi Merkez Komitesi

VENEZÜELLA KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesine

Venezüellâ Komünist Partisi Merkez Komitesi, partinizin 50. yılını kutlar, sizleri içten duygularla selâmlar.

Bu 50 yıl, Türkiye işçi sınıfının ve halkının öncü örgütünü kurmak, kuvvetlendirmek, geliştirmek için yürütülen çetin savaş yılları olmuştur. Bu yıllar, baskıya karşı, sendikalarda reformizme karşı, emperyalist devletlerin ağılığına karşı, büyük burjuvazinin emekçi yığınlarını amansızca sömürmelerine karşı yürütülen kahramanca savaş yılları olmuştur.

Bu 50 yıl boyunca Türkiye Komünist Partisi, yükümlendiği proleter ödevini şerefle yerine getirmiştir. Bu kutsal duygularla selâmlarımızı iletiriz. Dayanışmamızı, savaşınızı desteklediğimizi belirtiriz. Venezüellâ komünistlerinin büyük sevinçle karşılayacakları yeni yeni, daha büyük başarılar kazanmanızı — ki, siz buna kuvvetle inanıyorsunuz — dileriz.

Kardeş selâmlarıyla

Venezüellâ Komünist Partisi Merkez Komitesi adına:

Genel Sekreteri *Hesus Farias*

VIYETNAM EMEK PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesi'ne

Sevgili yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisinin kuruluşunun 50. yıldönümü münasebetiyle, Viyetnam Emek Partisi'nin, Viyetnam işçi sınıfının ve halkının, Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne ve bütün parti üyelerine candan selâmlarını bildiririz.

Yarım yüzyıl süresince partiniz, emperyalizme, yabancı tekellere ve Türkiye'nin gerici zümrelerine karşı, işçi sınıfının ve emekçi halkın menfaatlerini ağır bir baskı ve terör şartları altında savunmuş, gerek yurtta, gerek Avrupa'da, gerekse yakın ve orta doğuda ulusal bağımsızlığa, demokrasiye ve sosyalizme hizmet etmiştir.

Sizin başarılarınızdan bizler de kıvanç duymaktayız.

Birleşik Amerika emperyalisleri Viyetnam'da ağır darbeler yemekte ve yenilgelere uğramaktadır. Bundan ötürü Amerikan emperyalizmi saldırı harbini «Viyetnamlaştırma»nın ve saldırısını bütün Çin-Hindine yaymanın yollarını aramaktadır.

Fakat, bütün bu çabalarının sonucunda Amerikan emperyalizmi acı ve ağır bir yenilgeye uğramaktan kurtulmayacaktır. Kardeş Laos ve Kamboçya halklarıyla Viyetnam halkı, emperyalizmin saldırısını yenilgiye

uğratıncaya ve tam ulusal bağımsızlığı kavuşuncaya kadar dayanışmaya ve birliklerini kuvvetlendirmeye kararlıdırlar.

Bu vesileyle, Viyetnam halkının Amerikan emperyalizmine karşı sürdürdüğü ulusal kurtuluş ve bağımsızlık savaşını heyecanla desteklediklerinden ötürü, TKP'ne ve Türkiye işçi sınıfına teşekkürlerimizi bildirmek isteriz.

Partimizle TKP, halkımızla Türkiye halkı arasındaki dostluk ve dayanışmayı geliştirmeyi de arzu etmekteyiz.

Hanoy, 9 Eylül 1970

Viyetnam Emek Partisi Merkez Komitesi

YUNANISTAN KOMÜNİST PARTİSİ'NDEN

Türkiye Komünist Partisi

Merkez Komitesine

Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisinin 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla, Yunanistan KP MK, TKP MK'ne, komünistlere, işçi sınıfına ve emekçi Türk halkına candan devrimci selâmlarını sunar.

Türkiye Komünist Partisi, işçi sınıfının, bütün Türkiye emekçilerinin sosyal ve ulusal kurtuluş savaşının baştan beri devamlı yöneticisidir. Türk burjuvazisi ve büyük toprak ağaları emperyalistlerle birlikte, Türkiye KP'nin varlığının daha ilk yıllarında TKP MK üyelerinden önemli bir kısmını ve birçok ilerigelen parti militanını öldürdü, partinin işçi, köylü, aydın ve gençler arasında gittikçe artan etki ve nüfuzunu önlemek, emekçi halkın, memleketi emperyalistlerle yerli irticâın elinden kurtarmak amacıyla yürüttüğü savaşını durdurmak için 1923 yılında Türkiye Komünist Partisini kapattı. Fakat anti-emperyalist kurtuluş savaşının ve Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi'nin etkileri altında doğan, Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi ilkelerine bağlı olan TKP, faaliyetine hiçbir zaman ara vermedi.

TKP, bugün de, gizli çalışmanın ağır koşullarına rağmen, işçi sınıfının ve bütün emekçilerin ulusal ve sosyal kurtuluş savaşını örgütlemek için politik ve ideolojik mücadelesine devam etmektedir.

Zalim cunta dikta rejiminin ezgisi altında yaşayan ve savaşan komünistler ve Yunan halkı, sizin savaşınızı büyük bir ilgi ve sempatiyle izlemekte ve kardeş Türkiye Komünist Partisi'ne, emekçi Türk halkının mutluluğu ve ortak dâvamızın zaferi için yürüttüğü zorluklarla dolu, fakat osil savaşta candan başarılar dilemektedir.

Komünist selâmlarıyla

Yunanistan KP MK adına:

L. Stringos

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
x x	
Büyük düşünür, büyük devrimci	
Fridrih Engels	567
V. I. Lenin	
Fridrih Engels	568
x x	
Engels'in hayatından sayfalar	575
x x	
«F. Engels ve Komünist hareketi» konulu uluslararası teori konferansı	619
Kurt Hager	
Bilimsel sosyalizm büyük teorisyeni, uluslararası işçi sınıfının önderi	
Fridrih Engels	621
Ervin Suker-Şiling	
Engels ve Komünist hareketinin stratejisi	635
Saliba Hamis	
Engels'in işçi sınıfının parti öğretisine katkısı	640
Iv Nörlund	
Engels ve komünistlerin birleştirici — yöneltici rolü	645
Gustavo Kolman	
Engels ve enternasyonalizm	650
Hulio Laborde	
Engels ve proletarya sınıf savaşının bellibaşlı biçimleri	654
Ernesto Racioneri	
Engels'in son yılları ve Marksizmin tarihselliği	659
Bela Vesi	
Engels'in devlet görüşü	664
David Elazar	
Engels'in toprak sorunu görüşleri ve Bulgaristan Komünist Partisinin tarihsel tecrübesi	669
Yan Foytik	
Engels'in tarihsel determinizm hakkındaki fikirlerinin aktüelliği	674
Ç. Unı Raca	
Engels'in ulusal kurtuluş hareketi ve Hindistan'ın problemleri hakkındaki görüşleri	679
Hayman Feygan	
Engels ve İngiliz işçi sınıfı	684
Konstantin Zarodof	
Marks-Engels-Lenin öğretisini hayat tamamıyla doğrulamıştır	689
Özel sayfalar	
Türkiye Komünist Partisi'nin 50'inci kuruluş yıldönümünde	
TKP MK Birinci Sekreteri Yakub Demir yoldaşın konuşması	695
Kardeş Partilerin kutlama mesajları	714

B A R I Ş V E S O S Y A L I Z M P R O B L E M L E R İ

İngilizcesi:

Central Books Ltd., 37 Grays Inn Road, London, W. C. 1.

İtalyancası:

Libreria Rinascita, Via delle Botteghe, Oscure 2, Roma

Almancası:

«GLOBUS»-Vertrieb ausländischer Zeitschriften, Wien XX,
Höchstädtplatz 3

Yunancası (Kıbrıs'ta):

Laikon Praktorion, Tricoupi Street, 53 r., Nicosia

Ruşcası:

Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6, Thákurova 3

Fransızcası:

Societe d'Edition et d'Enformation 9, Boulevard des Italiens Paris (2e)

İspanyolcası:

Ediciones Pueblos Unidos Casilla Correo 589, Montevideo

Japoncası:

Nauka Ltd., 2, Kanad-Zinbocho 2-chome, Chiyoda-ku, Tokyo

İsveç dilinde:

Arbetarkultur, Söderarmsvagen 36, Johanneshov 6, Stockholm

Bulgarcası:

Raznoiznos, I, Rue Tzar Assen, Sofia

Türkçesi:

«YENİ ÇAĞ» – Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6,
Thákurova 3

Fiyatı 1 lira